

KLASIKOAK, S.A. lukro-asmorik gabeko elkarateak argitaratu du obra hau, elkaratearen sustatzaile eta partaideak honako erakunde hauek izanik:

Fundación BBVA

•

Bilbao Bizkaia Kutxa — BBK

•

Gipuzkoa Donostia Kutxa — KUTXA

•

Caja VITAL Kutxa

•

Euskal Herriko Unibertsitatea — UPV/EHU

•

Deustuko Unibertsitatea

GOGOAREN
FENOMENOLOGIA II

G. W. F. HEGEL

Gogoaren
fenomenologia II

Jatorrizko izenburua:
Phänomenologie des Geistes
Euskaratzailea: *Xabier Insausti eta Ibon Uribarri*
Berrikuslea: *Ibon Uribarri*
Hitzaurregilea: *José María Ripalda*

Lehen argitalpena: 2005eko abenduan

© Itzulpenarena: Xabier Insausti eta Ibon Uribarri
© Klasikoak, 2005
Begoñako Andra Mari, 16 • 48006 Bilbo
Tel.: 94 • 416 14 89 / Fax: 94 • 416 63 48

Erabat debekaturik dago, Copyright-titularren idatzizko baimenik gabe, legeek ezarritako zigorraren pean, zatika edo osorik obra hau birsortzea edozein bitartekoz edo prozeduraz, erreprografia eta trataera informatikoa barne direla, baita beronen aleak alokapen edo mailegutza publikoaren bidez banatzea ere.

Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak onetsia 2005-XI-21

ISBN: 84-96455-08-4 (Obra osoarena)
ISBN: 84-96455-10-6 Bigarren liburuarena)
Lege gordailua: BI.-3401-05

Fotokonposaketa: L&A Diseinua.
Begoñako Andra Mari, 10 • 48006 Bilbo

Inprimaketa: Gestingraf L. B. A.
Ibarsusi Bidea, 3 • 48004 Bilbo

Diseinua eta Maketa: A.I.C.
Infante Don Juan Etorbidea, 26 • 20008 Donostia

VI. GOGOIA

Arrazoimena gogoia da, errealitate osoa izatearen ziurtasuna egia bihurtzen den heinean, eta arrazoimena bere buruaz jabetzen den heinean bere munduaren gisara eta bere munduaz jabetzen den heinean bere buruaren gisara. – Gogoaren bilakatzea lehenengo higidurak erakutsi zuen, non kontzientziaren objektua, kategoria hutsa, arrazoimenaren adigai bihurtu zen. Arrazoimen *behatzailean*, *Niaren* eta *izatearen*, *berbaitarako* izatearen eta *berbaitan* izatearen batasun huts hori *berbaitana* edo *izate* bezala determinatzen da, eta arrazoimenaren kontzientziak *bere burua aurkitzen du*. Baina behatze-ekintzaren egia bitartegabe aurkitzen duen sena horren gainditzea da, haren egiaren kontzientzia gabeko hor-izate horren gainditzea. *Begietsitako* kategoria, *aurkitutako gauza*, orain zerizan objektiboan *bere burua norbera* gisa dakien *Niaren berbaitarako izate* legez sartzen da kontzientzian. Edonola ere, kategoriaren determinazio hori, berbaitan izatearen aurka dagoen berbaitarako izate legez, aldebakarra da era berean, eta bere burua gainditzen duen unea. Horrela, kategoria bere egia orokorrean den bezala determinatzen da kontzientziarentzat, hots, *berbaitan* eta *berbaitarako* den zerizan bezala. *Gauza bera* osatzen duen determinazio oraingoz *abstraktu* hori gogo-zerizana baino ez da; eta haren kontzientzia berari buruzko jakite formal bat, zeinak zerizanaren hainbat edukirekin dituen harremanak; kontzientzia hori egiatan substantziazatik desberdintzen da oraindik banako-den baten gisara; eta nahierazko legeak ematen ditu, edo pentsatzen du legeak bere jakitean dituela,

euren baitan eta euren baitarako diren moduan; eta bere burua horiek juzgatzen dituen boteretzat jotzen du. – Edo substantziaren aldetik ikusita, hori *berbaitan* eta *berbaitarako* den gogo-zerizana da, oraindik bere buruaren *kontzientzia* ez dena. – Baina *berbaitan* eta *berbaitarako* den zerizana, aldi berean kontzientzia bezala erreal dena eta bere burua errepresentatzen duena, hain zuzen, *gogoa* da.

Horren gogo-zerizana dagoeneko *substantzia etiko* izendatu dugu; baina *gogoa errealitate etikoa* da. Kontzientzia errearen *norbera* da, zeinari aurkakotzen zaion edo, hobeto esanda, zeina bere buruari aurkakotzen zaion mundu erreal objektibo bezala; baina mundu horrek, era berean, galdu egin du erabat arrotz baten esanahia *norberarentzat*, *norberak hartatik banatutako berbaitarako* izate menpeko edo beregain baten esanahia erabat galdu duen modu berean. *Gogoa substantzia* eta zerizan orokorra da, bere buruarekin berdina, iraunkorra, guztien egitearen *oinarri* eta *abiapuntu* higiezin eta haustezina, eta horien *asmoa* eta *helburua* da, autokontzientzia ororen pentsatutako *berbaitan* gisa. – Substantzia hori, era berean, *emaitza* orokorra da, zeina denon eta bakoitzaren *egitearen* bidez horien batasun eta berdintasun bezala sortzen den, zeren hori *berbaitarako* izatea baita, *norbera*, *egitea*. *Substantzia* den aldetik *gogoa bere buruarekiko berdintasun* aldaezina, zuzena da; baina *berbaitarako izate* bezala, deseginda dagoen, bere burua eskaintzen duen zerizan onbera da, non bakoitzak *norberaren emaitza* osatzen duen, izate orokorra urratzen duen eta hortik dagokion zatia hartzen duen. Zerizanaren desegite eta banakotze hori, hain zuzen, denon egitearen eta *norberaren unea* da; substantziaren higidura eta arima da, eta lortzen den zerizan orokorra. Hain zuzen, *norberarengan desegindako izatea* delako, ez da bizigabeko zerizana, baizik eta *erreal* eta *bizia*.

Gogoa, beraz, bere burua daraman zerizan absolutu erreal da. Orain arteko kontzientziaren forma guztiak horren abstrakzioak dira; gogoak aztertzen dituelako, horien uneak bereizten dituelako eta bakoitzean luzatzen delako, horregatik dira hori. Halako uneen bakartze horrek aurrez ezarri *behar* du *gogoa bera*, eta horretan *dirau*; edo horretan baino ez da existitzen, existentzia den horretan. Horrela bakartuta, halako gisa *izateko* itxura dute; baina uneak edo desagertzen diren *handerak* besterik ez direla erakusten du bere oinarria eta zerizanera aurrerantz egiteak eta itzultzeak; eta zerizan hori, hain zuzen, *une*

horien higidura eta desegite hori da. Hemen, non gogoa edo horrek bere baitara egiten duen isla bere barnean ezarrita dagoen, gure erreflexioak gogora ditzake laburki alderdi honen arabera: une horiek kontzientzia, autokontzientzia eta arrazoimena ziren. Gogoa, beraz, *kontzientzia* da oro har, zeinak sentipenezko ziurtasuna, hautematea eta adimena bere barnean hartzen dituen, bere buruaren analisisian honako une honi heltzen dion heinean: bere buruarentzat *baden* errealitate *objektiboa* dela; eta honakoa baztertzen duen heinean: errealitate hori bere berbaitarako izate propioa dela. Analisisaren beste une honi eusten baldin badio, aldiz, hau da, bere objektua bere *berbaitarako izatea* dela, orduan gogoa autokontzientzia da. Baina *berbaitan eta berbaitarako izatearen* bitartegabeko kontzientzia bezala, hau da, kontzientzia eta autokontzientiaren batasun bezala, gogoa *arrazoimena daukan* kontzientzia da; hau da, *edukitze* hitzak adierazten duen bezala, objektua *bere baitan* arrazoizko moduan determinatuta duen kontzientzia, edo kategoriaren balioak determinatzen du objektua, baina halako moduan non objektuak bere kontzientziarentzat ez baitauka oraindik kategoriaren balioa. Orainsu aztertu dugun kontzientzia da gogoa. Gogoak *daukan* arrazoimen hori azkenean arrazoimen *den* aldetik begiesten du, edo bere barnean *egiazko* den edo bere mundua den arrazoimen den aldetik; eta, horrela, gogoa bere egian da; gogoa *da*, zerizan *etiko erreala* da.

Gogoa *herri* baten *etikotasuna* da, *bitartegabeko egia* den heinean; mundu bat den indibidua. Bitartegabe den horren kontzientzia izateraino aurrera egin behar du, etikotasun ederra gainditu behar du eta tankera-segida baten zehar bere buruaren jakitea erdietsi behar du. Baina tankera horiek lehenengoetatik desberdintzen dira: horiek gogo errealak dira, benetako errealitateak, eta kontzientiaren tankerak soilik izan beharrean mundu baten tankerak dira.

Mundu *etiko bizia* gogoa da bere *egian*; gogoa lehenengo aldiz bere zerizanaren *jakite* abstraktura ailegatzen denean, etikotasuna zuzenbidearen orokortasun formalean hondoratzen da. Bere barnean bikoiztuta dagoen gogoak bere osagai objektiboan, errealitate gogor batean bezala, bere munduetako bat deskribatzen du, *garapenaren erresuma*, eta horren aurrean, pentsamenduaren osagaian, *sinesmenaren mundua*, *zerizanaren erresuma*. Baina bi mundu horiek, bere buruaren galtze horretatik bere baitara itzultzen den gogoak atzemanda, adigaiak

atzemanda, nahastu eta irauli egiten dituzte *ulermenak* eta hedapenak, *Ilustrazioak*; eta *Honatagoan* eta *Haratagoan* zatituta eta bananduta dagoen erresuma autokontzientziara itzultzen da, zeinak orain *moralta-sunean* zerizantasun eta zerizan den aldetik bere burua norbera gisa ulertzen duen; bere mundua eta bere *oinarria* ez du ezartzen bere baitatik at, baizik eta dena bere barnean iraungitzen uzten du, eta *jaidura gisa bere buruaz ziur* dagoen gogo da.

Mundu etikoa, Honatagoan eta Haratagoan urratuta dagoen mundua eta mundu-ikuskera morala, beraz, gogoak dira, zeinen higidura eta atzerakada gogoaren berbaitarako norbera sinplea izatera iritsiko diren, eta zeinen helburu eta emaitza gisa gogo absolutuaren autokontzientzia erreala sortuko den.

A. Gogo erreala. Etikotasuna

Gogo bere egia sinplean kontzientzia da, eta bere uneak sakabanatzen ditu. *Ekintzak* banatzen du gogo substantziaren eta horren kontzientziaren artean, eta bai substantzia bai kontzientzia banatzen ditu. Substantzia *zerizan* eta *xede* orokor gisa agertzen da, bere buruaren aurrean *banatutako* errealtate bezala; amaigabeko erdigunea da autokontzientzia, zeina *berbaitan* bere buruaren eta substantziaren batasuna den baina orain *berbaitarako* bihurtzen den, zeinak zerizan orokorra eta bere banakotutako errealtatea batzen dituen, zeinak azken hori lehen hartara goratzen duen eta zeinak etikoki ekiten duen, eta zeinak lehen hura azken horretara beheititzen duen, eta zeinak xedea, pentsatua baino ez den substantzia, gauzatzen duen; bere norberaren eta substantziaren batasuna sortzen du *bere emaitza* gisa, eta horrenbestez *errealtate* gisa.

Kontzientziaren sakabanatzean substantzia sinpleak aurkakotza jasotzen du, alde batetik autokontzientziaren aurka, eta bestetik, horrela bere baitan aurkezten du era berean kontzientziaren izaera: bere baitan bere burua desberdintzea, bere eremuetan antolatutako mundu bat bezala. Substantziak, orduan, bere burua banatzen du zerizan etiko bereizi batean: giza lege batean eta lege jainkotiar batean. Era berean, substantziari aurkakotzen zaion autokontzientziak bere buruari botere

horietako bata ala bestea egokitzen dio, bere zerizanaren arabera; eta jakite den aldetik, egiten duenaren ezjakitean eta horren jakitean, horrexegatik jakite iruzurtia denean. Bere egintzan, beraz, bai *botere* haien kontraesana (substantzia horietan bikoiztu zen) eta haien elkarrekiko suntsiketa esperientziatzen du, bai bere ekitearen etikotasunari buruz duen jakitearen eta berbaitan eta berbaitarako etiko den horren arteko kontraesana, eta horrela autokontzientzia horrek *bere* hondamendi propioa aurkitzen du. Baina egitatean substantzia etikoa, higidura horren bitartez, *autokontzientzia erreala* bihurtzen da, edo norbera *hori berbaitan eta berbaitarako izate* bihurtzen da; baina horrela, hain zuzen, etikotasuna hondoratzen da.

a. MUNDU ETIKOA. GIZA LEGEA ETA JAINKOTIAR LEGEA.
GIZONA ETA EMAKUMEA

Gogoaren substantzia sinplea banatu egiten da kontzientzia bezala. Edo izate abstraktuaren, sentipenezko izatearen kontzientzia hautemapenera igarotzen den modu berean, izate etiko errealtatearen bitartegabeko ziurtasuna ere igarotzen da; eta sentipenezko hautemapenarentzat izate sinplea ezaugarri anitz dituen gauza bihurtzen den modu berean, hautemapen etikoarentzat ekitearen kasua harreman etiko anitz dituen errealtate bat da. Baina hark ezaugarrien aniztasun alferrikakoa banakotasunaren eta orokortasunaren aurkakotza zerizanezkoan biltzen du; eta, are gehiago, araztutako kontzientzia substantziaduna den horri une etikoen aniztasuna bikoiztasun bihurtzen zaio: banakotasunaren lege bat eta orokortasunaren beste bat. Baina substantziaren masa horietako bakoitzak gogo osoa izaten jarraitzen du; sentipenezko hautemapenean gauzek banakotasunaren eta orokortasunaren bi determinazio baino beste substantziarik ez daukaten bitartean, hemen bi alderdien elkarren arteko azaleko aurkakotza besterik ez dute adierazten.

Banakotasunak aztertzen ari garen zerizanean *autokontzientzia* -ren esanahia dauka oro har, eta ez ausazko kontzientzia banakoarena. Substantzia etikoa, orduan, determinazio horretan, substantzia *erreala* da, baden *kontzientziaren* askotasunean *gauzatutako* gogo absolutua; *giza elkarte* da, zeina *guretzat* arrazoimenaren tankeratze praktikoa sartzerakoan zerizan absolutua zen, eta hemen *berbaitarako* bere egian agertu da bere buruaz jabetzen den zerizan etiko bezala eta gure objektua den kontzientziarentzako *zerizan* bezala. Gogo da, zeina *berbaita* -

rako den, indibiduen islan bere burua mantentzen duen heinean, eta zeina *berbaitan* edo substantzia den, horiek barnean mantentzen dituen heinean. *Substantzia erreal* den aldetik, *herri bat* da; *kontzientzia erre-al* den aldetik, herriko hiritarra. Kontzientzia horrek bere *zerizana* gogo sinplean dauka, eta bere buruaren ziurtasuna gogo horren *errealitatean*, herri osoan, eta horretan dauka bitartegabe bere *egia*; beraz, ez erreal ez den zerbaitetan, baizik eta *existitzen* eta *indarrean dagoen* gogo batean.

Gogo horri giza lege esan diezaiokegu, zeren zerizanez bere buruaz jabetzen den *errealitatearen* forma baitauka. Orokortasunaren forman, lege *ezaguna* edo *eskura* dugun ohitura da; banakotasunaren forman bere buruaren ziurtasun erreala da *indibiduoan* oro har; eta bere buruaren ziurtasuna, *indibidualtasun sinple* bezala, gogo da gobernua den aldetik; bere egia argitan datzan *baliotasun* irekia da; bitartegabeko ziurtasunarentzat aske utzitako hor-izatearen forman agertzen den *existentzia* bat.

Botere eta ageritasun etiko horri aldiz, beste botere bat aurkakotzen zaio, *jainkotiar legea*. Izan ere, *estatu-botere* etikoak, bere buruaz *jabetzen den egitearen higidura* den aldetik, bere aurkakotza dauka etikotasunaren *zerizan sinple eta bitartegabekoan*; *orokortasun erreala* den aldetik, banako berbaitarako izatearen aurkako botere bat da; eta oro harrezko errealitatea den aldetik, bera ez den beste bat dauka *bar-neko* zerizanean.

Gogora ekarri dugu substantzia etikoaren bi modu aurkakotuetako bakoitzak substantzia osoa eta bere edukiaren une guztiak dauzkala. Beraz, giza elkarte substantzia baldin bada bere buruaz jabetzen den egite erreal gisa, orduan beste alderdiak bitartegabeko edo baden substantziaren forma dauka. Azken hori, alde batetik, barneko adigaia edo etikotasunaren ahalbide orokorra da; baina, beste aldetik, era berean, autokontzientiaren una dauka bere baitan. *Bitartegabekotasunaren* edo *izatearen* osagai horretan etikotasuna adierazten duen edo bere buruaz (bai zerizanaren bai norbera horren gisara) beste batean duen bitartegabeko kontzientzia den une hori *familia* da. Familia, bere buruaz jabetzen den errealitatearen barneko adigaia, baina bere buruaz *jabetzen ez den* adigaia denez, herriaren errealitatearen *osagaia* denez, herriari berari aurkakotzen zaio, zeina *lanaren* bitartez orokor-denarentzat bere burua garatzen eta mantentzen duen etikotasunaren *bitartega* -

beko izate etikoa den, penateak (etxeko jainkoak) gogo orokorraren aurka dauden bezala.

Baina familiaren *izate etikoa bitartegabeko* gisa agertu den arren, familia bere barnean ez da zerizan *etiko* bat, bere atalen *izaera* - *ren* erlazioa edo horien arteko harremana atal *banako errealen* arteko *bitartegabeko* harremana den *heinean*; izan ere, etiko-dena bere baitan *orokorra* da, eta naturaren erlazio hori zerizanez, era berean, gogo bat da eta gogo-zerizan gisa baino ez da etikoa. Horren etikotasun bereizgarria zertan datzan aztertu behar da. – Lehenik, etiko-dena bere baitan orokor-dena denez, familiako kideen harreman etikoa ez da sentsazioaren harremana, edo maitasunaren harremana. Etiko-dena itxuraz familiako kide *banakoek* familia *osoarekin* (substantzia den heinean) duten erlazioan ezarri behar da, halako moduan non bere egiteak eta bere errealitateak familia besterik ez daukan helburutzat eta edukitzat. Baina osoki horren *egiteak* duen helburu berariazkoa, osokira zuzenduta dagoen heinean, banako-dena da. Boterea eta aberastasuna lortzea eta mantentzea, aldez, premiatik dator eta irrikari dagokio; aldez, bere determinazio gorenean bitarteko zerbait baino ez da. Determinazio hori ez dagokio familiari berari, baizik eta egiazko orokor-denari, giza elkarteari; hori negatiboa da gehienbat familiaren aurrean, eta honetan datza: banako-dena familiatik at erauztean, bere berezkotasuna eta banakotasuna menperatzean eta hori *bertuterako*, orokor-denean eta orokor-denarentzat bizitzeko heztean. Familiaren helburu bereizgarri *positiboa* da, banako-dena halakoa den aldetik. Harreman hori etikoa izateko, ez ekiten duenak ezta ekintza jasotzen duen horrek ere ezin dute *ausaz* agertu, edozein laguntzatan edo zerbitzutan gertatzen den bezala. Ekintza etikoaren edukiak substantziaduna, edo osoa eta orokorra izan behar du; horregatik, banako-den *osoari* lotzen zaio, edo horri orokorra den aldetik. Eta hori bere aldetik ezin da honela ulertu, hots, *errepresentatu* besterik ez litzatekeela egingo zerbitzu batek bere zoriontasun osoa eskatzea; eta zerbitzuak, berriz, bitartegabeko ekintza erreala izanik, bere baitan banako den zerbait besterik ez eragitea; ezin dugu ulertu, era berean, ekintzak heziketa gisa, hau da, ahaleginen *ilara* batean, hori bere osotasunean objektutzat daukala eta emaitza bezala sortzen duela, familiaren aurkako helburu negatibotik at *ekintza erreala* - *lak* eduki mugatu bat besterik ez daukan lekuan; eta azkenik, ezin da ulertu ekintza premiazko laguntza dela, zeinaren bitartez egitan bana-

ko-den osoa salbatzen den; izan ere, hori egintza guztiz ausazkoa da, zeinaren abagunea izan daitekeen eta ezin izan daitekeen errealtate arrunta den. Orduan, odoleko ahaideen existentzia osoa besarkatzen duen eta hori (ez hiritarra, zeren hori ez baita familiakoa, eta ezta hiritar bihurtu eta banako-den *hori* izateari *utzi* behar diona ere, baizik eta familiako banako-den *hori*) sentipenezko, hau da, banako errealtatetik askatutako zerizan *orokor* bat bezala bere objektutzat eta edukitzat duen ekintza ez dagokio jadanik *bizidunari*, baizik eta *hildakoari*, zeina sakabanatutako hor-izatearen segida luzetik tankeratze osatu *Batean* biltzen den eta ausazko bizitzaren urduritasunetik orokortasun sinplearen lasaitasunera igotzen den. – Banako-dena, hiritar bezala bakarrik denez *erreal* eta *substantziadun*, hiritar ez den eta familiako kide den neurrian, muinik gabeko itzal *ez-erreal*a baino ez da.

Banako-denak, *halakotzat* hartuta, lortzen duen orokortasun hori *izate hutsa* da, *heriotza*; hori *bitartegabeko bilakatze berezkoa* da, ez *kontzientzia* baten *egitea*. Familia-kidearen eginbeharra, horregatik, alderdi hori gehitzea da, bere azken *izate* hori, *izate orokor* hori, ez dakion naturari soilik egokitu eta arrazoigabe den zerbaiten gisara gera ez dadin, baizik eta *egindako* zerbait izan dadin eta horren baitan kontzientziaren eskubidea baieztatu dadin. Edo ekintzaren esanahia da ezen, egiatan bere buruaz jabetzen den zerizanaren lasaitasuna eta orokortasuna naturari ez dagozkionez, naturak bere gain hartzen duen horrelako egitearen itxura desagertzen dela, eta egia sortzen dela. – Naturak horretan egin zuena hau da, hots, orokor-den bihurtzea baden baten higidura bezala aurkeztea. Higidura bera giza elkarte etikoaren barne kokatzen da, eta hori dauka helburutzat; heriotza da indibiduoak bere horretan giza elkartearen mesedetan duen osaketa eta hartzen duen lan goren. Baina hori zerizanez *banakoa* den heinean, ausazkoa da bere heriotza orokor-denaren alde egiten duen lanarekin bitartegabe lotuta izatea eta horren ondorioa izatea; hein batean, heriotza emaitza hori zen, *berezko* negatibotasuna eta banako-denaren higidura delako *bade-na* bezala, non kontzientzia ez den bere baitara itzultzen eta autokontzientzia bihurtzen; edo, beste hein batean, *baden* horren higidura hau den heinean, hots, bere burua gaingitzea eta *berbaitarako* izatera iristea, heriotza bikoiztasunaren alderdia delako, non lortzen den berbaitarako izatea higitzen hasi zen baden hori ez Beste bat den. – Etikotasuna gogoia bere *bitartegabeko* egian denez gero, bere kontzientzia dese-

gitean ditugun alderdiek ere *bitartegabekotasunaren* forma dute, eta banakotasuna negatibotasun *abstraktu* horretan sartzen da, zeinak, *bere baitan* kontsolamendurik eta adiskidetzerik aurkitu ezinik, alderdi horiek *zerizanez ekintza erreal* eta *kanpokoaren* bitartez hartu behar dituen. – Odolezko ahaidetasunak higidura abstraktu berezkoa honela osatzen du, hots, kontzientziaren higidura gehitzen du, naturaren lana geldiarazten du eta odolezko ahaideak suntsipenetik askatzen ditu; edo, hobeto esanda, horien suntsipena, hau da, izate huts bihurtzea, behar-beharrezkoa izanik, bere gain hartzen du suntsipenaren egintza. – Horren bitartez lortzen da *hildako izate* orokorra bere baitara itzultzea, *berbaitarako* izate bat bihurtzea, edo indarrrik gabeko banakotasun huts *banakoa indibidualtasun orokorrera* goratzea. Hildakoa, bere *izatea* bere *egitetik* edo ezezko Batetik askatu duenez, banakotasun kaskala da, *beste batentzako izate* jasaile bat besterik ez, banakakotasun arrazoigabe beheko guztien eta ekai abstraktuen indarren esku dagoena; zeinak orain hildakoa baino boteretsuagoak diren: hura, daukan bizitza dela eta; horiek, euren izaera negatiboa dela eta. Familia hildakoaren-gandik urruntzen du hori desohoratzen duen irrika burugabearen eta zerizan abstraktuaren egite horrek, horren lekuan bere egitea ezartzen du, eta ahaidea lurraren sabelarekin, oinarritzko banakakotasun iraungiezinarekin ezkontzen du; horrela, hildakoa giza elkarte baten kide bihurtzen du, banako ekaien indarrak eta haren aurka eginez aske bihurtzen diren eta hura deuseztatu nahi zuten behe bizidunak menperatzen eta lotuta mantentzen dituen elkarte baten kide.

Azken eginbehar horrek osatzen du, orduan, *jainkotiar* lege betegina, edo banako-denaren aurkako ekintza *etiko* positiboa. Horrekiko beste edozein erlazio, maitasunean geratzen ez dena, baizik eta etikoa dena, giza legeari dagokio, eta erlazio horrek honako esanahi negatiboa dauka: banako-dena berezko giza elkartearen itxituratik goratzea, *erreal* den aldetik dagokion toki horretatik. Baina giza legeak dagoeneko bere edukitzat eta indartzat bere buruaz jabetzen den substantzia erreala, herri osoa, badauka, eta jainkotiar legeak eta zuzenbideak, aldiz, errealitatetik haratago dagoen banako-dena, orduan horrek badu botererik; bere boterea huts-hutsean orokor-den *abstraktua* da, *oinarritzko* indibiduo, zeinak osagaitik erauzten den eta herriaren bere buruaz jabetzen den errealitatea osatzen duen indibidualtasuna bere zerizanera, era berean bere oinarria denera, atzera

jaurtitzen duen. – Geroago zehaztuko da botere hori nola agertzen den herrian bertan.

Bai lege batean bai bestean *desberdintasunak* eta *mailak* daude. Izan ere, biek kontzientziaren unea euren baitan daukaten neurrian, euren barnean zabaltzen da euren higidura eta bizitza propioa osatzen duen desberdintasuna. Desberdintasun horien azterketak erakusten ditu mundu etikoaren bi *zerizan orokorren ekiteko* modua eta euren *auto-kontzientziak*, baita euren arteko lotura eta euren arteko igarobidea ere.

Giza elkarteak, argiki eguzkitan balio duen goiko legeak, bere bizitasun erreala *gubernuan* dauka, hor hori indibiduoa den aldetik. *Bere baitara islatutako gogo erreala* da, substantzia etiko osoaren *norbera* sinplea. Indar sinple horrek uzten dio, bai, zerizanari bere zatiketan zabaltzea eta zati bakoitzari iraupena eta berbaitarako izate propioa ematea. Gogoak hor bere *errealitatea* edo bere *hor-izatea* dauka, eta familia da errealitate horren *osagaia*. Baina, era berean, osokiaren indarra da, zeinak zati horiek berriz Bat negatiboan biltzen dituen, horiei beregaintasun ezaren sentimendua ematen dien eta horiek euren bizitza osokian baino ez izateko kontzientzian mantentzen dituen. Giza elkarteak, orduan, alde batetik, beregaintasun pertsonalaren eta ondasunaren, pertsonen eta gauzei dagozkien zuzenbidearen sistemetan antola daiteke; eta bestetik, hasiera batean banakoak diren helburuetarako lan-moduak, hau da, irabaziaren eta gozamenaren helburuetarako direnak, elkargo berezietan antolatu eta beregain bihurtzeko. Elkargo orokorraren gogoak bakartzen diren sistema horien *sinpletasuna* eta zerizan *negatiboa* da. Bakartze horretan sustatzen eta finkatzen ez uzteko, eta horren bitartez osokia desegiten eta gogoak desagertzen ez uzteko, gobernuak noizean behin gerren bitartez euren barne-barnean ikaratu egin behar ditu, eta horren bidez indarrean dagoen ordena eta beregaintasunaren zuzenbidea astindu eta nahasi behar ditu; baina horretan buru-belarri sartuz, osokitik askatuta dauden eta pertsonaren *berbaitarako izatea* eta segurtasun ukiezina izan nahi duten indibiduoei, horiei ezarritako lanean, euren jabea zein den, hau da, heriotza sentiarazi nahi die. Irautearen forma desegite horren bidez gogoak lortzen du hor-izate etikoa hor-izate berezkoan ez erortzea, eta bere kontzientziaren norbera jasotzen du eta bere *askatasunera* eta bere *indarrera* igotzen du. – Zerizan negatiboa da giza elkartearen *botere* benetakoa eta bere burua mantentzeko *inda* -

rra; horrek, orduan, bere boterearen egia eta indartzea *jainkotiar lege - aren* zerizanean eta *lurrazpiko erresuman* du.

Familian nagusi den jainkotiar legeak, bere aldetik, badauzka era berean desberdintasunak bere baitan, eta horien arteko harremanak osatzen du bere errealtatearen higidura bizia. Baina gizonaren eta emakumearen, gurasoen eta seme-alaben eta anai-arreben arteko hiru erlazio-etatik, lehen eta behin *gizonaren* eta *emakumearen* arteko *erlazioak* osatzen du kontzientzia batek *bitartegabe* bere burua beste batean ezagutzea eta elkar berrezagutzearen ezagutzea. Bere burua ezagutzea *berezkoa* denez, eta ez etikoa, gogoaren *errepresentazioa* eta *irudia* besterik ez da, eta ez gogo erreala bera. – Baina errepresentazioak edo irudiak bera ez den beste batean daukate euren errealtatea; erlazio horrek, horregatik, bere errealtatea ez dauka bere baitan, haurrean baizik, beste batean, bere bilakaera den batean, non bera desagertzen den; eta ordezkatzan diren belaunaldien aldaketa horrek herrian dauka bere oinarri irmoa. – Gizonaren eta emakumearen arteko jaiera, orduan, berezko harremanarekin eta sentsazioarekin nahasita dago, eta euren arteko erlazioak ez dauka bere baitara egiten duen itzulera bere baitan; ezta bigarren harremanak ere, *gurasoen* eta *seme-alaben* arteko *jaierak*. Gurasoek seme-alabei dieten jaierari, hain zuzen, sentiberatasun honek eragiten dio: bere errealtatearen kontzientzia bestearengan edukitzeak eta berbaitarako izatea horrengan sortzen ikusteak, hori berreskuratzeko aukerarik izan gabe; horrek, aitzitik, errealtate arrotz eta propio izaten dirau; baina seme-alabek gurasoei dieten jaierari, aldiz, sentiberatasun honek eragiten dio: bere bilakaera edo berbaitana desagertzen den beste batengan edukitzeak, eta bere berbaitarako izatea eta bere auto-kontzientzia propioa iturburutik aldentzearen bitartez baino ez lortzeak, iturburua lehortzen duen aldentzearen bitartez.

Bi erlazio horiek euren baitan banatuta dauden alderdien igarotzearen eta desberdintasunaren barne geratzen dira. – Nahasi gabeko erlazioa, aldiz, *anaiaren* eta *arrebaren* artekoa da. Odol berekoak dira, baina odolak horiengan bere *lasaitasuna* eta *oreka* lortu du. Horregatik, ez daukate elkarrenganako irrikarik, eta ez diote berbaitarako izatea besteari eman eta ez dute bestearengandik jaso ere egin, baizik eta indibidualtasun askeak dira aurrez aurre. Emakumezkoak dauka, orduan, arreba den aldetik, zerizan etikoaren *aieru* gorena; baina ez du lortzen horren *kontzientzia* eta errealtatea, familiaren legea *berbaitan* den zeri-

zan *barnekoa* baita, zeina ez dagoen kontzientziaren argitan, baizik eta barneko sentimendu eta errealtatea kendu zaion alderdi jainkotiar izaten dirauen. Penate horiei lotuta dago emakumezkoa, zeinak horietan, alde, bere substantzia orokorra, alde, bere banakotasuna begiesten duen, baina halako moldez non banakotasunaren harremana, aldi berean, ez baita atseginarena. – *Alaba* den aldetik, emeak ikusi behar du gurasoak nola desagertzen diren berezko higiduraz eta lasaitasun etikotaz, zeren harreman hori desagertzeari esker lortzen baitu bere esku dagoen *berbaitarako izatea*; gurasoengan, beraz, bere berbaitarako izatea ez du positiboki begiesten. – Baina *amaren* eta *emakumearen* erlazioek euren banakotasuna, alde, atseginari dagokion berezko zerbait bezala daukate eta, alde, hor bere desagertzea besterik ikusten ez duen negatiboa den zerbait bezala; alde, horrexegatik, banakotasuna beste batek ordezkatzeko dezakeen ausazko zerbait da. Etikotasunaren etxean emearen erlazio horien oinarria ez da gizon *hori*, ez da haur *hori*, baizik eta *gizon bat*, *haurrak oro har*, ez sentsazioa, baizik eta orokordena. Bere etikotasunak gizonarenarekin duen aldea honetan datza, hain zuzen: banakotasuneranzko determinazioan eta bere atseginetan bitartegabe orokor dirauela, eta irrikaren banakotasunetik urrun gertatzen dela; gizonarengan, aldiz, bi alderdi horiek bananduta agertzen dira, eta gizonak, hiritar bezala, *orokortasunaren* indarra daukanez, *bere buruaz jabetzen den orokortasunarena*, horrela *irrikaren* eskubidea erosten du eta, aldi berean, horretatik askatasuna lortzen du. Emakumearen erlazio horretan, beraz, banakotasuna nahasita dagoen heinean, bere etikotasuna ez da hutsa; baina bere etikotasuna hutsa den neurrian, banakotasuna *axolagabea* da; eta emakumeari bere burua norbera *hori* bezala bestearengan berrezagutzeko unea falta zaio. – Baina anaia arrebarentzat zerizan lasai berdina da oro har, hor duen berrezagutzea hutsa eta berezko harremanekin nahasi gabea da; beraz, erlazio horretan banakotasunaren axolagabetasunik eta horren ausazkotasun etikorik ez dago; baizik eta berrezagutzen duen eta berrezagutua den *norbera banakoaren* uneak hemen bere eskubidea baieztatzeko, zeren odolaren orekarekin eta irrikarik gabeko harremanarekin lotuta baitago. Horregatik, arrebarentzat anaia galtzea konponezina da, eta anaiarekin duen betebeharra da gorena.

Erlazio hori, aldi berean, muga bat da, non bere baitan itxita dagoen familia deuseztatzen den eta bere baitatik at irteten den. Anaia

bere gogoia indibidualtasun bihurtzen den, beste bati aurre egiten dion eta orokortasunaren kontzientziara igarotzen den alderdia da. Anaiak familiaren *bitartegabeko* etikotasun *sinplea* eta horregatik benetan *negatiboa* dena uzten du, bere buruaz jabetzen den etikotasun erreala lortzeko eta ekoizteko.

Jainkotiar legetik, bere eremua zen horretatik, giza legera igarotzen da anaia. Baina arreba etxeko nagusi eta jainkotiar legearen zaindari bihurtzen da, edo emakumeak horixe bera izaten dirau. Halako moduan bi sexuek euren berezko zerizana gainditzen dute eta euren esanahi etikora iristen dira, substantzia etikoak bere buruari ematen dizkion bi bereizketak beren artean banatzen dituzten desberdintasunak bezala. Mundu etikoaren bi zerizan *orokor* horiek euren *indibidualtasun* determinatua daukate *berez* ezberdinak diren autokontzientzietan, gogo etikoa substantziaren eta autokontzientziaren arteko *bitartegabeko* batasuna delako; errealtatearen eta bereizketaren aldetik, berezko bereizketa baten hor-izate bezala agertzen den *bitartegabekotasuna*. – Bere buruarentzat erreala den indibidualtasunaren tankeran, gogo-zerizanaren adigaiari, *jatorriz determinatutako izaera* bezala erakutsi zen alderdia da hori. Une horrek hor oraindik zeukan determinatugabetasuna galtzen du, eta antolamendu eta gaitasunaren arteko desberdintasun ausazkoa. Orain bi sexuen arteko aurkakotza determinatua da, eta horien berezkotasunak aldi berean horien determinazio etikoaren esanahia jasotzen du.

Sexuen eta horien eduki etikoaren arteko desberdintasuna, hala ere, substantziaren batasunean mantentzen da, eta bere higidura, hain zuzen, horren bilakaera iraunkorra da. Gizona kanpora bidaltzen du familia-gogoak, giza elkartera, eta hor aurkitzen du bere buruaz jabetzen den zerizana; familiak horren bitartez horrengan bere substantzia orokorra eta bere iraupena dauka; eta giza elkarreak, berriz, familian bere errealtatearen osagai formala dauka, eta jainkotiar legean bere indarra eta baieztatpena. Bietako inor ez da bakarrik berbaitan eta berbaitarako; giza legea, bere higidura bizian, lege jainkotiarretik abiatzen da, lurrean balio duena lurrazpikotik, bere buruaz jabetzen dena jabetzen ez denetik, bitartekotasuna bitartegabekotasunetik, eta, era berean, abiapuntura itzultzen da. Lurrazpiko botereak, berriz, lurraren gainean dauka bere *errealtatea*; kontzientziaren bitartez hor-izate eta egiletasun bihurtzen da.

Zerizan etiko orokorrak, beraz, substantzia dira, zerizan orokor bezala, eta substantzia, kontzientzia banako bezala; herria eta familia dauzkate euren errealtate orokortzat, baina gizona eta emea euren norbera berezkotzat eta indibidualtasun ekinarazletzat. Ikusten dugu mundu etikoaren eduki horretan kontzientziaren substantziarik gabeko aurreko tankerek euren buruei ezartzen zizkieten helburuak lortzen direla; arrazoimenak bere objektutzat baino hartu ez zuena autokontzientzia bihurtu da, eta horrek bere barnean bakarrik zeukana *errealitate* egiazko bezala dago eskura. – Behaketak *topatzen den zerbait* bezala zekiena, norberak hor parte-hartzerik izan gabe, topatzen den ohitura da hemen, baina aldi berean aurkitzen duen horren egintza eta emaitza den errealtate bat da. – Bere *banakotasunaren gozamenaren* atsegina bilatzen ari den banako-denak hori familian aurkitzen du, eta atsegina apurtzen duen beharrezkotasuna bere herriko herritar bezala duen autokontzientzia propioa da; edo haxe da, hots, *bihotzaren legea* bihotz guztien legea dela jakitea, *norberaren* kontzientzia ordena orokor berrezagutua dela jakitea; bere eskaintzaren fruituez gozatzen ari den *bertutea* da; bere asmoa sortzen du, hau da, zerizana orainaldi errealerara goratzea, eta bere gozamena bizitza orokor hori da. – Azkenean, *gaiaren beraren* kontzientzia substantzia errealean asebetetzen da, zeinak modu positibo batean kategoria huts haren une abstraktuak barnebiltzen eta mantentzen dituen. Horrek botere etikoetan egiazko eduki bat dauka, zeinak arrazoimen sendoak eman eta jakin nahi zituen substantzia gabeko aginduen lekua hartzen duen; eta, horrela, azterketarako neurri edukitsua, bere burua determinatzen duena, ematen du, ez legeak aztertzeko, baizik eta egindakoa.

Osokia zati guztien oreka baketsua da, eta zati bakoitza etxeko gogoan da, zeinak bere asebetetzea ez duen bere baitatik at bilatzen, baizik eta bere barnean daukan, osokiarekin oreka hori mantentzen duela. – Oreka hori honegatik soilik izan daiteke bizia, hots, bere barnean ezberdintasuna sortzen delako eta ezberdintasun hori *zuzentasunetik* berdintasunera bideratzen delako. Baina zuzentasuna ez da haratago aurkitzen den zerizan arrotza, ezta elkarri ezarritako injustizia, traizio, eskergaitz, eta abarren duin ez den errealtate ere, zeinak pentsamen-durik gabeko ausaren forman epaia emango lukeen aditugabeko testuinguru bat eta ekimen burugabe bat balitz bezala; baizik eta *giza* zuzenbidearen zuzentasun bezala, orekatik irtendako berbaitarako iza-

tea, estamentuen eta indibiduen beregaintasuna, orokor-denera berriz itzularazten duena bezala da zuzentasuna herriaren gobernua, alegia, zerizan orokorraren hor aurrean dagoen banakakotasuna den eta bere buruaz jabetzen den nahimen propioa, denona, den gobernua. – Baina banako-denari gehiegi gailentzen ari zaion orokor-dena berriz orekatzten duen zuzentasuna, era berean, bidegabekeria jasan egin duen horren gogo sinplea da; ez dago banatuta jasan duen horren eta harata-goko zerizanaren artean; gogo hori lurrazpiko boterea da, eta mendekua hartzen duen *bere* Erinia da; izan ere, bere indibidualtasunak, bere odolak, etxean bizitzen jarraitzen du; bere substantziak errealitate iraunkorra dauka. Banako-denari etikotasunaren erresuman egin ahal zaion bidegabekeria haxe besterik ez da, hots, horri zerbait *gertatzea* besterik ez. Kontzientzia gauza huts bat bihurtzean datzan bidegabekeria hori kontzientziari eragiten dion boterea natura da, ez da *giza elkartea* -ren orokortasuna, baizik eta *izatearen* orokortasun *abstraktua*; eta banakotasuna, jasandako bidegabekeria desegiteko, ez doa haren aurka (zeren hark ez baitio bidegabekeria jasanarazi), baizik eta horren aurka. Indibiduoaren odolaren kontzientziak deuseztatzen du bidegabekeria hori, ikusi dugunez, honako moduan, hots, *gertatu* besterik egin ez dena *emaitza* bihurtuz, eta, horrela, *izatea*, *azkena-dena*, *nahi* izan den zerbait eta, horrenbestez, pozgarri izanik.

Erresuma etikoa, era horretan, bere *iraupenean* zatiketarik ez daukan mundu orbangabe bat da. Era berean, horren botere batetik bestera igarotze baketsuan datza bere higidura, halako moldez non bakoi-tzak bestea mantentzen eta sortzen duen. Ikusten dugu, bai, bi zerizanetan eta euren errealitatetan banatzen direla; baina horien aurkakotza bata bestea egiaztatzean datza; eta bitartegabe, erreal gisa, elkar ukitzen duten lekuan, euren erdigunea eta osagaia euren bitartegabeko elkar zeharkatzea da. Mutur bat, bere buruaz jabetzen den gogo orokorra, beste muturrarekin lotzen da, bere indarrarekin eta bere osagaiarekin, *kontzientziarik gabeko* gogoarekin, *gizonaren banakakotasunaren* bitartez. Jainkotiar legeak, aldiz, bere indibidualizazioa, edo banako-denaren *kontzientziarik gabeko* gogoak bere hor-izatea emakumearengan dauka, zeinaren bitartez, *erdigune den aldetik*, kontzientziarik gabeko gogo bere errealitate ezatik errealitatera goratzen den, jakile ez denetik eta ezaguna ez denetik bere buruaz jabetzen den erresumara. Gizonaren eta emakumearen batasunak osatzen du osokiaren erdigune

ekilea, eta jainkotiar eta giza legearen bi muturretan banatuta egonik, era berean, euren bitartegabeko batasuna den osagaia; batasun horrek lehen bi arrazoiketa haiek arrazoiketa bat eta berbera bihurtzen ditu, eta aurkakotutako higidurak *batean* batzen ditu (errealitatearen higidura behera errealitate ezara, giza legearen higidura, kide beregainetan antolatzen dena, behera heriotzaren arriskura eta probara erortzen dena, hots, gizonari dagokion higidura; eta lurrazpiko legeak gorantz egiten duen higidura egunaren errealitatera eta bere buruaz jabetzen den horizatera, hots, emeari dagokion higidura).

b. EKINTZA ETIKOA. GIZA ETA JAINKOTIAR JAKITEA.

ERRUA ETA PATUA

Baina erresuma horretan aurkakotza antolatuta dagoen arren, autokontzientzia ez da agertu oraindik bere eskubidean indibidualtasun banako bezala; erresuma horretan horrek, alde batetik, nahimen orokor bezala bakarrik balio du, eta beste aldetik, familiaren odola beza-la; banako-den horrek errealitaterik gabeko itzala bezala baino ez du balio. – Oraindik ez da egintzarik burutu; baina egintza norbera erreala da. – Egintzak mundu etikoaren antolaketa eta higidura baketsua aztoratzen du. Mundu horretan bere bi zerizanez daukaten ordena eta adostasuna bezala agertzen dena, bata bestea egiaztatzen eta osatzen duela, egintzaren bitartez aurkakoen igarobide bat bihurtzen da, non bakoitza bere buruaren eta bestearen ezereztasun gisa agertzen den, baieztapen gisa baino; patu beldurgarriaren higidura negatibo edo amaigabeko beharrezkotasun bihurtzen da, zeinak jainkotiar eta giza legea eta, era berean, bi autokontzientziak, non botere horiek euren hor-izatea lortzen duten, bere sinpletasunaren amildegian irensten dituen, eta guretzat banakoa baino ez den autokontzientziaren berba-itarako izate absolutura igarotzen da.

Higidura horren abiapuntua eta bere jardueraren sostengua den *oinarria* etikotasunaren erresuma da; baina autokontzientzia da higidura horren *egiletasuna*. Kontzientzia *etiko* bezala zerizantasun etikora doan noranzko huts sinplea da, edo *betebeharra*. Bere barnean ez dago nahierarik, ezta borrokarik ere, ezta ezbairik ere, legeak emateari eta aztertzeari utzi egin baitzaio, baizik eta zerizantasun etikoa bitartegabeko-dena, ezbaian ez dagoena, kontraesanik gabekoa da harentzat. Horregatik, ez dugu ikuskizun deitoragarri hau topatzen, alegia, grina eta bete-

beharra elkarren aurka egotea; ezta ikuskizun komiko hau ere, bi bete-behar elkarren aurka egotea, edukiaren arabera lehen haren berbera dena; izan ere, grina betebeharrak bezala errepresenta daiteke, zeren bete-beharra, kontzientzia bere bitartegabeko zerizantasan substantziadunetik bere baitara itzultzen denean, formalki orokor-dena bihurtzen baita, non edozein eduki ondo egokitzen den, lehenago ondorioztatu zenez. Baina betebeharren arteko talka komikoa da kontraesana adierazten duelako, hain zuzen, *aurkakotutako absolutu-den batena*, eta beraz, absolutua eta bitartegabe absolutu deitzen den horren ezezkotasuna edo betebeharra den batena. – Baina kontzientzia etikoak egin behar duena badaki, eta erabaki du jainkotiar edo giza legeari dagokiola. Erabaki horren bitartegabekotasun hori *berbaitan izate* bat da eta, horregatik, berezko izate baten esanahia dauka, ikusi dugunez; naturak, eta ez inguruabarren edo aukeraren ausazko-denak, egokitzen dio sexu bati lege bat, bestea besteari, edo alderantziz, hau da, bi botere etikoek euren buruei ematen diete hor-izate banakoa eta egikaritzapena bi sexuetan.

Baina alde batetik etikotasuna, zerizanez, bitartegabeko *erabaki* horretan datzalako eta, horregatik, kontzientziarentzat lege *bat* bakarrik delako zerizana, eta beste aldetik, botere etikoak kontzientziaren *nor-berarengan* bakarrik direlako errealak, horregatik dira *bateraezinak* eta *elkarren aurkakoak*; autokontzientzian *berbaitarako* dira, etikotasunaren erresuman *berbaitan* bakarrik diren modu berean. Kontzientzia etikoa, bietako baten alde *erabakitzen* duelako, *izaera* da zerizanez; horrentzat bien zerizantasa ez da berdina; horregatik, aurkakotza betebeharraren eta eskubiderik gabeko *errealitatearen* arteko *zoritxa-rrereko* talka bat bezala agertzen da. Kontzientzia etikoa autokontzientzia bezala aurkakotza horretan da, eta, halakoa den aldetik, abiatzen da, berari dagokion legeari errealitate aurkakotu hori indarrez menperatzerara edo hori iruzurtzera. Eskubidea bere aldean, bidegabekeria, aldiz, beste aldean ikusten duen heinean, bietatik jainkotiar legeari dagokion kontzientziak beste aldean giza *bortxa* ausazkoa ikusten du; eta giza legeari dagokionak bestean barneko berbaitarako izatearen burugogortasuna eta *desobedientzia* ikusten du; izan ere, gobernuaren aginduak argitan dagoen zentzu publiko orokorra dira; beste legearen nahimena, aldiz, barnean itxita dagoen lurrazpiko zentzua da, bere hor-izatean banakotasunaren nahimen bezala agertzen dena eta, lehenengoarekin kontraesanean, ozarkeria dena.

Horren bitartez kontzientzian *jakinaren* eta *ezjakinaren* arteko kontraesana sortzen da, substantzian *jabetzen denaren* eta *jabetzen ez denaren* artekoa bezala; eta *autokontzientzia* etikoaren *zuzenbide* absolutua gatazkan gertatzen da *zerizanaren zuzenbide* jainkotiarrekin. Autokontzientziarentzat, kontzientzia den aldetik, errealitate objektiboa, halakotzat hartuta, badauka zerizana; baina bere substantziaren arabera, hori bere buruaren eta aurkakotu-den horren batasuna da, eta autokontzientzia etikoa substantziaren kontzientzia da; objektuak, autokontzientziari aurkakotuta dagoen heinean, berarentzat zerizana edukitzeko esanahia galdu du erabat. Hori *gauza* soiltzat zuten esparruak aspaldi desagertu ziren eta, era berean, kontzientziak zerbait bere kabuz finkatzeko eta une bakar bat zerizan bihurtzeko zituen esparruak desagertu dira. Horrelako aldebakartasunaren aurka errealitateak indar propioa dauka; bat egiten du egiarekin kontzientziaren aurka, eta egia den hori erakusten dio kontzientziari. Baina kontzientzia etikoak substantzia etikoaren edalontzitik edan du berbaitarako izatearen, horren helburuen eta adigai bereizgarrien aldebakartasun ororen ahaztura; eta horrela Estigiako ur horretan ito egin ditu aldi berean bere zerizantasun propioa eta errealitate objektiboaren esanahi beregaina. Bere eskubide absolutua hau da: lege etikoaren arabera ekiten duen heinean, egikaritze horretan lege horren betetzea besterik ez duela aurkitzen, eta egintzak egite etikoa zer den besterik ez duela erakusten. – Etiko-denak, *zerizan* absolutua eta *botere* absolutua izaki aldi berean, ezin du jasan bere edukia inolako iraulketarik. *Zerizan* absolutua besterik izango ez balitz, boteretik gabe, orduan iraulketa bat jasan zezakeen indibidualtasunaren eskutik; baina horrek, kontzientzia etikoa den aldetik, uko egin dio iraulketari berbaitarako izate aldebakarra alde batera utziz; era berean, botere soilak, berriz, iraulketa jasango luke zerizanaren eskutik, hori oraindik halako berbaitarako izatea izango balitz. Batasun horren mesedetan, indibidualtasuna substantziaren forma hutsa da, zeina edukia den, eta egitea pentsamendutik errealitatera doan igarobidea da, baina zerizanik gabeko kontraesanaren higidura bat bezala, zeinaren uneek elkar ezberdintzen diren eduki eta zerizantasun berezirik ez daukaten. Kontzientzia etikoaren zuzenbide absolutua, beraz, honako hau da: *egintza*, bere *errealitatearen tankera*, horrek dakiena baino ez izatea.

Baina zerizan etikoak bere burua bi legetan banatu du, eta kontzientzia, legearen aurrean dugun jokaera banaezin bezala, bati bakarrik

dagokio. Kontzientzia *sinple* horrek berresten du eskubide absolutua daukala horri, etikoa denez, zerizana *agertzeko berbaitan* den bezala; era berean, zerizan horrek bere *errealitatearen* eskubidea berresten du, edo bikoiztuta izateko eskubidea. Baina zerizanaren eskubide hori ez dago autokontzientziari aurkakotuta, beste leku batean izango balitz bezala, baizik eta autokontzientziaren zerizan propioa da; hor baino ez dauka bere hor-izatea eta bere boterea, eta bere aurkakotza *azkenaren egintza* da. Izan ere, autokontzientziak, bere buruarentzat norbera bezala den eta ekitera abiatzen den heinean, igo egiten du bere burua *bitar-tegabekotasun sinpletik*, eta horrek berak ezartzen du *bikoiztasuna*. Egintzaren bitartez etikotasunaren determinatutasuna uzten du, hots, bitartegabeko egia izateko ziurtasun sinplean datzana, eta bere buruaren banaketa bere barnean ezartzen du ekile-dena bezala, eta horrentzat negatiboa den errealitate aurkakotuan. Egintzaren bitartez, bada, autokontzientzia *erru* bihurtzen da. Izan ere, errua horren *egitea* da, eta egitea bere zerizan berezkoena; eta erruak *delitua* ere esan nahi du; izan ere, kontzientzia etiko sinplea bezala, lege bat betetzen du, eta bestea, aldiz, alde batera utzi du, eta hori hausten du bere egintzaren bitartez. – Errua ez da zentzu bikoitza duen zerizan axolagabea, zeinaren arabera egintza, *benetan* egunaren argitan datzan moduan, bere *norberaren* egitea izan daitekeen edo beharbada ezin daitekeen izan, egitearekin kanpkoa eta ausazkoa den zerbait elkartu ahal izango balitz bezala, egiteari ez dagokion zerbait, eta horregatik alderdi horretatik egitea errugabe izango litzateke. Baizik eta egitea bera da bikoiztasun hau, hots, bere burua berbaitarako gisa eta bere aurrean kanpoko errealitate arrotz bat ezartzea; halako errealitatea existitzea egiteari bakarrik dagokio eta horren bidez da. Errugabe, orduan, ez-egitea soilik da, harriaren izatea bezala, eta haur baten izatea ere ez da errugabe. – Edukiaren arabera, ordea, *ekintza* etikoak delituaren unea bere baitan dauka, zeren horrek ez baitu gainditzen bi legeak bi sexuen artean banatzea *berezko moduan*, baizik eta legera zuzentzen den *bikoiztugabearen* moduan mantentzen da *bitartegabekotasun berezkoaren* barnean, eta egitea den aldetik aldebakartasun hori erru bihurtzen du, hots, zerizanaren alderdietako bat bakarrik hartzea eta bestearen aurrean negatiboki jokatzeari, hau da, hori hautsiz. Geroago zehazkiago azalduko dugu zein kokaera dagokien etikotasun orokorrean erruari eta delituari, egiteari eta ekiteari; orain argi dago bitartegabe ez dela *banako-den hori* ekiten duena eta errudun dena; izan ere, hori norbera *hori* bezala, itzal ez-erreal

besterik ez da, edo norbera orokor bezala besterik ez da, eta indibidualtasuna *egitearen* une *formala* soilik oro har, eta edukia legeak eta ohiturak dira, eta banako-denarentzat bere estamentuarenak dira; banako-dena substantzia da genero bezala, zeina, duen determinatutasunaren bidez, espezie bihurtzen den, baina espezieak aldi berean generoaren orokor-dena izaten dirau. Autokontzientzia herriaren barnean orokor-denetik berezitasunera bakarrik beheititzen da, ez indibidualtasun banakoraino, zeinak norbera baztertzailea ezartzen duen, bere egitean negatibo zaion errealitate bat; baizik eta bere ekintzaren oinarrian osokian duen konfiantza ziurra datza, non arrotza den ezer, ez beldurrik ezta areriotasunik ere nahasten ez den.

Autokontzientzia etikoak orain bere egintzan ekite *errealaren* garatutako natura esperientziatzen du, bai jainkotiar legea, bai giza legea obeditzen duenean. Berari ageri zaion legea zerizanez lege aurkakotutakoarekin lotuta dago; zerizana bien batasuna da; baina egintzak bata soilik egikaritzen du bestearen aurka. Baina zerizanez horrekin lotuta dagoenez, bata osatzeak bestea eskatzea, eta beste hori egintzak zerizan zauritu, etsaikor, bihurtzesn du, mendekua agintzen duen zerizan. Ekintzak bere aurrean argitan erabakiaren alderdi bat baino ez dauka oro har; baina erabakia *bere baitan* negatibo-dena da, zeinari beste bat, arrotza zaion jakite bat aurkakotzen zaion. Horregatik, errealitateak bere barnean ezkutatzen du jakiteari arrotza zaion beste alderdia, eta bere burua ez dio erakusten kontzientziari berbaitan eta berbaitarako den moduan; semeari ez zaio erakusten aita hiltzen duen iraintzaile hori bezala, ezta ama ere emaztetzat hartzen duen erregina bezala¹. Horrela, argia gorrotatzen duen botereak zelatatzen du autokontzientzia etikoa, egintza burutzen denean bakarrik agertzen den eta autokontzientzia ustekabeen ekiten harrapatzen duen botereak; izan ere, burututako egintza norbera jakilearen eta bere aurrean dagoen errealitatearen arteko kontraesan gauditua da. Ekiten duenak ezin ditu ukatu delitua eta bere errua; egintza higiezina dena higiaraztea eta hasieran ahalbidean itxita dagoena sortzea, eta horrela jabetzen ez dena jabetzen denarekin lotzea, ez-dena izatearekin. Egia horretan agertzen da, orduan, egintza argitan, eta horretan jabetzen dena jabetzen ez den batekin, norberarena arrotzarekin batuta dago; bikoiztutako zerizan bat bezala, zeinaren beste aldea kontzientziak ezagutzen duen, eta, gainera, berea bezala, baina horrek zauritzen duen eta etsai bihurtu duen botere bezala.

Baliteke zuzenbidea, zelatan zegoena, ez izatea eskura bere berezko tankeran *kontzientzia* ekilearentzat, baizik eta *bere baitan* besterik ez, hau da, erabakiaren eta ekitearen barneko erruan. Baina kontzientzia etikoa osoagoa da, bere errua garbiagoa da, aurkakotzen zaizkion legea eta boterea *aurretik ezagutzen* baditu, bortxatzen eta bidegabekieriatzen, ausazkotasun etikotzen jotzen baditu, eta jakinaren gainean egiten badu delitua, Antigonak bezala. Burututako egintzak guztiz aldatzen du kontzientziaren ikuspuntua; *burutzeak* berak adierazten du *etiko* denak *erreal* izan behar duela; izan ere, helburuaren *errealitatea* ekitearen helburua da. Ekiteak, hain zuzen, *errealitatearen* eta *substantziaren* arteko *batasuna* adierazten du; adierazten du errealitatea zerizanari ez zaiola ausazkoa, baizik eta, berarekin lotuta, ez zaiola egiazko zuzenbidea ez denik ematen. Kontzientzia etikoak bere aurkakoa, errealitate horren ondorioz eta bere egitearen ondorioz, berea bezala berrezagutu behar du, bere errua berrezagutu behar du;

pairatzen dugulako aitortzen dugu huts egin dugula?

Berrezagutze horrek adierazten du *helburu* etikoaren eta *errealitatearen* arteko tirabira gaindituta dagoela; zuzenbideak bakarrik balio duela badakien *jaidura* etikora egiten den itzulera adierazten du. Baina horrela ekiten duenak bere *izaera* eta bere norberaren *errealitatea* uzten ditu, eta hondoratu egiten da. Bere izatea honetan datza, hots, bere lege etikoaren parte izatean, bere substantziaren parte; baina aurkako horren berrezagutzean lege horrek utzi egin dio berarentzat substantzia izateari; eta bere errealitatea lortu ordez, ez-errealitatea lortu du, *jaidura*. – Substantzia, hain zuzen, indibidualtasunean agertzen da, bere *patua* den aldetik; eta indibidualtasuna agertzen da substantzia bizitu egiten duena eta, horregatik, bere gainean dagoena bezala; baina indibidualtasuna patu bat da, aldi berean bere *izaera* dena; indibidualtasun etikoa bitartegabe eta berbaitan bat da bere orokor-den horrekin, bere existentzia horrengan bakarrik du, eta ezin du biziraun botere etiko horrek bere aurkakoaren bitartez eragiten dion hondamendia.

Baina horrela ziurtasun hau dauka, hots, indibidualtasun hark, zeinaren patua aurkako botere hori den, *ez duela berak eragiten duen baino ongiez handiagorik jasotzen*. Botere etikoen elkarrenganako higidura eta horiek bizitzen eta ekinarazten dituen indibidualtasunenak honela lortu du bere *egiazko helmuga*, alegia, bi alderdiek hondamendi berbera izanik. Izan ere, bi botereen artean ez bata ez besteak ez du

abantailarik substantziaren une *zerizanezkoagoa* izateko. Bien zerizant-
tasun berdina eta bata bestearen aldamenean axolagabe irautea da euren
norberarik gabeko izatea; *egitatean* norbera-zerizanak bezala dira,
baina ezberdinak, eta horrek norberaren batasuna kontraesaten du, eta
horrek euren zuzenbide-gabezia eta euren beharrezko hondamendia
osatzen du. Era berean, *izaera*, alde, bere patuaren edo substantziaren
arabera, bati bakarrik dagokio; alde, jakitearen arabera bata zein bes-
tea jabetzen denean eta jabetzen ez denean bikoiztuta dago; eta bakoit-
tzak aurkakotza hori eragiten duen eta egintzaren bidez ez-jakitea ere
bakoitzaren lana den heinean, bere burua xahutzen duen erruan ezar-
tzen da. Botere baten eta bere izaeraren garaipena eta bestearen porro-
ta, beraz, bien arteko orekarantz etengabe hurbiltzen den zatia eta osa-
tugabeko lana litzateke. Bi uneen menpekotze berdinean osatzen da
zuzenbide absolutua; eta substantzia etikoa bi aldeak irensten dituen
botere negatibo bezala agertzen da, edo patu ahalguztiduna eta zuzena
bezala.

Bi uneak euren eduki zehatzaren eta beren banakotzearen arabe-
ra hartzen badira, orduan horien arteko gatazka tankeradunaren irudia
aurkezten du, bere alde formalaren ikuspuntutik, etikotasunak eta auto-
kontzientziak duten gatazka gisa kontzientzia gabeko naturaren aurka
eta horren eskutik sortzen den ausazkotasunaren aurka (azken horrek
eskubidea dauka autokontzientzia haren aurka, zeren hori bakarrik
baita *egiazko* gogo, bera bakarrik baitago bere substantziarekin *bitar-
tegabe* batuta); eta edukiaren arabera jainkotiar eta giza legearen tirabi-
ra bezala. – Gaztetxoa bere buruaz jabetzen ez den zerizanetik, fami-
liaren gogotik irteten da, eta giza elkartearen indibidualtasun bihurtzen
da. Baina gaztetxoa oraindik naturari, ihes egin dion horri, dagokiola
honela frogatzen da, hots, bi anaien ausazkotasunean agertzen dela, bie-
tako bakoitzak zuzenbide berdina izaki giza elkarte bere menpe har-
tzeko; lehenago edo beranduago jaio izateak, naturaren bereizketa den
aldetik, ez dauka zerizan etikora sartzen diren *horientzat* inolako
garrantzirik. Baina gobernuak, arima simplea edo herri-gogoaren nor-
bera bezala, ez du onartzen indibidualtasunaren bikoiztasuna; eta bata-
sun horren beharrezkotasun etikoaren aurrean natura agertzen da, asko-
tasunaren kasu bezala. Bi anaiak banantzen dira, eta estatu-boterea iza-
teko duten eskubide berdinak biak hondatzen ditu, oker berbera egin
zuten biak. Giza ikuspuntutik begiratuta, delitua egin du *jabegorik* gabe

giza elkarte, bestea buru duena, eraso duenak; bestea *banako* bezala, hau da, giza elkartetik bananduta ikusten jakin zuenak eta botere-gabezia horretara bidali duenak, aldiz, bere alde dauka zuzenbidea; indibidua, halakotzat hartuta, ukitu du, ez besterik, eta ez giza elkarte, ez giza zuzenbidearen zerizana. Banakotasun kaskalak eraso eta defenditu duen giza elkarte mantentzen da; eta bi anaiek, aldiz, elkar hondoratzen dute; izan ere, osokiaren arriskua *bere berbaitarako izatearekin* lotzen duen indibidualtasunak bere burua giza elkartetik baztertzen du eta bere barnean desegiten da. Baina giza elkarreak lagun izan zuen hura ohoratuko du; gobernuak, aldiz, giza elkarrearen norberaren berre-raikitako sinpletasunak, jadanik harresiaren gainean bere deuseztapena aldarrikatu zuena zigortuko du eta azken ohorea ukatuko dio; kontzientziaren gogo gorena, giza elkarrearena, erasotzera etorri denari bere zerizan osoaren eta betearen ohorea, hildako gogoaren ohorea ukatu behar zaio.

Baina orokor-denak, horrela, bere piramidearen gailur hutsa erraz eraisten duenean, eta banakotasunaren, familiaren printzipio matxinoaren aurka *garaipena* lortzen duenean, horren bidez *borroka* egiten dio jainkotiar legeari; bere buruaz jabetzen den gogoak *borroka* egiten dio jabetzen ez denari; izan ere, azken hori beste botere zerizanezkoa da, eta horregatik hark ezin du deuseztatu, baizik eta iraindu besterik ez. Baina indarra daukan eta argitan datzan legearen aurkako laguntza *benetakoa* itzal odolgabea baino ez dauka. Ahultasunaren eta iluntasunaren legea denez, hasiera batean egunaren eta indarraren legea gailentzen zaio, zeren indar horrek behean baitauka indarra, ez lur azalean. Baina barnekoari bere ohorea eta boterea ostu egin dion errealdenak, horrela, horren zerizana irentsi egin du. Agerian dagoen gogoak bere indarraren sustraia beheko munduan dauzka; herriak bere buruan daukan *ziurtasunak*, bere burua segurtatzen duenak, guztiak batean lotzen dituen zinaren *egia* guztien substantzia mutuan dauka, bere buruaz jabetzen ez denean, ahanzturaren uretan. Horren bitartez agerian den gogoaren osaketa horren aurkako bihurtzen da, eta gogo horrek esperientziatzen du bere zuzenbide gorena injustizia gorena dela, bere garaipena bere hondamendia dela. Eskubideak zapaldu zaizkion hildakoak badaki tresnak aurkitzen mendeku hartzeko, bera zauritu zuen boterearen errealtate eta indar berbera duten tresnak. Botere horiek beste giza elkarreak dira, zeinen aldareak txakurrek eta txoriek orban-

du dituzten gorpu honen bidez, hots, bere buruaz jabetzen ez den orokortasunera igotzen ez dena, berari zor zaion oinarritzko indibiduoaren-ganako itzultzearen bitartez, baizik eta lur gainean gelditzen dena, errealitatearen erresuman, eta jainkotiar legearen indar bezala, eta beraz, bere buruaz jabetzen den orokortasun erreala jasotzen duena. Indar horiek etsai bihurtzen dira, eta giza elkarte deuseztatzen dute, euren indarra, familiaren jaiera, desohoratu eta deuseztatu duena.

Errepresentazio horretan giza eta jainkotiar legearen higidurak bere beharrezkotasuna indibiduoetan adierazten du, zeinetan orokordena *patu* bezala agertzen den eta higiduraren egiletasuna *banako* egite bezala, horren beharrezkotasunari ausazkotasunaren itxura ematen dion egite bezala. Baina indibidualtasunak eta egiteak osatzen dute banakotasunaren printzipioa oro har, zeinari bere orokortasun hutsean jainkotiar lege barneko deitu zitzaion. Ageriko giza elkartearen une den heinean, lurrazpiko edo bere hor-izatean kanpoko den eraginkortasun hura ez ezik, gainera, herri errealean hor-izate eta higidura erreala dauzka, agerikoak direnak era berean. Forma horretan hartuta, banakotutako jasapenaren higidura sinple bezala agertzen zenak beste itxura bat hartzen du; eta delituak eta horren bidez sortu den giza elkartearen deuseztapenak euren hor-izatearen benetako forma hartzen du. – Giza legea, beraz, bere hor-izate orokorrean giza elkarte, bere egintzan oro har gizontasuna eta bere egintza errealean gobernua *dena*, honen bitartez *higitzen* da eta *dirau*, alegia, lege horrek penatzen bazterketa eta emetasuna burutzat duten familietan bakartze beregaina bere barnean ahituz; eta horiek bere jariakortasunaren jarraitasunean deseginda mantenduz. Baina familia da, aldi berean, bere osagaia oro har; banako kontzientzia da oinarri ekile orokorra. Giza elkarteak bere iraupena eskuratzen duen heinean familiaren zoriona deuseztatuz eta autokontzientzia autokontzientzia orokorrean deseginenez, bere barneko etsaia ekoizten du zapaltzen duen eta berari aldi berean zerizanezkoa zaion emetasunean. Emetasun horrek, giza elkartearen betiko ironiak, intrigen bidez, gobernuaren helburu orokorra helburu pribatu bihurtzen du, horren egiletasun orokorra indibiduo jakin horren emaitza bihurtzen du, eta gobernuaren ondasun orokorra familiaren jabego eta edergarri bihurtzen du. Horrela, hark orokordena bakarrik axola zaion heldutasunaren (horrentzat banakotasuna, hau da, atsegina eta gozamina eta benetako egiletasuna, jadanik hilda

daudenez) jakituria serioari iseka egiten dio gaztedi heldugabearen harropuzkeriaren aurrean eta hori mesprezatzen du horien gogo-berotasunaren aurrean; hark gaztediaren indarra baliodun bihurtzen du: semearena, non amak bere jauna sortu duen; anaiarena, non arrebak gizona bere pareko bezala daukan; gaztetxoarena, zeinaren bitartez alabak emakumearen gozamina eta duintasuna lortzen duen, bere menpekotasuna baztertuz. – Baina giza elkarteak banakotasunaren gogo horren zapalketaren bidez baino ezin du iraun; eta gogo hori zerizanezko une bat denez, giza elkarteak sortzen du era berean eta, hain zuzen, horrekin duen jarrera zapaltzailearen bidez, printzipio etsaikorra den aldetik. Hala ere, printzipio horrek, helburu orokorre-
tik urrun gaiztoa eta bere baitan ezer ez denez, ezin du ezer egin, non eta giza elkarteak berak gaztediaren indarra, gizontasuna, heldugabe izanik oraindik banakotasunaren barnean dirauena, osokiaren *indar-tzat* berrezagutzen ez badu. Izan ere, giza elkartearen herri bat da, indibidualtasuna da, eta zerizanez bere *baitarako* da beste indibidualtasunak *horrentzat* diren heinean, horiek bere baitatik *at* uzten dituen heinean eta horietatik beregain dela dakien heinean. Giza elkartearen alderdi negatiboak (*barnerantz* indibiduen banakotzea zapalduz, *kanporantz beregain izanik*) indibidualtasunean dauzka bere armak. Gerra substantzia etikoaren une zerizanezkoa, *norbera-zerizan* etikoak hor-izate orotatik duen askatasun absolutua euren errealitatean eta egiaztapenean eskura dituen gogoia eta forma da. Gerrak, alde batetik, ondasunaren eta beregaintasun pertsonalaren eta, gainera, *pertsonal-tasun* banakoaren beraren *sistema* banakoei negatibo-den horren indarra sentiarazten dien heinean, beste aldetik, ezezko zerizan hori gerran, hain zuzen, osokia mantentzen duen horretara goratzen du; gaztetxo ausarta, non emetasunak bere atsegina daukan, usteltzearen printzipio zapaldua, argitara dator eta balio duena da. Baina berezko indarra eta zorianaren ausa gisa agertzen dena dira orain zerizan etikoari eta gogo-beharrezkotasunari buruz erabakitzen dutenak; zerizan etikoaren hor-izatea indarrean eta zorian oinarrituta dagoenez, *jadanik erabakita* dago hondora joan dela. – Lehen penateak baino ez baziren herri-gogoan hondoratu zirenak, orain herri-gogo *biziak* euren banakotasunaren bidez giza elkarte *orokor* batean hondoratzen dira, zeinaren orokortasun sinplea gogorik gabekoa eta hila den, eta zeinaren bizitasuna indibiduo *banakoa* den, *banakoa* den aldetik. Gogoaren tankera etikoa desagertu egin da, eta beste batek ordezkutzen du.

Beraz, kontzientzia etikoa legeari zerizanez *bitartegabe* zuzenduta egoteak determinatzen ditu substantzia etikoaren hondamendi hori eta beste tankera batera igarotze hori; bitartegabeko determinazio horretan datza natura bizitza etikoaren ekintzan sartzea. Bere errealitateak ageri uzten du usteltzearen kontraesana eta sorburua, zeina gogo etikoaren harmonia politak eta oreka lasaiak, hain zuzen, lasaitasun eta edertasun horretan bertan daukan; izan ere, bitartegabekotasunak honako esanahi kontraesankorra dauka: bere buruaz jabetzen ez den naturaren lasaitasuna eta bere buruaz jabetzen den gogoaren lasaitasun urduria da. – Natur izaera hori dela eta, herri etiko hori naturak determinatzen duen eta, horregatik, mugatua den indibidualtasuna da; eta, horregatik, herri etikoak beste batean aurkitzen du bere gaindipena. Baina determinatutasun hori, hor-izatean ezarrita muga dena, baina era berean negatibo-dena oro har eta indibidualtasunaren norbera dena, desgertzen denean, gogoaren bizitza eta guztietan bere buruaz jabetzen den substantzia galtzen dira. Substantzia horietan *orokortasun formal* gisa agertzen da, eta ez da bizi jadanik horien barnean gogo bizia bezala, baizik eta bere indibidualtasunaren sendotasun sinplea hainbat tokitan lehertu da.

c. ZUZENBIDE EGOERA

Batasun orokorra, nora banakotasunaren eta substantziaren bitartegabeko batasun bizia itzultzen den, gogorik gabeko giza elkartea da, zeinak jadanik utzi egin dion indibiduen kontzientziarik gabeko substantzia izateari, eta non horiek orain euren berbaitarako izate bana-koaren arabera norbera-zerizantzat eta substantziazat balio duten. Indibiduen atomo absolutuki anitzetan sakabanututa dagoen orokor-dena, gogo hil hori, *berdintasuna* da, non *guztiek* bakoitza bezala balio duten, *personak* bezala. – Etikotasunaren munduan ezkutatutako lege jainkotiar deitu zena, bere barnetik errealitatera irten da egitatean; mundu horretan, *banako-denakfamiliaren odol* orokor gisa baino ez zuen balio eta ez zen erreala. Banako-den *hori* den aldetik, norberarik gabeko gogo hila zen; baina orain bere errealitate ezatik irten egin da. Substantzia etikoa *egiazko* gogoak bakarrik denez, horregatik banako-dena bere buruaren *ziurtasunera* itzultzen da; banako-dena substantzia hura da orokor-den *positiboa* bezala, baina bere errealitatea *norbera* orokor *negatiboa* izatea da. – Ikusi genuen mundu etikoaren botereak eta tan-

kerak *patu huts-hutsaren* beharrezkotasun sinplean hondoratu zirela. Mundu etikoaren botere hori bere sinpletasunean islatzen den substantzia da; baina bere barnean islatzen den zerizan absolutua, hain zuzen, *patu huts-hutsaren* beharrezkotasun hura, autokontzientziaren *Nia* besterik ez da.

Horrenbestez, Ni horrek aurrerantzean *bere baitan* eta *bere baitarako* den zerizan gisa balio du; *berrezagutua-izate* hori da bere substantziasuna; baina *orokortasun abstraktua* da, bere edukia *norbera zurrun hori* delako eta ez substantzian desegindakoa.

Pertsonaltasuna, beraz, substantzia etikoaren bizitzatik irten da hemen; hori kontzientziaren *benetan balio* duen beregaintasuna da. Horrelakoaren pentsamendu ez-erreal, *errealitateari uko egitearen* bitartez den horrena, lehenago autokontzientzia *estoiko* gisa agertu zen. Hori nagusitik eta morroitik, *autokontzientziaren* hor-izate bitartegabekoa den aldetik sortu zen, eta modu berean sortu da pertsonaltasuna *gogo* bitartegabekotik, zeina guztien nahimen nagusi orokorra eta, era berean, guztien morroi-obedientzia den. Estoizismoarentzat *abstrakzioan* soilik *berbaitana* zena orain *mundu erreala* da. Estoizismoa zuzenbide egoeraren printzipioa, gogorik gabeko beregaintasuna, bere forma abstraktura eramaten dituen kontzientzia besterik ez da; *errealitate* ihes eginez kontzientzia horrek beregaintasunaren pentsamendua bakarrik lortu zuen; absolutuki bere *baitarako* da, bere zerizana edozein hor-izateri lotzen ez dion heinean, baizik eta hor-izate guztia-ri uko egiten dion eta bere zerizana pentsamendu hutsaren batasunean bakarrik ezartzen duen heinean. Era berean, pertsonaren eskubidea ez dago lotuta ez indibiduoak halako den aldetik duen hor-izate aberatsagoari edo boteretsuagori, ezta gogo bizi orokor bati ere, baizik eta bere errealitate abstraktuaren Bat hutsari, edo Bat horri, oro har autokontzientzia den aldetik.

Baina estoizismoaren beregaintasun *abstraktuak* bere egikaritzapena aurkeztu zuen moduan, horrela azken horrek lehenengoaren higidura errepikatuko du. Kontzientzia estoikoa kontzientziaren nahasketa eszeptikora igarotzen da, negatibo-denaren zentzugabekeriara, zeina, tankerarik gabe, izatearen eta pentsamenduaren ausazkotasun batetik bestera dabilen galduta, horiek beregaintasun absolutuan desegiten dituen, baina era berean berriz ekoizten dituen eta, egitatean, kontzientziaren beregaintasunaren eta menpekotasunaren arteko kontraesana

besterik ez den. – Era berean, *zuzenbidearen* beregaintasun pertsonala nahasketa orokor hori eta elkar desegite hori berbera da. Izan ere, zeriz absolututzat balio duena autokontzientzia da, pertsonaren *Bat kas - kal* hutsa den aldetik. Orokortasun kaskal horren aurrean substantziak *betetasunaren* eta *edukiaren* forma du, eta eduki hori orain guztiz aske eta lotugabe geratzen da; izan ere, menperatzen zuen eta bere batasunean elkarrekin mantentzen zuen gogoia ez dago jadanik eskura. – Pertsonaren Bat kaskal hori, horregatik, bere *errealitatean* hor-izate ausazko bat eta zerizanak gabeko higadura eta egitea da, zeinak inolako edukirik ez duen lortzen. Eszeptizismoa bezala, zuzenbidearen formalismoak, bere adigaiaren arabera, ez dauka eduki propiorik; askotariko gauzak topatzen ditu, ondasunak, eta eszeptizismoak egin zuen bezala, orokortasun abstraktu berdina ezartzen die, zeinaren arabera horri *jabe - go* deitzen zaion. Baina horrela determinatutako errealitateari eszeptizismoan *itxura* deitzen badiote eta balio negatiboa baino ez badu ere, zuzenbidean, aldiz, positiboa du. Balio negatibo hura honetan datza, hots, erreal-den horrek norberaren esanahia daukala, pentsamenduaren edo *bere baitan* orokor-denaren gisara; balio positiboa, aldiz, honetan, hots, erreal-den hori *nirea* dela kategoriaren esanahian, *berrezagutua* eta *erreal* den balio izate bezala. – Biak *orokor-den abstraktu* berbera dira; nirearen eduki erreala edo *determinatutasuna* (dela kanpoko ondasuna, dela gogoaren eta izaeraren barneko aberastasunarena edo gabeziarena) ez dago forma kaskal horretan barnebilduta eta ez da horren ardura. Edukia *botere berezi* bati dagokio, zeina formalki orokor-den hori ez beste bat den, ausaz eta nahieraren botere ez beste bat den. – Zuzenbidearen kontzientziak, beraz, bere balio errealean bertan bere errealitatearen galera eta bere zerizangabekotasun erabatekoa esperientziatzen ditu; indibiduo bati pertsona deitzea erdeinu adierazpen bat da.

Edukiaren botere askea honela determinatzen da: *askotasun* absolutuan sakabanaturik dauden atomo pertsonalak determinazio horren izaeraren arabera baturik daude, aldi berean horiei arrotza zaien eta, era berean, gogorik gabekoa den puntu *batean*; eta puntu hori bere pertsonaltasunaren sendotasuna bezala, aldi berean, errealitate guztiz banakoa da; baina bere banakotasun kaskalaren aurrean, horientzat eduki guztiaren eta, horrenbestez, zerizan errealararen esanahia dauka; eta horien ustezko errealitate absolutuaren, bere baitan zerizangabekoa

denaren aurka, botere orokorra eta errealitate absolutua da. Munduaren nagusi hori bere buruarentzat bere barnean hor-izate guztia daukan pertsona absolutua da, zeinaren kontzientziarentzat ezein gogo garaiagorik ez den existitzen. Pertsona da, baina *guztiei* aurkakotuta dagoen pertsona bakartia; horiek guztiek pertsonaren orokortasun balioduna osatzen dute, zeren banako-dena, halako gisa, banakotasunaren askotasun orokorra bezala soilik baita egiazkoa; askotasun horretatik bananduta, norbera bakartia, egitatean, indarrrik gabeko eta errealitaterik gabeko norbera da. – Aldi berean, edukiaren kontzientzia da, pertsonaltasun orokor hari aurkakotu zaiona. Baina eduki hori, bere botere negatiboaz askatuta, gogo-botereen kaosa da, oinarrizko zerizanak bezala lasaieria basatian gehiegikeriak eginez eraldi deuseztatzailean bata bestearen aurka higitzen diren botereen kaosa; horien indarrrik gabeko auto-kontzientzia botererik gabeko itxitura eta horien iskanbilaren zorua da. Botere erreal guztien bilkura dela jakinez, munduaren nagusia auto-kontzientzia ikaragarria da, zeinak jainko erreala dela dakien; baina botere haiek kontrolatu ezin dituen norbera formala bakarrik den heinean, bere higidura eta bere buruaren gozamina, era berean, lasaieria ikaragarria dira.

Munduaren nagusiak bera denaren kontzientzia erreala lortzen du, hau da, errealitatearen botere orokorra, bere aurrean duen menekoen norberaren aurka erabiltzen duen bortxa deuseztatzailean. Izan ere, bere boterea ez da gogoaren *bateratasuna*, non pertsonen euren auto-kontzientzia propioa berrezagutzen duten; baizik eta horiek, pertsonak diren aldetik, euren baitarako dira eta euren puntualtasunaren sendotasun absolututik baztertzen dute besteekiko jarraitasuna; erlazio negatiboa bakarrik daukate euren artean, baita euren lotura edo jarraitasuna den harekin ere. Jarraitasun hori den aldetik, nagusia horren formalismoaren zerizana eta edukia da, baina horiei arrotza zaien edukia eta zerizan etsaikorra da, zeinak horiei, hain zuzen, zerizantzat balio dietena, hau da, edukirik gabeko berbaitarako izatea, gainditzen duen; eta horien pertsonaltasunaren jarraitasun gisa, hain zuzen, pertsonaltasun hori deuseztatzen du. Orduan, zuzenbidezko pertsonaltasunak bere substantzia-gabezia esperientziatzen du (berari arrotza zaion edukiak bere barnean balioa hartzen duen heinean, eta berak horietan balioa hartzen duen heinean, horien errealitatea delako). Zerizangabeko zoru horretan egiten den aztakatze deuseztatzaileak bere buruari bere ahal-

guztitasunaren kontzientzia ematen dio; baina norbera hori suntsitze soila da, eta horregatik bere burutik at baino ez dago, eta bere autokontzientziaren erauzketa da.

Horrela dago osatuta alderdi hau, non autokontzientzia, zerizan absolutu den aldetik, *erreal* den. Baina errealitate horretatik *bere bai-tara itzularazi den kontzientziak* pentsatzen du bere zerizangabetasuna; lehenago ikusi genuen pentsamendu hutsaren beregaintasun estoikoak eszeptizismoa zeharkatzen zuela eta zoritzarreko kontzientzian bere egia aurkitzen duela, berbaitan eta berbaitarako izatea osatzen duen egia. Orduan jakite hori kontzientziak kontzientzia gisa duen ikuspuntu aldebakar bezala agertu zen; eta orain, aldiz, bere egia *erreal* agertu da. Egia hori honetan datza: autokontzientziaren *balio izate orokor* hori horri arrotza zaion errealitatea dela. *Balio izate* hori norberaren errealitate orokorra da, baina hori, era berean, bitartegabe bihurriketa da; errealitate hori bere zerizanaren galera da. – Mundu etikoan eskura ez dagoen norberaren errealitatea horrek *personarengana* egiten duen itzuleraren bitartez lortzen da; mundu etikoan bateratuta zegoena, orain garatuta baina bere buruarekiko arrotzuta agertzen da.

B.

Bere buruarekiko arrotzuta dagoen gogoak. Kultura

Substantzia etikoak bere kontzientzia sinplearen barnean itxita zeukan aurkakotza; eta kontzientzia hori bere zerizanarekin bitartegabe zegoen batuta. Horregatik, zerizanak izatearen determinatutasun sinplea dauka kontzientziarentzat, zeina bitartegabe horretara zuzenduta dagoen eta bere ohitura den; kontzientziak ez du hartzen bere burua *norbera baztertzaille hori* bezala, eta substantziak ez dauka bere baitatik baztertutako hor-izatearen esanahia, zeinarekin kontzientziak bere burua arrotzuz baino ez lukeen bat egingo eta, aldi berean, substantzia sortuko lukeen. Baina norbera guztiz diskretua duen gogo hark badauka bere edukia hor aurrean, era berean, gogorra den errealitate bat bezala; eta munduak hemen kanpoko den zerbait edo autokontzientziaren negatibo-dena izateko determinazioa dauka. Baina mundu hori gogo-zerizana da, izatearen eta indibidualtasunaren elkar zeharka-

tzea da berbaitan; bere hor-izate hori autokontzientziaren *emaitza* da; baina, era berean, bitartegabekoa den eta berari arrotza zaion errealitate bat da, zeinak izate propioa daukan eta non bere burua ez duen berrezagutzen. Kanpoko zerizana da, eta zuzenbidearen eduki askea; baina zuzenbidearen munduaren nagusiak bere baitan daukan kanpoko errealitate hori ez da ausaz norberarentzat eskura dagoen zerizan oinarritzko hori bakarrik, baizik eta bere lana da, positiboa ez izan arren (negatiboa da gehienbat). Kanpoko errealitate horrek bere hor-izatea lortzen du autokontzientziak *bere burua* kanporatzen eta bere zerizana baztertzen duen heinean; eta horrek itxuraz zuzenbidearen munduan nagusi den suntsipenean sakabanatutako osagaien kanpoko bortxa ezarri zion autokontzientziari. Horiek, euren baitarako, euren buruaren suntsipena eta desagitea baino ez dira; baina desagite hori, horien zerizana negatibo hori, hain zuzen, norbera da; horien subjektua, egitea eta bilakaera da. Baina egite eta bilakaera hori, zeinaren bidez substantzia erreale bihurtzen den, nortasunaren arroketa da, zeren *bitartegabe*, hau da, *arroztu gabe* berbaitan eta berbaitarako balio duen norberak ez baitu substantziarik, eta osagai bihurri horien panpina baita; *bere* substantzia, beraz, bere kanporatzea da, eta kanporatzea substantzia da, edo gogo-botereak dira, mundu batean ordenatzen direnak eta horrela mantentzen direnak.

Substantzia, horrenbestez, *gogo* da, norberaren eta zerizanaren bere buruaz jabetzen den *batasuna*; baina biek daukate, bakoitzak bestearekiko, arroketa esanahia. Gogo bere baitarako askea eta objektiboa den errealitate baten *kontzientzia* da; kontzientzia horri, ordea, norberaren eta zerizanaren batasun hura aurkakotzen zaio, *kontzientzia errealeari kontzientzia hutsa*. Alde batetik, autokontzientzia erreala bere kanporatzearen bitartez mundu errealea igarotzen da eta hori, bere aldetik, bestearengana itzultzen da; baina, beste aldetik, errealitate hori, hain zuzen, gaingitu egiten da (bai pertsona bai objektutasuna); orokorrak besterik ez dira. Bere kanporatze hori *kontzientzia hutsa* edo *zerizana* da. Orainak bere aurkakotza bere *haratagokoan* dauka bitartegabe, bere pentsamenduan eta pentsatua izatean; alderantziz, haratagokoak bere aurkakotza honatagokoan dauka, zeina bere errealitatean arrotz zaion.

Gogo horrek, horrexegatik, ez du *mundu bat* osatzen, baizik eta bikoiztutako, banatutako eta aurkakotutako mundu bat. – Gogo etikoa-

ren mundua bere *orain* propioa da; eta, horrexegatik, horren botere bakoitza batasun horretan dago eta, biak bereizten diren heinean, orekan dago osokiarekin. Ezerk ez dauka autokontzientziaren negatibodenaren esanahia; gogo hila ere senidetasunaren *odolean* dago, familiaren *norberean*; eta gobernuaren botere orokorra *nahimena*, herriaren norbera da. Baina hor aurrean dagoenak bere kontzientzia haratago daukan *errealitate* objektiboa besterik ez du esan nahi hemen; une banako bakoitzak, *zerizan* bezala, hori hartzen du eta horren bidez beste baten errealitatea; eta erreala den heinean, bere zerizana bere errealitatea ez beste bat da. Ezerk ez dauka bere barnean oinarritutako eta bere barnean bizi den gogo, baizik eta kanpoan dago, beste baten gain; osokiaren oreka ez da bere baitan geratzen den batasuna eta bere baitara itzuli den lasaitzea, baizik eta aurkakotutakoaren arrotzetan datza. Osokia, beraz, une banako bakoitza bezala, bere baitatik arrotzutako errealitate bat da; erresuma batean zatitzen da, non autokontzientzia eta bere objektua biak *errealak* diren; eta beste batean, kontzientzia *hutsaren* erresuman, zeinak, bestetik at badago, orain errealik ez daukan, baizik eta *sinesmenean* dagoen. Baina mundu etikoa jainkotiar eta giza legeen eta euren tankeren banaketatik eta bere kontzientzia jakitearen eta kontzientzia-gabeziaren arteko banaketatik bere patura, hau da, *norberarengana* doan bezala, aurkakotza horren botere *negatiboa den aldetik*, era berean bere baitatik arrotzen den gogoaren erresuma horiek biak ere *norberarengana* itzultzen dira; baina lehen hura bitartegabe balio duen *norbera*, banako *persona* baldin bada, orduan bere kanporatzetik bere baitara itzultzen den bigarren hori, aldiz, *norbera orokorra* izango da, *adigaia* zeharkatzen duen kontzientzia; eta gogo-mundu horiek, zeinaren une guztiek errealitate finkoa eta gogorik gabeko iraupena izatea aldarrikatzen duten, desegin egingo dira *ulermen hutsean*. Horrek, bere burua *atzematen* duen norbera bezala, kultura osatzen du; horrek norbera besterik ez du jasotzen, eta dena onartzen du norbera den aldetik, hau da, dena *aditzen* du, objektutasun guztia deuseztatzen du eta *berbaitan* izate oro *berbaitarako* izate bihurtzen du. Sinesmenaren aurka joz, haratago dagoen zerizanaren erresuma arrotza dela eta, *Ilustrazioa* da. Horrek osatzen du arrotzeta erresuma horretan, non bere baitatik arrotzutako gogoak bere burua gordetzen duen, hori bere buruarekin berdin den lasaitasunaren kontzientzia den aldetik; Ilustrazioak, honatagoko munduaren tresneria sartzen duen heinean, gogoak sinesmenaren erresuman daukan antola-

mendua nahasten du; gogoak ezin du ukatu tresneria hori berea dela, horren kontzientzia baitagokio halaber. – Zeregin negatibo horretan ulermen hutsak aldi berean bere burua gauzatzen du, eta bere objektu propioa sortzen du, *zerizan absolutu ezagutezina*, eta *baliagarri-dena*. Horrela, errealitateak substantziatasun guztia galdu duen eta *berbaitan* horretan ezer gehiago ez den heinean, orduan mundu errearen erresuma, sinesmenarena bezala, erortzen da; eta iraultza horrek *askatasun absolutua* sortzen du; eta horrela, lehenago arrotzu zen gogo bere baitara itzultzen da guztiz, kulturaren lurralde hori uzten du, eta beste lurralde batera igarotzen da, *kontzientzia moralaren* lurraldera.

1. BERE BAITATIK ARROZTUTAKO GOGOAREN MUNDUA

Gogo horren mundua mundu bikoiztuan banatzen da: lehenengo errealitatearen mundua da, edo gogoaren arrozketarena; bestea, berriz, gogoak, lehenengoaren gainetik igaroz, kontzientzia hutsaren eterrean eraikitzen duena. Arrozketari *aurkakotutako* mundu hori ez da, hain zuzen, askea, baizik eta arrozketaren beste forma bat besterik ez, hots, kontzientzia bi mundutan izatea eta biak biltzea. Ez da, orduan, zerizan absolutuaren autokontzientzia *berbaitan* eta *berbaita-rako* den bezala, ez da hemen aztertzen den erlijioa, baizik eta *sinesmena*, mundu errealeko *ihesa* eta, beraz, *berbaitan* eta *berbaitarako* ez den heinean. Horregatik, orainaren erresumatiko ihes hori bere baitan bitartegabe bikoiztutakoa da. Kontzientzia hutsa gogoak bere burua igotzeko duen osagaia da; baina ez da *sinesmenaren* osagaia soilik, *adigaiarena* da era berean; biak elkarrekin azaltzen dira; eta adigaiari aurkakotuta dagoen heinean baino ez da hartzen aintzat sinesmena.

a. KULTURA ETA HORREN ERREALITATE-ERRESUMA

Mundu horren gogo autokontzientzia batek zeharkatzen duen gogo-*zerizana* da, zeinak badakien bera bitartegabe hor *berbaitarako dagoen autokontzientzia* dela eta *zerizana* errealitate gisa aurkakotzen zaiola. Baina bai mundu horren hor-izateak bai autokontzientziaren errealitateak higidura batean hartzen dute oin, non autokontzientziak bere pertsonaltasuna kanporatzen duen eta horren bitartez bere mundua sortzen duen; eta mundu horren aurrean zerbait arrotza balitz bezala halako moduan jokatzeko du non hori bereganatu behar baitu. Baina bere berbaitarako izatearen ukazioa bera da errealitatearen ekoizpena,

eta horrela autokontzientziak mundu hori bereganatzen du bitartegabe. – Edo autokontzientzia *zerbait* besterik ez da, *errealitatea* besterik ez dauka, bere burua arrotzen duen heinean; horren bidez orokor bihurtzen da, eta bere orokortasun hori da bere balioa eta bere errealitatea. Guztiarekiko *berdintasun* hori ez da zuzenbidearen berdintasun hura, ez da autokontzientziaren bitartegabeko berrezagutua izate eta balio izatea, hori *delako* besterik gabe; baizik eta balio du orokortasunari egokitu egin zaiolako arrotzen duen bitartekotzaren bitartez. Zuzenbidearen gogorik gabeko orokortasunak bai izaeraren bai hor-izatearen edozein modu berezko jasotzen du eta bermatzen du. Hemen balio duen orokortasuna, aldiz, *garatu* dena da, eta horregatik da *erreal*.

Kulturaren bidez dauka, beraz, hemen indibiduoak balioa eta errealitatea. Bere egiazko *jatorrizko izaera* eta substantzia izate *berez* - *koaren arrotzetaren* gogo da. Kanporatze hori, orduan, beraren helburua eta hor-izatea da; era berean, bitartekoa da, edo bai *pentsatutako substantziaz* *errealitaterako* bai alderantziz *determinatutako indibidualtasunetik zerizanezkotasunerako* igarobidea. Indibidualtasun horrek bere burua garatzen du *bere baitan* deneraino; eta horrela baino ez da *bere baitan*, eta hor-izate erreal dauka; zenbat eta kultura gehiago eduki, hainbat eta errealitate eta botere gehiago edukiko du. Nahiz eta norberak hemen benetan *hori* bezala jakin bere burua, bere errealitatea berezko norbera gainditzean baino ez datza; jatorriz *determinatutako* natura handieren ezberdintasun *zerizangabera*, nahimenaren energia handiago edo txikiagora murrizten da. Baina horren helburua eta edukia substantzia orokorrari berari dagokio bakarrik, eta orokor-den bat baino ezin daiteke izan; helburu eta eduki bihurtzen den natura baten berezitasuna *boteretik* ez duen eta *errealitaterik* ez duen *zerbait* da; bere burua alferrik ekitera abiarazten eta barregarriki saiatzen den *espezie* bat da; berezi-denari bitartegabe orokor-den errealitatea emateko kontraesana da. Horregatik, indibidualtasuna faltsuki naturaren eta izaeraren *berezitasunean* ezartzen baldin badugu, orduan mundu errealean ez da aurkitzen indibidualtasunik eta izaerarik, baizik eta indibiduoek hor-izate berbera daukate batzuek besteentzat; ustezko indibidualtasun hura, hain zuzen, hor-izate *iritzitakoa* da, zeinak ez duen iraupenik mundu honetan (non bere burua kanporatzen duenak eta, beraz, orokor-denak baino ez duen lortzen errealitatea). – *Iritzia-den horrek* hori denarentzat balio du, espezie batentzat. Espezie ez da *Espè* -

ce guztiz, «ezizen guztien artean beldurgarriena, kaskarkeria izendatzen baitu eta eldarnio handiena adierazten baitu»³. *Espezie* eta *bere espeziean ona* izatea⁴, ostera, adierazpen aleman bat da, zeinak esanahi horri zintzotasun itxura bat eransten dion, hain gaizki pentsatuko ez balitz bezala, edo baita egitatean kontzientziak jasoko ez balu bezala zer den espezie eta kultura eta errealtatea.

Indibiduo banakoari dagokionez bere kultura gisa agertzen dena *substantziaren* beraren zerizanezko unea da, hau da, bere pentsatutako orokortasunetik errealtatera doan igarobide bitartegabekoa, edo substantziaren arima sinplea, zeinaren bitartez *berbaitana berrezagatua dena* eta *hor-izatea* den. Garatzen den indibidualtasunaren higidura, beraz, horren bilakaera da bitartegabe zerizan objektibo orokorra den aldetik, hau da, mundu errearen bilakaera. Indibidualtasunaren bitartez bihurtu den arren, mundu erreala autokontzientziarentzat bitartegabe arrotzu den zerbait da, eta horregatik harentzat errealtate irmoaren forma dauka. Baina, aldi berean, bere substantzia izateaz ziur, hori bereganatzeari ekiten dio; horren gainean duen boterea kulturaren bidez lortzen du, zeina alde horretatik halako moduan agertzen den, non autokontzientzia errealtatera egokitzen baita, eta, gainera, bere jatorrizko izaeraren eta gaitasunaren energiak uzten dion neurrian. Hemen indibiduoaren bortxa bezala agertzen dena, zeinaren barnean substantzia kokatzen eta, horrela, gainditzen den, substantziaren egikaritzapena bera besterik ez da. Izan ere, indibiduoaren boterea substantziari egokitzean, hau da, bere burua kanporatzean datza, eta beraz, bere burua baden substantzia objektiboa bezala ezartzean. Horren kultura eta errealtate propioa, beraz, substantziaren beraren egikaritzapena da.

Norbera bere buruarentzat *gainditutako* bezala baino ez da erreala. Beraz, norberak ez du osatzen berarentzat bere buruaren *kontzien-tziaren* eta objektuaren batasuna; baizik eta objektua bere buruaren negatibo-dena zaio. – Norberaren bidez, arima den aldetik, substantzia bere uneetan halako moldez hedatzen da, non aurkakotutakoak bestea gogo-bizitzen baitu, bakoitzak bere arrotzearen bidez besteari irautea ematen baitio eta berak, era berean, bestearengandik jasotzen baitu. Aldi berean, une bakoitzak bere determinatutasuna balio gaindiezina eta errealtate finkoa bezala dauka bestearen aurrean. Pentsatzeak bereizketa hori modu orokorrean finkatzen du *onaren* eta *gaitzaren* arteko aurkakotasun absolutuaren bitartez, zeintzuek, batak besteari

ihes eginez, inolaz ere ezin duten gauza berbera bihurtu. Baina izate finko horren arima aurkakoturanzko igarobide bitartegabekoa da; horizatea determinatutasun bakoitzaren bihurriketa da determinatutasun aurkakotura; eta arrozketak hori baino ez da osokiaren zerizana eta iraupena. Egikaritzen den uneen higidura eta gogo-bizitze hori da orain aztertu behar duguna; arrozketak bere burua arrotzuko du, eta horren bidez osokia bere adigaira itzuliko da.

Lehenik, substantzia sinplea bera aztertu behar da badiren baina oraindik gogo-bizituta ez dauden uneen bitartegabeko antolamenduan. – Natura bere osagai orokorretan hedatzen da, hau da, *airea mantentzen* den zerizan orokor guztiz garden da; *ura*, aldiz, beti *eskaintzen* den zerizana; *sua* bere aurkakotza era berean beti desegiten duen eta bere sinpletasuna horretan bikoizten duen batasun *bizigarria* da; *lurra*, azkenean, antolaketa horren *korapilo sendoa* eta zerizan horien eta prozesu horren *subjektua* da, bere abiapuntua eta itzulera; era berean, bere buruaz jabetzen den errealitatearen barneko *zerizana* edo gogo sinplea, hain zuzen, horrelako gogo-masa orokorretan hedatzen da mundu bat bezala; hau da, *bere baitan orokor-denaren*, *bere buruarekin berdin* den gogo-zerizanean *lehenengo* masan; bere barnean *ezberdin* bihurtu den, *eskaintzen* eta *ematen* den eta *berbaitarako* den zerizana den *bigarren*; eta autokontzientzia bezala subjektua den eta suaren indarra bitartegabe bere baitan daukan *hirugarrenean*. Lehenengo zerizanean bere buruaz jabetzen da *berbaitan izatearen gisara*; bigarrenean, aldiz, *berbaitarako izatearen* bilakaera dauka orokor-denaren eskaintzaren bitartez. Baina gogo bera osokiaren *berbaitan* eta *berbaitarako izatea* da, zeinak bere burua bitan banatzen duen: substantzian, irauten duen zerbait bezala, eta substantzian, bere burua eskaintzen duen zerbait bezala; eta gogo bera, era berean, *berriro hartzen* du bere batasunean, bai bera irentsi eta suntsitzen duen sugar gisa, bai beraren tankera iraunkor gisa. – Ikusten dugu zerizan horiek mundu etikoaren giza elkarteari eta familiari dagozkiela, baina horiek daukaten gogo etxetiarra eduki gabe; aldiz, gogo horri patua arrotza baldin bazaio, autokontzientzia hemen zerizan horien botere erreala da, eta badaki dela.

Atal horiek aztertu behar dira bai, lehenik, kontzientzia hutsaren barnean *pentsamendu* edo *berbaitan* diren zerizanak bezala, baita kontzientzia errealean zerizan *objektibo* bezala errepresentatzen diren moduan ere. – Sinpletasunaren forma hartan, kontzientzia guztien

lehen zerizan bitartegabeko eta aldaezina, *bere buruarekin berdin den zerbait* bezala, *on-dena* da, *berbaitanaren* gogo-botere beregaina, non berbaitarako den kontzientziaren higidurak soilik funtsezkoa ez den moduan parte hartzen duen. Bestea, ordea, gogo-zerizan *jasailea* da, edo orokor-dena, etsi egiten duen eta horri esker indibiduoek euren banakotasunaren kontzientzia hartzen duten heinean; zerizan baliogabea da, *gaitz-dena*. – Zerizanaren erabateko desegite hori iraunkorra da; lehengo zerizana indibiduoen oinarria, abiapuntua eta ondorioa da, eta horiek hor orokorrak besterik ez dira; bigarrena, aldiz, alde batetik, bere burua eskaintzen duen *beste batentzako izatea*; beste aldetik, horregatik, horien itzulera iraunkorra euren baitara, *banako-dena* eta bere *berbaitarako bihurtze* iraunkorra bezala.

Baina on-denaren eta gaitz-denaren *pentsamendu* arrunt horiek, era berean, euren baitatik arrotzen dira bitartegabe; *errealak* dira eta kontzientzia errealean daude une *objektibo* gisa. Beraz, lehenengo zerizana *estatu-boterea* da; bestea, *aberastasuna*. – Estatu-boterea, *substantzia* sinplea den heinean, *emaitza* orokorra, *gai absolutu bera* da, non indibiduoei euren *zerizana* iragartzen zaien eta horien banakotasuna euren *orokortasunaren* kontzientzia besterik ez den; era berean, emaitza eta *ondorio* sinplea da, zeinetatik euren *egitetik* datorrela desgertzen den; bere egite guztiaren oinarri absolutua eta irautea da. – Horren bizitzaren eter-substantzia *sinple* hori, bere buruarekiko berdintasun aldaezinaren determinazio horren bitartez, izatea da, eta, horrela, *beste batentzako izatea* bakarrik. Beraz, bere baitan bitartegabe bere buruaren aurkakoa da, *aberastasuna*. Jasaile-dena edo baliogabe-dena izan arren, era berean gogo-zerizan orokorra da, *guztion lanaren* eta *egitearen* iraunkor *bihurtzen den ondorioa*, zeina berriz guztion *gozamenen* desegiten den. Gozamenen indibidualtasuna *berbaitarako* bihurtzen da, edo *banako*; baina gozamen hori bera egite orokorraren ondorioa da, eta gozamenak, era berean, lan orokorra eta guztion gozamina sortzen du. *Erreal-den* horrek gogo-esanahi hau du, hots, bitartegabe orokorra dela. Edozein banakok uste du, une horretan, *norberaren mesederako* ekiten duela; izan ere, une horretan bere buruari bere baitarako izateko kontzientzia ematen dio, eta horregatik hori ez du hartzen gogoaren alderditzat; kanpoko ikuspuntutik begiratuta baino ez da argitzen bakoitzak bere gozamenen guztiei gozamina ematen diela, bere lanean guztientzat lan egiten duen moduan, beretzat egiten duen

bezala, eta guztiek horrentzat. Bere *berbaitarako izatea*, beraz, *orokorra* da bere baitan; eta *norberaren mesederako ekitea* iritzia baino ez da, zeinak ezin duen erreal bihurtu bere gaia, hau da, guztiei ez dagokien zerbait egitea.

Beraz, bi gogo-botere horietan autokontzientziak bere substantzia, bere edukia eta bere helburua ezagutzen ditu; hor ikusten du bere zerizan bikoitza: batean, bere *berbaitan izatea*; bestean, bere *berbaitarako izatea*. – Baina, aldi berean, gogo den heinean, indibidualtasunaren eta orokor-denaren edo errealitatearen eta norberaren banaketaren eta bere iraupenaren *batasun* negatiboa da. Indibiduoarentzat nagusigoa eta aberastasuna eskura daude objektu gisa; hau da, indibiduoak badaki horietatik *aske* dela eta uste du horien artean aukera dezakeela eta bietako ezein ezin duela aukeratu. Kontzientzia aske eta *huts* hori bezala, *bere baitarako* besterik ez den zerizan bati aurkakotzen zaio. Beraz, bere barnean dauka zerizana *zerizan* bezala. – Kontzientzia huts horretan berarentzat substantziaren uneak ez dira estatu-boterea eta aberastasuna, baizik eta *on-denaren* eta *gaitz-denaren* pentsamenduak. – Baina autokontzientzia, bestalde, bere kontzientzia hutsak bere kontzientzia errealearekin duen harremana da, pentsatua denak zerizan objektiboarekin duena; *judizioa* da zerizanez. – Bitartegabeko determinazioen bidez zerizan errealaren bi alderdientzat ondozioztatu da dagoeneko zein den ona eta zein gaitza; hura estatu-boterea da; hori aberastasuna. Baina lehenengo judizio hori ezin da gogo-judiziotzat hartu; izan ere, horretan alderdi bat *berbaitan* bakarrik den hori edo positiboa bezala dago determinatuta; bestea *berbaitarako* bakarrik den hori edo negatiboa bezala. Baina biak, gogo-zerizanak diren aldetik, bi uneen elkar zeharkatzea dira; beraz, ez dira agortzen determinazio hartan; eta horiei dagokien autokontzientzia *bere baitan* eta *bere baitarako* da; horregatik, autokontzientzia bakoitzari modu bikoitz batean lotu behar zaio, eta horren bitartez euren izaera argituko da, hots, euren baitatik arrotutako determinazioak direla.

Autokontzientziarentzat objektu bat *ona* eta *berbaitan* da, hor bere burua aurkitzen badu; *gaitza*, aldiz, hor bere buruaren aurkakoa aurkitzen badu. *On-dena* errealitate objektiboaren eta autokontzientziaren *berdintasuna* da; *gaitz-dena*, aldiz, horien arteko ezberdintasuna. Aldi berean, *horrentzat* ona eta gaitza dena, *berbaitan* da ona eta gaitza; izan ere, *berbaitan-* eta *berbaitarako-*izatearen uneak autokon-

tzientzian dira berberak hain zuzen; zerizan objektiboaren gogo erreala da, eta judizioa da horietan duen boterearen frogia; *berbaitan* diren hori *bihurtzen* dituen boterearena. Horien irizpidea eta egia ez da horiek nola diren bitartegabe euren baitan *berdina* edo *ezberdina*, hau da, berbaitan- edo berbaitarako-izate abstraktua, baizik eta zer diren gogoarekin duten harremanean, horrekiko berdin edo ezberdin diren. Gogoak zerizan horiekin duen *harremana*, hasieran *objektu* bezala ezarrita *gogoaren bidez berbaitan* bihurtzen diren horiekin duena, aldi berean horien *isla da euren baitara*; isla horren bitartez gogo-izate erreala lortzen dute eta *euren* gogo den hori sortzen da. Baina bere lehen *bitartegabeko determinazioa* gogoak horrekin duen *harremanetik* ezberdintzen den bezala ezberdintzen da hirugarrena ere, horien gogo propioa, bigarrenetik. – Lehen eta behin, gogoak beraiekin duen harremanaren bidez sortzen den *bigarren berbaitana* ezin da izan *bitartegabeko* berbaitana bezalakoa; izan ere, gogoaren *bitartekotza* horrek *bitartegabeko* determinatutasuna higitzen du, eta beste zerbait bihurtzen du.

Horren arabera, *berbaitan* eta *berbaitarako* den kontzientziak *estatu-boterean* aurkitzen du bere *zerizan* eta *iraupen sinplea* oro har, baina ez bere *indibidualtasuna* bere horretan; bere *berbaitan izatea* aurkitzen du, baina ez bere *berbaitarako izatea*; hor egitea banako egite gisa ukatuta aurkitzen du eta obedientziara behartuta. Indibiduoak, beraz, botere horren aurrean bere baitara islatzen da; botere hori, horrentzat, zapaltzen duen zerizana da, eta *gaitz-dena*; izan ere, berdina izan beharrean indibidualtasunetik guztiz ezberdina da. – *Aberastasuna*, berriz, *on-dena* da; gozamen orokorrera jotzen du, etsi egiten du eta guztiei euren norberaren kontzientzia ematen die. *Bere baitan* ongi-zate orokorra da; mesederen bat ukatzen baldin badu eta premia guztiak asetzen ez baldin baditu, hori bere beharrezko zerizan orokorra da, hots, banako-diren guztiei ematea eta emaila eskuzabal izatea, ahultzen ez duen ausazkotasun bat besterik ez da.

Bi judizio horiek on-denaren eta gaitz-denaren pentsamenduei eduki bat ematen diete, guretzat zeukatenaren aurkakoa den edukia. – Baina autokontzientziak harreman osagabea izan du bere objektuekin, hots, *berbaitarako izatearen* neurriaren arabera bakarrik. Baina kontzientzia, era berean, *berbaitan* den zerizana da, eta alderdi hori ere neurri bihurtu behar du, horrela baino ez baita osatzen gogo-judizioa. Alderdi horren arabera, *estatu-botereak* bere *zerizana* adierazten dio;

aldez, lege egonkorra; aldez, gobernu eta agindua da, zeinak egite orokorraren higadura banakoak agintzen dituen; bata substantzia sinplea bera da; bestea, bere burua eta guztiak bizitzen eta mantentzen dituen substantzia horren egitea. Beraz, indibiduoak hor bere oinarria eta zerizana adierazten, antolatzen eta ekinarazten direla aurkitzen du. – *Aberastasunaren* gozamenaren bidez, aldiz, ez du esperientziatzen bere zerizan orokorra, baizik eta kontzientzia *iragankorra* eta bere buruaren gozamina besterik ez ditu mantentzen, berbaitarako den *banakotasun* bat den aldetik, bere zerizanarekiko *ezberdintasunarena*. – Beraz, ondenaren eta gaitz-denaren adigaiek lehen zuten edukiaren aurkakoa hartzen dute hemen.

Juzgatzeko bi modu horietako bakoitzak *berdintasun* bat eta *ezberdintasun* bat aurkitzen du; juzgatzeko duen lehenengo kontzientziak aurkitzen du estatu-boterea horrekiko *ezberdina* dela; aberastasunaren gozamina berarekiko *berdina* dela; bigarren kontzientziak, aldiz, estatu-boterea berdin berarekiko, eta aberastasuna *ezberdin*. *Berdin aurkitze* bikoitz bat eta *ezberdin aurkitze* bikoitz bat ditugu eskura, bi zerizantasan errealekiko harreman aurkakotua. – Juzgatzeko modu ezberdin horiek juzgatu behar ditugu, eta horretarako ezarritako neurria aplikatu behar dugu. Kontzientziak *berdin aurkitzen* duen harremana horrenbestez *on-dena da*; ezberdin aurkitzen duena, *gaitz-dena*; harremanak dauzkan bi modu horiek, hemendik aurrera, *kontzientziaren tankerak ezberdintzat* jo behar ditugu. Kontzientziari on edo gaitz izateko determinazioa ematen zaio modu ezberdinean jokatzegatik, eta ez *berbaitarako*- edo *berbaitan*-izatea printzipiotzat edukitzeagatik, zeren biak baitira zerizanezko uneak era berean; aztertu dugun juzgatzeko modu bikoitz horrek printzipioak banaturik aurkeztu zituen, eta horregatik *juzgatze ekintzaren* modu *abstraktuak* bakarrik barnebiltzen ditu. Kontzientzia errealak bi printzipioak bere barnean dauzka eta bereizketa bere *zerizanari* dagokio, hau da, horrek erreal-denarekin duen *harremanari*.

Harreman horren modua aurkakoa da: bata estatu-boterearekiko eta ondasunarekiko jokaera da, *berdin* den zerbait den aldetik; bestea, *ezberdin* den zerbait den aldetik. – Berdin aurkitzen duen harremanaren kontzientzia kontzientzia *noblea* da. Botere publikoan kontzientzia horrek berarekin berdina dena aztertzen du, hots, horretan bere *zerizan sinplea* eta horren egitea daukala, horri obeditu eta begirunea erakutsi

izan behar diola. Era berean, aberastasunean aztertzen du horrek bere beste alderdi zerizanezkoaren, *berbaitarako* izatearen kontzientzia ematen diola; horregatik, hori *zerizan* bezala bere buruarekin harremanean aztertzen du era berean, eta goatzeko aukera ematen dion hori berrezagutzen du ongile bezala, eta horri eskerrak zor dizkiola sentitzen du.

Beste harremanaren kontzientzia, aldiz, *zitala* da, bi zerizantasek dauzkaten ezberdintasunari eusten diona; botere nagusian, orduan, *berbaitarako den* horren kate eta zapalketa bat ikusten du, eta horregatik gorrotatzen du nagusia, horri gogoz kontra baino ez dio men egiten eta beti prest dago matxinatzeko; aberastasunean, zeinaren bidez bere *berbaitarako* izateaz goatzera heltzen den, era berean *zerizan* iraunkorrarekin duen ezberdintasuna bakarrik ikusten du, hain zuzen; aberastasunaren bidez banakotasunaren eta gozamen iragankorraren kontzientziara bakarrik heltzen den heinean, maite du, baina erdeinatzen du; eta gozamina, hau da, *berbaitan* desagertzen den hori desagertzen denean, aberats-denarekin daukan erlazioa ere desagertutzat jotzen du.

Harreman horiek lehen eta behin *judizioa* adierazten dute, hau da, bi zerizanak objektu gisa kontzientziarentzat, ez *berbaitan* eta *berbaitarako*, diren horren determinazioa. Judizioan azaltzen den erreflexioa, aldeztu, *guretzat* soilik da determinazio bat edo bestea ezartzea eta, horregatik, biak gäinditzea era berean; ez da oraindik determinazio horien erreflexioa kontzientziarentzat berarentzat; aldeztu, determinazio horiek bitartegabe *zerizanak dira*, ez dira hori *bihurtu* eta ez dira *auto* kontzientziak euren baitan. Horien xede den hori ez da euren bizigarria; oraindik subjektu ez diren predikatuak dira. Banaketa horregatik, gogoren juzgatzearen osokia ere bi kontzientziatan apurtzen da, eta bietako bakoitzak determinazio aldebakar bat dauka. – Arrozketak dauzkan bi alderdien *axolagabekeria* (bata, kontzientzia hutsaren *berbaitanarena*, hau da, on-denaren eta gaitz-denaren determinatutako *pentsamenduen*; bestea, horien hor-izatearena estatu-botere eta aberastasun bezala) bien harremanera, *judiziora* goratu zen moduan, horrela kanpoko harreman hori goratu behar da barneko batasunera edo, pentsatzearen harreman gisa, errealitatera; eta judizioaren bi tankeren gogo sortu behar da. Hori gertatzen da *judizioa silogismo*, higidura bitartekari bihurtzen den neurrian, non judizioaren bi alderdien beharrezkotasuna eta erdigunea agertzen diren.

Judizioan, orduan, kontzientzia nobleak estatu-boterea halako moduan aurkitzen du bere aurrean, non oraindik estatu-botere hori ez baita norbera bat, baizik eta substantzia orokorra, zeinaz bere *zerizana* bezala jabetzen den, helburuaz eta eduki absolutuaz bezala. Substantzia orokorrarekin harreman hain positiboak izanik, bere helburu propioekin, bere eduki eta hor-izate bereziarekin negatiboki jokatzten du, eta horiek desagerrarazten ditu. Hori da *zerbitzuaren* heroismoa, izate banakoa orokor-denari eskaintzen dion eta, horrela, hori hor-izate bihurtzen duen *bertutea*; ondasunari eta gozamenari uko egiten dion eta eskura dagoen boterearen alde ekiten duen eta erreal den *pertsona*.

Higidura horren bitartez orokor-dena hor-izatearekin lotzen da oro har, baden kontzientzia kanporatze horren bitartez zerizanezkotasun izateraino garatzen den moduan. Horren zerbitzuan honetatik arrotzen da, hots, hor-izatean hondoratuta dagoen kontzientziatik; baina bere baitatik arrotzutako *izatea berbaitana* da; kultura horren bidez begirunea lortzen du bere buruaren eta besteen aurrean. – Baina lehenago *pentsatutako* orokor-dena, *berbaitana* besterik ez zen estatu-boterea, hain zuzen, higidura horren bidez, *baden* orokor-dena, botere erreal bihurtzen da. Eta botere hori obedientzia errealean baino ez da, zeina autokontzientziaren *judizioaren* bidez lortzen duen, hots, botere hori *zerizana* dela dioen judizioaren bidez, eta bere burua gogoz eskainiz. Zerizana norberarekin lotzen duen egite horrek errealitate *bikoiztua* sortzen du: bera, *egiazko* errealitatea daukana bezala, eta estatu-boterea, balio duen *egia-dena* bezala.

Baina botere hori arroketa horren bidez ez da oraindik bere burua estatuaren botere bezala dakien autokontzientzia; horren *legea* besterik ez da, edo horren *berbaitana*, balio duena; oraindik ez du *nahimen berezirik*; izan ere, autokontzientzia zerbitzariak oraindik ez du kanporatu bere norbera hutsa, eta horrela estatuaren boterea gogo-bizitu, bere izatearen bidez baizik; bere *hor-izatea* besterik ez du eskaini, ez bere *berbaitan izatea*. – Autokontzientzia horrek *zerizanari* dago-kion bat bezala balio du; bere *berbaitan izateari* esker berrezagutzen da. Besteek horretan euren *zerizana* indartuta aurkitzen dute, baina ez euren berbaitarako izatea; euren pentsatzea edo kontzientzia hutsa beteta aurkitzen dute, baina ez euren indibidualtasuna. Horregatik, autokontzientzia horrek bere *pentsamenduetan* balio du eta *ohoreaz* gozatzten du. Estatu-boterearentzat lan egiten duen meneko *harroa* da, hori

nahimen propioa ez, baizik eta *zerizanezkoa* den heinean; eta bere buruarentzat *ohore* horretan bakarrik, iritzi orokorraren errepresentazio zerizanezkoan balio du, ez indibidualtasunaren *esker onekoan*, zeren horri ez baitio lagundu bere *berbaitarako izatera* iristen. Autokontzientzia horren *hizkuntza*, oraindik izatera ailegatu ez den estatu-boterearen nahimen propioarekin harremanetan izango balitz, guztien onerako ematen duen *aholkua* litzateke.

Horregatik, estatu-botereak oraindik nahimenik ez dauka aholkuaren aurrean, eta ezin du erabaki guztien onari buruzko iritzi ezberdinen artean. Oraindik ez da *gobernua* eta, beraz, oraindik ez da estatu-botere erreala. – *Berbaitarako izatea*, nahimen bezala oraindik bere burua eskaini ez duen *nahimena*, estamentuen barneko gogo hila da, zeinak, *guztien* onari buruz hitz egin arren, bere buruarentzat bere on *berezia* gordetzen duen, eta guztien onari buruzko hitzontzikeria hori ekitearen ordezkotzako bihurtzeko joera daukan. Zerbitzuan gertatzen den hor-izatearen eskaintza osoa da, bai, heriotzaraino iristen denean; baina hiltzeko arrisku berak, gaingitu denean, hor-izate berezi bat uzten du eta, horrenbestez, *berbaitarako izate* berezi bat, zeinak zalantzarri eta susmagarri bihurtzen duen guztien on orokorarentzako aholkua, eta estatu-botereari buruzko bere iritzi propioa eta nahimen berezia bere buruarentzat gordetzen duen. Horrela, estatu-botereari dagokionez ezberdinki jokutzen du, eta kontzientzia zitalaren determinazioa jasotzen du, alegia, beti matxinatzeko prest egotekoa.

Berbaitarako izateak gaingitu behar duen kontraesan horrek, hau da, berak daukan ezberdintasunak estatu-boterearen orokortasunarekiko, aldi berean beste forma bat dauka, hots, hor-izatearen kanporatze osatua, hau da, heriotzan osatzen dena, baden kanporatze bat dela, kontzientziara itzultzen dena; kontzientziak ez du bizirauten kanporatzen hori, eta ez da *berbaitan* eta *berbaitarako*; baizik eta adiskidetu gabeko aurkakora igarotzen da. Horregatik, *berbaitarako izatearen* egiazko eskaintza honako hau da: heriotzan bezala guztiz ematen denean, baina kanporatze horretan era berean irauten duenean; horrela, benetan berbaitan den hori bihurtzen da, bere buruaren eta berari aurkakotzen zaion horren batasun berbera den aldetik. Barneko gogo hila, norbera bere horretan, sortzen eta arrotzen denez, aldi berean estatu-boterea dagokion norberarengana goratzen da; era berean, arrotzketa hori gabe, ohorearen eta kontzientzia noblearen ekintzak eta bere uler-

menaren aholkuak nabar iraungo lukete, asmo berezien eta burugogortasunaren zuhurtziak duen nabartasuna izango luke.

Baina arrozketan hori *hizkuntzan* baino ez da gertatzen, zeina hemen bere esanahi bereizgarrian agertzen den. – Etikotasunaren munduan *legea* eta *agindua* den eta errealtatearen munduan aholkua den hizkuntzak *zerizana* dauka edukitzat, eta edukiaren forma da; baina hizkuntzak hemen bera den forma hartzen du edukitzat, eta *hizkuntza* gisa balio du; hitz egitearen indarra da, gauzatu behar duena gauzatzen duen hori bezala hartuta. Izan ere, norbera hutsaren *hor-izatea* da, norbera den aldetik; hizkuntzan autokontzientziaren *berbaitarako den banakotasunak* bere horretan existentzia jasotzen du, halako moldez non banakotasuna *besteentzat* baita. Bestela, *Nia*, *Ni huts* hori bezala, ez da *hor*; beste edozein kanporatzetan errealtate batean hondoratuta dago eta utz dezakeen tankera bat du; bere ekintzatik eta adierazpen fisionomikotik bere baitara islatuta dago, eta arimarik gabe uzten du hor-izate osagabea, non beti gehiegi edo gutxiegi dagoen. Baina hizkuntzak nia bere araztasunean barnebiltzen du, berak bakarrik adierazten du *Nia*, *Nia* bera. Bere *hor-izate* hori, *hor-izate* bezala, objektutasun bat da, zeinak horretan duen bere egiazko izaera. *Nia Ni* hori da, baina era berean *Ni orokorra*; bere agertzea era berean *Ni* horren kanporatzea eta desagertzea da bitartegabe, eta horren bidez bere irautea bere orokortasunean. Bere burua adierazten duen niari *entzuten* zaio; kutsadura bat da, non *Nia* bitartegabe bere xede diren horiekin batzen den eta autokontzientzia orokorra den. – Entzuten zaiola eta, horrela bere *hor-izatea* bera bitartegabe *isiltzen* da; bere beste izate hori bere barnean jasotzen da berriz; eta hau da, hain zuzen, bere hor-izatea, bere buruaz jabetzen den *oraina* bezala, ez hor izatea, hor den moduan, eta hor izatea desagertze horren bitartez. Desagertze hori, beraz, bere irautea da bitartegabe; hori bere buruaz duen jakite propioa; eta bere burua daki beste norbera batengana igaro den, entzun zaion eta orokor den aldetik.

Gogoak hemen errealtate hori hartzen du, zeren muturrek, gogo horien *batasuna* izaki, era berean bitartegabe berez errealtate propioa izateko determinazioa baitaukate. Horien batasuna urratuta dago alde sendoetan, horietako bakoitza bestearentzat bere baitatik at utzitako objektu erreala izanik. Batasuna, orduan, *erdigune* bat bezala agertzen da, zeina aldean urratutako errealtatetik at geratzen den eta ezberdina den; erdiguneak, orduan, bere aldeetatik ezberdin den objek-

tibotasun erreala du, eta *berbaitarako* da, hau da, hor dena da. *Gogo-substantzia*, halako gisa, hasten da existitzen, bere aldeentzat halako autokontzientziak lortu dituen heinean bakarrik, hots, norbera huts hori *bitartegabeko* errealitatetzat *balio* duela dakitenak, eta horretan era berean bitartegabe dakitenak ezen arrotzen duen *bitartekariaren* bidez baino ez direla hori. Norbera huts horren bitartez uneak arazten dira, eta bere burua dakien kategoria eta gogoaren uneak izatera heltzen dira; bitartekari horren bitartez, gogoa, gogozkotasun gisa, hor-izatera heltzen da. – Gogoa, orduan, erdigunea da, zeinak mutur haiek behar dituen eta zeina muturrak diren neurrian sortzen den; baina gogoa, era berean, horien artean aurrera egiten duen gogo-osokia da, zeina mutur horietan bikoizten den eta zeinak bakoitza ukitu hori dela medio sortzen duen osokiraino bere printzipioan. – Bi muturrak jadanik *euren baitan* gaingiduta eta txikituta egoteak sortzen du horien batasuna; eta hori da biak biltzen dituen higidura, horien determinazioak elkar banatzen dituen eta, gainera, *mutur bakoitzean* lotzen dituen. Bitartekotza horrek bi muturretako bakoitzaren *adigaia* bere errealitatean ezartzen du; edo horrek bakoitza *bere baitan* dena bere *gogo* bihurtzen du.

Bi muturrak, estatu-boterea eta kontzientzia noblea, azken horren bitartez deuseztatuta daude; lehena, obeditu behar zaion orokor-den abstraktuan eta oraindik horri ez dagokion berbaitarako den nahimenean; bigarrena, gaingidutako hor-izatearen obedientzian edo norberaren begirunearen eta ohorearen *berbaitan izatean* eta oraindik gaingidu ez den berbaitarako izate hutsean, atzean zelatan geratu den nahimenean. Bi uneak, bi aldeak araztuz sortzen direnak, eta horrela hizkuntzaren uneak direnak, *orokor-den abstraktua*, zeinari ongi orokor deitzen dioten, eta *norbera* hutsa dira, zeinak hor-izate anitzetan hondoratutako kontzientziari uko egin zion zerbitzuan. Adigaiari biak berbera dira; zeren norbera hutsa, hain zuzen, orokor-den abstraktua baita; eta horregatik horien batasuna euren erdigune gisa ezarrita dago. Baina *norbera* kontzientziaren muturrean soilik da erreala hasieran, eta *ber-baitana*, aldiz, estatu-boterearen muturrean soilik da erreala hasieran; kontzientziari falta zaiona da estatu-boterea benetan harengana igarotzea eta ez *ohore* bezala soilik; estatu-botereari falta zaiona da horri nahimen gisa obeditzea eta ez *guztien ongi* esaten zaion hori bezala soilik; edo falta zaiona da norbera erabakigarria izatea. Adigaiaren batasuna, non estatu-boterea oraindik dirauen eta zeinetaraino kontzientzia

araztu egin den, *higidura bitartekari* horretan erreal bihurtzen da; higidura horren hor-izate sinplea, *erdigune* bezala, hizkuntza da. – Hala ere, erdigunearen aldeak ez daude oraindik bi *norbera* bezala; izan ere, estatu-boterea *norbera* izatera baino ez da gogo-bizitzen; hizkuntza hori ez da oraindik, orduan, bere burua guztiz dakien eta adierazten duen gogo.

Kontzientzia noblea, *norberaren* muturra delako, agertzen da *hizkuntzaren* abiapuntu gisa; eta hizkuntzaren bitartez erlazioaren alderdiek osoki arimadunaren tankera hartzen dute. – Zerbitzu isilaren heroismoa *losintxaren heroismo* bihurtzen da. Zerbitzuaren erreflexio hizlari horrek osatzen du bere burua txikitzen duen gogo-erdigunea, eta bere mutur propioa bere baitara islatu ez ezik, gainera, bortxa orokorraren muturra mutur horretara islatzen du; eta hasieran *berbaitan* den botere hori bihurtzen du *berbaitarako izate* eta autokontzientziaren banakotasun. Horren bidez, botere horren gogo bihurtzen da *mugarik gabeko monarka*; *mugarik gabe*, eta beraz, *losintxaren* hizkuntzak igotzen du boterea bere araztutako *orokortasunera*; unea, hizkuntzaren ekoizpen gisa, hau da, gogora izatera araztutako hor-izatearena bezala, bere buruarekiko berdintasun araztua da; *monarka*, eta beraz, hizkuntzak era berean *banakotasuna* bere gailurrera igotzen du. Kontzientzia noblea gogo-batasun sinplearen alde horren arabera kanporatzen da *bere pentsatzearen berbaitan* hutsetik, bere Nia berberetik. Zehazkiago, hizkuntzak bestela iritzitako zerbait besterik ez den banakotasuna igotzen du bere baden araztasunera, monarkari bere *izen* propioa emanetz; izan ere, banako-denaren eta beste guztien arteko *bereizketa iritzi* kontua izan beharrean guztiek erreal bihurtzen dute, hain zuzen, izenaren bidez; izenean banako-dena banako huts bezala *hartz* da, ez bakarrik bere kontzientzian, baizik eta denon kontzientzian. Izenaren bitartez, orduan, monarka beste guztitik bereizten, salbuesten eta bakaritzen da; izenean monarka atomoa da, bere zerizanaz ezer esan ezin duena eta lagunik ez daukana. – Horrela, izen hori bere baitara islatzea da, edo botere orokorra *berbaitan bertan* daukan *errealitate*; horren bidez boterea *monarka* da. Monarkak, *banako horrek*, badaki, bere aldetik, *bera*, *banako hori*, botere orokorra dela; eta hori daki, nobleak estatu-boterearen zerbitzurako prest egoteaz gain *apaingarri* gisa tronuaren inguruan jartzen direlako eta tronuan eserita dagoenari beti *esaten* diotelako zer *den*.

Goraipamenaren hizkuntza, horrela, gogo da, zeinak *estatu-boterean bertan* bi muturrak biltzen dituen; hizkuntza horrek botere abstraktua bere baitara islatzen du, eta horri beste muturraren uea ematen dio, nahi duen eta erabakitzen duen *berbaitarako* izatea, eta, horrela, bere buruaz jabetzen den existentzia; edo, horrela, autokontzientzia *erreal banako* horrek lortzen du bere burua boterea izateaz *ziur izatea*. Hori norberaren puntua da, non puntu anitzak elkartzen diren, *barneko ziurtasunaren* kanporatzearen bitartez. – Baina estatu-boterearen gogo propio hori bere errealitatea eta jakia kontzientzia noblearen egitearen eta pentsatzearen eskaintzan izatean datzan heinean, hori *arroztutako beregaintasuna* da; kontzientzia nobleak, *berbaita -rako* izatearen muturrak, berriro jasotzen du *orokortasun errealdaren muturra* arrotzu zitzaion pentsatzearen orokortasunaren truke; estatu-boterea *igaro* egin da kontzientzia noblera. Hor bakarrik bihurtzen da estatu-boterea eraginkor; bere *berbaitarako* izatean uzten dio *zerizan bizigabea* izateari, berbaitan izate abstraktuaren muturrean agertzen zen bezala. – *Berbaitan* ikusita, *bere baitara islatutako estatu-botereak* edo hori gogo bihurtu izateak esan nahi du *autokontzientziaren une* bihurtu dela, hau da, *gaindituta* bezala soilik dela. Horrela, estatu-boterea orain gogo eskaini eta etsi egin duen zerizana da, edo estatu-boterea *aberastasun* bezala existitzen da. – Bere adigaiaren arabera beti bihurtzen den aberastasunaren aurrean beti mantentzen da errealitate bezala, baina adigaia, hain zuzen, higidura honetan duen errealitate bezala, hots, bera osatzen duten zerbitzuaren eta ohorearen bitartez aurkakora, boterearen kanporatzera, igarotzea. Bere baitarako, orduan, horren nahimena den berezko *norbera*, kontzientzia noblearen egozpenaren bitartez, bere burua kanporatzen duen orokortasun bihurtzen da, banakotasun eta ausazkotasun osatu bat bihurtzen da, edozein nahimen boteretsuagoren aurrean etsi egiten duena; horri *orokorki* berrezagutua den eta adierazi ezin daitekeen beregaintasunetik bere izen kaskala geratzen zaio.

Kontzientzia noblea botere orokorrarekin *berdin* izango balitz bezala lotzen bada, bere egia da bere zerbitzuan bere berbaitarako izate propioa mantentzen duela, baina bere nortasunari uko egiterakoan substantzia orokorraren gainditze eta txikitze erreala dela. Bere gogoia erabateko ezberdintasunaren erlazioa da: alde batean, bere ohorean bere nahimena mantentzea; beste aldean, nahimen horri uko egitean,

aldez, bere barnekotik arroztea eta bere buruarekiko ezberdintasun goren bihurtzea; aldez, horretan substantzia orokorra menperatzea eta substantzia hori bere buruarekiko guztiz ezberdin bihurtzea. – Argi dago, horrela, kontzientzia zitala deitzen zenaren aurkako *judizioan* zeukan determinatutasuna eta, horrela, kontzientzia zitala bera desagertu direla. Azken horrek bere helburua lortu du, hau da, botere orokorra berbaitarako izatearen azpian jartzea.

Horrela, botere orokorraren bidez aberasturik, autokontzientzia *ongintza orokor* bezala existitzen da, edo kontzientziarentzat berriz objektua den *aberastasuna* da. Izan ere, aberastasuna, kontzientziarentzat bai da menperatutako orokor-dena, baina lehenengo gainditze horren bidez norberarengana guztiz itzuli ez dena. – *Norberak gainditutako zerizan orokorra* dauka objektutzat, oraindik ez *bere burua nor-bera gisa*. Objektua orainsu sortu dela eta, kontzientziak horrekin duen *bitartegabeko* harremana ezartzen da, hau da, oraindik ez da aurkeztu ezberdintasunik horrekiko; kontzientzia noblea da zerizangabe bihurtutako orokor-denean bere berbaitarako izatea jasotzen duena; horregatik, aberastasuna berrezagutzen eta eskerrak ematen dizkio ongileari.

Aberastasunak berbaitarako izatearen unea bere baitan dauka. Aberastasuna ez da estatu-boterearen orokor-den norberagabea, edo gogoaren izaera ez-organiko berezkoa, baizik eta boterea da, botereak nahimenaren bidez bere burua hartzen duen bezala horien aurka, hots, euren gozamenerako horretaz jabetu nahi dutenen aurka. Baina aberastasunak zerizanen forma besterik ez daukan heinean, *berbaitan* ez den, baizik eta gainditutako berbaitana den berbaitarako izate aldebakar hori indibiduoak bere gozamenean bere baitara egiten duen zerizangabeko itzulera da. Aberastasuna, orduan, bizitu egin behar da; eta bere erreflexioaren higidura honetan datza, hots, berbaitarako besterik ez den hori *berbaitan eta berbaitarako izate* bihurtzean eta gainditutako zerizana den hori zerizan bihurtzean; horrela lortzen du bere gogo propioa bere baitan. – Lehenago higidura horren forma aztertu dugunez, hemen nahikoa da bere edukia zehaztea.

Kontzientzia noblea, orduan, hemen ez zaio lotzen objektu bati zerizana den aldetik, baizik eta berari arrotza zaion *berbaitarako izate* hori bera da; kontzientzia nobleak bere norbera halako gisa *topatzen* du arrotzuta, errealitate objektibo finko gisa, bere berbaitarako izate finko baten eskutik jaso behar duena. Bere objektua berbaitarako izatea da,

hau da, *berea dena*; baina objektua denez, aldi berean bitartegabe erre-
alitate arrotz bat da, zeina berbaitarako izate propioa, nahimen propioa
den, hau da, bere norbera nahimen arrotz baten esku ikusten du; eta
horri dagokio erabakitzea hari bere norbera uzten dion.

Alde berezi bakoitza bazter dezake autokontzientziak; eta,
horregatik, alde horietako batekin duen loturan bere berrezagutua iza-
tea eta *berbaitan* duen *balioa* mantentzen ditu bere baitarako den zeri-
zana den aldetik. Baina hemen bere burua bere *errealitate berezkoena* -
ren aldetik ikusten du, edo bere Niaren aldetik bere burutik at eta beste
baten eskuetan; bere *pertsonaltasuna*, halakotzat, beste baten pertso-
naltasun ausazko baten eskuetan ikusten du, une baten zoriaren, apeta
baten edo egoera axolagabeenaren eskuetan. – Zuzenbide egoeran zeri-
zan objektiboaren eskuetan dagoena agertzen da *ausazko eduki* bezala,
zeina bazter daitekeen, eta boterea ez dagokio *norberari*, *halakotzat*
hartuta, baizik eta norbera berrezagutzen da. Baina hemen norberak
ikusten du beraren ziurtasuna, halakotzat hartuta, guztiz zerizangabea
dela, pertsonaltasun hutsa pertsonaltasun-eza absolutua dela. Bere
esker onaren gogoia, orduan, bai bilaukeria sakonenaren bai matxinada
sakonenaren sentimendua da. Nia hutsak berak bere burua bere baitatik
at eta urrututa ikusten duen heinean, urradura horretan, aldi berean,
jarraitasuna eta orokortasuna daukan guztia, legea, ona eta zuzena dei-
tzen den guztia desegiten eta hondoratzen da; berdina den guztia dese-
giten da, zeren *ezberdintasun hutsena* baitugu eskura: absolutuki zeri-
zanezko-denaren zerizangabetasun absolutua, berbaitarako izatearen
bere baitatik at izatea. Nia hutsa bera txiki-txiki eginda dago.

Kontzientzia horrek, orduan, berbaitarako izatearen objektibota-
suna berreskuratzen eta gainditzen baldin badu aberastasunaren esku-
tik, hori ez dago osatua bere adigaiaren arabera bakarrik (aurreko erre-
flexioaren moduan), baizik eta bere burua ere ez da asebetetzen; nor-
berak bere burua objektibo den zerbait bezala hartzen duela eta egiten
den erreflexioa Ni hutsean bertan ezarritako kontraesan bitartegabekoa
da. Baina aldi berean kontzientzia hori, norbera gisa, bitartegabe kon-
traesan horren gainean dago, malgutasun absolutua da, zeinak norbera-
ren gainditua izate hori berriz gainditzen duen, eta berbaitarako izatea-
ri berari zerbait arrotz bihurtu izatearen bilaukeria hori berriz egozten
dion eta, bere buuruaren jasotze horren aurka matxinatuta, *jasotzean* ber-
tan *bere baitarako* den.

Kontzientzia horrek urraketa absolutuarekin duen harremana loturik dagoen heinean, kontzientzia noble eta kontzientzia zitalaren *arteko* bereizketa desagertzen da bere gogoan; eta biak berbera dira. – Aberastasun ongilearen gogoa, bestalde, bereiz daiteke ongintza hartzen duen gogoaren kontzientziatik, eta aparte aztertu behar da. – Aberastasunaren gogoa zerizangabeko berbaitarako izatea zen, etsita utzitako zerizana. Baina bere banatze-ekintzaren bitartez *berbaitan* bihurtzen da; gogo horrek, bere burua eskaintzeko determinazioa bete zuen heinean, bere baitarako bakarrik gozatzeko banakotasuna gainditzen du, eta gainditutako banakotasun bezala *orokortasuna* edo *zerizana* da. – Banatzen duena edo besteei ematen diena *berbaitarako* izatea da. Baina berak ez du ematen bere burua norberagabeko izaera gisa, bizitzaren axolagabeki etsita emandako baldintza gisa, baizik eta bere buruaz jabetzen den zerizan gisa, bere buruari eusten dion zerizan gisa; ez da osagaiaren botere ez-organikoa, zeina kontzientzia hartzaileak bere baitan iragankor bezala dakien, baizik eta norberaren gaineko boterea, zeinak bere burua *beregain* eta *apetazko* dela dakien eta aldi berean dakien ematen duena beste baten norbera dela. – Aberastasunak, orduan, bilaukeria partekatzen du bezeroarekin, baina, matxinadaren ordeztu, harrokeria agertzen da. Izan ere, alde batetik badaki, bezeroak bezala, *berbaitarako* izatea ausazko *gauza* dela; baina aberastasuna da ausazkotasun hori, zeinak pertsonaltasuna duen bere eskutan. Bazkari baten bitartez Ni-norbera arrotza eta, horrela, bere barne-barneko zerizanaren men egitea lortu dela uste duen harrokeria hori dela eta ez du ohartzen bestearen matxinada; ez da konturatzen kate guztien erabateko egozpenaz; berbaitarako izatearen *bere buruarekiko berdintasuna* ezberdin bihurtu zaion, berdina den guztia, iraute guztia urratuta dagoen eta, batez ere, ongilearen iritzia eta berbaitana gehien urratu egin zaion urraketa hutsaz ez da konturatzen. Aberastasuna barne-barneko amildegiaren aurrean dago bitartegabe, hondogabeko sakoneraren aurrean dago, non edozein euskarri eta substantzia desagertu egin den; eta sakonera horretan gauza arrunta bat, bere aldartearen joko bat, bere apetaren ustekabekoa besterik ez du ikusten; bere gogoa gogoak utzi duen azala dela deritzon iritzi erabat zerizangabea da.

Autokontzientziak estatu-boterearen aurrean bere hizkuntza zeukan, edo gogoa mutur horien artean erdigune erreal gisa azaldu zen; eta, halaber, autokontzientziak aberastasunaren aurrean ere badauka

hizkuntza; baina bere matxinadak du gehienbat hizkuntza. Aberastasunari bere zerizantasunaren kontzientzia ematen dion eta, horrela, horren jabe bihurtzen den hori da, aldi berean, losintxaren hizkuntza, baina laido garriarena; izan ere, hizkuntza horrek zerizantzat adierazten duena badaki ez dela *bere baitan* den zerizana, baizik eta etsita utzitakoa. Baina losintxaren hizkuntza, lehenago esan den bezala, oraindik alde-bakarra den gogoia da. Izan ere, horren uneak dira, hain zuzen, zerbitzuaren kulturaren bidez araztu den eta, horrela, existentzia huts bihurtu den *norbera* eta boterearen *berbaitan* izatea. Baina adigai hutsa, non *norbera* sinplea eta *berbaitana* (Nia huts hura eta zerizan edo pentsatze huts hori) berbera diren, bi aldeen batasun hori, zeinen artean elkarre-ragina gertatzen den, ez dago oraindik hizkuntza horren kontzientzia; kontzientzia horrentzat objektua oraindik norberari aurkakotzen zaion *berbaitana* da; edo *objektua*, berarentzat, oraindik ez da bere norbera propioa, halakotzat hartuta. – Baina urraduraren hizkuntza hizkuntza betegina eta kultur mundu osoaren egiazko gogoia da. Autokontzientzia hori, zeinari bere bilaukeria egozten dion matxinada dagokion, bitartegabe bere buruarekiko berdintasun absolutua da urradura absolutuan, autokontzientzia hutsaren bitartekotza hutsa bere buruarekin. Judizio identikoaren berdintasuna da, non pertsonaltasun bat eta bera bai subjektu bai predikatu den. Baina judizio identiko hori, aldi berean, amai-gabea da; izan ere, pertsonaltasun hori absolutuki bikoiztuta dago: subjektua eta predikatua *badiren axolagabeak* dira, bata besteaz arduratu gabe, batasun beharrezkorik gabe, halako moldez non bakoitzak berezko pertsonaltasun baten boterea baitauka. *Berbaitarako izateak bere berbaitarako izatea* dauka objektutzat, *beste* bat izango balitz bezala guztiz, eta, aldi berean, bitartegabe *bera* izango balitz bezala; bere burua beste bat bezala; baina ez beste edukia duena, baizik eta edukia norbera berbera da aurkakotasun absolutuaren eta hor-izate guztiz axolagabearen forman. – Hemen, beraz, eskura dugu kultur mundu erre-al horren gogoia, bere egian bere buruaz eta bere *adigaiaz jabetzen dena*.

Gogo hori errealtatearen eta pentsamenduaren bihurriketa eta arrozketak absolutu eta orokorra da; kultura hutsa. Mundu horretan esperientziatzen da, ez boterearen eta aberastasunaren zerizan errealek, ezta horien adigai jakinek ere, hau da, on eta gaitz, edo onaren eta gaitzaren kontzientziak, kontzientzia nobleak eta zitalak, ez daukatela

egiarik; baizik eta une horiek guztiak bihurritzen dira bata bestean, eta bakoitza bere buruaren aurkakoa da. – Substantzia den botere orokor-
rrak, indibidualtasunaren printzipioaren bidez bere gogozkotasunera
heltzen den heinean, berezko norbera bere baitan hartzen du, baina
izena bezala bakarrik; eta botere erreala den heinean, bere burua
eskaintzen duen zerizan indargabea da. – Baina etsita utzitako norbera-
gabeko zerizan hori, edo gauza bihurtutako norbera, zerizanak bere bai-
tara egiten duen itzulera da; berbaitarako den berbaitarako izatea da,
gogoaren existentzia. – Zerizan horien, on-denaren eta gaitz-denaren,
pentsamenduak higidura horretan bihurritzen dira era berean; on beza-
la definitzen dena gaitz da; gaitz bezala definitzen dena ona da. Une
horietako bakoitzaren kontzientzia noble edo zital dela baderitzogu,
une horiek euren egian determinazio horietan izan behar direnaren aur-
kakoa dira; kontzientzia noblea zital eta bilau bihurtzen da, eta era
berean doilorkeria autokontzientziaren askatasun garatuenenaren
noblezia bihurtzen da. – Ikuspuntu formaletik begiratuta, dena kanpo-
rantz berbaitarako den horren aurkakoa da; eta berriz, berbaitarako den
hori ez da egiatan, baizik eta izan nahi duena ez beste gauza bat; ber-
baitarako izatea gehienbat bere burua galtzea da; eta bere buruaren
arrozketan, gehienbat, bere burua mantentzea. – Hau da eskura duguna,
hots, une guztiek elkarri justizia orokorra ezartzen diote; bakoitzak
arrozten du bere burua bere baitan eta, era berean, bere aurkakoraino
garatzen da, eta, horrela, hori bihurritzen du. – Baina egiazko gogoan,
hain zuzen, guztiz banatuta dauden horien batasuna da, eta norberaga-
beko muturren errealtate askearen bidez horien erdigune gisa existen-
tzia heltzen da. Bere hor-izatea da hitz egite orokorra, eta juzgatze
urratzailea da, zeinari osokiaren zerizantzat eta atal errealtzat balio
behar duten une horiek guztiak desegiten zaizkion; eta zeina bere
buruarekin jotzen duen eta bere burua desegiten duen jokoa den. Juz-
gatze eta hitz egite horiek, orduan, egia-dena eta hertsaezin-dena dira;
horiek, berriz, dena menperatzen dute; horiek dira mundu erreal horre-
tan egiatan aintzat hartu beharreko gauza bakarra. Mundu horren zati
bakoitzak lortzen du bere gogoan adieraz dadin, edo bere buruaz gogoz
hitz egin dadin, eta bera zer den esan dadin. – Kontzientzia zintzoak
une bakoitza irauten duen zerizantasan bezala hartzen du; eta kultura-
rik gabeko pentsamendu-gabezia da ez jakitea berak era berean aurka-
koa egiten duela. Baina urratutako kontzientzia bihurriketaren kon-
tzientzia da, eta, hain zuzen, bihurriketa absolutuarena; adigaia da

nagusi horrengan, kontzientzia zintzoarentzat sakabanatuta dauden pentsamenduak lotzen dituen eta gogoz betetako hizkuntza duen adigai.

Beraz, gogoak bere buruari buruz egiten duen hizketaren edukia adigai eta errealtate guztien bihurriketa da, bere buruaren eta besteen iruzur orokorra; eta iruzur hori esateko lotsagabekeria, hain zuzen, horrexegatik, egia handiena da. Hizketa hori musikariaren bihurrikeria da, «zeinak hogeita hamar aria, italiarrak, frantsesak, tragikoak, komikoak, mota guztietakoak, metatu eta nahastu zituen; orain baxu ahots sakona erabiliz jaitsi egiten da infernuraino, gero eztarria behartuta falsettoa kantatuz zerua urratzen du, aldizka sutan, baretsu, harro eta isekari»⁵. – Onaren eta egiazkoaren melodia tonuen berdintasunean, hau da, nota batean zintzoki ezartzen duen kontzientzia lasaiari hizketa hori iruditzen zaio «jakituriaren eta erotasunaren zentzugabekeria, azkartasun eta maltzurkeriaren nahasketa, egiazko eta gezurrezko ideien nahasketa, sentzazioaren bihurriketa erabatekoaren, lotsagabekeria osoaren eta zintzotasun eta egia osatuaren nahasketa. Ezinezko izango zaio tonu horiek guztiak erabiltzeari uko egitea eta sentimenduen eskala osoa, erdeinu eta deitoratze sakonetik mirespen eta hunkipen gorenaraino gora eta behera ibiltzeari uko egitea; azken horietan ez da faltako ukitu barregarri bat, zeinak euren izaera kentzen dien»; lehen haiek, berriz, euren zintzotasunean ezaugarri adiskidetzaila, euren sakonera ikaragarrian dena menperatzen duen eta gogoa bere baitara itzultzen duen ezaugarria edukiko dituzte.

Bere buruari nabari zaion nahasketa horren hizketaren aurrean, egiazkoaren eta onaren *kontzientzia sinple* haren hizketa aztertzen baldin badugu, orduan hori kulturaren gogoaren hitz-jario zintzoaren eta zuhurraren aurrean isila besterik ezin da izan; izan ere, hari ezin dio jadanik ez dakien eta esaten duen ezer esan. Lortzen baldin badu zerbait esatea, orduan esaten du hark adierazten duen berbera, baina ergelkeria hau egiten du, hots, zerbait berria eta ezberdina esaten duela uste izatea. Bere hitzek ere, «lotsagabe, zital», jadanik ergelkeria adierazten dute, zeren hark bere buruari buruz erabiltzen baititu. Gogo horrek bere hizketan monotono den guztia bihurritzen badu, bere buruarekin berdina den hori abstrakzioa besterik ez delako, nahiz bere errealtatean bihurriketa izan bere baitan; eta, aldiz, kontzientzia zuzenak ona dena eta noblea dena, hau da, bere kanporatzean berdina mantentzen dena, hemen

ahal den modu bakarrean babesten badu, hau da, horiek ez dute galtzen balioa, gaitzarekin *uztartzen* eta berarekin *harremanetan daudelako*; izan ere, hori da bere baldintza eta beharrezkotasuna, horretan datza naturaren *jakituria*; bada, orduan kontzientzia horrek hori ezeztatzea uste izan zuenean, gogoaren hizketaren edukia bildu besterik ez zuen egin modu arrunt batean; pentsamendurik gabeko hitz egiteko modu horrek, noblea eta ona den horren *aurkakoa* noblea eta ona den horren *baldintza* eta *beharrezkotasuntzat* hartzen duen heinean, uste du honako hau ez beste zerbait esaten duela, hots, on eta noble deitzen zaiona bere zerizanean bere buruaren bihurriketa dela; gaitza, aldiz, bikainena dela.

Kontzientzia sinpleak gogo gabeko *pentsamendu* horren ordez bikainena den horren *errealitatea* hartzen badu, bikainen hori iruditakotako kasu baten edo egiazko pasadizo baten *adibidean* azaltzen duen heinean, eta horrela erakusten badu ez dela izen kaskala, baizik eta *eskura* dugula, orduan bihurritutako egitearen errealitate orokorra mundu erreal guztiaren aurka dago, non adibide bakoitza zerbait guztiz banakoa den, *espèce* bat besterik ez den; eta ona eta noblea den horren hor-izatea pasadizo gisa aurkeztea, berdin asmatutakoa edo erreala den, horri buruz esan daitekeen gauzarik garratzena da. Azkenean kontzientzia sinpleak bihurritutako mundu hori guztia desagitea eskatu baldin badu, orduan berak ezin dio *indibiduoari* eskatu mundu horretatik urruntzea, zeren Diogenes bera bere upelean munduak baldintzatuta baitago; eta banako-denari hori eskatzea da, hain zuzen, gaitz gisa hartzen dena, hau da, *norberaren burua* zaintzea *banako-den* gisa. Baina, *indibidualtasun* orokorrari zuzenduta, urruntzeko eskaerak ezin du esan nahi arrazoimenak lortu duen gogo-kontzientzia garatua berriz baztertzen duela, bere uneen aberastasun anitza berezko bihotzaren sinpletasunean hondoratzen dela eta natura eta inozotasun deitu zaion horretan erortzen dela berriz, hots, basoan eta animalia-kontzientzian; baizik eta desagite eskaera hori kulturaren gogoari adierazten zaio, horrela gogo hori, *gogo* gisa, bere nahastetik bere baitara itzul dadin eta kontzientzia-maila garaiagoa lor dezan.

Izan ere, gogoak bere baitan osatu du hori dagoeneko. Bere buruaz jabetzen den eta hori adierazten duen kontzientziaren urraketa hor-izateari buruzko eta osokiaren nahasketari buruzko eta, gainera, bere buruari buruzko barre maltzurra da; aldi berean, nahasketa horren

guztiaren oihartzun ahula da, oraindik entzuten dena. – Bere burua entzuten duen errealitate guztiaren eta adigai determinatu guztien harrokeria mundu errealak bere baitan duen isla bikoitza da; batetik, kontzientziaren *norbera horretan*, *horretan* den aldetik; bestetik, kontzientziaren *orokortasun* hutsean, edo pentsatzean. Lehenengoari dagokionez, bere baitara etorritako gogoak bere begirada errealitatearen mundura zuzentzen du, eta mundu hori bere helburutzat eta eduki bitartegabekotzat dauka; bigarrenari dagokionez, aldiz, bere begirada, aldeztu, bere barnean dago eta negatiboa da munduaren aurrean; aldeztu, mundutik urrunduz zerura zuzenduta dago, eta haratagokoa da bere objektua.

Norberarengana itzultzeari dagokionez, *gauza* guztien *harrokeria* bere *harrokeria propioa* da, edo hori harro *da*. Berbaitarako den norbera da, zeinak dena juzgatu eta ahotan hartuz gain, gainera, gogo zorrotzez, errealitatearen zerizan finkoak eta judizioak ezartzen dituen determinazio finkoak, euren *kontraesanetan*, esaten dakien, eta kontraesan hori da horien egia. – Formaren ikuspuntutik, norberak daki guztia bere baitatik arroztuta dagoela: *berbaitan* izatea *berbaitarako izate* bananduta; iritziakoa eta helburua egia banean; eta bi horietatik, berriz, *beste batentzako izatea*; eta adierazten dena benetako iritzi banean eta egiazko gaitik eta asmotik banean. – Norberak badaki, orduan, edozein une bestearen aurka, oro har guztien bihurriketa, ongi adierazten; norberak badaki bakoitza den baino hobeto zer den, edonola determinatuta dagoela ere. Norberak substantziadun den hori bere baitan biltzen duen *batasun ezaren* eta *gatazkaren* aldetik ezagutzen duen heinean, ez batasunaren aldetik, badaki oso ondo substantziadun den hori *juzgatzen*, baina gaitasuna galdu du hori *atzemateko*. – Harrokeria horrek gauza guztien harrokeria behar du, gauza horietatik norberaren kontzientzia bere buruari emateko, eta kontzientzia hori sortzen duen eta horri eusten dion arima da. Boterea eta aberastasuna dira bere ahaleginaren helburu gorenak; badaki ukazioaren eta eskaintzaren bidez bere burua orokor-deneraino garatzen duela, horren jabe izatea lortzen duela eta, horrela, balio orokorra daukala; horiek dira onartutako botere errealak. Baina horien balio hori bera harroa da; eta, hain zuzen, norberak boterea eta aberastasuna eskuratzen dituen heinean, badaki horiek ez direla norbera-zerizanak, baizik eta bera dela beraien boterea eta horiek harroak direla. Horrela, horiek lortzerakoan horiek gainditzeko dituela, gogoz betetako hizkuntzan agertzen da, zeina horre-

gatik norberaren interes gorena eta osokiaren egia den; horren barne norbera *hori* gogo-norbera bihurtzen da, egiazko balio orokorra daukan norbera, eta ez determinazio errealei ezta idealei ere dagokien norbera huts *hori* bezala. Norbera *hori* erlazio guztien bere burua urratzen duen izaera *da*, eta horretaz jabetzen den horren urratzea; baina matxinatutako autokontzientzia den heinean baino ez du ezagutzen bere urradura propioa, eta *hori* jakitean bertan horretatik gain goratzen da bitartegabe. Harrokeria hartan edozein eduki eduki negatibo bihurtzen da, zeina ezin den berririo positiboki atzeman; objektu positiboan *Nia huts bera* bakarrik da, eta urratutako kontzientzia *berbaitan* bere baitara itzuli den autokontzientziaren bere buruarekiko berdintasun huts *hori* da.

b. SINESMENA ETA ULERMEN HUTSA

Bere buruaren arrozketaren gogoak bere hor-izatea kulturaren munduan dauka; baina osoki horrek bere burua arrotzu egin duen heinean, horretatik haratago *kontzientzia hutsaren* edo *pentsatzearen* mundu ez-errealak datza. Bere edukia huts-hutsik pentsatuta den *hori* da, pentsatzea da bere osagai absolutua. Baina pentsatzea hasieran mundu horren *osagaia* den heinean, kontzientziak pentsamendu horiek *dauzka* besterik gabe, baina oraindik ez ditu *pentsatzen*, edo ez daki pentsamenduak direla; baizik eta horiek horrentzat *errepresentazioaren* forman daude. Izan ere, errealitateetik kontzientzia hutsera sartzen da, baina oraindik errealitatearen eremuan eta determinatutasunean dago. Urratutako kontzientzia *berbaitan* kontzientzia hutsaren *bere buruarekiko berdintasuna* besterik ez da, guretzat, ez bere baitarako. Hura, orduan, bitartegabeko goraketa da, oraindik bere barnean osatu ez dena, eta oraindik bere barnean dauka baldintzatzen duen printzipio aurkakotua, oraindik *hori* menperatzea lortu gabe higidura bitartekotuaren bidez. Horregatik, horrentzat bere pentsamenduaren zerizanak ez du balio berbaitan abstraktuaren forman bakarrik dagoen *zerizan gisa*, baizik eta arrunki *errealak* den horren forman, beste osagairaino goratu egin den errealitate baten forman, osagai horretan pentsatu gabeko errealitatearen determinatutasuna galdu gabe. – *Hori* kontzientzia estoikoaren zerizana den *berbaitanetik* bereizi behar da guztiz; azken horrentzat pentsamenduaren formak besterik ez zuen balio, *halakotzat hartuta*, hots, arrotz zaion eta errealitateetik hartutako edozein eduki daukanaren gisara; baina kontzientzia horrentzat pentsamenduaren

forma ez da balio-duena; era berean, kontzientzia bertutetsuaren *ber-baitanetik* bereizi behar da guztiz, zeinarentzat zerizana bai errealitate-ari lotuta dagoen, zeinarentzat bera errealitatearen zerizana den, baina oraindik zerizan ez-erreal besterik ez; kontzientzia harentzat, aldiz, balio du zerizana zerizan erreala dela, nahiz eta errealitateetik haratago izan. Era berean, arrazoimen legegilearen bere baitan zuzen-denak eta on-denak eta kontzientzia lege-probatzailearen orokor-denak ez daukate errealitatearen determinazioa. – Pentsatze hutsa kulturaren munduaren barnean arrokaren alde bat bezala, hots, juzgatzean dugun on-den eta gaitz-den abstraktuaren neurri bezala agertu zenean, osokiaren higidura zeharkatu duenez, horri errealitatearen eta, beraz, edukiaren unea gehitu egin zaizkio. Baina zerizanaren errealitate hori, aldi berean, kontzientzia *hutsaren* errealitate bat besterik ez da, ez *errealarena*; nahiz eta pentsatzearen osagira igota egon, errealitate horrek ez du balio kontzientzia horrentzat pentsamendu bat bezala, baizik eta bere errealitate propiotik haratago datza; izan ere, hura horretatiko ihesa da.

Erljioa (argi baitago horri buruz ari garela) kulturaren munduaren sinesmen bezala agertzen da hemen, oraindik ez da agertzen *berbaitan eta berbaitarako* den moduan. – Azaldu zaigu jadanik beste determinatutasunetan, hots, *zoritxarreko kontzientzia* gisa, kontzientziaren substantziarik gabeko higiduraren tankera gisa. – Substantzia etikoan ere agertu zen beheko munduan dugun sinesmen bezala; baina gogo hilaren kontzientzia ez da *sinesmena*; ez da kontzientzia hutsaren osagaian erreala den horretatik haratago ezarritako zerizana, baizik eta gogo hura hor dago bitartegabe; bere osagaia familia da. – Baina hemen erlijioa, aldez, *substantziatik* irten da eta horren kontzientzia hutsa da; aldez, kontzientzia huts hori kontzientzia errealetik, *zerizana* bere *hor-izateetik* arroztuta dago. Ez da, orduan, jadanik kontzientziaren substantziarik gabeko higidura, baina errealitatearen aurrean, *errealitate* gisa, eta bereziki autokontzientziaren errealitatearen aurrean aurkakotzaren determinatutasuna dauka; ondorioz, zerizanez *sinesmena* besterik ez da.

Zerizan absolutuaren *kontzientzia huts* hori kontzientzia *arroztua* da. Orain zehazkiago ikusi behar da hori nola dagoen determinatuta, zeinaren bestea hura den, eta horri lotuta aztertu behar da. Hasiera batean itxuraz kontzientzia hutsak errealitatearen *mundua* besterik ez du bere aurrean; baina mundu horretatiko *ihesa* eta horren bidez *aur* -

kakotzaren determinatutasuna dela eta, orduan bere baitan dauka determinatutasun hori; kontzientzia hutsa zerizanez arrotzuta dago bere baitan, eta sinesmenak horren alderdi bat baino ez du osatzen. Beste alderdia jadanik sortu zaigu aldi berean. Alegia, kontzientzia hutsa kulturaren mundutik abiatzen den erreflexioa da halako moduan, non horren substantzia eta horren antolamendua osatzen duten masak bere baitan diren moduan agertzen baitziren, gogo-zerizantasunak bezala, bitartegabe bere aurkakoan gaingitzen diren higidura edo determinazio guztiz urduriak bezala. Horien zerizana, kontzientzia sinplea, orduan, *ezberdintasun absolutuaren* sinpletasuna da, zeina bitartegabe ezein ezberdintasunik ez den. Hori *berbaitarako izate* hutsa da, ez *banako-den horrena*, baizik eta bere barnean *orokorra* den norbera, higidura urduri bezala, zeinak *gaiaren zerizan lasaia* erasotzen eta zeharkatzen duen. Hor eskura dugu bitartegabe bere burua egia dela dakien ziurtasuna; pentsatze hutsa agertzen da *adigai absolutu* bezala bere negatibotasunaren boterean, zeinak kontzientziaren aurrean egon behar zuen zerizan objektibo oro baliogabetzen eta kontzientziaren izate bat bihurtzen duen. – Kontzientzia huts hori, aldi berean, *sinplea* da, zeren bere ezberdintasuna ez baita ezein ezberdintasunik. Baina bere baitarako isla sinplearen forma hori bezala, sinesmenaren osagaia da, non gogoak *orokortasun positiboaren* determinatutasuna daukan, *berbaitan izate* horren determinatutasuna autokontzientziaren berbaitarako izatearen aurka. – Bere burua desegin besterik egiten ez duen mundu zerizangabekotik egotzita, egiaren arabera, bai bere agerpenaren *higidura* eta *negatibotasun absolutua* bai bere barnean *asebeteta* dagoen zerizana eta bere *lasaitasun* positiboa da gogoan banandu ezin den batasunean. Baina *arrozketaren* determinatutasuna duela eta, bi uneak kontzientzia bikoiztu baten gisara banantzen dira. Hura *ulermen hutsa* da, *autokontzientzian* biltzen den gogo-*prozesu* gisa, zeinak positibo-denaren kontzientzia, objektibotasunaren edo errepresentatzearen forma aurrez aurre daukan, eta horien aurka abiatzen da. Baina bere objektu propioa *Nia hutsa* besterik ez da. – Positibo-den edo bere buruarekiko berdintasun lasaia den kontzientzia sinplearen objektua, aldiz, barneko *zerizana* da, zerizan den aldetik. Ulermen hutsak, horregatik, ez dauka bere baitan edukirik, hori berbaitarako izate negatiboa baita; sinesmenari, aldiz, edukia dagokio ulermenik gabe. Hura ez da irteten autokontzientziatik; horrek, aldiz, bere edukia era berean autokontzientzia hutsaren osagaien dauka, baina *pentsatzean*, ez *adigaietan*; kontzientzia hutsean,

ez autokontzientzia hutsean. Horrela, *zerizanaren*, hau da, *barneko-den sinplearen* kontzientzia hutsa, eta hortaz pentsamendua *da* sinesmeneren izaeraren une nagusia, arrunki ahaztuta geratzen dena. Honexetan datza *zerizanak* sinesmenean duen *bitartegabekotasuna*, hots, bere objektua *zerizana*, hau da, *pentsamendu hutsa* dela. Baina *bitartegabekotasun* horrek, pentsatzea kontzientziara edo kontzientzia hutsa autokontzientziara sartzen diren heinean, *izate* objektiboaren esanahia hartzen du, zeina norberaren kontzientziatik haratago dagoen. *Pentsatze hutsaren* bitartegabekotasunak eta sinpletasunak *kontzientzian* hartzen duten esanahi horren bidez sinesmeneren zerizana pentsatzetik *erre-presentaziora* erortzen da, eta sentipenaz haraindiko mundu bihurtzen da, zeina zerizanez autokontzientzia *ez beste* bat omen den. – Ulermen hutsean, aldiz, pentsatze hutsak kontzientziara egiten duen igarobideak aurkako determinazioa dauka; objektibotasunak eduki negatiboa baino ez den, bere burua gainditzen duen eta norberarengana itzultzen den edukiaren esanahia dauka, hau da, norbera bakarrik da bere buruarentzat objektu; edo objektuak egia dauka norberaren forma daukan heinean.

Sinesmena eta ulermen hutsa biak elkarrekin kontzientzia hutsaren osagaiari dagozkio; era berean, biak kulturaren mundu errealetik egiten den itzulera dira. Hortaz, hiru modutan agertzen dira. Lehen aldiz, bakoitza *bere baitan* eta *bere baitarako* da, ezein erlaziorik gabe; bigarren aldiz, bakoitza mundu *errealari* lotzen zaio, kontzientzia hutsari aurkakotzen zaionari; eta hirugarren aldiz, bakoitza besteari lotzen zaio kontzientzia hutsaren barnean.

Berbaitan eta berbaitarako izatearen aldea, *sinestun* den kontzientzian bere objektu absolutua da, zeinaren edukia eta determinazioa eman diren. Izan ere, sinesmeneren adigaiaren arabera, objektu hori kontzientzia hutsaren orokortasunera goratu den mundu erreala besterik ez da. Mundu horren antolaketak, hain zuzen, sinesmeneren eraketa osatzen du; horretan, hala ere, aldeak, euren gogo-bizitzean, ez daude arrotzuak, baizik eta berbaitan eta berbaitarako diren zerizanak, euren baitara itzulitako eta euren baitan geratzen diren gogoak. – Horien igarotzearen higidura guretzat besterik ez da determinatutasunaren arroketa bat; horretan euren bereizketan dira, eta guretzat soilik dira *beharrezko* segida bat; sinesmenerentzat, aldiz, horien bereizketa ezberdintasun lasai bat da, eta horien higidura *gertaera* bat.

Horiek formaren kanpoko determinazioaren arabera labur aipatzeko, kulturaren munduan estatu-boterea edo on-dena lehenengoa zen bezala, hemen ere lehenengoa *zerizan absolutua* da, berbaitan eta berbaitarako den gogoia, betiko *substantzia* sinplea den heinean. Baina gogoia izateko bere adigaia gauzatzeko igarotzen da *bestearentzako izatera*; bere buruarekin duen berdintasuna bere burua *eskaintzen* duen zerizan absolutu *erreal* bihurtzen da; *norbera* bihurtzen da, baina norbera iragankor. Horregatik, hirugarrena arrotzutako norbera horren eta makurrarazitako substantziaren itzulera da bere lehenengo sinpletasunera; horrela baino ez da errepresentatzen substantzia gogo bezala.

Zerizan ezberdin horiek, pentsatzearen bitartez mundu errealearen aldagetatik euren baitara itzultzen direnean, betiko gogo aldaezinak dira, zeinen izatea horiek osatzen dituen batasuna pentsatzea den. Horrela autokontzientziari ihes egiten dioten arren, zerizan horiek bertan sartzen dira; zerizana lehenengo substantzia sinplearen forman aldaezin izango balitz, orduan arrotz izango litzaioke autokontzientzia. Baina substantzia horren kanporatzeak eta gero bere gogoak badaukate euren baitan errealtatearen unea, eta horren bidez parte hartzen dute sinestun den autokontzientzian; edo sinestun den kontzientzia mundu errealarri dagokio.

Bigarren erlazio horren arabera, sinestun den kontzientziak, aldeztu, bere errealtatea kulturaren mundu errealean dauka eta aztertu dugun bere gogoia eta bere hor-izatea osatzen du; hala ere, aldeztu, bere errealtate horren aurrean agertzen da harroa den aldetik, eta hori gaitzetzeko higidura da. Higidura hori ez datza mundu errealearen bihurriketari buruzko kontzientzia gogoz betea edukitzean; izan ere, gogoz betetako kontzientzia harrotzat hartzen duen kontzientzia sinplea da, horren helburua mundu erreala delako oraindik. Baizik eta bere pentsatzearen erresuma lasaiak errealtatea dauka bere aurrean gogo gabeko hor-izate bezala, zeina horregatik kanpoko modu batean gaitzitu behar den. Zerbitzuaren eta goraipamenaren obedientzia horrek, sentipenezko jakitea eta egitea gaitzitzearen bidez, batasunaren kontzientzia sortzen du berbaitan eta berbaitarako den zerizanarekin; hala ere, ez begietsitako batasun erreal bezala, baizik eta zerbitzu hori bere helburua orainean guztiz lortu ezin duen sorkuntza iraunkorra da. Elkarrekin hori lortzen du, bera autokontzientzia orokorra baita; baina banako autokontzientziarentzat pentsatze hutsaren erresumak

bere errealtatearen haratagokoa izaten dirau; edo haratagoko hori, betiko zerizanaren kanporatzearen bitartez errealtatera sartzen den heinean, sentipenezko errealtate aditugabea da; hala ere, sentipenezko errealtatea axolagabe geratzen da beste baten aurrean, eta haratagokoak espazioan eta denboran urruntzea izateko determinazioa besterik ez du jaso gainera. – Baina adigaiak, bere aurrean hor dagoen gogoaren errealtateak, badirau sinestun den kontzientzian *barneko-dena* izaten, zeina guztia den eta zeinak guztia eragiten duen, baina ez duen bere burua sortzen.

Baina *ulermen hutsean* adigaia erreal-den bakarra da; eta sinesmenaren hirugarren alde hori, hots, ulermen hutsarentzat objektua izatea, hemen hartzen duen benetako jokaera da. – Era berean, ulermen hutsa, alde, berbaitan eta berbaitarako da; alde, mundu erreallarekin erlazioan dago, oraindik positiboki, hots, kontzientzia harroa den alde tik eskura dagoen heinean; alde, azkenik, sinesmenarekin duen harremanean aztertu behar da.

Jadanik ikusi dugu ulermen hutsa berbaitan eta berbaitarako zer den; sinesmena gogoaren (*zerizan* gisa) *kontzientzia* huts lasaia zen moduan, ulermen hutsa zerizan horren *autokontzientzia* da; ez daki zerizana *zerizan* gisa, baizik eta *norbera* absolutu gisa. Bere asmoa autokontzientzia ez den *beste* edozein beregaintasun gaintitzea da, bai erreal-denarena bai *berbaitan* denarena, eta hori *adigai* bihurtzea. Ez da bere buruaz jabetzen den arrazoimenak egia guztia izateaz duen ziurtasuna; baizik eta *badaki* hori dela.

Hala ere, ulermen hutsaren adigaia sortu egin bada ere, oraindik ez dago *gauzatuta*. Adigai horren kontzientzia oraindik *ausazko* bat, *banako* bat bezala agertzen da; eta horrek zerizantzat duena gauzatu egin behar den *helburu* bezala agertzen da. Bere *asmoa* da *ulermen hutsa orokor*, hau da, erreal den guztia adigai bihurtzea, eta autokontzientzia guztietan adigai bakar bihurtzea. Asmoa *hutsa* da, zeren bere edukia ulermen hutsa baita; eta ulermen hori era berean hutsa da, zeren bere edukia adigai absolutua besterik ez baita, zeinak objektu batean aurkakotzarik ez daukan ezta mugarik ere bere baitan. Mugarik gabeko adigaian bi aldeak daude bitartegabe: objektibo-den guztiak *berbaita-rako* denaren, autokontzientziaren esanahia bakarrik daukala; eta horrek *orokor-den* baten esanahia daukala, hots, ulermen hutsa autokontzientzia guztien jabego bihurtzen dela. Asmoaren bigarren alde

hori kulturaren ondorioa da; hor gogo objektiboaren ezberdintasunak, bere munduaren zatiak eta judizioaren determinazioak bezala, eta jatorriz natura ezberdinak bezala agertzen ziren ezberdintasunak ere hondoratzen dira. Jeinua, talentua, gaitasun bereziak oro har, errealitatearen munduari dagozkio, hor oraindik animalien gogo-erresuma izateko aldea daukaten heinean, zeinak elkarrenganako bortxan eta nahasketan bere buruaren aurka borrokatzen eta bere burua iruzurtzen duen, mundu errealararen zerizana lortzeko. – Horretan ezberdintasunek ez daukate lekurik, *Espèce*-ak bezala; indibidualtasuna ez da asebetetzen *gai* ez-erreal *berarekin*, eta ez dauka eduki *berezirik* eta helburu propiorik. Baizik eta indibidualtasuna orokor den zerbaitzat hartzen da, hots, garatua den zerbaitzat; eta bereizketa energia txikiagoa edo handiagoa besterik ez da, *handieraren* bereizketa, hau da, bereizketa zerizangabea. Baina azken desberdintasun hori hondoratu egin da, kontzientziaren urraketa osoan bereizketa guztiz nolakotasunezkoa izatera aldatu zenean. Hor Niari bestea zaiona Nia bera besterik ez da. Judizio amaigabe horretan, jatorrizko berbaitarako izatearen propiotasuna eta aldebakartasun guztia baliogabetzen da; norberak badaki bera norbera huts bezala bere objektua dela; eta bi aldeen berdintasun absolutu hori da ulermen hutsaren osagaia. – Ulermena, orduan, bere barnean ezberdintzen ez den *zerizan* simplea eta, era berean, *emaitza* orokorra eta jabego orokorra da. Gogo-substantzia *simple* horretan, autokontzientziak ematen eta mantentzen du, edozein objektutan, bere *banakotasun horren* edo *egitearen* kontzientzia; eta, alderantziz, hor autokontzientzia horren banakotasuna *bere buruarekin berdina* eta orokorra da. – Ulermen huts hori, orduan, gogo da, kontzientzia *guztiei* oihu egiten dien gogo: *izan zaitezte zeuon baitarako* zuek guztiak *zeuon baitan zaiteztena*, *arrazoidunak*.

II. ILUSTRAZIOA

Ulermen hutsak adigaiaren indarra ezartzen dion objektu bereizgarria sinesmena da, osagai berean ulermen hutsari aurkakotzen zaion kontzientzia hutsaren forma gisa. Baina ulermen hutsak mundu errealekin ere badu harremana, hori sinesmena bezala mundu errealetik egiten den kontzientzia hutseranzko itzulera baita. Lehenik ikusi behar da nola dagoen eratuta bere egiletasuna munduaren asmo lizunen eta ulermen bihurrituen aurrean.

Lehenago kontzientzia lasaia aipatu da jadanik, bere barnean desegiten eta berriro sortzen den zurrunbilo horri aurkakotzen zaiona; ulermen eta asmo hutsaren aldea osatzen du. Baina kontzientzia lasai horrek ez du, ikusi genuenez, kulturaren munduari buruzko *ulermen berezirik*; baizik eta munduak berak dauka bere buruaren sentimendurik mingarriena eta ulermenik egiazkoena, finkatzen den ororen desegitea, bere hor-izatearen une guztietan torturatua eta hezur guztiak apurtuta izatearen sentimendua. Era berean, sentimendu horren hizkuntza da, eta bere egoeraren alde guztiei buruzko judizioak egiten dituen hizketaldi aberatsa. Ulermen hutsak ezin du, beraz, hemen inolako egiletasun propiorik ezta edukirik ere izan, eta, beraz, munduak eta bere hizkuntzak duten berezko ulermen aberats horren *atzemate* fidel eta formala bezala soilik joka dezake. Hizkuntza hori sakabanatuta dagoen heinean, juzgaketa berehala ahazten den uneko berriketa bat den heinean, eta osoki bat hirugarren kontzientzia batentzat soilik den heinean, bada, hori ulermen *hutsa* bezala bereiziko da sakabanatutako ezaugarri horiek irudi orokor batean bilduz eta, horrela, guztien ulermen bihurtuz.

Ulermenak, bitarteko sinple horren bidez, mundu horren nahastea desegingo du. Izan ere, ondorioztatu da ez direla masak eta adigaiak eta indibidualtasun determinatuak errealitate horren zerizanak, baizik eta horrek bere substantzia eta oinarria juzgatze eta eztabaidatze bezala existitzen den gogoan soilik daukala, eta arrazoitze eta berriketa horrentzako eduki bat izateko interesa da osokia eta bere egituratzearen masak mantentzen dituen. Ulermenaren hizkuntza horretan bere auto-kontzientzia bere buruarentzat oraindik *berbaitarako-dena* da, *banakoden hori*; baina edukiaren harrokeria aldi berean edukia harroa dela dakien norberaren harrokeria da. Baina harrokeriaren gogoz beterik dagoen berriketa horren kontzientziak, lasai atzematen duen kontzientziak, gaia hobeto ulertzen duten agerpen egokienak biltzen dituen heinean, hor-izatearen gainerako harrokeriarekin batera, osokia oraindik mantentzen duen arima, gogoz beterik dagoen juzgatzearen harrokeria hondoratzen da. Bilketak gehiengoari berea baino hobea den edo, gutxienez, guztiei beraiena baino anitzagoa zaien grazia erakusten die; eta hobe jakitea eta judizioak egitea orokorra den zerbait dela eta orain orokorki ezaguna dela erakusten die; horrela, oraindik irauten zuen interes bakarra baliogabetzen da, eta banako ulertzeak ulermen orokorrean desegiten dira.

Baina oraindik jakite harroaren gainean zerizanaren jakiteak tinko dirau, eta ulermen hutsa berezko egiletasunean agertzen da, sinesmenaren aurka egiten duen heinean.

a. ILUSTRAZIOAREN BORROKA SINESKERIAREN AURKA

Kontzientziaren jokaera negatiboaren modu ezberdinak, bai eszeptizismoarena, bai idealismo teoriko eta praktikoarena, menpeko tankerak dira *ulermen hutsaren* eta bere hedapenaren, hau da, *Ilustrazioaren* tankeren aurrean; izan ere, substantziatik sortu da, kontzientziaren *norbera* hutsa absolutua dela daki eta *norbera* hori errealtate guztiaren zerizan absolutuaren kontzientzia hutsarekin batera hartzen du. – Sinesmena eta ulermena kontzientzia huts berbera dira, baina formaren arabera aurkakotuta daude: sinesmenari *zerizana pentsamendu* gisa dagokio, ez *adigai* gisa, eta horregatik autokontzientziari aurkakotuta dagoena da *besterik gabe*; ulermen hutsari, aldiz, *zerizana norbera* gisa dagokio; eta horregatik bata bestearen negatiboa *besterik ez* da. – Bata bestearen aurrean agertzen denean, sinesmenari *eduki* guztia dagokio; pentsatzearen osagai lasaian une bakoitzak iraupena lortzen duelako; baina ulermen hutsak hasieran ez du edukirik; are gehiago, edukiaren desagertze hutsa ere bada. Baina negatiboa zaionaren aurkako higidura negatiboaren bitartez gauzatu egingo da eta edukia lortuko du.

Horrek badaki sinesmena bere aurkakoa dela, hau da, arrazoi-mena eta egiaren aurkakoa. Ulermen hutsarentzat sinesmena, orokorrean, sineskerien, aurreiritzien eta errakuntzen anabasa *besterik ez* da; beraz, eduki horren kontzientziak errakuntzen erresuma eratzen du, non ulermen faltsua, alde batetik, kontzientziaren *masa orokorra* bezala, bitartegabe, axolagabekoa eta bere barnean erreflexiorik gabekoa den; baina, aldi berean, berak bere baitara egiten duen erreflexioaren edo autokontzientziaren unea ere bere baitan dauka, axolagabekeriatik bereizita, atzealdean berbaitarako irauten duen ulermena eta asmo maltzurra bezala, zeinak hura limurtzen duen. Masa hura *eliz estamentuaren* iruzurraren biktima da, zeinak ulermena bere esku bakarrik mantentzeko bere harrokeria bekaiztia eta bere gainontzeko interes berekoiak ere gauzatzen dituen; eta, aldi berean, eliz estamentuak *despotismoarekin* bat egiten du, zeina, bai erresuma errearen bai ideal horren adigaigabeko batasun sintetikoa (gauza nahiko inkontsekuentea) den

heinean, jendetzaren ulermen txarraren eta apaizen asmo txarraren gaitetik dagoen eta biak bere baitan biltzen dituen; zeina herriaren ergelkeriatik eta nahasketatik eliz estamentu gezurtiaren bidez, biak mespretxatuz, menperatze lasaiaren eta bere atsegin eta nahikeria guztien abantaila lortzen duen, baina aldi berean ulermenaren lausotze bera, sineskeria bera eta errakuntza bera den.

Ilustrazioak ez du erantzuten modu berdinean etsaiaren hiru alde horien aurka; izan ere, bere zerizana ulermen hutsa den heinean, berbaitan eta berbaitarako orokor-dena, beste muturrearekin duen egiazko harreman hau da, hots, bi muturrek *elkarrekin* dutena eta *berdin* zaianari lotzen zaiona. Kontzientzia zintzo orokorretik bere burua bakar-tzen duen *banakotasunaren* aldea horrek bitartegabe ukitu ezin duen aurkakotu-den hori da. Eliz estamentu iruzurtiaren eta despota zapaltzailearen nahimena ez da bitartegabe euren egitearen objektua, baizik eta nahimenik gabeko ulermena, berbaitarako izateraino banakotu ez den ulermena, zeinak masan duen bere hor-izatea, baina bere barnean oraindik ez dagoen adigai bezala. Baina ulermen hutsak ulermen zintzo hori eta bere zerizan sineskorra aurreiritzietatik eta okerretatik ateratzen dituen heinean, asmo maltzurari bere iruzurraren errealitatea eta boterea kentzen dio, zeinaren erresumak masa orokorraren adigaigabeko kontzientzian bere *oinarria* eta *ekaia* dauzkan, *berbaitarako* izateak kontzientzia *sinplean* bere *substantzia* daukan moduan.

Ulermen hutsaren eta zerizan absolutuaren kontzientzia sineskor-raren arteko harremanak alderdi bikoitza du: batetik, ulermen hutsa *bere baitan* kontzientzia hori bezalakoa da; baina bestetik, horrek, bere pentsamenduaren osagai sinplean, zerizan absolutua eta bere zatiak bermatzen ditu eta horiek iraupena dute, eta bere *berbaitan* bezala bakarrik eta horregatik modu objektiboan balio izaten uzten die; *ber-baitarako izatea*, berriz, berbaitan horretan ukatzen du. – Sinesmen hori, lehen aldearen arabera, *bere baitan* ulermen hutsarentzat *auto-kontzientzia* hutsa den eta hori *bere baitarako* soilik bihurtu behar den heinean, orduan ulermen hutsak adigai horretan bere burua, gezurrez-ko ulermenaren orde, gauzatzen duen osagaia dauka.

Alde horretatik, hots, biak zerizanez berdinak diren eta ulermen hutsaren harremana osagai berean eta osagai beraren bidez ger-tatzen den aldetik, bere komunikazioa *bitartegabekoa* da, eta bere ematea eta hartzea elkarren arteko jarioetasun jarraia. Kontzientzian

zuinak zeinahi direlarik ere, hori *bere baitan* sinpletasun hau da, non dena desagiten eta ahazten den, axolagabe den eta dena, horregatik, adigaia jasotzeko prest dagoen. Ulermen hutsaren komunikazioa, orduan, hedapen lasai batekin aldera daiteke, edo usain baten *barreia-tzearekin* erresistentziarik gabeko atmosferan. Komunikazioa kutsadura sarkorra da, zeinak, hasieran, osagai axolagabearen aurrean (non iradokitzen den) aurkakotu gisa adierazten den; eta horregatik ezin da horretatik babestu. Kutsadura zabaltzen denean baino ez da hori ardurarik gabe onartu egin duen *kontzientziarentzat*. Izan ere, kontzientzia horrek bere barnean hartu zuena zen zerizan sinplea, bere buruaren eta kontzientziaren berdina, baina aldi berean bere baitara islatutako *negatibotasunaren* sinpletasuna, zeina geroago bere izaeraren arabera, aurkakotu gisa zabaltzen den eta zeinak kontzientziari bere lehenagoko modua oroitarazi dion. Horrelako sinpletasuna, bere burua eta aldi berean bere aurkakoa, baina hori bere barnean gaudituta, dakien jakite sinplea den adigaia da. Behin ulermen hutsa kontzientziarentzat izanez gero, jadanik zabaldu egin da; horren aurkako borrokak gertatu den kutsadura iragartzen du; borroka beranduegi gertatzen da; hartzen den edozein neurrik gaitza okerrarazten du, horrek gogo-bizitzaren muina, hots, kontzientzia bere adigaian edo bere zerizan hutsa bera harrapatu baitu. Ez dago kontzientzia horretan, beraz, gaitzaren gainean legokeen inolako indarrik. Gaitza zerizanean bertan denez, artean bakanak diren bere adierazpenak zapal daitezke eta azaleko sintomak motel daitezke. Hori berarentzat guztiz onuragarria da; izan ere, horrek ez du bere indarra alferrik galtzen, eta ez du erakusten bere burua bere zerizanaren ezduin; hori gertatzen da sintometan eta adierazpen bakanetan sinesmenaren edukiaren aurka eta bere kanpoko errealitatearen inguruaren aurka indarrez ekiten duenean. Aitzitik, gogo ikusezin eta nabariezina izanik, gaitzak zati noble guztiak zeharkatzen ditu, eta berehala kontzientziarik gabeko idoloaren barruez eta gorputz-adarrez jabetzen da guztiz; eta «*goiz polit batean* bere kidea ukondoaz bultzatzen du, eta, hara non, idoloa lurrean datza»⁶. – Goiz polit batean, eguerdi odoltsua ez duenean, kutsadurak gogo-bizitzaren organo guztiak zeharkatzen dituen; oroimenak bakarrik gorde du, iraganeko historia bezala, inork ez daki nola, gogoaren aurreko tankearen modu hila; eta jakituriaren suge berria altxatzen da adora dezaten, eta, horrela, horrek larru zimela erantzi besterik ez zuen egin minik jasan gabe.

Baina bere egitea ezkutatzen duen gogoaren eho-lan isil hori, bere substantziaren barnean egiten duena, ulermen hutsaren gauzapenaren alde *bat* besterik ez da. Horren zabalkuntza ez datza berdin-dena berdin-denarekin lotzean bakarrik; eta bere egikaritzapena ez da aurka-kotzarik gabeko hedapena. Zerizan negatiboaren egitea, era berean, zerizanez bere barnean ezberdintzen den higidura garatua da, zeinak, bere buruaz jabetzen den egite bezala, bere uneak hor-izate ageri jakinean zabaldu behar dituen eta zeinak eskura izan behar duen zarata handia eta bere aurkakotuaren aurkako borroka bortitza bezala.

Ikusi egin behar da, orduan, *ulermen hutsak* eta *asmoak*, bere aurrean topatzen duen aurkakotuaren *aurka* nola jokatzeko duen *negati - boki*. – Negatiboki jokatzeko duen ulermen hutsa eta asmoa, bere adigai-a zerizantasan guztia delako eta beraren at ezer ez dagoelako, bere buruaren negatiboa bakarrik izan daiteke. Ulermen den aldetik, orduan, ulermen hutsaren negatibo-dena bihurtzen da, egia-eza eta arraziomen-eza; eta asmoa den aldetik, asmo hutsaren negatibo-dena bihurtzen da, gezurraren eta helburuaren lizunkeria.

Kontraesan horretan gertatzen da ulermen hutsa, eztabaidan parte hartzen duelako eta *beste* zerbait borrokatzen ari dela uste duelako. – Baina hori uste baino ez du egiten, bere zerizana negatibotasun absolutu gisa beste-izatea bere baitan izatean baitatza. Adigai absolutua kategorioa da; jakitea eta jakitearen *objektua* berberak izatea da adigai absolutua. Horrela, ulermen hutsak errutzat edo gezurtzat adierazten duen bere bestea hori bera baino ezin da izan; den hori gaitzetsi besterik ezin dezake egin. Arrazoiduna ez den horrek ez dauka *egiarik*; edo aditua ez dena ez da; orduan, arrazoimenak bera ez den *beste* bati buruz hitz egiten duenean, benetan bere buruari buruz bakarrik hitz egiten du, ez da irteten bere baitatik. – Aurkakotuarekin duen borroka horrek bere barnean arrazoimenaren *egikaritzapena* izateko esanahia biltzen du. Hori uneak garatzeko eta bere baitan jasotzeko higiduran datza; higidura horren zati bat aditzen duen ulermenak bere burua *objektu* bezala bere aurrean jartzen duenean gertatzen den bereizkuntza da; une horretan dagoen bitartean, bere baitatik arrotuta dago. Ulermen huts bezala ez dauka inolako *edukirik*; bere gauzapenaren higidura *bera* berarentzat bere eduki bihurtzean datza, beste bat bere eduki bihurtu ezin delako, bera kategoriaren autokontzientzia delako. Baina aurkakotuan edukia *eduki* bezala bakarrik dakien heinean eta

oraindik ez bera bezala, orduan horretan ez du bere burua ezagutzen. Bere osaketak, orduan, zera esan nahi du, hots, hasieran objektiboa zaion edukia berea dela berrezagutzea. Baina bere emaitza ez da izango borrokatzen dituen erruen birsorketa, ezta bere lehenagoko adigaia izatea ere, baizik eta bere buruaren negazio absolutua, bere errealtate propioa bezala, bere burua ezagutzen duen aldetik, edo bere burua ezagutzen duen adigaia den ulermen. – Ilustrazioak duen erruen aurkako borrokaren izaera (horietan bere burua borrokatzea eta horrela baieztatzen duen hori gaitzestea) *guretzat* da; edo bera eta bere borroka *euren baitan* diren hori da. – Borrokaren lehen aldea, hots, Ilustrazioak bere buruarekin berdin den *araztasunean* jokabide negatiboa hartzea eta horren bidez bere burua lohiztatzea *sinesmenarentzat* ulermen *objektu* izateko modua da (sinesmenak ulermen gezur, arrazoimenez eta asmo txar bezala esperientziatzen du), sinesmena ulermenarentzat errua eta aurreiritzia den modu berean. – Bere edukiari dagokionez, Ilustrazioa, hasiera batean, ulermen hutsa da, zeinari bere edukia beste bat bezala agertzen zaion; tankera honetan *aurkitzen* du bere edukia, hots, edukia oraindik berea ez den tankeran, guztiz beregaina den hor-izate bat bezala, sinesmenean.

Hasiera batean eta orokorrean, orduan, Ilustrazioak bere objektua halako moldez ulertzen du, non *ulermen huts* gisa hartzen baitu, eta bere burua ezagutu gabe, errutzat jotzen baitu. *Ulermenean* bere horretan kontzientziak objektua hartzen du halako moduan, non berarentzat objektua kontzientziaren zerizan bihurtzen baitu; edo non kontzientziak zeharkatzen duen objektu bihurtzen baitu, horretan kontzientziak bere burua mantenduz eta bera bere baitan eta bere buruaren aurrean mantenduz, eta kontzientziak, objektuaren higadura den heinean, hori sortuz. Arrazoia dauka Ilustrazioak, adierazten duenean sinesmena halako kontzientzia dela; sinesmenari buruz, izan ere, adierazten du berarentzat zerizan absolutua den hori bere kontzientziaren izate propioa, bere pentsamendu propioa, kontzientziak sortu duen zerbait dela. Beraz, adierazten du errua dela, eta bera den horri buruzko asmaketa. – Sinesmenari jakituria berria irakatsi nahi dion ulermenak honela ez dio esaten ezer berririk; izan ere, sinesmenarentzat bere objektua, hain zuzen, hau da, hots, bere kontzientzia propioaren zerizan hutsa; eta kontzientziak hemen ez du ezartzen bere burua galduztat eta ezeztatutzat, baizik eta sinesmenean konfiantza dauka, eta

horrek esan nahi du *sinesmenean* bere burua aurkitzen duela kontzientzia *hori* edo *autokontzientzia* gisa. *Bere buruaz* daukan *ziurta suna* hori, fidatzen naizen horrengan, niretzat *nitaz* daukadan *konfiantza* da; nire baitarako izatea horrengan ezagutzen dut, ezagutzen dut berak hori berrezagutzen duela eta berarentzat hori helburua eta zerizana dela. Konfiantza, ordea, *sinesmena* da, bere kontzientzia bere objektuarekin *lotzen* baita *bitartegabe* eta, orduan, begiesten baitu *bat* dela horrekin, horren baitan dela. – Gainera, hori niretzat objektu den heinean, non nire burua berrezagutzen dudana, niretzat aldi berean *beste* autokontzientzia bezala naiz oro har, hau da, halako kontzientzia bezala, non bere banakotasun berezitik, hots, bere berezkotasunetik eta ausazkotasunetik arrotzia izan dena, baina, aldeztu, autokontzientzia izaten jarraitzen duena, eta aldeztu, *zerizanezko* kontzientzia den, ulermen hutsa den bezala. – Ulermenaren adigaiaren ez dugu honako hau bakarrik, alegia, kontzientziak ulertzen duen objektuan bere burua berrezagutzen duela eta pentsatutakoa baztertu gabe eta pentsatutakotik bere baitara itzuli gabe bertan bere burua *bitartegabe* daukala, baizik eta honako hau ere bai, hots, bere buruaz jabetzen dela higidura *bitartekaria* edo *egite* edo ekoizte bezala; horren bitartez pentsamenduan *berarentzat* bere buruaren (*norbera* gisa) eta objektuaren batasuna da. – Kontzientzia hori ere bada, hain zuzen, *sinesmena*; *obedientzia* eta *egitea* beharrezko une bat dira, zeinari esker izatearen ziurtasuna sortzen den zerizan absolutuan. Sinesmenaren egite hori egiaz ez da agertzen zerizan absolutua horren bitartez sortuko balitz bezala. Baina *sinesmenaren* zerizan absolutua ez da zerizanez kontzientzia sinestunaz haraindi legokeen zerizan *abstraktua*, baizik eta elkartearen gogoia da, zerizan abstraktuaren eta autokontzientziaren batasuna da. Elkartearen gogoia izatearren, elkartearen egitea zerizanezko unea da; gogo hori kontzientziaren *ekoizpenari* esker baino ez da, edo ez da, kontzientziak ekoizten *ez baldin* badu; ekoiztea hain zerizanezkoa izan arren, ez da hain zerizanez zerizanaren oinarri bakarra, baizik eta une bat besterik ez da. Zerizana bere baitan eta bere baitarako da aldi berean.

Beste aldetik, ulermen hutsaren adigaiaren beretzat bere objektua ez *beste* bat da; izan ere, determinazio negatibo horrek osatzen du objektua, hain zuzen. Horrela, ulermenak beste aldetik adierazten du *sinesmenaren* zerizana autokontzientziari *arrotza* zaion zerbait beza-

la, *bere* zerizana ez dena, baizik eta haur arrotz bat bezala ezartzen zaiona. Baina Ilustrazioa guztiz burugabea da hor; sinesmenak zer esaten duen ez dakien eta gaia ulertzen ez duen hitz egiteko modu bat bezala esperientziatzen du, apaizen gezurrei eta herriaren iruzurrari buruz hitz egiten duenean. Ilustrazioak esku jokotan dabiltzan apaizen aztikeriaren bitartez hitz egiten du, kontzientziari, zerizana egotzi beharrean, guztiz *arrotza* eta *bestea* den zerbait ezarriko balitzaio bezala; eta esaten du, aldi berean, hori kontzientziaren zerizan bat dela, horretan sinesten duela, horretan konfiantza duela eta saiatzeko dela bere alde egiten, hau da, hor *bere* zerizan *hutsa* era berean *bere* indibidualtasun banako eta orokor gisa ikusten duela, eta bere egitearen bitartez bere buruaren eta bere zerizanaren batasuna sortzen duela. Bitartegabe esaten duena hau da: kontzientziari *arrotza* zaiola adierazten duena dela, hain zuzen, kontzientziari *berezkoen zaiona*. – Nola egin dezake hitz, orduan, iruzurrari eta engainuari buruz? Sinesmenari buruz adierazten duenaren aurkakoa *bitartegabe* berari buruz baieztatzen duen heinean, sinesmenari bere burua jakinaren gainean egin dako *gezur* gisa erakusten dio. Nola gerta liteke engainua eta iruzurra, kontzientziak bere egian bitartegabe bere buruaren ziurtasuna daukan lekuan, berak bere objektuan *bere burua* daukan lekuan, hor egotearekin batera gainera bere burua sortzen badu. Ezberdintasuna ez da agertzen jadanik hitzetan ere. – Galdera orokor hau egin baldin bada, *ea baimenduta dagoen herria engainatzea*⁷, orduan benetan erantzuna honako hau litzateke: galdera ez da egokia, herria engainatzea ezinezkoa baita. – Letoia errearen ordeztu, diru faltsua egiazkoaren ordeztu, sal daiteke inoiz; hainbat pertsona konbentzi daitezke borroka galdu bat irabazia izan dela, eta sentipenezko gauzei eta gertaera batzuei buruzko horrelako gezurrak aldi batez zabaltzea ere gerta liteke; baina zerizanari buruzko jakitean, non kontzientziak *bere buruaren ziurtasun* bitartegabekoa daukan, iruzurraren pentsamendua guztiz ezinezkoa da.

Ikus dezagun orain sinesmenak nola esperientziatzen duen Ilustrazioa bere kontzientziaren une *ezberdinetan*; aurreko ikuspuntua orokorrean besterik ez zegokion kontzientziari. Une hauek dira, alegia, pentsatze hutsa edo, objektu bezala, *zerizan absolutua* bere baitan eta bere baitarako; gero, jakite den aldetik horrekin duen *harremana*, *bere sinesmenaren oinarriarekin*, eta, azkenik, horrekin duen *harremana*

bere egitean, edo *bere zerbitzua*. Ulermen hutsak sinesmenean oro har bere burua gaizki ulertu du eta ukatu du, eta, era berean, bihurri jokatuko du une horietan.

Ulermen hutsak negatiboki jokatzen du kontzientzia sinestunaren zerizan absolutuarekin. Zerizan hori *pentsatze* hutsa da, eta *pentsatze* hutsa bere buruaren barnean objektu edo *zerizan* bezala ezarrita dago; kontzientzia sinestunean *pentsatzearen berbaitan* horrek, aldi berean, bere baitarako den kontzientziarentzat forma jasotzen du, baina objektibotasunaren forma kaskala besterik ez; *berbaitan* horrek errepresentatzen den *zerbaiten determinazioa* du. Baina ulermen hutsari, *berbaitarako den norberaren* aldearen arabera kontzientzia hutsa den heinean, *bestea autokontzientziaren negatibo-dena* bezala agertzen zaio. Hau *pentsatzearen berbaitan* hutsa bezala edo sentipenezko ziurtasunaren izatea bezala har liteke. Baina, aldi berean, *norberarentzat* eta, gainera, hori objektu bat daukan *norbera* den aldetik, kontzientzia erreala izanik, orduan ulermenaren objektu berezia, halakotzat hartuta, *sentipenezko ziurtasunaren baden gauza arrunta* da. Bere objektu hori sinesmenaren *errepresentazioan* agertzen zaio. Hori madarikatzen du, eta, horrekin batera, bere objektu propioa. Hala ere, injustizia bat egiten du sinesmenaren aurka, sinesmenaren objektua berea izango balitz bezala hartzen duelako. Sinesmenari buruz esaten du bere zerizan absolutua harri-koskor bat dela, edo begiak dauzkan eta ikusten ez duen egurki bat dela, edo soro batean hazitako ore pixka bat dela, gizakiek aldatu eta gero berriz lurrera itzuli dutena, edo sinesmenak zerizana edonola antropomorfitzatzen duela, hori objektibo eta errepresentagarri bihurtzen dela.

Bere burua huts-hutsa izango balitz bezala aurkezten duen Ilustrazioak gogoarentzat betiko bizitza eta gogo santua dena hemen gauza iragankor erreal bihurtzen du, eta hori sentipenezko ziurtasunaren bere baitan negatiboa den ikuspuntuarekin lohiztatzen du, hots, sinesmen gurtzaileak eskura ez duen ikuspuntu batekin; halako moldez non, faltsuki, Ilustrazioak sinesmenari leporatzen baitio ikuspuntu hori. Sinesmenak gurtzen duena ez da berarentzat harria edo egurra edo ore, ezta beste sentipenezko gauza mundutarra ere. Ilustraziolari bururatzen bazaio esatea hori *ere* bere objektua dela, edo hori dela bere baitan eta egiatan, orduan sinesmenak, alde, ezagutzen du hori *ere*, baina hori berarentzat bere gurtzatik at dago; baina, alde, berarentzat ez da

harria, eta abar, *bere baitan*, baizik eta bere baitan, berarentzat, pentsatze hutsaren zerizana besterik ez da.

Bigarren unea sinesmenak, kontzientzia *jakile* bezala, zerizan horrekin duen harremana da. Zerizan hori sinesmenarentzat bitartegabe da kontzientzia pentsatzaile huts den aldetik; baino kontzientzia hutsa, era berean, ziurtasunak egiarekin duen harreman *bitartekotua* da; *sinesmenaren oinarria* osatzen duen harremana. Ilustrazioarentzat oinarri hori, era berean, gertaera *ausazkoen jakite* ausazko bihurtzen da. Baina jakitearen oinarria orokor-den *jakile* hori da, eta bere egian *gogo* absolutua da, zeina kontzientzia abstraktu hutsean edo pentsatzean, halakotzat hartuta, *zerizan* absolutua den, baina autokontzientzia bezala bere buruari buruzko *jakitea* den. Ulermen hutsak orokor-den *jakile* hori, *bere buruaren jakitun den gogo simplea*, autokontzientziaren negatibo-den hori bezala ezartzen du. Ulermen huts hori bera pentsatze *huts bitartekotua* da, hau da, bere buruarekin bitartekotzen den pentsatzea, *jakite* hutsa da; baina ulermen hutsa den heinean, bere burua oraindik ez dakien pentsatze hutsa da, hau da, zeinarentzat bera bitartekotzen duen higidura hutsa hori oraindik ez den, orduan higidura hori agertzen zaio, hori den guztia bezala, beste bat bezala. Bere egikaritzapenean hartuta, beraz, berak garatzen du, bai, bere une zerizanezko hori, baina agertzen zaio sinesmenari dagokiola eta, bere determinatasunean, berari kanpoko-den bat dela, horrelako istorio arrunki errealen *jakite* ausazko bat bezala. Berak irudikatzen du sinesmen erlijiosok bere ziurtasuna *lekuko historiko bakan* batzuetan hartzen duela oinarri, zeinak lekuko historikotzat hartuta, noski, euren edukiari buruz ez diguten ematen egunkarietako albisteek gertaera batzuei buruz bermatzen diguten ziurtasunaren maila; gainera, horren ziurtasuna lekuko horien *iraupenaren* ausazkotasunean datzala (batetik, paperaren bitartez lortzen den iraupenean eta, bestetik, paper batetik beste batera aldatzerakoan erabilitako trebeziaren eta zuzentasunaren bitartez); eta, azkenean, hitz eta letra hilen zentzua ondo ulertzean datzala. Baina, egitatean, sinesmenari ez zaio otutzen bere ziurtasuna horrelako lekukoei eta ausazkotasunei lotzea; sinesmenak, bere ziurtasunean, bere objektu absolutuarekin guztiz sineskorki jokatzeko du; sinesmena *jakite* hutsa da, zerizan absolutuaren bere kontzientzian letrarik, hitzik eta izkriburik nahasten ez duen eta horrelako gauzen bidez bitartekotzen ez dena. Aitzitik, kontzientzia hori bere jakitearen oinarria da, bere burua

bitartekotzen duen oinarria; gogoia bera da, bere buruaren lekukoa dena, bai kontzientzia *banakoaren barnean* bai guztiek horretan duten sinesmenaren *presentzia orokorraren* bitartez. Sinesmenak, historiaren bidez, Ilustrazioak hizpide duen bere edukiaren oinarriaren edo, behintzat, egiaztapenaren halako modua ere bere buruari eman nahi badio, eta serioki pentsatu eta funtsezkotzat jotzen badu, orduan berak Ilustrazioari utzi dio bere burua limurtzen; eta horrelako ahaleginak, bere burua horrelako moduan oinarritzeko edo finkatzekoak, Ilustrazioak sinesmena kutsatu izatearen lekukoak besterik ez dira.

Oraindik hirugarren aldea falta da, *kontzientziak zerizan absolu-tuarekin* duen *harremana*, *egite* bat den aldetik. Egite hori indibiduoa-ren berezitasunaren edo bere berbaitarako izatearen modu berezkoa gainditzea da, eta hortik ziurtasun hau lortzen du, alegia, bere egitearen arabera autokontzientzia hutsa, hau da, *berbaitarako den* banako kontzientzia bezala zerizanarekin bat izatekoa. – Egitean xedetasuna eta xedea ezberdintzen diren heinean, eta ulermen hutsak, era berean, egite horri dagokionez *negatiboki jotutzen* duen heinean, eta, beste uneetan bezala, bere burua ukatzen duen heinean, orduan berak *xedetasunari* dagokionez bere burua adimen-eza bezala aurkeztu behar du, horri ulermena asmoarekin lotuta, hau da, xedearen eta bitartekoaren adostasuna, beste gauzatat, aurkakotzat ere agertzen zaion heinean; *xedeari* dagokionez, aldiz, berak gaitz-dena, gozamena eta jabegoa, xede bihurtzen ditu, eta horrela asmo lizunen gisa agertzen da, asmo hutsa, era berean, beste gauza bezala, asmo lizuna delako.

Horren arabera ikusten dugu *xedetasunari* dagokionez Ilustrazioak txorakeriatzat jotzen duela indibiduo sinestunak bere buruari gozamen eta plazer berezkoei kateatuta ez izateko kontzientzia garaia-goia ematea gozamen eta plazer berezkoei *benetan* uko eginez eta *ekin-tzaren bidez* frogatuz horiek erdeinatzea ez dela txantxa, *egiazkoa* baizik. – Era berean, txorakeriatzat jotzen du indibiduoak guztiz banakoa, beste guztiak baztertzen dituen eta jabegoa duena izateko duen determinatutasunari honela muzin egitea, hots, bere jabego horri muzin eginez; horrela, *egiatan* erakusten du bere bakartzea ez dela benetakoa, baizik eta bere burua banakotzeko eta berbaitarako izatearen banakotze absolutu horretan besteak, *bere buruarekin* berdinak bezala, ukatzeko natur beharrezkotasunaz haraindi ezarri duela bere burua. – Ulermen hutsak uste du biak direla xedegabeak eta bidegabeak. *Xedegabea* da

bere burua plazeretik eta jabegotik aske mantentzeko plazerari uko egitea eta jabegoa inori ematea; alderantziz, ulermen hutsak *txoraa* dela deritzo, jateko, egiatan jateko bitartekoa hartzeari. – *Bidegabea* iruditzen zaio bazkari bati uko egitea, eta gurina edo arrautzak diruaren truke edo dirua gurinaren eta arrautzen truke ez ematea, baizik eta zuzenean horren truke ezer hartu gabe ematea; bazkariari edo horrelako gauzen jabegoari berezko xede deritzo, eta, horrela, hori egitatean asmo lizuntzat jotzen du, gozamenari eta jabegoari zerizanez lotuta dagoen asmotzat. Berririo asmo huts gisa adierazten du berezko existentziaren eta horretarako baliabide-gosearen gainetik ezartzearen beharrezkotasuna; baina txorakeriatzat eta bidegabetzat dauka horien gainetik ezartzea *ekintzaren bidez* frogatu beharra; beste modu batean esanda, asmo huts hori egiatan iruzurra da, zeinak *barneko* gaingiditzaeren plantak egiten dituen eta gaingiditze hori eskatzen duen, baina hori serio hartzea, *benetan gauzatzea* eta *bere egia frogatzea* alferrikakotzat, txorakeriatzat eta bidegabetzat ere jotzen duen. – Bere burua ukatzen du, orduan, ulermen huts gisa, bitartegabe xededun den egitea ukatzen duelako, eta asmo huts gisa, banakotasunaren xedeetatik aske dela frogatzeko asmoa ukatzen duelako.

Horrela, Ilustrazioak bere burua ezagutarazten dio sinesmenari. Horrelako itxura doilorrarekin agertzen da, berak, beste batekin erlazioa duela medio, bere buruari *errealitate negatiboa* ematen diolako, edo bere burua bere buruaren aurkako gisa aurkezten duelako; baina ulermen eta asmo hutsak erlazio hori eman behar dio bere buruari, hori bere egikaritzapena baita. – Egikaritzapen hori lehenik errealitate negatibo bezala agertu zen. Bere errealitate positiboa, agian, hobeto osatuta dago; orain ikusiko dugu nola jokatzen duen horrek. – Aurreiritzi eta sineskeria guztiak baztertu direnean, orduan galdera hau sortzen da: *eta orain, zer? Zein da Ilustrazioak horren orde zabaldu duen egia?* – Berak eduki positibo hori jadanik adierazi du errua erauzteko orduan, bere baitatiko arrozte hura era berean bere errealitate positiboa baita. – Sinesmenarentzat gogo absolutua den horretan Ilustrazioak aurkitzen duen edozein *determinazio* hartzen du, egurra, harria, eta abar bezala, banako gauza errealtzat; *determinatutasun* oro, hau da, edukia eta bere beteketa oro *mugatutasun* bat bezala, *giza zerizan* eta *giza errepresentaziotzat* harturik, *zerizan absolutua* bihurtzen zaio *hutsune* bat, zeinari ezein determinazio edo predikatu ezin zaion egotzi. Ezartze hori,

berez, gaitzesgarria izango litzateke; eta horrela sortu ziren, hain zuzen, sineskeriaren mamuak. Arrazoimena, *ulermen hutsa* bera, ez dago hutsik, bere buruaren negatibo-dena *berarentzat* eta bere edukia den heinean, baizik eta aberatsa da, baina banakotasunean eta mugaketan soilik; zerizan absolutuari horrelakorik ez eskuratzea ezta egoztea ere, hori da ulermenaren bizimodu betea, zeinak bere burua eta mugatutasunaren aberastasuna bere lekuan ezartzen eta absolutu-dena era duinean tratatzen dakien.

Zerizan hutsal horren aurrean Ilustrazioaren egia positiboaren *bigarren unea* dugu, zerizan absolututik baztertutako *banakotasuna* oro har, kontzientziaren eta izate guztien banakotasuna, *berbaitan eta ber-baitarako izate absolutu* bezala. Bere lehen errealitatean *sentipenezko ziurtasuna* eta *iritzia* den kontzientzia bere esperientziaren bide guztietatik itzultzen da hemen, eta berriz *bere buruaren negatibo-den* horri buruzko edo *sentipenezko gauzei* buruzko, hau da, bere *berbaitarako izatearen* aurrean axolagabeak *diren gauzei* buruzko jakitea da. Hala ere, hor ez da *bitartegabeko* kontzientzia berezkoa, baizik eta halako *bihurtu* da berarentzat. Lehenik, bere hedapenean topatu zituen nahasmendu ororen eskuetan, eta orain ulermen hutsaren bidez bere hasierako tankerara itzulita, tankera hori *ondorio* gisa *esperientziatu* du. Kontzientziaren beste tankera guztien eta, beraz, sentipenezko ziurtasunaren haratagoko ororen baliogabetasunean *oinarrituta*, sentipenezko ziurtasun hori ez da jadanik iritzia, baizik eta egia absolutua. Sentipenezko ziurtasunaz haraindi doan edozein gauzaren baliogabetasuna, hain zuzen, egia horren froga negatiboa besterik ez da; baina ezin du beste frogarik izan, bere buruaz duen sentipenezko ziurtasunaren egia positiboa, hain zuzen, adigaiaren beraren *bitartegabeko* berbaitarako izatea baita, objektu den aldetik, eta, gainera, beste izatearen forman; ezen kontzientzia guztientzat ziurra baita bera *dela*, eta bere baitatik at *beste gauza errealak* daudela, eta bere izate *berezkoan*, gauza horietan bezala, *bere baitan* eta *bere baitarako dela*, edo *absolutua*.

Ilustrazioaren egiaren hirugarren unea, azkenik, banako zerizaren eta zerizan absolutuaren arteko erlazioa da, lehen bi uneen arteko harremana. Ulermena, *berdin* den edo *mugagabea* den horren ulermen hutsa bezala, *ezberdin* den horretaz *haraindi doa*, hots, errealitate mugatuaz, edo bere buruaz, beste izate soila den aldetik. Beste izate horren haratagoko gisa *hutsunea* dauka, zeinari sentipenezko errealita-

tea lotzen dion. *Erlazio* horren determinazioan bi aldeak ez dira sartzen *eduki* bezala, bata hutsunea delako, eta eduki bat orduan bestearen, sentipenezko errealitatearen bitartez baino ez dagoelako eskura. Baina harremanaren *forma*, zeinaren determinazioan *berbaitanaren* aldeak parte hartzen duen, nahi den bezala egin daiteke; izan ere, *bere baitan negatiboa* eta horregatik bere buruari aurkakotzen zaiona da: izatea nahiz ezereza, *berbaitana* nahiz *aurkakoa*; edo, berbera dena, errealitateak *berbaitanarekin* duen harremana *haratagoko-dena den aldetik*, era berean, errealitate horren *ezeztatzea* nahiz *ezartzea* da. Errealitate mugatua har daiteke, beraz, behar den bezala. Sentipenezko-dena *positiboki* lotzen zaio absolutu-denari, *berbaitan* den horri bezala, eta sentipenezko errealitatea bera *bere baitan* da; absolutu-denak egiten, mantentzen eta zaintzen du sentipenezko errealitatea. Bestalde, absolutu-denari aurkako den horri bezala, bere *ez-izateari* bezala lortzen zaio; erlazio horren arabera, ez da bere baitan, *beste batentzat* bakarrik baizik. Kontzientziaren aurreko tankeran aurkakoaren *adigaiak on-dena* eta *gaitz-dena* bezala determinatu ziren eta, orain, berriz, horiek ulermen hutsarentzat *berbaitan* eta *beste batentzako* izatearen abstrakzio hutsenak bihurtzen dira.

Bi ikusmoldeak, mugatu-denak berbaitanarekin dituen harreman positiboa nahiz negatiboa, egitatean berdin dira beharrezkoak, eta dena da orduan bai *bere baitan* bai *beste batentzat*; edo dena da *erabilgarria*. – Dena besteen esku jartzen da, denak uzten du orain besteek erabil dezaten, eta *horientzat* da; eta, orain, dena erne jartzen da, nola-bait esateko, besteen aurrean zakarki jokatzen du, bere baitarako da eta bestea erabiltzen du. – Gizakiarentzat, harreman horretaz *jabetzen* den gauza den aldetik, hortik bere zerizana eta bere kokagunea ondorioztatzen dira. Bitartegabe den heinean, *bere baitan* berezko kontzientzia bezala, *ona* da; banako kontzientzia bezala, *absolutua*; eta bestea *berarentzat* da; eta, hain zuzen, gizakiarentzat, bere buruaz jabetzen den animalia den heinean, uneek orokortasunaren esanahia daukatelako, *dena* bere atsegin eta gozamenerako da, eta jainkoaren eskutik datorrenez, munduan dabil berarentzat prestatutako lorategi bat izango balitz bezala. – Ongiaren eta gaizkiaren ezagutzaren zuhaitzetik jan behar izan zuen; horretan, besteengandik ezberdintzen duen probetxu bat lortu du, zeren, ausaz bere izaera, berez ona dena, halako moldez dago eratua non gozamenaren gehiegikeriek kalteak sortzen baitizkiote; edo,

bestela esanda, bere banakotasunak hor du *bere haratagokoa*, bere buruaz haraindi joan daiteke eta bere burua deusezta dezake. Aitzitik, arrazoimena bitarteko erabilgarria zaio, haraindi joate hori egokiro mugatzeko; edo, hobeto, determinatu-den horretaz haraindi joaterakotan bere burua mantentzeko, hori baita kontzientziaren indarra. Bere baitan orokorra den eta bere buruaz jabetzen den zerizan *orokorraren* gozamena ezin da izan aniztasunaren eta iraupenaren arabera determinatutako gauza, baizik eta orokorra izan behar du; neurriak, beraz, gozamena bere aniztasunean eta iraupenean geldiarazi ez dadila eragin behar du; hau da, neurriaren betekizuna neurrigabekotasuna da. – Giza-kiarentzat dena da erabilgarria, eta gizakia ere bai; eta bere determinazioa da troparen kide probetxugarria eta erabilgarria izatea denontzat. Bere buruaz arduratzen den neurri berberean, besteen alde egin behar du; eta besteen alde egiten duen neurri berberean, bere buruaz arduratu behar du; esku batek bestea garbitzen du. Ongi kokatuta dago dagoen tokian; besteak erabiltzen ditu eta besteek bera erabiltzen dute.

Gauza ezberdinak besteentzat beste modu batean dira erabilgarriak; baina gauza guztiek daukate elkarrekikotasun erabilgarri hori euren zerizanaren bidez, hau da, absolutu-denari era bikoitz honetan lotuz: positiboki, horrela *berbaitan eta berbaitarako* izanik, eta negatiboki, horrela *besteentzat* izanik. Zerizan absolutuarekiko *harremana*, edo erlijioa, beraz, erabilgarritasun guztien artean erabilgarriena da; izan ere, *erabilgarritasun hutsa bera* da; gauza guztien iraupen hori da, edo horien *berbaitan eta berbaitarako izatea*, eta gauza guztien erorketa, edo horien *bestearentzako izatea*.

Sinesmenarentzat, noski, Ilustrazioaren emaitza positibo hori Ilustrazioak sinesmenaren aurrean duen jokaera negatiboa bezain aldrebeskeria handia da. Sinesmenari *gorrotagarria* zaio oro har zerizan absolutuaren *ulermen* hori, zeinak sinesmenean zerizan absolutua besterik ikusten ez duen, *être suprême* edo *hutsunea*; dena bere bitartegabeko hor-izatean *bere baitan*, edo ona izateko *asmo* hori; azkenik, bere buruaz jabetzen den banako izateak zerizan absolutuarekin duen *harremanak*, *erlijioak*, erabilgarritasuna guztiz adieraztea. Ilustrazioaren *jakituria* propioa sinesmenari agertzen zaio nahitaez aldi berean *arin-keria* bera bezala eta arinkeria *aitortza* bezala; Ilustrazioak azpimarratzen duelako, zerizan absolutuari buruz ezer ez dakiela edo, berbera dena, berari buruz honako egia guztiz zozo hau dakiela: hori, hain

zuzen, *zerizan absolutua* besterik ez dela, mugatutasun horri buruz soilik dakiela, aldiz, eta gainera egia-den hori bezala, horren jakite hori egia-den bezala dela jakite gorena.

Sinesmenak jainkotiar eskubidea dauka, *bere buruarekiko berdintasun* absolutuaren edo pentsatze hutsaren eskubidea, Ilustrazioaren aurka, eta horren aldetik injustizia jasotzen du; izan ere, Ilustrazioak sinesmena bihurritzen du bere une guztietan, eta horiek euren barnean diren hori ez beste zerbait bihurtzen dute. Ilustrazioak, aldiz, sinesmenaren aurka eta bere egia-aren alde giza eskubidea dauka; izan ere, horrek egiten duen injustizia *ezberdintasunaren* eskubidea da, eta bihurriketan eta eraldaketan datza, *autokontzientziaren* izaerari dagokion eskubide bat, zerizan sinpleari edo *pentsatzeari* aurkakotua. Baina Ilustrazioaren eskubidea autokontzientziaren eskubidea den heinean, horrek bere eskubidea halako moldez mantendu ez ezik, non gogoaren bi eskubide berdinak bata bestearen aurka egongo bailirateke eta bietatik inork ezingo baitu bestea asebate, gainera, berak eskubide absolutua azpimarratuko du, autokontzientzia bere buruarentzat izateaz gain aurkakoa ere barnebiltzen duen negatibotasunaren adigaia delako; eta sinesmenak, kontzientzia den heinean, ezingo dio ukatu bere eskubidea.

Izan ere, Ilustrazioak kontzientzia sinestunaren aurrean ez du jokatzeko printzipio propioekin, baizik eta horrek bere baitan dituenekin. Hark sinesmenak berak oharkabea sakabanaturik dauzkan *pentsamendu propioak* biltzen dizkio; bere moduetako *batean*, Ilustrazioak sinesmenak berak *ere* badauzkan beste moduak oroitarazi dizkio, baina bata beti bestearen aurrean ahaztuz. Sinesmenaren aurrean ulermen hutsa bezala agertzen da, zeren une *jakin* batean osokia ikusten baitu, eta, orduan, une horri lotzen zaion *aurkakotua* ekartzen du eta, bata bestean eraldatuz, bi pentsamenduen zerizan ezezkua, hau da, *adigaia*, sortzen du. Beraz, sinesmenari, orduan, bihurriketa eta gezur bezala agertzen zaio, bere uneen *beste izatea* erakusten duelako; itxuraz, horrela, une horiek bitartegabe euren banakotasunean diren hori ez beste zerbait bihurtzen ditu; baina *beste* hori era berean zerizanezkoa da, eta egiatan kontzientzia sinestunean eskura dago, baina horrek ez du pentsatzen horretaz, baizik eta edonon dauka. Ondorioz, sinesmenari beste hori ez zaio arrotza, eta sinesmenak ezin du hori ukatu.

Baina sinesmenari bere bakartutako uneen aurkakoa gogorarazten dion Ilustrazio bera sinesmena bezain gutxi dago ilustratuta bere

buruaz. Sinesmenaren aurrean *negatiboki* soilik jokatzten du, bere araztasunetik edukia baztertzen duenean eta sinesmena bere buruaren negatibo-den gisa hartzen duenean. Ilustrazioak ez du berrezagutzen bere burua negatibo-den horretan, sinesmenaren edukian, eta horregatik ezin ditu lotu bi pentsamenduak, alegia, berak ekartzen duena eta horren aurka ekartzen duena. Ilustrazioak sinesmenean gaitzetsi duen hori bitartegabe bere pentsamendu propioa dela ezagutzen ez duen heinean, hori bi uneen aurkakotzan da, eta sinesmenari aurkakotzen zaionna besterik ez du berrezagutzen, eta bestea, hain zuzen, sinesmenak egiten duen bezala, horretatik banatzen du. Beraz, Ilustrazioak ez du sortzen bien lotura, lotura bezala, hau da, adigaia; baina adigaia *sortzen* zaio Ilustrazioari bere baitarako, edo Ilustrazioak aurkitzen du adigaia, *eskura dagoena* bezala besterik gabe. Izan ere, bere baitan honetan datza, hain zuzen, ulermen hutsa gauzatzea: zerizantzat adigaia duen hori hasieran bere buruarentzat *beste* bat bihurtzen da guztiz eta bere burua ukatzen du, zeren adigaiaren aurkakotza aurkakotza absolutua baita, eta beste izate horretatik bere baitara edo bere adigaira itzultzen baita. – Baina Ilustrazioa higidura hori soilik *da*, adigai hutsaren bere buruaz jabetzen ez den egiletasuna, zeina bere baitara itzultzen den objektu gisa, baina objektua *beste gauzatza* hartzen duen, eta adigaiaren izaera ez duen ezagutzen, hots, ezberdin ez dena dela, hain zuzen, guztiz banantzen dena. – Sinesmenaren aurrean, orduan, ulermena adigaiaren *boterea* da, ulermena bere kontzientzian sakabanatutako uneen higidura eta lotura den heinean; eta lotura horretan une horien kontraesana agertzen da. Horretan datza bortxaren *zuzenbide* absolutua, ulermenak sinesmenaren aurka erabiltzen duena; baina bortxa hori ezartzen dion *errealitatea* honako honetan datza, hots, kontzientzia sinestuna bera adigaia dela, eta orduan ulermenak berari ekartzen dion aurkakotua berrezagutzen duela. Horregatik, ulermenak arrazoia dauka sinesmenaren aurrean, hark horretan baliodun bihurtzen duelako sinesmenari berari beharrezkoa zaiona eta bere baitan daukana.

Hasieran Ilustrazioak adigaiaren unea dela baieztatzen du, *kontzientziaren egitea* dela; honako hau baieztatzen du sinesmenaren *aurka*: sinesmenaren zerizan absolutua *bere* kontzientziaren zerizana dela, norbera baten gisara, edo zerizan hori kontzientziaren bidez *sortzen* dela. Kontzientzia sinestunari bere zerizan absolutua, *berbaitana* den modu berean, ez zaio gauza arrotz bat, zeina hor *izango litzateke* -

en, inork ez daki nola eta nondik etorrita; baizik eta bere konfiantza, hain zuzen, honetan datza, alegia, hor bere burua *aurkitzean*, kontzientzia pertsonal *hau* bezala; eta bere obedientzia eta zerbitzua honetan datza, hots, hori *bere* zerizan absolutu bezala bere *egitearen* bitartez sortzean. Hori besterik ez dio gogorarazten Ilustrazioak sinesmenari, horrek adierazten duenean zerizan absolutuaren *berbaitana* kontzientziaren *egitetik haraindi* daukala. – Baina Ilustrazioak sinesmenaren aldebakartasunari *egitearen* aurkako unea ekartzen dionean *izatearen* aurka, sinesmenak hor hori baino ez duenean gogoan, baina bere pentsamenduak bildu gabe, orduan *egitearen* une hutsa bakartzen du, eta sinesmenaren *berbaitanari* buruz adierazten du kontzientziak *sortuta* – *ko* zerbait *besterik ez dela*. *Berbaitanari* aurkakotutako eta bakartutako egitea, berriz, ausazko egite bat da eta, errepresentatutako egite bat izanik, fikzioak sortzen ditu, *bere baitan* ez diren errepresentazioak; eta horrela aztertzen du Ilustrazioak sinesmenaren edukia. – Baina, alderantziz, ulermen hutsak aurkakoa esaten du era berean. Adigaia bere baitan daukan *beste izatearen* unea baieztatzen duenean zera adierazten du, hots, sinesmenaren zerizana *ez dela inolaz ere kontzientziaren ardurara*, kontzientziatik *haraindi* dagoela, berari arrotza eta ezagutezina zaiola. Sinesmenari berbera gertatzen zaio; batetik, konfiantza dauka bere zerizanean, eta horretan *bere buruaren ziurtasuna* dauka; bestetik, zerizan horren bideak ulertezinak dira eta bere izatea lortezina.

Gainera, Ilustrazioak kontzientzia sinestunaren aurrean azken horrek onartzen dion eskubidea baieztatzen du, bere gurtzaren objektua harri, egur edo beste edozein giza itxurako determinatutasun mugatutzat hartzen duenean. Izan ere, hori kontzientzia bikoitz *hau* denez, alegia, *errealitatearen haratagoko* bat eta *haratagoko* horren *honatagoko* huts bat duena, orduan horretan sentipenezko gauzaren *ikuskerara* *hau* dugu eskura egitatean, zeinaren arabera horrek *berbaitan* eta *berbaita* – *rako* balio duen; baina horrentzat *behin* zerizan hutsa, beste batean *sentipenezko gauza* arrunt bat den *berbaitan* eta *berbaitarako* *izatearen* bi pentsamenduak ez ditu lotzen. – Azken ikuspuntuak bere kontzientzia hutsean ere eragiten du; izan ere, horren sentipenez haraindiko erresumak adigaia falta zaiola-eta dituen ezberdintasunak *tankera* beregainen ilara bat dira, eta horien higidura *gertaera* bat, *hau* da, horiek errepresentazioan besterik ez dira, eta sentipenezko izatearen modua daukate euren baitan. – Ilustrazioak, bere aldetik, *errealitatea* bakartzen du,

gogoak utzitako zerizan bat bezala; determinatutasuna bakartzen du mugatutasun aldaezina bezala, zerizanaren gogo-higiduran bertan *une* bat izango ez litzatekeena, ez ezereza, ezta bere baitan eta bere baitara-ko *den* zerbait ere, baizik eta desagertzen ari dena.

Argi da berbera gertatzen zaiola *jakitearen oinarriari*. Kontzientzia sinestunak ausazko *jakite* bat berrezagutzen du, ausazkotasunekin erlazio bat daukalako, eta zerizan absolutua bera, horrentzat, errepresentatutako errealtate arruntaren forman baita; horrela, kontzientzia sinestuna *ere* ziurtasun bat da, egia bere baitan ez daukana, eta aitortzen du halako kontzientzia zerizangabea dela bere burua ziurtatzen duen eta bermatzen duen gogoaz honatago. – Baina une hori ahazten du zerizan absolutuari buruz duen bitartegabeko gogo-jakitean. – Baina hori gogora ekartzen dion Ilustrazioak jakite ausazkoan *besterik ez* du pentsatzen eta bestea ahazten du; hirugarren *arrotz* baten bitartez gertatzen den bitartekotzan pentsatzen du, eta ez bitartegabeko-dena hirugarren hori duen bitartekotzan, zeinaren bidez bera bestearekin, hau da, *bere buruarekin* bitartekotzen den.

Azkenean, Ilustrazioak sinesmenaren *egiteaz duen ikuspuntua* -ren arabera, bidegabea eta xedegabea deritzo gozamenari eta jabegoari uko egiteari. – Bidegabea izateari dagokionez, kontzientzia sinestunaren adostasuna dauka, horrek jabegoa edukitzearen, mantentzearen eta horretaz gozatzearen errealtatea onartzen baitu; jabegoaren defentsan are zorrotzagoa eta setatiagoa, eta gozamenean are zakarragoa da, bere egite erlijiosoa (jabegoari eta gozamenari *uko egiten* diena) errealtate horretatik haraindi kokatzen denez, eta horrek alde horretarako askatasuna saltzen baitio. Berezko kinada eta gozamenari uko egitearen gurtza horrek ez dauka berez, aurkakotza hori dela eta, inolako egiarik; mantentzea uko egitearekin *batera* gertatzen da; hori ukazio erreala zati txiki batean bakarrik gertatzen dela eta hori horregatik egitatean *erre-presentatu* besterik egiten ez dela adierazten duen zeinua da.

Xedetasunari dagokionez, Ilustrazioak uste du jabego *bati* edo gozamen *bati* uko egitea desgokia dela, jabego *horretaz* edo gozamen *horretaz* aske dela jakiteko eta frogatzeko. Kontzientzia sinestunak berak hartzen du egite absolutua egite *orokortzat*; horrentzat bere zerizan absolutuaren ekitea, bere objektuarena bezala, ekite orokor bat izateaz gain, banako kontzientzia ere guztiz eta orokorrean bere sentipenezko zerizanetik askatu dela frogatu behar da. Baina jabego *bakar* bati

edo gozamen *bakar* bati uko egitea ez da ekintza orokor hori; eta ekin-tzan zerizanez orokorra den *xedeak* eta banakoa den *gauzatzeak* kontzientziaren aurrean euren desegokitasunean agertu behar duten heinean, orduan ekitean itxuraz kontzientziak ez du parte hartzen, eta horrela ekite hori *inozoezia* da itxuraz ekintza bat izateko; inozoegi da barau egitea jateko gogoaz aske garela frogatzeko; inozoegi da *gorputzaren* beste atseginak baztertzea, Origenesek bezala, gainditu dituela frogatzeko. Ekintza bera agertzen da *kanpoko* eta *banako* egite gisa; baina irrika *barnean* dago errotuta, eta *orokorra* da; bere atsegina ez da desagertzen ez tresnarekin batera ezta banako ukazioaren bidez ere.

Baina Ilustrazioak, bere aldetik, hemen *barneko-dena*, *errealitate gabezia dena* bakartzen du errealitatearen aurka, sinesmenaren barnekotasunaren aurka bere begiespenean eta jaieran gauzatasunaren kanpokotasunari eutsi zion bezala. Zerizanezko-dena *asmoan*, *phantsamen-duan* ezartzen du, eta horrela aurrezten du berezko xedeetatiko askapena benetan gauzatzea; alderantziz, barnekotasun hori bera berezko irriketan osatzen den alde formala da; eta irrika horiek barneko diren horretan, izate *orokorrari*, naturari dagozkion horretan legeztatzen dira.

Ilustrazioak, beraz, sinesmenaren gainean bortxa saihestezin bat dauka, hark bere kontzientzian bertan balioarazten dituen uneak aurkitzen dituelako. Indar horren eragina zehazki aztertuz gero, badirudi sinesmenaren aurrean duen jokaerak *konfiantzaren* eta bitartegabeko *ziurtasunaren* batasun *ederra* urratzen duela; *sentipenezko* errealitatearen phantsamendu zitalen bidez bere *gogo*-kontzientzia lohizatzen duela; adimenaren eta norberaren nahimen eta errealizazioaren harrotasunaren bidez bere menpekotasunean *lasai eta seguru dagoen* gogamena deuseztatzen duela. Baina, egitatean, sinesmenean eskura dugun *phantsamendurik gabeko* edo *adigaigabeko banaketaren* gaindipena abiarazten du. Kontzientzia sinestunak bi neurri eta pisu ditu; bi mota-tako begiak, bi motatako belarriak, bi motatako hizkuntzak ditu; errepresentazio guztiak bikoiztu ditu, zentzu-bikoiztasun hori alderatu gabe. Edo sinesmena bi motatako hautemapenetan bizi da, alegia, *lo dagoenaren* hautemapena, adigaigabeko phantsamenduetan bizi da; eta sentipenezko errealitatean soilik bizi den kontzientzia ernea; eta sinesmenak bakoitzean bizimodu ezberdina dauka. – Ilustrazioak zeruko mundu hura argiztatzen du sentipenezko munduaren errepresentazioen bidez, eta horri sinesmenak ukatu ezin duen mugatutasuna erakusten

dio, hori autokontzientzia baita eta, beraz, bi errepresentazio-motak dagozkion batasuna baita, non errepresentazio-mota horiek ez diren sakabanatzen; sinesmenaren helmuga berria den norbera bereiztezin *simple* berberari baitagozkio.

Horrela, sinesmenak galdu egin du bere osagaia betetzen zuen edukia, eta bere barnean gogoaren joan-etorri sorgor batean erortzen da. Bere erresumatik egotzi dute, edo erresuma hori arpilatu dute, kontzientzia erneak horren bereizkuntza eta hedapen guztiak bereganatu dituen eta bere zati guztiak lurrari aldarrikatu eta berriz lurrari bere jabego gisa itzuli dizkion heinean. Baina horrela ez da asebate sinesmena, zeren argiztapen horren bidez edonon banako zerizana besterik ez baita sortu, halako moldez non gogoari zerizangabeko errealitateak eta hark baztertutako mugatutasunak soilik eskaintzen baitiote elkarrizketa. – Sinesmenak edukirik ez duen eta hutsune horretan iraun ezin duen heinean, edo bere eduki bakarra den mugatu-denetik haraindi joaterakoan hutsunea besterik aurkitzen ez duen heinean, *gura hutsa* besterik ez da, bere egia haratagoko hutsala da, zeinarentzat eduki egokirik aurkitzerik ez dagoen, dena beste modu batean antolatuta dago eta. – Horrela, sinesmena egitatean Ilustrazioa den gauza berbera bihurtu da, hots, bere baitan den mugatu-denaren eta predikaturik gabeko absolutu-den ezezagun eta ezagutezinaren arteko harremanaren kontzientzia; baina hura Ilustrazio *asebetea* da; sinesmena, aldiz, *asetugabea*. Hala ere, Ilustrazioan ikusi beharko da ea bere asebatean iraun dezakeen; bere gogo-mundua galdu izatea deitoratzen ari den gogo ilunaren gura hura zelatan dago. Ilustrazioak berak dauka bere baitan asetugabearen gure orban hori, *objektu huts* bezala bere zerizan absolutu *kas-kalean*, *egite* eta *higidura* bezala, bere banako zerizanetik *gaindi joaten* denean haratagoko osatugabera, *objektu osatu* bezala, baliagarri-denaren *norberagabetasunean*. Orban hori gaintituko du; bere egia den emaitza positiboa hurbilagotik aztertzen baldin badugu, orban hori jadanik gaintituta dagoela ikusiko da.

b. ILUSTRAZIOAREN EGIA

Bere barnean ezer ezberdintzen ez duen gogoaren higidura sorgor hori, orduan, bere barnean kontzientziatik haraindi sartu da; horrek, aldiz, bere burua argitu du. Argitasun horren lehen unea bere beharrezkotasunean eta baldintzan honela dago determinatuta, hots, ulermen

hutsak edo *bere baitan* adigaia den ulermenak bere burua egikaritzen duela; beste izatea edo determinatutasuna horretan ezartzen duen heinean egiten du hori. Horrela, ulermen huts negatiboa da, hau da, adigaiaren negazioa; negazio hori, era berean, hutsa da; eta horrela *gauza huts*, bestelako determinaziorik ez daukan zerizan absolutu bihurtu da. Hori zehazten bada, ulermena adigai absolutu bezala jadanik ezein ezberdintasun ez diren ezberdintasunen ezberdintzea da, euren buruei jadanik eusten ez dien, baizik eta *higiduraren osokiaren bitartez* baka-rrik sostengu eta bereizkuntza duten abstrakzioen edo adigai hutsen ezberdintzea da. Ezberdin ez diren horien ezberdintzea honetan datza, hain zuzen, adigai absolutuak bere burua bere *objektu* bihurtzen duela eta *higidura* horren aurrean bere burua *zerizan* bezala ezartzen duela. Horrela, zerizan horrek ez dauka abstrakzioak eta ezberdintasunak *banandurik* dauden aldea, eta, horregatik, *pentsatze huts* bihurtzen da *gauza huts* gisa. – Hori da, hain zuzen, gogoak bere barnean duen kontzientziarik gabeko higidura sorgor hura, zeinean sinesmena hondoratu zen, eduki ezberdina galdu zuenean; hori, gainera, autokontzientzia hutsaren *higidura* hura da, zeinarentzat horrek haratagoko absolutuki arrotza izan behar duen. Izan ere, autokontzientzia huts horrek adigai hutsetako eta ezein ezberdintasun ez diren ezberdintasunetako higidura izan behar duenez, orduan egitatean bere buruaz jabetzen ez den higiduran hondoratzen da, hau da, *sentitze* hutsean edo *gauzatasun* hutsean. – Baina bere baitatik arrotzu den adigaiak (hori hemen oraindik arrotzeta horren mailan baitago) ez du berrezagutzen bi aldeen (autokontzientziaren higiduraren eta bere zerizan absolutuaren) zerizan berdina, zeina egitatean bere substantzia eta iraupena den. Batasun hori berrezagutzen ez duen heinean, horrentzat zerizanak haratagoko objektiboaren forman balio du soilik; baina ezberdintzen duen eta, horrela, berbaitana bere baitatik at daukan kontzientziak kontzientzia mugatu gisa balio du.

Zerizan absolutu hari dagokionez, Ilustrazioa lehen sinesmenarekin eduki zuen gatazkan gertatzen da orain bere buruarekin, eta bi alderditan banatzen da. Alderdi bat *irabazlea* bezala egiaztatzen da bere aldetik bi alderditan banatzen delako; izan ere, horrela erakusten baitu aurre egiten dion printzipioa bere baitan daukala eta, horrela, aurretik zuen aldebakartasuna gainditu duela. Berak eta besteak partekatzen zuten interes komuna orain bere baitan dago guztiz eta berak bestea

ahaztu egiten du, ardura dion aurkakotza bere barnean aurkitzen duela-ko. Hala ere, aldi berean, aurkakotza osagai irabazle garaia gora gora-tzen da eta hor araztuta agertzen da. Horrela, alderdi batean sortutako desadostasuna, itxuraz zorigaitza zena, azken batean zorionekoa da.

Zerizan hutsak ez dauka ezein bereizketarik bere baitan; ondo-rioz, bereizketa sortzen zaio, horrelako bi zerizan hutsak *kontzientzia -rentzat* agertzen direlako, edo zerizanaren kontzientzia bikoiztua ager-tzen delako. – Zerizan absolutu hutsa pentsatze hutsean bakarrik dago, edo, hobeto, pentsatze hutsa bera da, orduan mugatu-den horren auto-kontzientziatik *haraindi* eta zerizan negatiboa besterik ez da. Baina, horrela, hain zuzen, izatea da, autokontzientziaren negatibo-dena. Horren *negatibo-dena* bezala horrekin *ere* harremanak dauzka; *kanpo -ko izatea* da, zeinak ezberdintasunen eta determinazioen gune den autokontzientziari lotuta, dastatu, ikusi, eta abar izateko ezberdintasu-nak bere baitan jasotzen dituen; eta erlazioa *sentipenezko* ziurtasuna eta hautemapena da.

Sentipenezko izate horretatik abiatzen baldin bagara, haratagoko negatibo hura nahitaez jaso behar duen horretatik, baina kontzientzia-ren harremanaren modu jakin hori baztertuz, orduan *materia* hutsa geratzen da, bere barneko higidura sorgor hori bezala. Horregatik, fun-tsezkoa da ohartzea *materia hutsa* geratzen dena besterik ez dela, ikus-tea, sentitzea, dastatzea, eta abar *baztertzen* ditugunean, hau da, hori ez da ikusitakoa, dastatutakoa, sentitutakoa, etab.; ez da *materia* ikusten, sentitzen, dastatzen, baizik eta kolore bat, harri bat, gatz mota bat, etab.; hori *abstrakzio hutsa* da gehienbat, eta horrela eskura duguna *pentsa -tzearen zerizan hutsa* edo pentsatze huts berbera da, bere baitan ezber-dinduta ez dagoen, determinatuta ez dagoen predikaturik gabeko abso-lutu-dena den aldetik.

Ilustrazio batek zerizan absolutua deitzen dio predikaturik gabe-ko absolutu horri, kontzientzia errealetik haraindi abiapuntu zuen pen-tsatzean dagoen horri; beste Ilustrazioak *materia* deitzen dio. *Natura* eta gogo edo *jainkoa* bezala bereizi izan balira, bere barnean bere buruaz jabetzen ez den higidurari, natura izateko, garatutako bizitzaren aberastasuna faltako litzaioke, eta gogoari edo jainkoari bere barnean bere burua ezberdintzen duen kontzientzia. Biak, ikusi dugun moduan, adigai berbera dira; ezberdintasuna ez datza gaian bertan, baizik eta bi garapenen abiapuntu ezberdinean besterik ez, eta pentsatzearen higi-

duran bakoitza toki ezberdin batean gelditzean. Euren kokagunea gaindituko balute, elkar topatuko lukete eta berdinak bezala berrezagutuko lukete batak aldrebeskeriatzat, besteak ergelkeriatzat hartzen duena. Izan ere, batentzat, hain zuzen, zerizan absolutua bere pentsatze hutsean da, edo bitartegabe kontzientzia hutsarentzat, kontzientzia mugatutik at, azken horren haratagoko *negatiboa* da. Honi buruzko gogoeta egingo balu, hots, batetik, pentsatzearen bitartegabekotasun sinple hori *izate hutsa* besterik ez dela; eta, bestetik, kontzientziarentzat *negatiboa* den hori aldi berean kontzientziari lotzen zaiola, judizio negatibo batean «*da*» kopulak banatuta dauden biak era berean biltzen dituela, bada, orduan ondorioa litzateke haratagoko horrek kontzientziarekin duen harremana kanpoan denaren determinazioan, eta, horrela, *materia hutsa* deitzen dugun hori bera izango litzateke; eta falta zen unea lortuko litzateke, *presentziarena*. – Beste Ilustrazioa sentipenezko izatetik abiatzen da, gero dastatzearen, ikustearen, eta abarren sentipenezko harremana baztertzen du eta hori *berbaitan* huts bihurtzen du, *materia absolutu*, sentitzen ez dena eta dastatzen ez dena; horrela, izate hori predikaziorik gabeko sinple-dena bihurtu da, *kontzientzia hutsaren* zerizan; adigai hutsa da *bere baitan* den horretan, edo *pentsatze hutsa bere barnean bertan*. Ulermen horrek ez du egiten, bere kontzientzian, aurkako bidea, hots, baden horretatik, badena *besterik* ez den horretatik, pentsatutakora, izan besterik ez den horren berbera dena; edo positibo besterik ez denetik negatibora doan bidea. Beraz, positibodena negazioaren bidez baino ez da *hutsa*; baina negatibo besterik ez dena, hutsa den aldetik, bere barnean bertan bere buruarekin berdin da eta, hain zuzen, horregatik da positiboa. – Edo bi Ilustrazioetatik bat berak ere ez du lortu Descartesen metafisikaren maila, non *bere baitan* izatea eta *pentsamendua* gauza berbera diren; ez du lortu pentsamendu hau, alegia, izatea, *izate hutsa*, ez dela *erreal-den konkretua*, baizik eta abstrakzio hutsa; eta alderantziz, pentsatze hutsa, bere buruarekiko berdintasuna edo zerizana, alde, autokontzientziaren *negatibo-dena* eta, beraz, izatea dela; alde, bitartegabeko sinpletasuna bezala, izatea besterik ez dela; *pentsatzea gauzatasuna* da, edo *gauzatasuna pentsatzea* da.

Zerizanak hemen *bikoiztasuna* bere baitan halako moduan dauka, non ikuspuntuaren bi moduei baitagokie; alde, zerizanak ezberdintasuna bere baitan eduki behar du; alde, bi ikuspuntu ezberdi-

nak batean biltzen dira; izan ere, izate hutsaren eta negatibo-denaren une abstraktuak, zeinen bidez ezberdintzen diren, ikuspuntu horien objektuan batuta daude. – Orokor-den komuna euren barneko dardara hutsaren edo bere burua pentsatze hutsaren abstrakzioa da. Errotazio-higidura sinple horrek bere burua banatu egin behar du, bere uneak ezberdintzen dituen heinean baino ez baita higidura. Uneen bereizkuntza horrek atzean uzten du higitzen ez dena, izate hutsaren oskol hutsa bezala, zeina ez pentsatze errealik, ez bizitzarik ez den jadanik bere barnean; izan ere, bereizkuntza hori, bereizketa gisa, eduki oro da. Baina, horrela, *batasun* hartatik *at* ezartzen den bereizkuntza *bere baita* itzultzen ez diren uneen aldaketa da, *berbaitan izatearen*, *beste batentzako izatearen* eta *berbaitarako izatearen* uneen aldaketa; errealitatea da, ulermen hutsaren kontzientzia errearentzat objektu den legez, *erabilgarritasuna*.

Erabilgarritasuna sinesmenari edo sentikortasunari edo bere buruari espekulazio deitzen dion abstrakzioari, *berbaitana* finkatzen duenari, gaitz iruditu arren, hor osatzen du ulermen hutsak bere gauza-pena, eta bere buruarentzat bere *objektua* da, zeina gehiago ez duen ukatzen eta zeinak horrentzat hutsunearen edo haratagoko hutsaren baliorik ez daukan. Izan ere, ulermen hutsa, ikusi dugunez, baden adigai hutsa bera edo bere buruarekin berdina den pertsonaltasun hutsa da, bere barnean bere burua halako moduan ezberdintzen duena, non ezberdindutako bakoitza ere adigai hutsa baita, hau da, bitartegabe ezberdinduta ez dagoena; bai *bere baitarako* bai *bere baitan* batasun bitartegabekoan den autokontzientzia sinple hutsa da. Bere *berbaitan izatea* ez da, beraz, irauten duen *izatea*, baizik eta bitartegabe uzten dio bere bereizketan zerbait izateari; baina bitartegabe euskarririk ez daukan horrelako izatea ez da *bere baitan*, baizik eta zerizanez hori xurgatzen duen boterea den *beste batentzat* da. Baina lehenengoari (*berbaitan* izateari) aurkakotzen zaion bigarren une hori lehenengoa bezain azkar desagertzen da; edo, *beste batentzako izatea* besterik ez den heinean, *desagertzea* bera da; eta *ezartzen* dena *bere baitara itzultako*, *berbaitarako izatea* da. Baina berbaitarako izate sinple hori, bere buruarekiko berdintasuna den heinean, *izate bat da*, edo, horrela, *beste batentzat* da. – Ulermen hutsaren izaera hori *bere uneen garapenean*, edo horrek objektu den aldetik, erabilgarri-dena adierazten du. *Bere baitan* mantentzen den zerbait da, edo gauza bat, *berbaitan izate* hori,

aldi berean, une hutsa besterik ez da; eta, horrela, absolutuki *beste batentzat* da, baina bere baitan den neurrian bakarrik da beste batentzat; bi une aurkakotu horiek itzuli dira berbaitarako izatearen batasun bereiztezinera. Baina erabilgarri-denak ulermen hutsaren adigaia adierazten duen arren, ez da ulermena bere horretan, baizik eta *errepresen-tazio* bezala, edo bere *objektu* bezala; une horien aldaketa geldiezinena besterik ez da; horietako bat bere baitara itzuli den izatea bera da, baina *berbaitarako* izate bezala bakarrik, hau da, beste uneen aldamenean une abstraktu bezala agertzen den une bezala. Erabilgarri-dena bera ez da zerizan negatiboa, *ikusuntu bat eta berberean* une horiek euren aurkakotzan aldi berean *bereiztezin* izatea edo *pentsatze* bat bezala bere baitan izatea, ulermen hutsa gisa diren moduan; *berbaitarako izatearen* unea benetan dago erabilgarri-den horretan, baina ez halako moduan, non horrek beste uneak, *berbaitan* eta *bestearentzako izatea*, *berega-natzen* baititu eta, horrela, *norbera* izango bailitzateke. Ulermen hutsak erabilgarri-den horretan bere adigai propioa bere une *hutsetan objektu-tzat* dauka; *metafisika* horren kontzientzia da, baina oraindik ez da horren aditzea; *izatearen* eta *adigaiaren batasunera* ez da ailegatu oraindik. Erabilgarri-denak oraindik, ulermenarentzat, objektu baten forma daukanez, horrek *mundu* bat dauka, bere baitan eta bere baitarako ez bada ere, bere burua bere baitatik ezberdintzen duena. Baina aurkakotzak adigaiaren goiburura ailegatzen direnean, hurrengo urratsa horiek hondoratzea izango da, eta Ilustrazioak bere egintzen fruituak dastatzea.

Lortutako objektua alor oso horri lotuta aztertzen badugu, orduan kulturaren mundu erreala autokontzientziaren *harrotasunean* laburtzen da, mundu horren nahasmendua bere eduki gisa duen *berbaitarako izatean*, oraindik *banako* adigaia denean, eta bere baitarako *orokorra* oraindik ez denean. Baina adigaia, bere baitara itzulita, *ulermen hutsa* da; kontzientzia hutsa *norbera* hutsa bezala edo negatibotasuna, sinesmena *pentsatze hutsa* edo positibotasuna den era berean. Sinesmenak *norbera* horretan bera osatzen duen unea dauka; baina gaineraketa horren bidez hondoratuz, ulermen hutsean ikusten ditugu bi uneak: *pentsatu* besterik egiten ez den edo negatiboa den zerizan absolutua, eta *baden* positiboa den *materia*. – Osotasun horri falta zaiona autokontzientziaren errealitate hura da, kontzientzia harroari dagokiona, hots, *pentsatzea* bere baitara igotzeko abiapuntu zen mundua. Falta

den hori erabilgarritasunean lortzen da, ulermen hutsak hor objektibotasun positiboa lortzen duen heinean; horren bidez bere barnean asetuta dagoen kontzientzia erreala da. Objektibotasun horrek osatzen du horren *mundua*; aurreko mundu osoaren, bai idealaren bai errearen egia bihurtu da. Gogoaren lehen mundua bere burua sakabanatzen den hor-izatearen eta bere buruaren banako *ziurtasunaren* erresuma zabala da, naturak bere bizitza tankera amaigabeki anitzetan sakabanatzen duen modu berean, horien *generoa* eskura izan gabe. Bigarrenak badu *generoa*, eta *berbaitan izatearen* edo *egiaren* erresuma da, ziurtasun hari aurkakotuta. Hirugarrena, *erabilgarri*-dena, era berean bere buruaren *ziurtasuna* den *egia* da. *Sinesmenaren* egiaren erresumari falta zaiona *errealitatearen* printzipioa da, edo bere buruaren ziurtasuna, *banako-den* horren ziurtasun gisa. Errealitateari, aldiz, edo bere buruaren ziurtasunari, *banako-den* horren ziurtasun gisa, *berbaitana* falta zaio. Ulermen hutsaren objektuan bi munduak batuta daude. Erabilgarri-dena objektua da, autokontzientziak hori guztiz zeharkatzen duen eta bere buruaren *banako ziurtasuna*, bere gozamina (bere *berbaitarako izatea*) horretan daukan heinean; autokontzientziak hori guztiz *ulertzen* du horrela, eta ulermen horrek objektuaren *egiazko* zerizana barnebiltzen du (zeharkatua edo *beste batentzako izatea*); ulermena bera, orduan, *egiazko jakitea* da, eta autokontzientziak, era berean, bitartegabe bere buruaren ziurtasun orokorra dauka, bere *kontzientzia hutsa* erlazio horretan, non era berean *egia* eta presentzia eta *errealitatea* ere batuta dauden. Bi munduak adiskidetu dira; eta zerua lurrera jaitsi da.

III. ASKATASUN ABSOLUTUA ETA IKARA

Kontzientziak erabilgarritasunean bere adigaia aurkitu du. Baina adigaia oraindik hein batean *objektua*, beste hein batean, hain zuzen, horregatik *helburua* da, eta kontzientziak ez du oraindik bitartegabe horren jabegoa. Erabilgarritasuna oraindik objektuaren predikatua da; ez da subjektua bera, edo bere *errealitate* bitartegabeko eta bakarra. Lehen agertu zen gauza berbera da, hots, *berbaitarako izatea* ez zen azaldu gainerako uneen substantzia bezala, zeinaren bitartez erabilgarri-dena bitartegabe kontzientziaren norbera besterik ez litzatekeen izango, eta hori haren jabe izango litzatekeen. – Baina erabilgarri-denaren objektibotasunaren forma berreskuratzea gertatu da jadanik *bere baitan*, eta barneko iraultza horretatik sortzen da erreali-

tatearen iraultza erreala, kontzientziaren forma berria, *askatasun absolutua*.

Egitatean eskura dagoena objektibotasunaren itxura hutsala besterik ez da, zeinak autokontzientzia eta jabegoa banatzen dituen. Izan ere, hein batean mundu erreala eta sinestuen organizazioaren kide jakinen iraupena eta balioa determinazio sinple honetara itzuli dira, bere oinarriara eta gogora bezala; baina, beste hein batean, determinazio sinple horrek ez dauka ezer propiorik, eta, aitzitik, metafisika hutsa da, autokontzientziaren adigai hutsa edo jakitea. Erabilgarri-denaren *berbaitan eta berbaitarako izatetik* objektu gisa daki kontzientziak bere zerizanez beste batentzako izatea dela; *berbaitan izatea, norberarik gabea* den heinean, egiatan norbera jasailea da, edo beste norbera batentzat dena. Baina kontzientziarentzat objektua *berbaitan-izatearen* forma abstraktu horretan da, zeren *ulertze hutsa* baita, zeinaren ezberdintasunak adigaiaren forma hutsean diren. – Baina beste batentzako izatearen helmuga den *berbaitarako izatea*, norbera, ez da Nia ez den beste norbera propioa, objektua deitzen zaion horren norbera; izan ere, kontzientzia, ulermen hutsa bezala, ez da *banako* norbera, zeinari objektua, era berean, norbera *propioa* bezala, aurkakotutako litzaioketen, baizik eta kontzientzia adigai hutsa da, norberak norbera begiztatzea, *bere burua* bikoiztuta ikusteko ekintza absolutua da; bere buruaren ziurtasuna subjektu orokorra da, eta bere adigai jakilea errealtate ororen zerizana. Erabilgarri-dena, orduan, bere *batasun* propiora itzultzen ez den uneen aldaketa besterik ez zen eta, ondorioz, oraindik objektua zen jakitearentzat, baina, orain, aldiz, hori izateari uzten dio, jakitea bera une abstraktu horien higidura baita; jakitea norbera orokorra da, bai beraren bai bere objektuaren norbera, eta orokorra den heinean, higidura horren bere baitara itzultzen den batasuna.

Horrela, gogo *askatasun absolutu* bezala daukagu eskura; bere burua atzematen duen autokontzientzia da, horrela ulertuz bere buruaz duen ziurtasuna bai mundu errealaen bai sentipenetik haraindikoaren gogo-masa guztien zerizana dela; edo alderantziz, zerizana eta errealtatea kontzientziak *bere buruaz* duen jakite hori direla. – Hori bere nor-tasun hutsaz eta horretan gogo-errealtate guztiaz jabetzen da, eta errealtatea guztia gogoaren alorrean baino ez dago; mundua horrentzat bere nahimena besterik ez da, eta bere nahimen hori nahimen orokorra. Eta hori ez da, noski, nahimenaren pentsamendu kaskala, zeina onar-

pen jasailean edo ordezkatuan ezartzen den, baizik eta nahimen orokorra da benetan, *banako* guztien nahimena, halakotzat hartuta. Izan ere, nahimena bere baitan nortasunaren edo bakoitzaren kontzientzia da, eta egiazko nahimen erreal hori bezala izan behar du, nortasun guztien eta bakoitzaren zerizan *autokontziente* bezala, halako moldez non bakoitzak zatitu gabe beti dena egiten baitu, eta osokiaren egite bezala agertzen dena *bakoitzaren* egite bitartegabekoa eta kontzientea baita.

Askatasun absolutuaren zatitu gabeko substantzia hori munduaren tronura igotzen da, eta ezein boterek ezin dio aurre egin. Izan ere, egiatan kontzientzia osagai bakarra den heinean, non gogo-zerizan edo -botereak bere substantzia daukaten, orduan masetan zatitzearen bidez antolatu eta mantentzen zen sistema osoa hondoratzen da, banako kontzientziak objektua halako moldez hartu ondoren, non horrek autokontzientzia ez zen beste ezein zerizan ez baitauka, edo hori absolutuki adigaita baita. Adigaita baden *objektu* bihurtu zuena bereizita *irauten* duten masetan bereiztea izan zen; baina objektua adigai bihurtzen den heinean, ez dago jadanik horretan irauten duen ezer; negatibotasunak bere une guztiak zeharkatu ditu. Bera halako moduan sartzen da existentzian, non banako kontzientzia bakoitza berari zegokion alorretik igotzen baita, masa berezi horretan bere zerizana eta bere emaitza dagoneko ez baititu aurkitzen, baizik eta bere norbera nahimenaren adigai gisa, masa guztiak nahimen horren zerizan gisa atzematen baititu eta, horrela, bere burua lan osoa den lan batean bakarrik egikari baitezake. Askatasun absolutu horretan estamentu guztiak, osokiaren antolamendu diren gogo-zerizanak direnak, baliogabetzen dira; horrelako antolaketari zegokion eta bere barnean nahi eta bere burua osatzen zuen banako kontzientziak bere hesiak gainditu ditu: bere xedea xede orokorra da, bere hizkuntza lege orokorra, bere emaitza emaitza orokorra.

Objektuak eta *bereizketak* galdu egin dute hemen izate erreal guztiaren predikatua zen *erabilgarritasunaren* esanahia; kontzientziak bere higidura ez du hasten bere baitan, hori bere baitara itzultzeko abiapuntu den *arrotza* bailitzan, baizik eta objektua horrentzat kontzientzia bera da; aurkakotza, orduan, *banako* kontzientziaren eta kontzientzia *orokorraren* arteko ezberdintasunean besterik ez datza; baina banakoa bere buruarentzat bitartegabe aurkakotzaren *itxura* zeukana da, kontzientzia eta nahimen orokorra da. Bere errealitate horren *haratagokoa* izate errealaren edo sinestuaren desagertutako beregaintasunaren gor-

puaren gainean dago kulunkari, gas ustel baten *être suprême* hutsaren jarioa bezala.

Gogo-masa ezberdinak eta indibiduen mugatutako bizitza eta, gainera, horien bi munduak gainditu eta gero, eskura dugun gauza bakarra autokontzientzia orokorrak bere barnean duen higidura da, horren elkarrekintza gisa *orokortasunaren* eta kontzientzia *pertsonala* -ren forman; nahimen orokorra *bere baitara* doa, eta *banako* nahimena da, zeinari lege eta emaitza orokorra aurkakotzen zaion. Baina *banako* kontzientzia, era berean, bitartegabe bere buruaz jabetzen da nahimen orokor gisa; bere objektua nahimen orokorrak emandakoa izateaz eta nahimen orokorrak osatutako emaitza izateaz jabetzen da. Egiletasunera igarotzerakoan eta objektibotasuna sortzerakoan, ez du banako den ezer egiten, baizik eta legeak eta estatu-akzioak besterik ez.

Horrela, higidura hori kontzientziak bere buruarekin duen elkarrekintza da, eta hor kontzientziak ez du ezer uzten bere aurrean agertzen zaion objektu askearen tankeran. Hortik ondorioztatzen da kontzientziak ezin duela emaitza positiborik lortu, ez hizkuntzaren edo errealitatearen lan orokorrak, ez *bere buruaz jabetzen den* askatasunaren lege eta antolaketa orokorrak, ezta *nahi duen* askatasunaren egin-tzak eta emaitzak ere. – Bere buruari *kontzientzia* ematen dion askatasunak honelako emaitza lor zezakeen, hots, substantzia *orokor* gisa, *objektu* eta *irauten duen izate* bihurtzea. Beste izate hori ezberdintasuna litzateke askatasunaren barnean, zeinaren arabera irauten duten gogo-masetan eta botere ezberdinen kideetan banatuko litzatekeen; hein batean, masa horiek zatitutako *botere* legegile, epaile eta eragile baten gauza-pentsamenduak izango lirateke; beste hein batean, aldiz, kulturaren mundu errealean sortzen ziren *zerizan errealak* eta, egite orokorraren edukia zehazkiago aztertzen dugun heinean, lanaren masa bereziak, zeinak berriro *estamentu* bereziagoetan ezberdintzen diren. – Askatasun orokorra, horrela bere kideetan bereizten den eta horren bidez *baden* substantzia bihurtuko litzatekeena, horren bidez banako pertsonaltasunaz aske izango litzateke eta horrek *indibiduen multzoa* banatuko luke bere kide ezberdinen arabera. Baina, horrela, pertsonaltasunaren egitea eta izatea osokiaren adar batera mugatuta egongo litzateke, egitearen eta izatearen modu batera; *izatearen* osagaian ezarrita, *determinatu* baten esanahia edukiko luke; egiatan utzi egingo lioke autokontzientzia orokorra izateari. Hori ezin dute iruzurtu, *errealitate* -

ari dagokionez, ez berari zati bat egokituko lioketen *norberak emanda* -
ko legeen araberrako obedientziaren *erreprezentazioak*, ezta horrek
legegintzan eta egite orokorrean duen *ordezkaritzak* ere; ez dute iru-
zurtzen erreallitate honi dagokionez, *berak* bere buruari legea ematea
eta ez banako emaitza, baizik eta *orokor*-dena *bera* osatzea; izan ere,
norbera *ordezkatuta* eta *erreprezentatuta* bakarrik dagoen tokian hori
ez da *erreala*; beste batek *ordezkatzen* duen tokian hori ez da.

Askatasun absolutuaren *emaitza orokor* honetan, baden substan-
tzia bezala, banako autokontzientziak ez du bere burua aurkitzen; eta
are gutxiago askatasun honen nahimenaren egintza propioetan eta
banako ekintzetan. Orokor-denak egintza bat lortzeko, bere burua indi-
bidualtasunaren Batean bildu eta autokontzientzia bakar bat ezarri egin
behar du gailurrean; izan ere, nahimen orokorra Bat den norbera bakar
batean da nahimen *erreala*. Baina, horrela, beste banako guztiak baz-
tertzen dira egintza horren *osokitik*, eta modu mugatu batean parte har-
tzen dute horretan, halako moldez non egintza ez bailitzateke autokon-
tzientzia *orokor errealaren* egintza izango. Ezein emaitza edo egintza
positibok ezin du sortu askatasun orokorra; *egite negatiboa* besterik ez
zaio geratzen; desagertzearen *amorrazioa* besterik ez da.

Baina askatasun orokorrari aurkakotutako erreallitate gorena,
edo horrentzat oraindik bihurtzen den objektu bakarra, autokontzien-
tzia errealaren beraren askatasuna eta banakotasuna da. Izan ere, anto-
lamendu organikoaren errealliteraterra eramanezin den eta banatu gabeko
jarraitasunean irautea helburutzat daukan orokortasun hori bere barne-
an ezberdintzen da aldi berean, higidura baita, edo kontzientzia oro har.
Eta bere abstrakzio propioari jarraiki, mutur era berean abstraktuetan
banatzen da: orokortasun sinple eta zurrunki hotzean, eta autokon-
tzientzia errealaren puntualtasun egoskorrean eta irmotasun diskretu
eta absolutuki gogorrean. Antolamendu erreala baliogabetu ondoren,
eta orain berarentzat bakarrik irauten duenean, hori da bere objektu
bakarra, ezein eduki, jabego, hor-izate eta kanpoko hedapenik ez dau-
kan objektua, baizik eta bere buruaren jakite hori besterik ez dena,
banako norbera guztiz huts eta aske gisa. Bere hor-izate *abstraktua* bes-
terik ez da, objektu hori har daitekeen horretan. – Beraz, bi horien arte-
ko erlazioa, zatitu gabe guztiz beraientzat direlako eta orduan erdigu-
nera ezein zati bidali ezin dutelako, elkar lotu ahal izateko, guztiz *bitar* -
tekotugabea den negazio hutsa da, eta, hain zuzen, banakoaren nega-

zioa da, *badena* bezala, orokor den horretan. Askatasun orokorraren emaitza eta egintza bakarra, orduan, *heriotza* da, eta, hain zuzen, ezein barneko hedapen eta osaketa ez daukan *heriotza*; izan ere, ukatzen dena norbera guztiz askearen puntu osatugabea da; beraz, heriotza hotzena, arruntena da, azaburua mozteko ekintza edo ur-zurrutada edateko ekintza baino esanahi gehiago ez duena.

Silaba horren arrunkeria datza gobernuaren jakituria, eta nahimen orokorraren adimena, bere osaketan. Gobernua bere burua finkatzen duen puntua besterik ez da, edo nahimen orokorraren indibidualtasuna. Gobernuak, puntu batetik abiatzen den nahi izate eta osatze batek, aldi berean ordena eta ekintza bat nahi du eta osatzen du. Horrela, batetik, bere egintzatik baztertzen ditu gainerako indibiduoak, eta bestetik, nahimen determinatu bat den eta, horrela, nahimen orokorrari aurkakotzen zaion hori bezala eratzen du bere burua; beraz, *fakzio* baten gisara baino ezin dezake aurkeztu bere burua. Gobernua deitzen dena irabazi duen fakzioa da, eta, hain zuzen, fakzio izate horretan datza bitartegabe bere hondamendiaren beharrezkotasuna; eta gobernua izateak, alderantziz, fakzio bihurtzen du, eta errudun. Nahimen orokorrak gobernuaren ekite errealarari eta gobernuak nahimenaren aurka egiten duen krimenari eusten badio, orduan gobernuak, bere aldetik, ez dauka ezer determinaturik eta kanpokorik aurkakotzen zaion nahimenaren errua hor aurkezteko; izan ere, gobernuari, nahimen orokor *erreal*a den heinean, nahimen huts ez-erreal, *asmoa*, aurkakotzen zaio. Beraz, *susmagarri bihurtzea* agertzen da *errudun izatearen* lekuan, edo horrek *errudun izatearen* esanahia eta eragina dauka, eta asmoaren barnealde sinplean dagoen errealtate horren aurkako kanpoko erreakzioa baden norbera horren baliogabetze lehorrean datza, bere izatea bera besterik kendu ezin zaion norbera horrena.

Bere berezko *emaitza* horretan askatasun absolutua objektu bihurtzen da bere buruarentzat, eta autokontzientziak askatasun absolutua zer den esperientziatzen du. *Bere baitan* askatasun absolutua, hain zuzen, bere barnean ezberdintasun oro eta ezberdintasunaren iraute oro baliogabetzen duen *autokontzientzia abstraktu* hori da. Horrelako moduan da askatasun absolutua objektua bere buruarentzat; heriotzaren *ikara* bere zerizan negatibo horren begiespena da. Baina bere errealtate horrek autokontzientzia guztiz askea horretaz zuen adigaiia ez bezala aurkitzen du; hau da, bere adigaiaren arabera nahimen absolutua per-

tsonaltasunaren zerizan *positiboa* besterik ez da, eta pertsonaltasun horrek bere buru hori positiboki soilik daki, edo mantenduta. Baina autokontzientziak, ulermen hutsa den heinean bere zerizan positiboa eta negatiboa bereizten dituenak (predikatu gabeko absolutu-dena *pen - tsatze* hutsa bezala eta *materia* hutsa bezala), hor eskura du *igarobide* absolutua zerizan batetik bestera bere errealitatean. – Nahimen orokorra, autokontzientzia erreal absolutuki *positiboa* dela eta, bera pentsatze *hutsera* edo materia *abstraktura* igotako errealitate autokontzientea denez, zerizan *negatibo* bihurtzen da, eta erakusten du era berean *bere burua pentsatzearen* edo autokontzientziaren *gainditzea* dela.

Beraz, askatasun absolutuak, nahimen orokorraren bere buruarekiko berdintasun *hutsa* izanik, *negazioa* dauka, baina horrela *ezberdintasuna* oro har bere baitan, eta hori berriz garatzen du ezberdintasun *erreal* bezala. Izan ere, negatibotasun *hutsak* bere buruarekiko berdindena nahimen orokorrean *iraupenaren osagaia* dauka, edo *substantzia*, non bere uneak gauzatzen diren; bere determinatutasunean erabil dezakeen materia dauka; eta substantzia hori banako kontzientziarentzat negatibo-den hori dela erakutsi den heinean, berriz gogo-masen antolaketa osatzen da, zeinei kontzientzia banakoen multzoa egokitzen zaien. Nagusi absolutuaren, heriotzaren, izua nabaritu duten horiek negazioa eta ezberdintasunak berriz onartzen dituzte, masen arabera ordenatzen dira eta banatutako eta mugatutako lanetara itzultzen dira, eta, horrela, euren errealitate substantziadunera.

Gogoia anabasa horretatik bere abiapuntura, kulturaren mundu etikora eta errealera atzera bidalia izango litzateke, gogoak berriz harriatu dituen nagusiaren izuaren bidez freskatu eta gaztetu besterik egin ez den mundura. Gogoak beharrezkotasunaren zirkulua berriz ibili eta beti errepikatu beharko luke, autokontzientziaren eta substantziaren arteko erabateko adostasuna izango balitz emaitza; adostasun horretan autokontzientziak beraren aurka bere zerizan orokorraren indar negatiboa nabaritu eta bere burua ez du jakin eta aurkitu nahi banako-den hau bezala, baizik eta orokor-dena bezala, eta horregatik gogo orokorraren errealitate objektiboa, hori berezi-dena bezala baztertzen duen errealitatea, jasan ahal izango zuen. – Baina askatasun absolutuan ez zegoen elkarrekintzarik, hor-izate anitzean hondoratuta dagoen edo helburu eta gogoeta jakinak finkatu dituen kontzientzian, ezta *kanpoko* (errealitatearen edo pentsatzearen) mundu baliodunean ere; baizik eta munduan

kontzientziaren forman, nahimen orokor bezala, eta era berean hedatutako hor-izate guztietatik edo helburu eta judizio anitzetatik norbera sinplera bildutako autokontzientzian. Zerizan harekin elkarrekintzan lortutako kultura, beraz, gorena eta azkena da, bere errealitate huts sinplea bitartegabe desagertzen eta ezerez hutsera igarotzen ikustea. Kulturaren munduan bertan ez da ailegatzten bere negazioa edo arrozketatik abstrakzio hutsaren forma honetan ikustera, baizik eta bere negazioa betea da: edo norberaren (zeinetik arrotzu den) lekuan lortutako ohorea edo aberastasuna; edo urratutako kontzientziak lortzen duen gogoaren eta ulermenaren hizkuntza; edo sinesmenaren zerua eta Ilustrazioaren erabilgarritasuna. Determinazio horiek guztiak galtzen dira norberak askatasun absolutuan esperientziatzen duen galeran; bere negazioa heriotza hutsa da, negatibo-denaren ikara hutsa, zeinak bere barnean positiboa den eta betetzen duen ezer ere ez daukan. – Baina, aldi berean, negazio hori bere errealitatean ez da *arrotza*; ez da haratago dagoen *beharrezkotasun* orokorra, non mundu etikoa hondoratzen den, ezta jabego propioaren banako ausa edo (urratutako kontzientziak nagusi gisa ikusten duen) jabearen apeta ere; baizik eta bere azken abstrakzio honetan positiboa den ezer ez daukan eta, horregatik, eskaintzaren truke ezer eman ezin duen *nahimen orokorra* da; baina, hain zuzen, horregatik, bat da bitartegabe autokontzientziarekin, edo guztiz positiboa da, guztiz negatiboa delako; eta heriotza hutsa, norberaren osatugabeko negatibotasuna, barneko adigaiaren positibotasun absolutu eraldatzen da. Kontzientziarentzat beraren eta nahimen orokorraren arteko batasun bitartegabekoa, bera nahimen orokorrean puntu jakin hori dela jakiteko eskakizuna, guztiz aurkako esperientzia bihurtzen da. Hor desagertzen zaiona *izate* abstraktua edo substantziarik gabeko puntuaren bitartegabekotasuna da, eta desagertutako bitartegabekotasun hori nahimen orokorra bera da, zeinak orain bere burua dakien, *gainditutako bitartegabekotasuna*, jakite hutsa edo nahimen hutsa den heinean. Horren bitartez badaki nahimen orokor hori bera dela eta bera zerizana dela, baina ez *bitartegabe* den zerizana; ez daki nahimen orokorra gobernu iraultzailea dela edo anarkia ezartzen saiatzen den anarkia dela, ezta fakzio horren edo bere aurkakoaren erdigunea dela ere, baizik eta nahimen orokorra bere *jakitea eta nahi izate hutsa* da; eta *hura* nahimen orokorra da, jakite eta nahi izate huts hori den heinean. Hark *bere burua* ez du galtzen, jakite eta nahi izate huts hura delako, kontzientziaren puntu atomikoa bezala. Beraz, hura jakite hutsak bere buruarekin duen elkarrekintza da; *jakite*

hutsa, *zerizan* bezala, nahimen orokorra da; baina *zerizan* hori jakite hutsa besterik ez da. Autokontzientzia, orduan, *zerizanari* buruzko jakite hutsa da, jakite huts den aldetik. Gainera, *banako norbera* bezala, subjektuaren edo egite errealaren forma da, hark *forma* gisa dakiena; era berean, errealitate *objektiboa*, izatea, norberarik gabeko forma da harentzat; izan ere, horrelako errealitatea ez dakiguna litzateke; baina jakite horrek jakitea *zerizan* gisa daki.

Beraz, askatasun absolutuak *banako* nahimenaren eta nahimen orokorraren arteko aurkakotza bere buruarekin orekatu du; bere baitatik arrotzu den gogoak, bere aurkakotzaren gailurrera ekarrita, non nahi izate hutsa eta nahi besterik ez duena oraindik ezberdinak diren, aurkakotza hori forma nabarmen bihurtzen du, eta hor bere burua aurkitzen du. – Mundu errealaren erresuma sinemenaren eta ulermenaren mundura igarotzen da, eta, era berean, askatasun absolutua bere burua deuseztatzen duen errealitatetik bere buruaz jabetzen den gogoaren beste lur batera igarotzen da, non errealitate-eza horretan egia-den bezala balio duen; eta horren pentsamenduan gogoia indarberritzen da, *gogoia pentsamendua den* heinean eta hori izaten jarraitzen duen heinean, eta autokontzientziaren barnean sartuta dagoen izate hori *zerizan* betegin eta osatua bezala dakien heinean. *Gogo moralaren* tankera berria sortu da.

C.

Bere buruaz ziur dagoen gogoia.

Moraltasuna

Mundu etikoak erakutsi zuen bere baitan soilik hil den gogoia, *banako norbera*, bere patua eta bere egia bezala. Baina *zuzenbidearen pertsona* horrek bere substantzia eta bere osaketa bere baitatik at dauka. Kulturaren eta sinemenaren munduaren higidurak pertsonaren abstrakzio hori gainditzen du, eta, arroketa burutuaren bidez, abstrakzio gorenaren bidez, gogoaren norberari substantzia bihurtzen zaio, hasieran, *nahimen orokor* eta, azkenean, bere jabego. Hemen, orduan, badi-rudi jakiteak azkenean lortu duela bere egiarekin bat bihurtzea, bere egia jakite hori bera baita, eta bi aldean aurkakotza oro desagertu baita, eta, hain zuzen, ez *guretzat* edo *bere baitan*, baizik eta autokontzien-

tziarentzat berarentzat. Beraz, autokontzientzia kontzientziaren aurkakotzaren maisu bihurtu da. Kontzientzia hori bere buruaz duen ziurtasunaren eta objektuaren aurkakotzan oinarritzen da; baina orain horrentzat objektua bere buruaz duen ziurtasuna da, jakitea; era berean, bere buruaz duen ziurtasunak, halakotzat, ez dauka xede propiorik, eta beraz, ez dago determinatutasunean, baizik eta jakite hutsa da.

Autokontzientziaren jakitea, orduan, berarentzat *substantzia* bera da. Autokontzientziarentzat substantzia banatu gabeko batasun batean dago, bai *bitartegabe* baita absolutuki *bitartekotuta* ere. *Bitartegabe*, kontzientzia etikoak dakien eta betebeharra egiten duen, eta horri dagokionez, bere naturari bezala; baina substantzia ez da *izaera*, kontzientzia etikoa den bezala, zeina bere bitartegabekotasunaren ondorioz gogo jakin bat den, zerizantasan etikoetako *bati* bakarrik dagokion, eta zeinak *ez jakiteko* aldea daukan. – *Bitartekotza absolutua* da, garatzen ari den kontzientzia eta kontzientzia sinestuna diren bezala; izan ere, zerizanez, norberaren higidura da, *bitartegabeko hor-izatearen* abstrakzioa gainditzeko eta *orokor-dena* bihurtzeko; baina ez bere norberaren eta errealtatearen arroketa hutsaren eta urraduraren bitartez, ezta ihesaren bitartez ere. Baizik eta hori *bitartegabe*, bere substantzian *presente* dago, substantzia bere jakitea delako; hori bere buruaren begietsitako ziurtasun hutsa da; eta, hain zuzen, bere errealtate propioa den *bitartegabekotasun hori* errealtate osoa da, bitartegabeko-dena izatea bera delako, eta, negatibotasun absolutuaren bidez araztutako bitartegabekotasun hutsa bezala, izate hutsa da, izatea da oro har edo izate oro da.

Beraz, zerizan absolutua ez da agortzen *pentsatzearen zerizan* sinplearen determinazioan; baizik eta *errealtate* osoa da, eta errealtate hori jakite gisa besterik ez da; kontzientziak jakingo ez lukeenak ez luke zentzurik izango, eta horrek ezin du eduki inolako botererik horrentzat; bere nahimen jakilean gorde da objektibotasun guztia eta mundu guztia. Guztiz askea da, bere askatasuna dakielako, eta, hain zuzen, bere askatasunaren jakite hori da bere substantzia eta xede eta eduki bakarra.

a. MUNDU-IKUSKERA MORALA

Autokontzientziak betebeharra zerizan absolutu gisa daki; hura horren bidez bakarrik dago lotuta, eta substantzia hori bere kontzientzia

huts propioa da; betebeharrak ezin du hartu arrotz baten forma horrentzat. Baina horrela bere barnean itxita, autokontzientzia morala ez dago oraindik *kontzientzia* bezala ezarrita eta ikusita. Objektua bitartegabe-ko jakitea da, eta, horrela, norberak zeharkatuta, ez da objektua. Baina autokontzientziak, zerizanez bitartekotza eta negatibotasuna izaki, badauka bere adigaiari *beste izate batekin* harremana, eta kontzientzia da. Beste izate hori da, batetik, betebeharrak osatzen duelako bere xede eta objektu zerizanezko bakarra, horrentzat guztiz *garrantzirik gabeko* errealitatea. Baina kontzientzia hori bere barnean guztiz itxita dagoenez, beste izate horren aurrean guztiz aske eta axolagabe jokatzeko du, eta, horregatik, hor-izatea, bestetik, autokontzientziak guztiz aske utzitako hor-izatea da, bere buruarekin baino lotzen ez den hor-izatea; autokontzientzia zenbat eta askeago izan, hainbat askeago izango da bere kontzientziaren objektu negatiboa. Horren bidez, objektu hori indibidualtasun propioa daukan eta bere barnean osatuta dagoen mundua da, lege bereizgarrien osoki beregaina, eta horien ibilbide beregaina eta egikaritzapen askea, hots, *natura* bat oro har, zeinaren legeak eta egitea berari bakarrik dagozkion, autokontzientzia moralak bost axola dion zerizana gisa, autokontzientziari horiek bezala.

Determinazio horretatik abiatuta *mundu-ikuskera morala* eratzen da, zeina berbaitan eta berbaitarako izate *moralaren* eta berbaitan eta berbaitarako izate *berezkoaren* arteko *harremanean* datzan. Harreman horren oinarrian daude, batetik, *naturaren* eta xede eta egiletasun *moralen* elkarrenganako erabateko *axolagabekeria* eta *beregaintasun* propioa; eta bestetik, betebeharraren ez beste inoren zerizantasunaren kontzientzia eta naturaren erabateko menpekotasunaren eta zerizangabekotasunaren kontzientzia. Mundu-ikuskera moralak guztiz aurkakotutako baldintzen harreman horretan jasota dauden uneen garapena barnebiltzen du.

Beraz, hasieran kontzientzia morala suposatu egiten da oro har; betebeharrak balio dio zerizantzat, *erreal* eta *ekilea* den eta bere errealitatean eta egintzan betebeharra egiten duen horri. Baina, aldi berean, kontzientzia moral horrentzat da naturaren aurreuposatutako askatasuna; edo berak *esperientziatzen* du naturari bost axola zaiola bere errealitatearen eta haren arteko batasunaren kontzientzia ematea hari; eta beraz, naturak *beharbada zoriontsu* egingo duela, edo *beharbada ez*. Kontzientzia ez-moralak, aldiz, agian egikaritzapena ausaz aurkitzen

du kontzientzia moralak ekiteko *abagunea* besterik ikusten ez duen horretan, baina horren bidez ez du ikusten burutzearen eta osatzearen gozamenaren zoriona ematen zaionik. Gehienbat aurkitzen du beraren eta hor-izatearen arteko desadostasun-egoeraz eta bere objektua *bete-behar huts* gisa soilik edukitzeko baina objektua eta *bere burua* egikarrituta ikustea eragozten dion bidegabekeriak kexu izateko arrazoia duela.

Kontzientzia moralak ezin dio zorientasunari uko egin; ezin du une hori bere xede absolututik at utzi. *Betebehar huts* gisa adierazten den xedeak zerizanez *banako* autokontzientzia hori barnebiltzeko beharrezkotasuna dauka; *banako uste osoak* eta horri buruzko jakiteak osatzen dute moralitasunaren une absolutua. Une hori *objektibo* bihurtutako *xedean*, *burututako* betebeharrean, bere burua egikarrituta begiesten duen *banako* kontzientzia da, edo *gozamena*; eta hori adigaian dago, nahiz eta ez bitartegabe moralitasunarenean, *jaidura* gisa hartuz, *egikaritzapenaren* adigaian baizik. Baina, horrela, gozamena ere hor dago moralitasunean, *jaidura* gisa, zeren moralitasunaren asmoa ez baita egiteari aurkakotutako *jaidura* izatea, baizik eta *egitea*, edo bere burua egikaritzea. Xedea, osokia bere uneen kontzientziarekin batera adierazita, hauxe da, hots, burututako betebeharra egite moralak nahiz gauzatutako indibidualtasuna dela, eta *natura*, *banakotasunaren* alde gisa xede abstraktuaren aurka, bat dela xede horrekin. – Bi aldeen desadostasunaren esperientzia beharrezkoa bada ere, natura askea delako, era berean, betebeharra soilik da zerizanezko-dena, eta natura horren aurrean norberarik ez duena. Harmonia osatzen duen *xede* oso hark bere barnean dauka errealtatea bera. Hori, aldi berean, *errealitatearen pentsamen-dua* da. Moralitasunaren eta naturaren arteko harmonia, edo (natura kontzientziak horrekin duen batasuna esperientziatzen duen heinean soilik hartzen denean aintzat) moralitasunaren eta zorientasunaren arteko harmonia *pentsatzen* da beharrezkoa bezala, edo harmonia *postulatzen* da. Izan ere, *eskatzak* adierazten du oraindik erreala ez den *zer-bait* badena bezala pentsatzen dela; ez adigaiak adigai gisa duen beharrezkotasuna, izatearena baizik. Baina beharrezkotasuna, aldi berean, zerizanez adigaiaren bidezko harremana da. Eskatzen den izatea ez dagokio, orduan, kontzientzia ausazkoaren errepresentatzeari, baizik eta moralitasunaren beraren adigaian datza, zeinaren egiazko edukia kontzientzia *hutsaren* eta *banako* kontzientziaren arteko *batasuna* den;

azken honi dagokio batasun hori *berarentzat*, errealitate gisa, izan dadila; hots, xedearen *edukian* zoriontasuna dena, bere *forman*, aldiz, horizatea dela oro har. – Eskatzen den hor-izate hori, edo bien batasuna, ez da, horregatik, desira bat edo, xede gisa hartuta, bere lorpena zalantza-garri litzatekeen zerbait, baizik eta arrazoimenaren eskakizun bat da, edo arrazoimenaren ziurtasun eta baldintza bitartegabekoa.

Lehen esperientzia hura eta postulatu hori ez dira bakarrak, baizik eta postulatuena sorta oso bat agertzen da. Natura ez da *kanpoko* modu guztiz askea soilik, non, objektu huts batean bezala, kontzientziak bere xedea gauzatu beharko lukeen. *Bere baitan bertan* zerizanez honelako bat da, *zeinarentzat* beste erreal-den aske hori den, hau da, hori bera ausazkoa eta berezkoa da. Horri berea zaion natura hori *sentimena* da, zeinak nahi izatearen *tankeran*, *kinada* eta *joerak* bezala, bere baitarako zerizantasan jakin propioak edo banako xedeak daukan; eta beraz, nahimen hutsari eta bere xede hutsari aurkakotzen zaizkio. Baina, aurkakotasun horren aurka, kontzientzia hutsarentzat zerizana dena sentimenak horrekin daukan harremana da, horrekin duen batasun absolutua. Biak, pentsatze hutsa eta kontzientziaren sentimena, *euren baitan, kontzientzia* Bat dira, eta batasun huts hori pentsatze huts horrentzat eta horretan da; baina horrentzat, kontzientzia gisa, bere buruaren eta kinaden arteko aurkakotza da. Arrazoimenaren eta sentimenaren arteko gatazka honetan arrazoimenarentzat zerizana gatazka desagitea eta, *emaitza* gisa, bi muturren batasuna sortzea da; ez *jatorrizko* batasuna, non biak indibiduo batean diren, baizik eta bien arteko aurkakotza *jakinetik* sortzen den batasuna. Halako batasuna bakarrik da moraltasun *erreal*a, zeren hor baitago barnebilduta norbera kontzientzia edo erreal eta egitatean norbera eta, aldi berean, orokor bihurtzen duen aurkakotza; edo hor adierazten da moraltasunari, ikusi dugunez, zerizanezkoa zaion *bitartekotza*. – Aurkakotzaren bi uneen artean, sentimena *beste izatea* edo negatibo-dena izaki, eta betebeharraren pentsatze hutsa, aldiz, bertatik ezer baztertu ezin den zerizana, orduan itxuraz sortutako batasuna sentimena gaindituz soilik lor daiteke. Baina sentimena bera bilakaera horren unea, *errealitatearen* unea denez, orduan batasunarentzat hasieran nahikoa da esatea sentimena moraltasunari *egokitzen* zaiola. – Batasun hori, era berean, *postulatutako izatea* da, ez *dago hor*; *hor dagoena* kontzientzia da, edo sentimenaren eta kontzientzia hutsaren arteko aurkakotza. Baina, aldi berean, batasun hori ez da

berbaitan bat, lehen postulaturaz bezala, non natura askeak alde bat osatzen duen eta non naturaren eta kontzientzia moralaren arteko harmonia kontzientzia moraletik at geratzen den; baizik eta natura hemen kontzientzian bertan dena da, eta hemen kontua moralitasuna da, hala-ko gisa, egileak duen norbera propioaren harmonia da; kontzientziak sortu behar du harmonia, eta beti aurrerapenak egin behar ditu moralitasunean. Baina moralitasunaren *osaketa amaigabearaino atzeratzen da*; izan ere, benetan lortuko balitz, kontzientzia morala gaindituko litzateke. Izan ere, *moralitasuna* zerizan negatiboaren moduan bakarrik da *kontzientzia* morala; zerizan horren betebeharrak hutsarentzat sentimenak esanahi *negatiboa* bakarrik dauka, eta *egokia ez dena* besterik ez da. Baina harmonian *moralitasuna*, *kontzientzia* edo bere *errealitate* gisa desagertzen da, *kontzientzia* moralean edo errealtatean bere harmonia desagertzen den modu berean. Osaketa ezin da benetan lortu, *eginbehar absolutu* bezala pentsatu besterik ezin daiteke egin, hau da, beti eginbehar dirauena. Aldi berean, hala ere, horren edukia *izan* behar duen eta eginbehar gisa irauten duen zerbait bezala pentsatu behar da; demagun, behin helmuga lortuz gero, kontzientzia morala guztiz gaindituta errepresentatzen dela, edo ez; ezin da argi ikusi benetan zer gertatzen den amaigabetasunaren urruntasun ilunean, non, horregatik, helmugaren lorpena kokatu den. Benetan esan beharko litzateke errepresentazio determinatua ez dela interesatzen eta ez dela aurkitu behar, horrek kontraesanak sortzen dituelako: eginbehar iraun behar duen eta, hala ere, bete behar den eginbeharrarena; kontzientzia ez den, erreala izan behar ez den moralitasunarena. Baina burututako moralitasunak kontraesana daukala adierazten bada, zerizantazun moralaren santutasunak jasango luke, eta betebeharrak absolutuak erreala ez den zerbait bezala agertuko litzateke.

Lehenengo postulaturaz zen moralitasunaren eta natura objektiboren harmonia, *munduaren* azken xedea; bestea, moralitasunaren eta sentipenezko nahimenaren harmonia, *autokontzientziaren* azken xedea; lehenengoa, orduan, harmonia *berbaitan izatearen* forman; bestea *berbaitarako izatearen* forman. Baina pentsatutako bi muturren azken xede horiek, erdigune gisa, lotzen dituenak ekite *errealaren* higidura bera da. Horiek harmoniak dira, zeinen uneak euren ezberdintasun abstraktuan oraindik objektu bihurtu ez diren; hori errealtatean gertatzen da, non aldeak benetakoa kontzientzian agertzen diren, bakoitza bestea-

ren *bestea* bezala. Horrela sortutako postulatuek lehen banatutako harmoniak barnebiltzen zituzten *euren baitan* eta *euren baitarako*, baina orain *euren baitan* eta *euren baitarako* diren harmoniak.

Kontzientzia morala, *betebehar* hutsaren *jakitea* eta *nahi izate simple* gisa, ekitearen prozesuan bere sinpletasunari aurkakotutako objektuari lotzen zaio, *kasu anitzen* errealitateari, eta horregatik *erlazio* moral anitza dauka. Hemen sortzen dira, edukiaren arabera, lege *anitzak* eta, formaren arabera, kontzientzia jakilearen eta kontzientzia-eza-aren botere kontraesankorrak. – Lehen eta behin *betebehar anitzei* dago-kienez, kontzientzia moralak horietan baliodun gisa *betebehar hutsa* besterik ez du hartzen; *betebehar anitzak*, anitzak diren aldetik, *determinatuak* dira eta, horregatik, ez dira santua den ezer kontzientzia moralarentzat. Baina, aldi berean, errealitate anitz eta horregatik bere barnean harreman moral anitz ere badaukan *ekitearen* adigaiaren bitartez, *betebehar anitz* horiek, *nahitaez*, bere baitan eta bere baitarako gisa hartu behar dira. Gainera, *kontzientzia* moral batean bakarrik izan daitezkeenez, aldi berean *betebehar hutsa* bere baitan eta bere baitarako huts eta santutzat duen kontzientzia moralean ez beste kontzientzia batean baino ez daude.

Postulatzen da, orduan, *betebeharrak* santu egin dituen edo *betebehartzat* jakin eta nahi dituen *beste* kontzientzia bat dagoela. Lehenengo kontzientziak *betebehar hutsa* jasotzen du, *eduki zehatzak zeinahi* direla ere, eta *betebeharra* eduki horren aurreko axolagabekeria besterik ez da. Baina beste kontzientziak, era berean, zerizanezko den harremana barnebiltzen du ekitearekin eta eduki *zehatzaren beharrezkotasuna rekin*; *betebeharrak* horri *betebehar determinatutzat* balio dioten heinean, edukia bezain zerizanezkoa zaio forma, zeinaren bitartez edukia *betebeharra* den. Kontzientzia hori, horrela, halakoa da, non orokordena eta berezi-dena bat diren; eta bere adigaia moralitasunaren eta zoriontasunaren harmoniaren adigai bera da. Izan ere, aurkakotza horrek *bere buruarekin berdin* den kontzientzia moralaren eta, *izate anitz* gisa, *betebeharraren* zerizan simplea kontraesaten duen errealitatearen arteko banaketa adierazten du. Baina lehenengo postulatuak moralitasunaren eta naturaren *baden* harmonia adierazten du, natura hor auto-kontzientziaren negatibo-dena, *izatearen* unea delako; orain, aldiz, *berbaitana* zerizanez kontzientzia gisa dago ezarrita. Izan ere, *badenak* orain *betebeharraren* *edukiaren* forma dauka, edo *betebehar determi* -

natuan determinatutasuna da. *Berbaitana*, orduan, *zerizantasun sinple* gisa pentsatzearen zerizantasunak eta, horregatik, kontzientzia batean bakarrik diren osagaien batasuna da. Kontzientzia hori, orduan, moral-tasunaren eta zoriontasunaren arteko harmonia sortzen duen eta, aldi berean, betebeharrak, *anitzak* diren heinean, santu bihurtzen dituen munduaren nagusi eta menperatzailea da. Santu bihurtze horrek esan nahi du *betebehar hutsaren* kontzientziari betebehar determinatua ezin zaiola bitartegabe santu izan; baina, ekite determinatu bat den ekite errealari esker, betebehar determinatua era berean *beharrezkoa* delako, bere beharrezkotasuna kontzientzia hartatik at beste batean kokatzen da, zeina, horrela, betebehar determinatuaren eta hutsaren arteko bitartekaria den, eta betebehar determinatuak ere baliiodun izateko oinarria den.

Baina ekintza errealean, kontzientziak norbera hori bezala jokatzen du, guztiz banako kontzientzia gisa; errealitateari, halakoari gisa, begira dago, eta errealitatea dauka xedetzat; izan ere, burutu nahi du. Orduan, *betebeharra oro har* bere baitatik at, betebehar hutsaren kontzientzia eta legegile santua den beste zerizan batean dago. Kontzientzia ekileari, hain zuzen, ekilea delako, betebehar hutsaren besteak bitartegabe balio dio; betebehar huts hori, orduan, beste kontzientziaren edukia da, eta zeharka baino ez da santua kontzientzia harentzat, hau da, kontzientzia horretan.

Horrela ezartzen delako betebeharraren balioa, *bere baitan eta bere baitarako* den santu-den gisa, kontzientzia errealetik at dagoela, orduan hori kontzientzia moral *osagabea* bezala agertzen da alde batean. Bere *jakitearen* arabera, badaki bere jakitea eta uste osoa osagabeak eta ausazkoak direla; eta bere *nahi izatearen* arabera, badaki sentimenak bere xedeak kutsatu egiten dituela. Duintasun ezagatik, ezin du hartu zoriontasuna beharrezko gisa, baizik eta ausazko zerbait gisa, eta dohain bezala lortzea baino ezin dezake itxaron.

Baina bere errealitatea osagabea izan arren, bere nahimen eta jakite *hutsari* betebeharra zerizana zaie; adigaian, errealitateari aurkakotuta dagoen heinean, edo pentsatzean da osatua. Baina zerizan absolutua, hain zuzen, pentsatutakoa eta errealitatetik haraindi postulatutakoa da; horregatik, jakite eta nahi izate moralki osagabeak betegintzat hartzen dituen pentsamendua da, eta, horrela, horiei garrantzi nagusia ematen dien heinean, zoriontasuna duintasunaren arabera banatzen duena da, hau da, horri *egotzitako merezimenduaren* arabera.

Hor mundu-ikuskera osatuta dago; izan ere, autokontzientzia moralaren adigaiak bi aldeak, betebeharrak hutsa eta errealtatea, batasun *batean* eta, horrela, bai bata baita bestea ere *une* gisa edo gaindituta gisa daude ezarrita, eta ez bere baitan eta bere baitarako izango balira bezala. Hori kontzientziak izango du mundu-ikuskera moralaren azken zatian; kontzientziak betebeharrak hutsa ezartzen du bere baitan ez beste zerizan batean, hau da, aldeak, *errepresentatutako zerbait* gisa ezartzen du, aldeak, bere baitan eta bere baitarako balio duen hori ez den zerbait bezala, baizik eta ez-moralak dena betegintzat hartzen da. Era berean, bere burua ezartzen du errealtatea, betebeharrak egokitzen ez zaiona, gaindituta izanik eta, *gaindituta* duen aldetik, edo zerizan absolutuaren *errepresentazioan*, ez du jadanik moralatasuna kontraesaten.

Hala ere, kontzientzia moralarentzat berarentzat, bere mundu-ikuskera moralak ez dauka esanahi hau, hots, berak mundu-ikuskera horretan bere adigaiak garatzen duela eta adigaiak bere objektutzat hartzen duela; ez du oihartzen formaren araberrako aurkakotza hori, ezta edukiaren araberrakoa ere; horren zatiak ez ditu lotzen eta alderatzen bata bestearekin, baizik eta bere garapenean aurrera doa, uneak elkar lotzen dituen *adigaiak* izan gabe. Izan ere, horrek *zerizan hutsa* edo objektua hori *betebeharrak* den heinean daki, bere kontzientzia hutsaren objektu *abstraktu* den heinean, jakite hutsa edo hori bera bezala. Orduan, pentsatu besterik ez du egiten, ez du aditzen. Horregatik, bere kontzientzia *errealaren* objektua ez zaio oraindik nabarmen; ez da adigai absolutua, zeinak *beste izatea* halako gisa edo bere aurkako absolutua bere burua bezala atzematen duen. Bai bere errealtate propioak bai errealtate objektibo guztia zaio *zerizangabe*; baina bere askatasuna pentsatze hutsaren askatasuna da, eta horren aurrean natura sortzen da, era berean askea den zerbait bezala. Kontzientzia moralean biak, *izate-aren askatasuna* eta izatea kontzientziaren barnean itxita egotea, era berean daudelako, orduan bere objektua *baden objektu* bihurtzen da, zeina aldi berean *pentsatu* baino ez den egiten; begiespenaren azken zatian edukia halako moduan ezarrita dago, non bere izatea *errepre-sentatua* baita, eta izatearen eta pentsatzearen lotura egitatean den bezala adierazten da, *errepresentatzea*.

Mundu-ikuskera morala halako moduan ikusten dugun heinean, non modu objektibo hori autokontzientzia moralaren adigaiak besterik ez baita (bere buruarentzat objektibo bihurtzen duena), orduan, bere

sorreraren formari buruzko kontzientzia horren bidez, bere aurkezpenaren beste tankera bat ondorioztatzen da. – Hasiera, hots, abiapuntua autokontzientzia moral *erreal* da, edo *horrelako autokontzientzia* dagoela. Izan ere, adigaiak ezartzen du determinazio honetan: autokontzientzia moralarentzat edozein errealitatek zerizana dauka betebeharrari egokitzen zaion heinean; eta adigaiak zerizan hori jakite bezala ezartzen du, hau da, norbera errealekiko batasun bitartegabekoan; batasun hori, horrela, erreal da, kontzientzia moral erreal *da*. – Horrek, kontzientzia bezala, bere edukia objektu bezala errepresentatzen du, hau da, munduaren *azken xedea* bezala, moralitasunaren eta errealitate guztiaren arteko harmonia bezala. Baina batasun hori *objektu* gisa errepresentatzen duen heinean, eta oraindik adigaia ez den heinean, objektuaren gainean boterea daukana, orduan batasuna autokontzientiaren negatibo-dena da horrentzat, edo horren baitatik at dago, bere errealitatearen haratagoko gisa, nahiz eta, aldi berean, *badena* bezala, baina pentsatua besterik ez.

Objektua ez *beste* bat den horri, autokontzientzia den heinean, geratzen zaiona betebeharrakontzientiaren eta errealitatearen (hain zuzen, bere buruaren errealitatearen) arteko harmonia-eza da. Esakuneak, beraz, hau dio orain: *ez dago moraliki betegina den ezein autokontzientzia errealik*; eta morala dena betegina den heinean soilik denez, betebeharra nahastu gabeko *berbaitan* hutsa baita, eta moralitasuna hutsa den horri egokitzean datzanez, orduan bigarren esakuneak dio oro har: *ez dago moraliki erreal* den ezer.

Baina, hirugarren, norbera *bat* den heinean, hori betebeharraren eta errealitatearen arteko batasuna da; batasun hori objektu bihurtzen zaio, moralitasun osatua bezala (baina bere errealitatearen *haratagoko* gisa), hala ere erreal izan behar duen moralitasuna.

Bi lehen esakuneen arteko batasun sintetikoaren helburu honetan, bere buruaz jabetzen den errealitatea eta betebeharra gainditutako une bezala bakarrik daude ezarrita; izan ere, ez dira banakoak; aitzitik, horiek, zeinen determinazio zerizanezkoa *bestetik aske* izatea den, euren batasunean jadanik ez dira aske bakoitza bestetik, hau da, gaindituak dira, eta, horrenbestez, edukiaren arabera, halako objektu bihurtzen dira, non bakoitzak *bestearen balioa* baitauka, eta, formaren arabera, horien arteko truke hori aldi berean *errerepresentatua* besterik ez baita. – Edo *errealiki morala ez dena*, pentsatze hutsa delako eta

bere errealtatearen gainetik dagoelako, errepresentazioan bai da morala, eta guztiz baliodun gisa hartzen da. Horrela, berriz sortzen da lehenengo esakunea, autokontzientzia morala *badagoela*, baina bigarrenarekin lotuta, *ez dagoela*, hau da, badago bat, baina errepresentazioan bakarrik; edo ez dago bat bera ere, baina beste batek ematen dio balio hori.

b. LERRADURA

Mundu-ikuskera moralean ikusten dugu, alde batetik, kontzientziak berak bere objektua sortzen duela *horretaz jabetuz*; beraz, ez dugu ikusten objektua arrotza den zerbait bezala aurkitzen duela ezta kontzientziarik gabe berari objektu bihurtzen zaiola ere; alderantziz, kontzientziak beti arrazoi baten arabera jokatzeko du, eta horri jarraiki *zeri-zan objektiboa ezartzen* du; kontzientziak badaki, orduan, zerizana bera dela; badaki bera horren ekoizpenaren *eragilea* dela. Horrela, itxuraz bere lasaitasuna eta asebatea lortu ditu, hori bakarrik lor baitezake bere objektutik haraindi joan behar ez duenean, hori jadanik hartatik haraindi ez doalako. Bestalde, hala ere, kontzientziak objektua *bere baitatik at* ezartzen du, bere buruaren haratagokoa bezala. Baina berbaitan eta berbaitarako den hori, era berean, halako eran ezartzen da, non autokontzientziatik aske ez baita, baizik eta autokontzientziaren mesedetan eta beraren bidez baita.

Mundu-ikuskera morala, orduan, egitatean oinarrian dagoen kontraesan horren garapena besterik ez da bere alde ezberdinetan; Kanten esamolde bat hemen, egokien den tokian, erabiliz, pentsamendu gabeko kontraesanen *kabi osoa* da⁸. Kontzientziak garapen horretan halako moduan jokatzeko du, non une bat finkatzen baitu eta hortik bitartegabe bestera igarotzen baita eta lehengoa gaingiditzen baitu; baina bigarren hori *aurkezten* duen bezain pronto, berriz *ezkutatzeko* du, eta aurkakoa bihurtzen du zerizan. Aldi berean, bere kontraesanaz eta *lerraduraz* ere jabetzen da; izan ere, *bitartegabe* une *honekin berarekin lotuta* dagoen une batetik igarotzen da aurkakora; une batek inolako errealtaterik ez *daukanez* berarentzat, ezartzen du, hain zuzen, une *erreal* gisa; edo, berbera dena, *une bat* berbaitan den gisa baieztatzeko, *aurkako* den una baieztatzen du berbaitan izate gisa. Horrela, aitortzen du egitatean bietako ezein ez duela serio hartzen. Hori zehazkiago aztertu behar da higidura iruzurti horren uneetan.

Utz dezagun oraingoz bakean kontzientzia moral erreala bada-goela dioen auresuposizioa, bitartegabe aurretiko zerbaitekin harremanean ez baita egiten, eta moraltasunaren eta naturaren arteko harmoniaz ardura gaitezen, lehenengo postulatuaz. Harmoniak *bere baitan* izan behar du, eta ez kontzientzia errearentzat; ez du hor aurrean izan behar, hori bien kontraesana baita. Hor aurrean *moralitasuna eskura dagoen* zerbait bezala hartzen da, eta errealtatea horrela ezartzen da, non ez baitago moralitasunarekin harmonian. Baina kontzientzia moral *erreala ekilea* da; horretan datza, hain zuzen, bere moralitasunaren errealtatea. *Ekitean* bertan, hala ere, kokapen hura tokiz aldatuta dago bitartegabe; izan ere, ekitea barneko xede moralaren egikaritzapena besterik ez da; *xedearen* bidez *determinatutako errealtatea* edo helburu moralaren eta errealtateren arteko harmonia sortzea besterik ez. Aldi berean, ekintzaren burutzea kontzientziarentzat da, burutze hori errealtatearen eta xedearen arteko batasuna *aurrean izatean* datza; eta burututako ekintzan kontzientziak bere burua banako-den gisa gauzatzten duelako, edo hor-izatea kontzientziara itzulita begiesten duelako eta gozamina horretan datzalako, orduan xede moralaren errealtatean aldi berean barnebiltzen da gozamina eta zoriontasuna deitzen zaion forma. – Ekiteak osatzen du bitartegabe, orduan, egitatean gertatzen ez dela adierazten zena, eta postulatu bat besterik izan behar ez zuena, haratagoko bat. Egintzaren bidez kontzientziak adierazten du, orduan, postulatzte hori ez dela serioa, ekitearen zentzua baita hor aurrean ezartztea hor aurrean izan beharko ez lukeena. Eta ekiteagatik harmonia postulatzten den heinean (hau da, ekitearen bidez *erreal* izan behar dena, *bere baitan* horrela izan behar da, bestela errealtatea ez litzateke *ahalgarri* izango), orduan ekitearen eta postulatuaren arteko lotura halako moduan dago eratuta, non ekiteagatik, hau da, xedearen eta errealtatearen arteko harmonia *errealagatik*, harmonia hori *ez erreal* gisa, *haratagoko* gisa ezartzen baita.

Ekiten den heinean, xedearen eta errealtatearen arteko desadostasuna ez da serio hartzen; alderantziz, *ekitea* hartzen da serio. Baina, egitatean, ekite erreala *banako* kontzientziaren ekitea bakarrik da, hau da, egite bera banako den zerbait, eta emaitza ausazkoa. Baina arrazoimenaren xedea, guztia besarkatzen duen xede orokor gisa, mundu guztia da; eta azken xede hori banako ekintza horretatik haraindi doa guztiz, eta horregatik ekite erreal guztitik haraindi kokatu behar

da. Gauza onen orokorra gauzatu behar delako, ez da egiten ezer onik. Baina, egitatean, ekite errearen *baliogabetasuna* eta xede *osoarena baino ez den errealitatea*, orain aurkeztu diren horiek, alde guztien arabera berriro lerratzen dira. Ekintza morala ez da ausazkoa eta mugatua den zerbait, *betebehar* hutsa baitauka zerizan gisa. Betebehar huts horrek osatzen du xede *oso bakarra*, eta ekintza, xedearen egikaritzapen gisa, edukiak beste edozein muga izan arren, xede absolutu guztia-
ren burutzea da. Edo bere lege *propioak* dauzkan eta betebehar hutsari aurkakotzen zaion errealitatea berriz natura gisa hartzen badugu, hala-
ko moldez non betebeharrak bere legea horretan ezin baitezake gauza-
tu, orduan, betebeharra, halako gisa, zerizana den heinean, egitatean, kontua ez da xede osoa den betebehar hutsa *burutzea*; izan ere, buru-
tzearen xede a ez zen izango betebehar hutsa, baizik eta aurkakoa, hau
da, *errealitatea*. Baina berriro ezkututzen da kontua errealitatea ez dela;
izan ere, ekite moralaren adigaiaren arabera betebehar hutsa zerizanez
kontzientzia *ekilea* da; ekin behar da, beraz, dena den; betebehar abso-
lutua adierazi behar da natura osoan, eta lege morala naturaren lege
bihurtu behar da.

Demagun *ongi gorena* zerizana dela, orduan kontzientziak ez du hartzen serio moralitasuna. Izan ere, ongi goren horretan naturak ez dauka moralitasuna ez den beste legerik. Horrela, ekite morala bera desagertzen da, ekiteak ekintzaren bidez gaintitu behar den negatibo-
den bat behar baitu aurretik. Baina natura lege etikoaren araberkoa baldin bada, orduan lege hori ekitearen bidez hausten da, baden horren gaintitzearen bidez. – Suposizio hartan, orduan, honakoa onartzen da zerizanezko egoera gisa, non ekite morala alferrikakoa den, eta horre-
lakorik ez duen behar. Moralitasunaren eta errealitatearen arteko har-
moniaren postulatua (biak adosteko ekite moralaren adigaiaren bidez ezartzen den harmonia) honela adierazten da alde honetatik: ekite morala xede absolutua denez, orduan xede absolutua da ekite morala eskura ez izatea inolaz ere.

Une horiek elkartzen ditugunean, zeinen bidez kontzientziak aurrera egiten duen bere errerepresentatze moralean, argi geratzen da kontzientziak une bakoitza berriz bere aurkakoa gaintitzen duela. Bere abiapuntua da moralitasuna eta errealitatea ez direla harmoniza-
tzen; baina hori ez du hartzen serio, *horrek* ekintzan duelako hor aurre-
an harmonia hori. Baina *ekite* hori ere ez du hartzen serio, banako zer-

bait baita; izan ere, kontzientziak hain xede garaia dauka, *ongi gorena*. Baina hori berriz gaiaren ezkutatze bat besterik ez da, hor ekite eta moraltasun oro desagertzen baita. Edo ez du hartzen serio ekite *moral*; baizik eta gehien desiratuko lukeena, absolutu-dena, ongi gorena burutua izatea eta ekite morala alferrikakoa izatea litzateke.

Emaitza horretatik abiatuta, kontzientziak, bere higidura kontr-esankorrean, aurrera joan behar du eta ekite moralaren *gainditzea* berriz nahitaez ezkutatu behar du. Moralitasuna berbaitana da; bera gertatzeko ez da beharrezkoa munduaren azken xedea burutua izatea, baizik eta kontzientzia morala *bere baitarako* izan behar da eta *aurkako-tzen* zaion *natura* topatu behar du. Hala ere, kontzientzia morala bere baitan burutua izan behar da. Horrek beraren eta bere baitan bitartegabekoa den naturaren, hau da, sentimenaren arteko harmoniaren bigarren postulatura eramaten gaitu. Autokontzientzia moralak bere xedea hutsa bezala, joeretatik eta kinadetatik aske aurkeztu du, halako moldez non berak sentimenaren xedeak bere barnean baliogabetu baititu. – Hala ere, sentipenezko zerizaren aipatutako gainditze hori kontzientziak berriz ezkutatu du. Horrek ekite du, bere xedea gauzatzen du; eta gainditu behar den sentimen autokontzientea da, hain zuzen, kontzientzia hutsaren eta errealitatearen arteko erdigune hori; kontzientzia hutsak daukan tresna da bere burua egikaritzeko, edo organoa; bulkada eta joera deitzen dena. Horregatik, joeren eta kinaden gainditze hori ez da serio hartzen, horiek baitira, hain zuzen, *bere burua egikaritzen duen autokontzientzia*. Baina horiek ez dira *zapaldu* behar, baizik eta arrazoimenari *egokitu* behar zaizkio. Horri egokiak dira gainera, *ekite* morala bere burua egikaritzen duen, hau da, *kinada* baten tankera bere buruari ematen dion kontzientzia besterik ez delako; hau da, kontzientzia bitartegabe da kinadaren eta moralitasunaren arteko harmonia hori. Baina, egitatean, kinada ez da, bera ez beste bat den baliabideak barnean daukan eta horrek eragin dezakeen tankera huts hori bakarrik. Izan ere, sentimena barnean lege eta bultzatzaile propioak dauzkan natura da; orduan moralitasunak ezin du serio hartu kinaden bultzatzailea, joeren makurdura-angelu izatea. Izan ere, horiek euren determinatutasun finko propioa eta eduki bereizgarria daukaten heinean, orduan horiei egokituko litzaizkiekeen kontzientzia horiei egokitutakoa izango litzateke; autokontzientzia moralak bere buruari debekatzen dion egokitasuna. Bien arteko harmonia, beraz, *bere baita* eta *postulatua* besterik

ez da. – Ekite moralean moraltasunaren eta sentimenaren arteko harmonia hori aurkeztu zen, baina hori *ezkutatuta* dago; kontzientziatik haraindi dago urruntasun lainotsuan, non ezer ezin den argi ikusi edo aditu; izan ere, batasun hori aditzea, saiatu dugun bezala, ezinezkoa izan da. – Baina berbaitan horretan kontzientziak bere buruari uko egiten dio. Berbaitan hori bere burutze morala da, non moraltasunaren eta sentimenaren arteko borroka bukatzen den, eta sentimena moraltasunari egokitu zaion ulertu ezin den modu batean. – Horregatik, burutze hori berriz gaia ezkutatzea da, egitatean horretan *moraltasunak* bere buruari uko egingo liokeelako, moraltasuna xede absolutuaren kontzientzia besterik ez delako, besteei guztiei aurkakotutako xede gisa, hau da, helburu *huts* gisa; xede huts horren *egiletasuna* da, eta sentimenaren gainetik goratzeaz, sentimenak muturra sartzeaz eta horren aurkakotzaren eta berarekin borrokan izateaz jabetzen da. – Burutze morala serio ez hartzea bitartegabe adierazten du kontzientziak berak moraltasuna *mugagabetasunera* bidaliz ezkututzen duenean, hau da, inoiz ez dela burutuko baieztatzen duenean.

Kontzientziarentzat balio duena, orduan, burutugabeko bitarteko egoera hori da, baina gutxienez burutzerantz doan aurrerapena izan behar du egoera horrek. Hala ere, egoera horrek ezin du hori izan; izan ere, moraltasunean aurrera egitea horren hondamendirantz abiatzea litzateke. Helburua, hain zuzen, aipatutako ezereza edo moraltasunaren eta kontzientziaren beraren gainditzea izango litzateke. Baina ezerezarri gero eta gehiago hurbiltzeari *gutxitzea* deitzen zaio. Gainera, *aurreratzeak* oro har eta *txikiagotzeak handieraren* ezberdintasunak onartuko lituzkete moraltasunean; baina ezinezkoa da horrelakorik onartzea. Moraltasunean, helburu etikoa betebeharrak *hutsa* zaion kontzientzia den aldetik, ezin da pentsatu ezberdintasunaz oro har, askoz gutxiago handieraren azaleko ezberdintasunaz; bertute *bakarra*, betebeharrak *huts bakarra*, moraltasun *Bakarra* besterik ez dago.

Serio hartzen dena ez burutze morala, baizik eta bitarteko egoera den heinean, hau da, aipatu dugun bezala, egoera ez-morala den heinean, beste alde batetik hurbiltzen gara lehenengo postulatuen edukira. Ezin da ulertu, hain zuzen, nola eska daitekeen zoriona kontzientzia moralarentzat bere *duintasuna* dela eta. Kontzientzia moralak badaki ez dela burutua, eta horregatik ezin du zoriontasuna benetan eskatu, merezimendu gisa, jasotzeko duin izango litzatekeen zerbait gisa; dohain

aske batetik, hau da, zoriontasuna, *halako* gisa, bere baitan eta bere baitarako eska dezake, eta ez oinarri absolutu batengatik; ausaz eta nahieraren arabera jasotzea espero dezake. – Moraltasun-ekak zer den adierazten du, hain zuzen, hemen, kontua ez dela moralitasuna, baizik eta zoriontasuna bere baitan eta bere baitarako, harekin loturarik izan gabe.

Mundu-ikuskera moralaren bigarren alde honen bitartez lehen aldearen beste baieztapena ere gaingitzen da, zeinaren arabera moralitasunaren eta zoriontasunaren arteko harmonia-eza auresuposatzen den. – Esperientzia hau egiten omen da, alegia, gaurko munduan morala den horri askotan gaizki doakiola, moral-eza den horri, aldiz, ondo doakiola. Hala ere, burutugabeko moralitasunaren bitarteko egoerak, ondorioztatu denez zerizanezkoa denak, argi erakusten du hautemapen eta egin beharreko esperientzia hori gaia ezkutatzea besterik ez direla. Izan ere, moralitasuna burutu gabe dagoenez, hau da, egitatean moralitasunik egiaz *ez* dagoenez, zer ote du esperientziak, horri gaizki joateko? – Baina agertu denez, aldi berean, bere baitan eta bere baitarako den zoriontasuna dela kontua, orduan erakusten da moral-eza den horri ondo doakiola juzgatzean ez dela hemen gertatzen den bidegabekeria bat esan nahi. Indibiduo bati moral gabekoa deitzea, moralitasuna oro har burutu gabekoa den heinean, *bere baitan* desagertzen da, horren oinarria hautazkoa baita. Esperientziaren judizioaren esanahia eta edukia honako hau besterik ez da, hots, bere baitan eta bere baitarako den zoriontasuna batzuek ez luketela jaso beharko, hau da, judizio horren esanahia eta edukia *bekaizkeria* da, moralitasuna estalkitza hartzen duen bekaizkeria. Baina beste batzuek horrela deitzen zaion zoriona jaso behar izatearen zergatia adiskidetasun ona da, zeinak haiei eta bere buruari dohain hori, hau da, ausa hori, *eskaintzen eta desiratzen* dien.

Kontzientzia moralean moralitasuna burutu gabe dago; hau da orain aurkezten dena, baina moralitasunaren zerizana *huts-den* burutua izatea da; burutu gabeko moralitasuna, orduan, ez da hutsa, edo moralitasun-eza da. Moraltasuna bera, orduan, kontzientzia errealean ez beste zerizan batean dago; hori legegile moral santua da. – Kontzientzian *burutu gabeko* moralitasunak, postulatzeko horren oinarria denak, *lehenik* esan nahi du moralitasuna, kontzientzian *erreal* gisa ezartzen den heinean, *beste batekin*, hor-izate batekin harremanean dagoela; beraz, bere baitan beste izatea edo ezberdintasuna onartzen du, zeinaren bidez agindu moralen multzo anitza sortzen den. Baina autokontzientzia

moralak betebeharrak *anitz* horiek zerizangabekotzat jotzen ditu; izan ere, kontua betebeharrak huts *bakarra* besterik ez da, eta *horrentzat* horiek, *determinatuak* diren heinean, ez daukate inolako egaririk. Orduan euren egia beste batean baino ezin dute eduki, eta legegile santuaren bitartez bakarrik dira santuak, ez autokontzientzia moralarentzat. – Hala ere, hori berriz gaia ezkutatzea da. Izan ere, autokontzientzia morala absolutu-dena da bere buruarentzat, eta betebeharrak horrek betebeharrak gisa *dakiena*. Baina horrek betebeharrak hutsa betebeharrak gisa daki; horrentzat santua ez dena ez da bere baitan santua, eta bere baitan santua ez dena ezin da santu bihurtu zerizan santuaren bitartez. Kontzientzia moralak ez du serio hartzen zerbaite santu bihurtzea bere burua ez *beste kontzientzia baten bitartez*; izan ere, *bere buruaren bitartez eta bere barenan* santua dena baino ez da santua horrentzat. – Ez da serioa, era berean, beste zerizan hori santua izatea, horretan zerizantasuna lortu beharko bailuke kontzientzia moralarentzat, hau da, bere baitan ezein zerizantasunik ez duen zerbaitek.

Zerizan santua halako moduan postulatu baldin bada, non horretan betebeharrak, ez betebeharrak huts gisa, baizik eta betebeharrak *determinatuen* askotasun gisa balio baitu, orduan hori berriz ezkutatu behar da, eta beste zerizana santua izango da, bere baitan *betebeharrak hutsak* soilik balioa duen heinean. Betebeharrak hutsak balioa du egitatean beste zerizan batean, ez kontzientzia moralean. Hor itxuraz moralatasun hutsak soilik balio duen arren, kontzientzia moral hori beste modu batera kokatu behar da, aldi berean berezko kontzientzia baita. Horren gan sentimenak eragiten dio moralatasunari, eta hori baldintzatzen du; hau da, moralatasuna ez da bere baitan eta bere baitarako, baizik eta *nahimen* askearen ausazkotasun bat da. Baina horren gan, nahimen huts gisa, *jakitearen* ausazkotasun bat da; *bere baitan eta bere baitarako*, moralatasuna, horregatik, beste zerizan batean da.

Zerizan hori, orduan, guztiz osatutako moralatasuna da, horren gan moralatasunak naturarekin eta sentimenarekin harremanik ez daukalako. Hala ere, betebeharrak hutsaren *errealitatea* datza horren *egikaritzean* naturan eta sentimenean. Kontzientzia moralak bere osotasun-eza honetan du, hots, horren gan moralatasunak naturarekiko eta sentimenarekiko harreman *positiboa* izatean; hori kontzientzia moralarentzat moralatasunaren une zerizanezkoa denez horrek naturarekiko eta sentimenarekiko harreman *negatiboa* bakarrik izatea. Zerizan moral hutsak,

aldiz, naturarekin eta sentimenarekin duen *borrokaren* gaindi izaki, ez dauka harreman *negatiboa* horiekin. Egitatean, harreman *positiboa* bakarrik geratzen zaio, hau da, oraintsu burutugabetzat, ezmortalizat jotzen zena. Baina errealtatetik guztiz banandua den *moraltasun hutsa*, horrekin harreman positiborik edukiko ez lukeena, kontzientziarik gabeko abstrakzio ez-erreal litzateke, non betebeharrak hutsaren pentsatzea izateko eta nahimena eta egitea izateko moraltasunaren adigaia guztiz gaudituko litzatekeen. Horregatik, horrelako zerizan guztiz moral hori, berriz, gaia ezkutatzea da, eta baztertu behar da.

Baina zerizan guztiz moral horretan kontraesanaren uneak hurbiltzen dira, non errepresentatze sintetiko hori biraka dabilen; eta aurkakotutako *Ere-ak*, zeinak errepresentazioak, pentsamendu horiek bildu gabe, errenkan jartzen dituen, aurkari bat beti beste batek ordezkarakiz, halako moldez non kontzientziak hor bere mundu-ikuskera morala bertan behera utzi behar duen eta bere baitara ihes egin behar duen.

Izan ere, kontzientzia moralak badaki bere moraltasuna burutua ez dela, aurkakotzen zaion sentimenak eta naturak eragiten diolako; eta naturak, hein batean, moraltasuna bera, halako gisa, aztoratzen du; beste hein batean, betebeharren multzo bat sortarazten du, zeinen bitartez ekite errealean kasu zehatzetan estuasunean gertatzen den; izan ere, kasu bakoitza harreman moral anitzen elkarketa da, hautemapenaren objektu bat oro har ezaugarri anitz dituen gauza bat den modu berean; eta betebeharrak *determinatua* xedea den heinean, horrek eduki bat dauka, eta bere edukia xedearen zati bat da, eta moraltasuna ez da hutsa. – Horrek beste zerizan batean dauka bere *errealitatea*. Baina errealtate horren esanahia da moraltasuna hor *bere baitan* eta *bere baitarako* dela; *bere baitarako*, hau da, *kontzientzia* baten moraltasuna da; *bere baitan*, hau da, *hor-izatea* eta *errealitatea* dauka. – Burutu gabeko lehenengo kontzientzia hartan moraltasuna ez dago gauzatuta; hor moraltasuna *berbaitan* da, *pentsamendu-gauzaren* zentzuan; izan ere, naturarekin eta sentimenarekin elkartuta dago, izatearen eta kontzientziaren errealtatearekin, zeinak bere edukia osatzen duen; eta naturak eta sentimenak ez dute inolako balio moralik. – Bigarren kontzientzian moraltasuna *burutua* bezala dago eskura, eta ez gauzatu gabeko pentsamendu-gauza bezala. Baina burutze hori hain zuzen, honetan datza, hots, moraltasunak *kontzientzia* batean *errealitatea* baita *errealitate*

askea ere daukala, hor-izatea oro har; ez dela hutsunea, baizik eta edukiz gainezka dagoela; hau da, moraltasunaren burutzea honetan datza, alegia, oraintsu balio moralik gabekotzat jo zena horren barnean eta horren baitan eskura dagoela. Behin, moraltasunak abstrakzio hutsaren errealitaterik gabeko pentsamendu-gauza bezala bakarrik eduki behar du balioa, baina, era berean, horrela ez du baliorik izan behar; bere egia errealitateari aurkakotuta izatean eta horretatik guztiz askea eta hutsunea izatean datza, eta, berriz, errealitatea izatean.

Mundu-ikuskera moralean ageri diren kontraesan horien sinkretismoa bere baitan hondoratzen da, oinarri hartzen duen ezberdintasuna, nahitaez pentsatu eta ezarri egin behar den eta, aldi berean, zerizangabekoa den ezberdintasuna jadanik hitzezkoa ere ez den ezberdintasun bihurtzen den heinean. Azkenean, ezberdin den gauza gisa ezartzen dena, ezereza nahiz erreal den gauza gisa, gauza bat eta berbera da, hor-izatea eta errealitatea; eta izate eta kontzientzia errealetik guztiz *haraindi* izan behar eta, era berean, bere baitan bakarrik eta, haratagoko gisa, ezereza izan behar dena betebeharrak hutsa da, eta horri buruzko jakitea zerizan gisa. Ezein ezberdintasun ez den ezberdintasun hori egiten duen eta errealitatea aldi berean ezer ez dela eta erreala dela, moraltasun hutsa era berean egiazko zerizana eta zerizangabekoa dela adierazten duen kontzientziak berak lehen banatu zituen pentsamenduak orain elkartuta adierazten ditu; adierazten du *norberaren* eta *berbaita* - *naren* uneak horrela determinatzea eta banatzea ez duela serio hartzen; aitzitik, *kontzientziatik at dagoela* eta absolutua dela adierazten duena autokontzientziaren noberean gordeta mantentzen du, eta guztiz *pen-tsatua* edo *berbaitan* absolutua dela adierazten duena, egiazki ez daukan zerbait bezala hartzen du. – Kontzientziari argi zaio une horiek banatzea kontua ezkutatzea dela; eta *itxurakeria* izango litzateke horri eustea. Hala ere, kontzientziak, autokontzientzia huts moral gisa, ihes egiten du, izututa, bere baitara, bere *errepresentatzearen* eta bere *zerizanaren* arteko ezberdintasun horretatik, ez-egiazkotzat jotzen duena egiazkotzat adierazten duen egia-eza horretatik. Bera, horrelako mundu-ikuskera morala erdeinatzen duen *barrunbe hutsa* da; *bere buruaren barnean* bere buruaz ziur dagoen gogo sinplea da, zeinak bitartegabe, errepresentazio haien bitartekotzarik gabe, barneak aginduta ekiten duen eta bitartegabekotasun horretan bere egia daukan. – Hala ere, lerraturako mundu hori autokontzientzia moralak bere unee-

tan duen garapena eta, horrela, bere *errealitatea* besterik ez baldin bada, orduan bere baitara itzultze horren bidez, bere zerizanaren arabera, ez da besterik izango; bere baitara itzultzea bere egia itxurazkoa izatearen *kontzientzia lortzea* da. Bere egiatzat *eduki* beharko luke beti, errepresentazio objektibotzat adierazi eta aurkeztu beharko luke bere burua, baina *jakingo* luke, aldi berean, hori lerradura⁹ bat besterik ez dela; horrela, egitatean, itxurakeria izango litzateke, eta lerradura haren *erdeinu* hura itxurakeriaren lehenengo adierazpena da.

c. BARRUNBEA. ARIMA EDERRA.
GAIZKIA ETA HORREN BARKAMENA

Mundu-ikuskera moralaren antinomia, hau da, kontzientzia moral bat dela eta ez dela, edo betebeharraren balioa kontzientziaren haratagoko bat dela eta, alderantziz, horrengan soilik gertatzen dela, honako errepresentazio honetan laburbildu zen: kontzientzia ez-moralak moralizat balio du, bere jakitea eta nahi izate ausazkoa guztiz garrantzitsutzat hartzen da eta zoriontasuna berari dohain gisa ematen zaio. Bere burua kontraesaten duen errepresentazio horrek ez zuen hartzen kontzientzia morala bere gain, beste zerizan batean ezartzen zuen. Baina nahitaez pentsatu behar duen hori bere baitatik at ezartzea, era berean, bere buruaren kontraesana da formaren arabera, hura edukiaren arabera den modu berean. Hala ere, kontraesankor agertzen den hori eta mundu-ikuskera morala behin eta berriz banatzen eta berriz desegiten saiatzen den hori bere baitan gauza bera denez, bete-behar hutsa, *jakite hutsa* bezala, kontzientziaren *norbera* besterik ez denez, eta kontzientziaren *norbera* izatea eta errealitatea besterik ez; era berean, kontzientzia *errealetik* haraindi izan behar den hori pentsatze hutsa besterik ez denez, hau da, egitatean *norbera* besterik ez, orduan *guretzat* edo *bere baitan* autokontzientzia bere baitara itzultzen da eta zerizan hura bere burua bezala daki, non *erreal*a dena aldi berean *jakite hutsa* eta *betebehar hutsa* den. Bere buruarentzat bere ausazkotasunean guztiz balio duena da, bere bitartegabeko banakotasuna jakite eta ekite huts gisa dakiena, bere burua egiazko errealitatea eta harmonia gisa dakiena.

Barrunbearen norbera hori, bere burua egia absolutua eta izatea dela bitartegabe ziur dakien gogoia, gogoaren hirugarren mundutik etorri zaigun *hirugarren norbera* da, eta lehenagoko norberekin laburki

alderatu behar dugu. Mundu etikoaren egia bezala aurkezten den osotasuna edo errealitatea *pertsonaren* norbera da; bere hor-izatea *berrezagutua izatea* da. Pertsona substantziarik gabeko norbera den modu berean, bere hor-izate hori errealitate abstraktua da; pertsonak balio du, eta, hain zuzen, bitartegabe; norbera bere izatearen osagaien bitartegabe datzan puntua da; puntu hori bere orokortasunetik bereizi gabe dago, biak ez daude, orduan, higitzen eta harremanean; orokor-denak ez dauka bereizkuntzarik horrengan, eta ez da norberaren edukia, eta norberak ez du bere burua osatzen. – *Bigarren norbera* bere egia lortu duen kulturaren mundua da, edo bere baitara itzuli den bikoiztasunaren gogo, hots, askatasun absolutua. Norbera horretan banakotasunaren eta orokortasunaren bitartegabeko batasun hura hausten da; orokordena, era berean, gogo-zerizan erabateko, berrezagutua izatea edo nahimen eta jakite orokorra izaten irauten duena, norberaren *objektua* eta edukia eta bere errealitate orokorra da. Baina ez dauka norberarengandik askea den hor-izatearen forma; norbera horretan ez du lortzen, horregatik, ezein osotasun, ezein eduki positibo, ezein mundurik. Autokontzientzia moralak bere orokortasuna aske uzten du, halako moduan non hori natura propio bat bihurtzen baita, eta, era berean, bere barnean atxikitzen dio gaindituta bezala. Baina hori ezkutatzeko joko bat besterik ez da, non bi determinazio horiek euren lekuak trukatzeko dituzten. Autokontzientziak barrunbe gisa bakarrik lortzen du, *bere buruaren ziurtasunean*, *edukia* bai lehenago betebeharrak kaskala zenarentzat baita zuzenbide kaskalarentzat eta nahimen orokor kaskalarentzat ere; eta hor-izatea bera lortzen du, bere buruaz duen ziurtasun hori era berean *bitartegabeko-dena* delako.

Bere egia horretara ailegatuta, autokontzientzia moralak bere barnean zegoen banaketa baztertzen edo gainditzen du, ezkutatzearen abiapuntu zena, *berbaitanaren* eta *norberaren* banaketa, betebeharrak hutsaren, *xede* huts gisa, eta *errealitatearena*, helburu hutsari aurkakotzen zaion natura eta sentimen gisa. Horrela bere baitara itzultzen da, gogo moral *konkretua* da, zeinak, betebeharrak hutsaren kontzientzian, ez dion ematen bere buruari kontzientzia errealearen aurkakoa izango litzaitekeen eredu huts bat, baizik eta betebeharrak hutsa eta horri aurkakotzen zaion natura gainditutako uneak dira; gogo hori bitartegabeko batasunean *egikaritzen den zerizan moral* da, eta ekintza bitartegabe tankera moral *konkretua*.

Demagun ekitearen kasu bat dugula; kontzientzia jakilearentzat errealitate objektibo bat da. Kontzientzia horrek, barrunbe gisa, kasu hori modu konkretu bitartegabekoan daki; eta, aldi berean, kasu hori kontzientziak hura dakien moduan bakarrik da. Jakitea ausazkoa da, objektua ez beste zerbait den heinean; baina bere buruaz ziur den gogoaz ez da pentsamenduen horrelako jakite eta sortze ausazkoa bere barnean, errealitatea horietatik ezberdina izaki, baizik eta kasua, *bere baita* - *naren* eta *norberaren* arteko banaketa gaindituta dagoen heinean, bitartegabe jakitearen sentipenezko *ziurtasunean* dago *bere baitan* dagoen bezala; eta hori *bere baitan* dago jakitea horretan dagoen bezala bakarrik. – Ekitea, egikaritzapen gisa, nahimenaren forma hutsa da horrenbestez; errealitatearen iraulketa soila da, *baden* kasu batetik *egina* den errealitate batera, jakite *objektiboaren* modu soiletik *errealitateari* buruzko jakitearen modura, kontzientziak sortutakoa den aldetik. Sentipenezko ziurtasuna bitartegabe gogoaren berbaitanean jasotzen da edo, hobeto, iraultzen den modu berean iraulketa hori sinplea eta bitartekotu gabea da, adigai hutsaren zehar egindako igarobidea edukia aldatu gabe, berari buruz dakien kontzientziaren interesak determinatzen duen edukia aldatu gabe. – Barrunbeak, gainera, ez ditu bereizten kasuaren inguruabarrak betebeharrak ezberdinetan. Ez du jokatzeko *erdi-gune orokor positiboa* bezala, non betebeharrak anitzek, bakoitzak bere baitarako, substantzia aldaezina halako moduan jasoko luketen, non ekitea ezinezkoa izango bailitzateke, kasu konkretu bakoitzak aurkakotza eta kasu morala den aldetik betebeharraren aurkakotza barnebilduko lukeelako (hau da, ekitearen determinazioan, alde *bat*, betebeharrak *bat* beti hautsiko litzatekeelako), *edo* ekitearen denean, bi betebeharrak aurkakotzetako bat egiatan hautsiko bailitzateke. Barrunbea gehienbat Bat negatiboa edo norbera absolutua da, zeinak substantzia moral ezberdin horiek baliogabetzen dituen; betebeharraren araberrako ekite sinplea da, betebeharrak hori edo hura osatzen ez duena, baizik eta eskubide konkretuak dakizkien eta egiten dituen. Orduan, lehenik oro har *egite* morala da, egite gisa, ekintzarik gabeko aurreko moralitasunaren kontzientziak helmugatza hartu duena. – Egintzaren tankera konkretua kontzientzia ezberdintzaileak analiza dezake ezaugarri ezberdinetan, hau da, hemen harreman moral ezberdinetan, eta horiek edo absolutuki baliotun gisa har daitezke, izan behar duen bezala betebeharrak izan behar baldin badu, edo aldera eta analiza daitezke. Barrunbearen ekintza moral sinplean, betebeharrak hain nahasita daude non banako zerizan

horiek guztiak bitartegabe *deuseztatzen* baitira eta, betebeharra zein den probatzeko astindua ez baita gertatzen barrunbearen ziurtasun irmoan.

Are gutxiago dago eskura barrunbean kontzientziaren joan-eto-
rri zalantzati hura, zeinak behin moraltasun hutsa deitzen zaiona bere baitatik at beste zerizan santu batean ezartzen duen eta bere burua ez-santutzat hartzen duen, eta beste behin, araztasun morala bere barnean eta sentipenezko-denaren eta morala-denaren arteko elkarlotura beste zerizanean ezartzen duen.

Mundu-ikuskeraren moralaren kokapen eta lerradura¹⁰ horiei guz-
tiei uko egiten die, betebeharra eta errealtatea kontraesankor balira
bezala hartzen duen kontzientziari uko egiten dion heinean. Azken
horren arabera moralki ekiten dut, *jabetzen naizen heinean* betebeharrak
hutsa bakarrik burutzen dudala, eta ez *beste edozer* gauza; horrek esan
nahi du, egitatean, ekiten *ez dudana heinean*. Baina benetan ekiten
dudana heinean, neure buruaz jabetzen naiz eskura dagoen eta sortu nahi
dudana *errealitate* bat bezala, beste bat bezala, eta xede *jakin* bat daukat
eta betebeharrak *jakin* bat betetzen dut; hor bilatu beharko litzatekeen bete-
beharrak hutsa ez *beste* gauza bat dago. – Barrunbea, aldiz, honen kon-
tzientzia da, hots, kontzientzia moralak *betebeharrak hutsa* bere ekitearen
zerizan gisa adierazten baldin badu, xede huts hori gaia ezkutatzea dela;
izan ere, gaia da betebeharrak hutsa pentsatze hutsaren abstrakzio hutsale-
an datzala, eta bere errealtatea eta edukia errealtate jakin batean baka-
rrik daukala, kontzientziaren beraren errealtatea (eta ez pentsamendu-
gauza bezala, baizik eta banako bat bezala) den errealtate batean.
Barrunbeak bere egia *bere baitarako* dauka bere buruaren *ziurtasun*
bitartegabekoan. Bere buruaren ziurtasun konkretu *bitartegabeko* hori
zerizana da; ziurtasun hori kontzientziaren aurkakotzaren arabera azter-
tzen bada, orduan *banakotasun* bitartegabeko propioa egite moralaren
edukia da; eta egite horren *forma*, hain zuzen, norbera hori da, higidu-
ra huts gisa, hau da, *jakite* gisa, edo *uste oso propioa*.

Hori bere batasunean eta uneen esanahian zehazkiago aztertuz
gero, kontzientzia moralak bere burua *berbaitana* edo *zerizana* bezala
ulertzen du, baina barrunbe gisa ulertzen du *berbaitarako* izatea edo
bere *norbera*. – Mundu-ikuskeraren moralaren kontraesana *desegiten* da,
hau da, bere oinarrian dagoen ezberdintasuna ez da inolako ezberdinta-
sunik, eta negatibotasun hutsera igarotzen da; baina negatibotasun hori,

hain zuzen, *norbera* da, *norbera* sinple bat, zeina era berean bere burua-
ren jakite *hutsa* den eta *banako* kontzientzia *horrena*. Norbera horrek
osatzen du lehen hutsik zegoen zerizanaren edukia, norbera zerizan
erreala delako, zeinak ez duen zerizanari arrotza zaion naturaren eta
lege propioetan beregaina den naturaren esanahia. Negatibo gisa, zeri-
zan hutsaren *desberdintasuna* da, eduki bat, eta, hain zuzen, bere bai-
tan eta bere baitarako balio duena.

Gainera, norbera hori, bere buruarekin berdin den jakite huts
gisa, *orokor-dena* da *erabat*, halako moldez non, hain zuzen, jakite hori,
bere jakite propio gisa, uste oso gisa, *betebeharra* baita. Betebeharra ez
da jadanik norberari aurkakotzen zaion orokor-dena, baizik eta badaki
banatu izate horretan baliorik ez duela; legea da orain norberaren esku-
tik, eta ez norbera legearen eskutik. Baina legeak eta betebeharrak ez
daukate *berbaitarako* izatearen esanahia bakarrik, baizik eta *berbaitan*
izatearena ere bai, zeren jakite hori, bere buruarekiko berdin izateaga-
tik, hain zuzen, *berbaitana* baita. Kontzientzian *berbaitan* hori berbai-
tarako izatearekin zuen batasun bitartegabeko hartatik bereizten da;
horrela aurkakotuz, izatea da, *beste batentzako izatea*. – Betebeharrak
badaki orain norberak baztertu duen betebehar gisa *unea* besterik ez
dela; *zerizan absolutua* izateko esanahitik norbera ez den, *bere baita* -
rako ez den izatera hondoratu da, eta, horregatik, *beste batentzako izate* -
tea da. Baina *beste batentzako izate* horrek zerizanezko une izaten
dirau, norberak, kontzientzia gisa, berbaitarako izatearen eta beste
batentzako izatearen arteko aurkakotzaosatzen duelako, eta orain bete-
beharra horrengan bitartegabe kontzientzia *erreala* delako, ez kon-
tzientzia huts abstraktua soilik.

Beste batentzako izate hori, orduan, *bere baitan* den, norbera-
rengandik ezberdintzen den substantzia da. Barrunbeak ez dio uko egin
betebehar hutsari edo *berbaitan abstraktuari*, baizik eta hori besteen
aurrean *orokortasun* gisa jokatzearan datzan zerizanezko *unea* da. Auto-
kontzientziaren osagai komuna da, eta hori substantzia, non egintzak
iraupena eta *errealitatea* daukan; besteek *berrezagutu izatearen* *unea*.
Autokontzientzia moralak ez dauka berrezagutua izatearen, *hor dago* -
en kontzientzia hutsaren *unea*, eta horregatik ez da kontzientzia ekilea,
egikaritzaila. Bere *berbaitana* horrentzat, edo zerizan *ez-erreal* abs-
traktua edo izatea da, gogoaren maila ez duen *errealitate* gisa. Baina
barrunbearen baden *errealitatea norbera* den errealitatea da, hau da,

bere buruaz jabetzen den hor-izatea, berrezagutua izatearen gogo-osa-
gaia. Egitea, horregatik, bere *banako* edukia osagai *objektibora* igor-
tzea da, non edukia orokorra eta berrezagutua den, eta, hain zuzen,
berrezagutua izateak bihurtzen du ekintza errealitate. Ekintza berreza-
gutua eta horregatik erreal da, baden errealitatea uste osoarekin edo
jakitearekin bitartegabe elkarlotuta dagoelako, edo bere xedeari buruz-
ko jakitea bitartegabe hor-izatearen osagaia delako, berrezagutze oro-
korra. Izan ere, ekintzaren *zerizana*, betebeharra, barrunbeak horretan
duen *uste osoan* datza; uste oso hori, hain zuzen, *berbaitana* bera da;
bere baitan den *autokontzientzia orokorra* da, edo *berrezagutua* izatea
eta, beraz, errealitatea. Betebeharraren uste osoarekin egiten denak,
beraz, bitartegabe iraupena eta hor-izatea dauka. Jadantik ezin da esan
asmo ona ez dela gauzatzen, edo on-dena egoera kaskarrean dagoenik;
baizik eta betebeharraren bezala jakina dena burutzen eta gauzatzen da, hain
zuzen, betebeharraren arabera *autokontzientzia* guztien orokor-
dena, berrezagutua dena eta, beraz, badena baita. Baina banatuta eta
bakarka hartuta, norberaren edukirik gabe, betebeharrari *beste baten* -
tzako izatea da, garden-dena, edukirik gabeko zerizantzasunaren esa-
nahia duena oro har.

Begira dezagun atzera, *gogo-errealitatea* agertzen zen alorrera:
adigaia zen indibidualtasunaren adierazpena *berbaitan eta baitarakoa*
dela. Baina adigai hori bitartegabe adierazi zuen tankera *kontzientzia*
zintzoa zen, zeina *gai abstraktuaz* beraz arduratzen zen. *Gai* hori *bera*
hor *predikatua* zen; baina barrunbean bakarrik da *subjektua*, zeinak
kontzientziaren une guztiak bere baitan ezarri dituen eta zeinarentzat
une horiek guztiak (substantziatasuna oro har, kanpoko hor-izate eta
pentsatzearen zerizana) bere buruaren ziurtasun horretan barnebilduta
dituen. Mundu etikoan du *gaiak berak* substantziatasuna oro har; kul-
turan du kanpoko hor-izatea; moralitasunean du bere burua dakien pen-
tsatzearen zerizantzasuna; eta barrunbean une horiek bere baitan bertan
dakizkien *subjektua* da. Kontzientzia zintzoak *gai kaskala bera* besterik
eskuratzen ez baldin badu, orduan barrunbeak, aldiz, bere buruaren
bitartez gaiari ematen dion bere osotasunean lortzen du. Barrunbea
botere hori da kontzientziaren uneak *une* gisa dakizkielako eta bere
zerizan negatibo gisa menpean dituelako.

Barrunbea ekitean agertzen den aurkakotzaren banako determi-
nazioei eta berak determinazio horien naturari buruz daukan kontzien-

tziari lotuta aztertzen badugu, orduan lehen eta behin ekin behar den *kasuaren errealitatea dakienak* bezala jokatzeko du. *Orokortasunaren* unea jakite horretan dagoen heinean, ekite zintzoaren jakiteari dagokio bere aurrean zabalduak errealitatea modu mugagabea besarkatzea eta kasuaren inguruabarrak zehazki ezagutzea eta balioestea. Baina jakite hori, berak orokortasuna *une* bat bezala *ezagutzen* duelako, inguruabarrei buruzko halako jakitea da, zeinak badakien horiek ez dituela besarkatzen edo horietan ez dela zintzoa. Jakitearen harreman egiazki orokorra eta hutsa izango litzateke aurkakotutakoa ez denarekin izango lukeena, bere buruarekin izango lukeena; baina bere barnean zerizanezkoa den aurkakotzaren bidez *ekitea* kontzientziaren negatibo-denari lotzen zaio, *bere baitan den* errealitate bati. Kontzientzia hutsaren sinpletasunaren, guztiz *beste denaren* edo *bere baitango* aniztasunaren aurrean, hori inguruabarren aniztasun absolutua da, zeina mugagabe banatzen eta zabaltzen den, atzerantz bere baldintzetara, albora aldamenekora, aurrera bere ondorioetara. – Kontzientzia zintzoa gaiaren izaeraz eta horrekin duen erlazioaz jabetzen da; eta badaki, berak ekiten duen kasua ez duela orokortasunaren eskakizunaren arabera ezagutzen eta inguruabar guztiak osoki balioetsi izanaren itxurak egiteak ez duela baliorik. Baina inguruabar guztiak ezagutzea eta balioestea nolabait eskura dago; baina *une* bezala bakarrik, *besteentzat* den zerbait bezala; eta bere osatugabea jakiteak, *bere* jakitea delako, balio dio jakite aski burutu gisa.

Berdina gertatzen da zerizaren orokortasunari edo kontzientzia hutsaren bidezko edukien determinazioari dagokienez. – Ekitera abiatzen den barrunbea kasuaren hainbat alderi lotzen zaio. Kasua guztiz apurtzen da, eta, ere berean, kontzientzia hutsak horrekin duen harremana, zeinaren bidez kasuaren aniztasuna *betebeharren* aniztasun bat den. – Barrunbeak badaki betebeharren artean aukeratu eta erabaki behar duela, bakar bat ere ez baita bere determinatutasunean edo bere edukian absolutua, *betebehar hutsa* baizik. Baina abstraktu horrek, bere errealitatean, bere buruaz jabetzen den Niaren esanahia lortu du. Bere buruaz ziur den gogoan bere barnean lasai dago barrunbe gisa, eta bere orokortasun *erreal*a edo bere betebeharra betebeharrean daukan *uste oso* hutsean datza. Uste oso *huts* hori, halako gisa, *betebehar* hutsa bezain kaskala da; eta hutsa izateak esan nahi du horrengan ezer ez dela, ezein eduki zehatzik ez dela betebehar. Baina ekin behar da, indi-

biduoak *erabaki* behar du; eta bere buruaz ziur den gogoak, zeinean *berbaitanak* bere buruaz jabetzen den Niaren esanahia lortu duen, badaki determinazio eta eduki hori bere buruaren *ziurtasun* bitartegabekoan hartzen. Hori da, determinazio eta eduki gisa, *berezko* kontzientzia, hau da, kinadak eta joerak. – Barrunbeak ez du onartzen inolako edukirik absolutu bezala, determinatu-den ororen negatibotasun absolutua baita. *Bere baitatik abiatuta* erabakitzen du; baina norberaren zirkulua, non determinazioa, halako gisa, kokatzen zen, sentimen deitzen zaiona da; bere buruaren ziurtasun bitartegabekotik eduki bat lortzeko, sentimena besterik ez daukagu eskura. – Aurreko tankeretan onden edo gaitz-den, lege edo zuzenbide gisa aurkeztu zen guztia bere buruaren ziurtasun bitartegabekoa ez *beste* zerbait da; hori, orain beste batentzako izate den *orokor-dena* da; edo, beste era batera, kontzientzia bere buruarekin bitartekotuz, kontzientziaren eta bere egia propioaren artean agertzen den objektua, kontzientzia bere baitatik baztertzen duena, bere bitartegabekotasuna balitz bezala. – Baina barrunbearentzat bere buruaren ziurtasuna egia huts bitartegabekoa da; eta egia hori da *eduki* gisa errepresentatzen den bere buruaren ziurtasun bitartegabekoa, hau da, banako-denaren nahiera eta kontzientziarik gabeko berezko izatearen ausazkotasuna.

Eduki horrek, aldi berean, *zerizantasun* moral edo *betebehar* gisa balio du. Izan ere, betebehar hutsa, jadanik legeak aztertzerakoan argi geratu zen bezala, axolagabekoa da edozein edukiren aurrean, eta edozein eduki onartzen du. Hemen, aldi berean, *berbaitarako* izatearen forma zerizanezkoa du, eta banako uste osoaren forma hori betebehar hutsaren hutsaltasunaren kontzientzia besterik ez da, betebehar hutsa unea besterik ez izatearen kontzientzia, bere substantziatasuna predikatu bat besterik ez izatearen kontzientzia, bere subjektua edukia dohain gisa ematen dion, edozein eduki forma horri lotu eta edozein edukiri bere ardura lotu diezaiokeen indibiduoan daukan predikatua. – Indibiduo batek bere ondasuna modu jakin batean gehitzen du; betebeharra da bakoitza bere burua eta bere familia mantentzeaz arduratzea, baita era berean bere auzokoentzat baliagarri izateko eta behartsuak laguntzeko *ahalbidez* ere. Indibiduoak badaki hori betebeharra dela, eduki hori bere buruaren ziurtasunean barnean duelako bitartegabe; gainera, ulertzen du kasu horretan betebeharra betetzen duela. Besteek agian modu jakin hori gezurtzat hartuko dute; *horiek* kasu konkrituaren beste

aldeei eusten diete; *horrek*, aldiz, alde horri eusten dio ondasuna gehitzea berarentzat betebeharrak hutsa dela dakielako. – Besteek indarkeria eta bidegabekeria deitzen duten horrek bere beregaintasuna baieztatzen du; horiek koldarkeria deitzen dutena bere bizitza eta auzokoentzat erabilgarri izateko aukera mantentzeko betebeharrak da; ausardia deitzen dutenak, aldiz, bi betebeharrak hausten ditu. Baina koldarkeriak ezin du hain ezgauza izan jakiteari uzteko bizitza eta besteei baliagarri izateko aukera mantentzea betebeharrak direla; bere ekitea betebeharraren arabera izateaz *uste osoa* ez edukitzeko, eta betebeharrarekin adostasuna *jakitean* datzala jakiteko; bestela ez-morala izateko baldarkeria egingo luke. Moraltasuna betebeharrak bete izateko kontzientzian datzanez, orduan egiteari ez zaio ez koldarkeria ezta ausardia deitzen den hori ere faltako; betebeharrak deitzen den abstraktuak eduki hura izan dezake, hori izan dezakeen bezala; ekiten duena badaki, beraz, betebeharrak dela, eta hori dakien heinean eta betebeharrean uste osoa izatea betebeharraren arabera izatea den heinean, horrela berrezagutzen dute besteek hori; horren bitartez ekintzak balio du eta hor-izate erreala dauka.

Betebeharrak eta jakite hutsaren erdigune jasaille orokorrean edozein eduki, berdin zein den, ezartzen duen askatasun horren aurka alferrikakoa da beste eduki bat ezarri beharko litzatekeela esatea; izan ere, berdin zein den, guztiek daukate *determinatutasunaren orbana* euren baitan; jakite hutsak, aldiz, ez dauka orban hori, uko egin diezaioke edozein determinatutasuni, edo nahi duen determinatutasuna onar dezake. Eduki oro, determinatua delako, besteen maila berean dago, horrek itxuraz bere barnean berezi-dena gainditu arren. Kasu errealean betebeharrak *aurkakoa* eta, horren bidez, *banakoaren* eta *orokorraren* arteko aurkakotzan bikoizten den heinean, itxuraz betebeharrak hark, zeinaren edukia orokor-den bera den, horren bidez bitartegabe betebeharrak hutsaren izaera bere baitan dauka, eta forma eta edukia guztiz adostuta daude; halako moldez non, adibidez, guztien onaren mesederako ekintzak lehentasuna baitauka on banakoaren mesederakoaren aldean. Baina betebeharrak orokor hori, oro har, bere baitan eta bere baitarako den substantzia gisa, zuzenbide eta lege gisa *agertzen* dena da; eta horrek bai jakitea eta uste osoa bai banakoaren interes bitartegabekoa ere *zei nahi ere diren* balio du; hain zuzen, horren *formaren* aurka zuzentzen da moraltasuna oro har. Baina bere *edukiari* dagokionez, eduki *jakin*

bat da, guztien ona banako onari *aurkakotzen* zaion heinean; horrela, bere legea halakoa da, non barrunbeak baitaki horretatik guztiz aske dela, eta bere buruari eskumen absolutua ematen dio legea onartzeko edo baztertzeko, uzteko edo betetzeko. – Beraz, banakoari eta orokorrari buruzko betebeharra ezberdintzea, aurkakotzaren izaeraren arabera, ez da gauza finkoa. Aitzitik, banakoak bere buruarentzat egiten duen orokorrari ere ekartzen dio onura; zenbat eta gehiago arduratu bere buruaz, hainbat eta handiago da bere *aukera besteentzat* baliagarri izateko eta, gainera, bere *errealitatea* besteekin izatean eta bizitzean bakarrik datza; bere gozamen bakarrak besteei beraiena emateko eta euren gozamena lortzen laguntzeko zentzua dauka funtsean. Banakoari, hau da, bere buruari dagokion betebeharra betetzean, bada, orokorrari dagokiona ere betetzen da. – Betebeharren balioespenak eta eraketak, hemen gertatuz gero, orokor-denak ekintzan lortuko lukeen abantaila neurtzera eramango luke; baina horrela, hein batean, moraltasuna *ulermenaren* beharrezko *ausazkotasunean* erortzen da; beste hein batean, barrunbearen zerizana da neurtze eta balioeste hori *alde batera uztea* eta horrelako arrazoirik gabe berez erabakitzea.

Modu horretan ekiten du eta mantentzen du bere burua barrunbeak *berbaitan* izatearen eta *berbaitarako* izatearen batasunean, pentsatze hutsaren eta indibidualtasunaren batasunean; eta bere buruaz ziur den gogoia da, zeinak bere egia bere baitan daukan, bere norberarengan, bere jakitean, eta horretan betebeharrari buruzko jakite gisa. Bere burua mantentzen du ekintzan *positiboa* den hori, hau da, bai edukia bai betebeharraren forma eta betebeharrari buruzko jakitea, norberari, bere buruaren ziurtasunari dagokiolako; baina norberari *aurkakotu* nahi zaion horrek *berbaitan propio* gisa, ez-egiatzat, gainditutzat, unetzat bakarrik balio du. Ez du balio, orduan, *jakite orokorrak* oro har, baizik eta inguruabarrei buruz duen *ezagupenak*. Betebeharrean, *bere baitan den* orokor gisa, sartzen du bere indibidualtasun berezkitik hartzen duen edukia; izan ere, eduki hori bere baitan bertan dagoen edukia da; edukia, bere erdigune orokorraren bitartez, betetzen duen *betebehar* bihurtzen da; eta betebehar huts kaskala, hain zuzen, horregatik, gainditu gisa edo une gisa ezartzen da; eduki hori bere gainditutako hustasuna edo beteketa da. – Baina, era berean, barrunbea edozein edukitik aske da; lege gisa balio behar duen edozein betebehar zehatz baztertzen du bere baitatik; bere buruaren ziurtasunaren indarrean barrunbeak

lotzeko eta askatzeko autarkia absolutuaren bikaintasuna dauka. – *Autodeterminazio* hori, horregatik, bitartegabe, betebeharren arabera-koa da erabat; betebeharra jakitea bera da; baina norberatasun sinple hori *berbaitana* da; izan ere, *berbaitana* bere buruarekiko berdintasun hutsa da, eta hori kontzientzia horretan da.

Jakite huts hori bitartegabe *beste batentzako izatea* da; izan ere, bere buruarekiko berdintasun huts bezala *bitartegabekotasuna* da, edo izatea. Baina izate hori, aldi berean, orokor-den hutsa da, guztien norberatasuna; edo ekitea berrezagutua da eta, horregatik, erreala. Izate hori barrunbea bitartegabe autokontzientzia guztiekin berdintasun harremanean ezartzen duen osagaia da; eta harreman horren esanahia ez da norberarik gabeko legea, baizik eta barrunbearen norbera.

Baina barrunbeak egiten duen zuzenbide hori aldi berean *beste arentzako izatea* delako, itxuraz ezberdintasun bat sortzen da horren- gan. Burutzen duen betebeharra eduki *jakin* bat da; kontzientziaren *norbera* da, eta horrela bere buruaz duen *jakitea*, bere buruarekin duen *berdintasuna*. Baina berdintasun hori, behin burutuz gero, behin izate-aren erdigune orokorrean ezarriz gero, ez da jadanik *jakitea*, ez da bere ezberdintasunak era berean bitartegabe gainditzen dituen ezberdintze-ekintza; *izatean*, aldiz, ezberdintasuna iraupenaren moduan ezartzen da, eta ekintza ekintza *determinatu* bat da, guztien autokontzientziaren osagaitik ezberdina, hau da, ez da nahitaez berrezagutua. Bi aldeak, ekiten duen barrunbea eta ekintza hori orokortzat berrezagutzen duen kontzientzia orokorra, egite horren determinatutasunetik *aske* daude biak. Askatasun horren ondorioz, loturaren erdigune erkidean gertatzen den harremana erabateko ezberdintasunaren erlazioa da; horren bidez, kontzientziak, ekintzaren helmuga denak, ekiten duen eta bere buruaz ziur den kontzientziaz erabateko ziurtasun gabezia du. Gogoak ekiten du, berak baden determinatutasun bat ezartzen du; *izate* horri, bere egia den aldetik, eusten diote besteei, eta horrela gogo horretaz ziur daude; hor adierazi du berarentzat betebeharra *zer* den. Baina edozein betebe- har *zehatzetik* aske da; besteei erreala dela pentsatzen duten puntutik at dago; eta izatearen beraren erdigune horrek eta betebeharrak, *bere bai -tan* den zerbait gisa, une gisa soilik hartzen ditu. Besteei aurkezten diena berririo ezkututzen du, edo bitartegabe ezkutatu du. Izan ere, horrentzat bere *errealitatea* ez da aurkeztutako betebehar eta determi- nazio hori, baizik eta bere buruaz duen ziurtasun absolutuan daukana.

Besteek, orduan, ez dakite barrunbe hori moralki ona edo txarra den, edo, are gehiago, hori ezin jakiteaz gain txartzat hartu behar dute. Izan ere, barrunbea betebeharraren *determinatutasunetik* eta betebeharretik, *bere baitan* den zerbait gisa, askea denez, besteak ere askeak dira modu berean. Barrunbeak horiei aurkezten dien hori horiek badakite ezkutatzen; horren bidez, beste baten *norbera* bakarrik adierazten da, ez beraiena; horiek badakite horretatik aske direla, eta, gainera, euren kontzientzia propioan desegin behar dute, juzgatuz eta argituz deuseztatu behar dute, euren *norbera* mantentzeko.

Baina barrunbe horren ekintza ez da *norbera* hutsak baztertutako izatearen *determinazioa*. Betebehar gisa balio duen eta berrezagutu behar den hori jakitearen eta horren uste osoaren (betebeharrarena balitz bezala) bitartez bakarrik da, egintzan bere buruaz duen jakitearen bitartez da. Egintzak *norbera* hori jadanik bere baitan edukitzeari uzten baldin badio, bere zerizana den hori izateari uzten dio. Kontzientzia horrek baztertu duen bere hor-izatea errealitate arrunta izango litzateke, eta ekintza bere atsegina eta guraren burutzea bezala agertuko litzauguke. *Hor izan* behar den hori hemen zerizantasuna da, bere burua adierazten duen indibidualtasun gisa *dakielako*; eta *jakina izate* hori berrezagutua dena da eta, *halako* gisa, *hor-izatea* eduki behar duena.

Norbera hor-izatera sartzen da *norbera gisa*; bere buruaz ziur den gogoia besteentzat existitzen da *halako gisa*; bere *bitartegabeko* ekintza ez da balio duen eta erreala den hori; berrezagutua dena ez da *determinatua* eta *berbaitan den hori*, baizik eta bere burua dakien *norbera* soilik *halako gisa*. Irautearen osagaia autokontzientzia orokorra da; osagai horretan sartzen dena ezin da izan ekintzaren *eragina*; horrek ezin du hor geratu eta ez du irauterik; autokontzientzia bakarrik da berrezagutua dena, eta errealitatea lortzen du.

Horrela ikusten dugu berriz *hizkuntza* gogoaren hor-izate gisa. Hori *besteentzat* den autokontzientzia da, zeina bitartegabe *halako gisa eskura* dagoen eta, *horrela*, orokorra den. Hori bere baitatik banatzen den *norbera* da, zeina $Ni = Ni$ huts gisa objektibo bihurtzen den, eta objektibotasun horretan bere burua *norbera hori* bezala mantentzen duen eta, aldi berean, besteekin bat egiten duen eta *beraien* autokontzientzia den; besteek bera jasotzen duten modu berean jasotzen du bere burua, eta jasotzea, hain zuzen, *norbera bihurtutako hor-izatea* da.

Hizkuntzak hemen lortzen duen edukia ez da jadanik kulturaren munduaren bihurritutako eta bihurritzen duen eta urratutako norbera, baizik eta bere baitara itzulitako, bere buruaz eta bere norberarengan bere egiari buruz edo bere berrezagutua izateari buruz ziur den eta, jakite hori gisa, berrezagutua den gogoia. Gogo etikoaren hizkuntza legea da, eta agindu sinplea, eta kexa, gehienbat beharrezkotasunagatik jariatzen den malkoa dena; kontzientzia morala, aldiz, oraindik *mutua* da, bere barnean itxita dago, norberak horrengan oraindik hor-izaterik ez baitauka, baizik eta hor-izateak eta *norberak* kanpoko harremana dute oraindik. Baina beregainak diren eta berrezagutuak diren autokontzientzien erdigune gisa baino ez da agertzen hizkuntza, eta *baden norbera* bitartegabe orokorra, anitza eta aniztasun horretan berrezagutua izate sinplea da. Barrunbearen hizkuntzaren edukia *bere burua zerizan gisa dakien norbera* da. Hori besterik ez da hizkuntzak adierazten duena, eta adierazte hori da egitearen egiazko errealitatea eta ekintzaren balioa. Kontzientziak bere *uste osoa* adierazten du; uste oso horretan baino ez da ekintza betebeharrak; eta ekintzak betebeharrak gisa *balio* du uste osoa *adierazten* den heinean. Izan ere, autokontzientzia orokorra *baden* ekintza *zehatzetik* aske da; horrek, *hor-izate* gisa, ez dio ezer balio, baizik eta ekintza betebeharrak izatearen *uste osoak*, eta uste oso hori hizkuntzan da errealak. – Ekintza egikaritzeak ez du esan nahi hemen bere edukia *xedearen* edo *berbaitarako izatearen* formatik errealitate *abstraktuaren* formara igortzea, baizik eta bere buruaren bitartegabeko *ziurtasunaren* formatik (zeinak bere jakitea edo berbaitarako izatea zerizan gisa dakien) kontzientziak betebeharrean uste osoa daukala eta betebeharrak barrunbe gisa *bere buruaren bidez* dakiela dioen *baieztapenaren* formara; baieztapen horrek baieztatzen du, orduan, kontzientziak uste osoa duela bere uste osoa zerizana izateaz.

Ea betebeharrean uste osoa izanik ekiteko baieztapena *egiazkoa* den, ea egiten dena *benetan betebeharrak* den, galdera edo zalantza horiek ez daukate zentzurik barrunbearen begietan. – Ea *baieztapena egiazkoa* den galdetzen dugunean, ontzat jotzen dugu barneko asmoa eta itxurazkoa ezberdinak direla, hau da, banako norberaren nahia kontzientzia orokor eta hutsaren betebeharretik, nahimenetik bana daitezkeela; azkena hitzaldiari egotziko litzaiokeen; lehenengoa, aldiz, ekintzaren egiazko bultzatzailea litzateke. Hala ere, kontzientzia orokorraren eta banako norberaren arteko ezberdintasun hori da, hain zuzen,

gainditu izan den hori, eta zeinaren gainditzea barrunbea den. Bere buruaz ziur den norberaren bitartegabeko jakitea legea eta betebeharra da; bere asmoa, hori bere asmoa delako, zuzen-dena da; eskatzen den bakarra da horrek hori jakin dezala, eta honetan uste osoa duela esan dezala, bere jakitea eta nahia zuzen-dena direla. Baieztapen horren adierazpenak bere baitan gainditzen du bere berezitasunaren forma; hor *norberaren beharrezko orokortasuna* berrezagutzen du; *barrunbe* deitzen den heinean, berari buruzko jakite hutsa eta nahi izate abstraktu hutsa, hau da, jakitea eta nahi izate orokor deitzen da, zeinak besteak berrezagutzen dituen, besteen *berdina* den, besteak, hain zuzen, eurei buruzko jakite eta nahi izate huts hori baitira, eta zeina, horregatik, besteak berrezagutzen duten. Bere buruaz ziur den norberaren nahi izatean, norbera zerizana dela jakite horretan datza zuzen-denaren zerizana. – Beraz, barrunbeak eskatuta ekiten duela esaten duenak egia esaten du, bere barrunbea dakien eta nahi duen norbera baita. Hala ere, hori zerizanez *esan* behar du, norbera horrek aldi berean norbera *orokorra* izan behar baitu. Hori ez da ekintzaren *edukian*, eduki hori bere determinatutasuna dela eta bere baitan axolagabekoa baita, baizik eta orokortasuna ekintzaren forman datza; forma hori da erreal gisa ezarri behar dena; hori da hizkuntzan erreala den *norbera*, bere burua egiazko gisa adierazten duena, hain zuzen, horrela norbera guztiak berrezagutzen dituen eta besteak berrezagutzen dutena.

Barrunbeak, beraz, lege determinatuaren eta betebeharraren edozein edukiren gainetik goratzearen bikaintasunean nahierazko edukia ezartzen du bere jakitean eta nahi izatean; jentiatasun moralak da, zeinak bere jakite bitartegabekoaren barneko ahotsa ahots jainkotiar gisa dakien; eta horrek jakite horretan, era berean, bitartegabe hor-izatea dakien heinean, indar sortzaile jainkotiarra da, zeinak bere adigaiaren bizitasuna daukan. Gainera, jainkoaren zerbitzua da bere barnean; izan ere, bere ekitea bere jainkotasun propio hori begiesteko ekintza da.

Jainkoaren zerbitzu bakarti hori, aldi berean, zerizanez *elkarte* batek egiten duen jainkoaren zerbitzua da, eta barneko bere buruaren jakite eta hautemate hutsa aurrera doaz *kontzientziaren* unera. Bere burua begiestea bere hor-izate *objektiboa* da, eta osagai objektibo hori bere jakitea eta nahi izatea *orokor-dena* bezala adieraztea da. Adierazpenaren bitartez norbera balioudun bihurtzen da, eta ekintza egintza gauzatzaile. Errealitatea eta bere egitearen iraupena autokontzientzia oro-

korra da; hala ere, barrunbea adierazteak bere buruaren ziurtasuna norbera hutsa bezala ezartzen du eta, horrenbestez, norbera orokor bezala; besteek baliozkotzat hartzen dute ekintza hizketa horren ondorioz, non norbera zerizan gisa adierazten eta berrezagutzen den. Horien batasunaren gogoia eta substantzia, orduan, horien arduraren, asmo onen elkarrekiko baieztapena da, elkarrekiko araztasunari buruzko poza, jakitearen eta adieraztearen edertasunean eta halako bikaintasunaz arduratzean lortzen den gozamenena. – Barrunbe horrek bere kontzientzia *abs-traktua* eta bere *autokontzientzia* ezberdintzen dituen heinean, bere bizitza jainkoan *gordeta* dauka; beraz, jainkoa, *bitartegabe*, bere gogoiari eta bihotzari, bere norberari agertzen zaie; baina ageri dena, bere kontzientzia erreala eta kontzientzia horren higidura bitartekaria horrentzat gordetako barnealde hura eta hor aurrean dagoen zerizanaren bitartegabekotasuna ez beste zerbait da. Baina barrunbea osatzean gainditzen da bere kontzientzia abstraktuaren eta autokontzientziaren arteko bereizketa. Horrek badaki kontzientzia *abstraktua*, hain zuzen, *norbera hori*, bere buruaz ziur den berbaitarako izate hori dela; badaki norberaren eta norberarengandik at ezarrita zerizan abstraktua den eta horri ezkututzen zaion berbaitanaren arteko *harremanaren bitartegabekotasunean ezberdintasun hori gaindituta* dagoela. Izan ere, harreman hori *bitartekaria* da, non harremana dutenak ez diren bat eta berbera, baizik eta *beste* bat elkarrekiko, eta hirugarren batean bakarrik diren bat; baina harreman *bitartegabekoak* egitatean batasuna besterik ez du esan nahi. Ezberdinak ez diren ezberdintasun horiek oraindik ezberdintzat hartzeko pentsamendu-gabeziaren gain dagoen kontzientziak badauki zerizanaren presentziaren bitartegabekotasuna bere barnean zerizanaren eta bere norberaren arteko batasun gisa; badaki, orduan, bere norbera berbaitan bizi gisa eta bere jakite hori erlijio gisa, zeina begietsitako edo baden jakite gisa elkarteak bere gogo propioari buruz egiten duen hitzaldia den.

Horrela, ikusten dugu hemen autokontzientzia bere barnekoenera itzuli dela, kanpokotasun oro, halako gisa, desagertzen zaiola; Ni = Ni-aren begiespenera itzuli da, non Ni hori zerizantasan eta hor-izate oro den. Bere buruaren adigai horretan hondoratzen da, bere muturren ertzetaraino bultzatu baitzaio, eta hain zuzen, horrela, non une ezberdinak, zeinen bidez hori erreala edo oraindik *kontzientzia* den, guretzat ez baitira mutur hutsak bakarrik; baizik eta bere baitarako den hori eta

horrentzat *bere baitan* eta *hor-izate* den hori desegiten dira kontzientziarentzat inolako oinarririk, inolako substantziarik ez daukan abstrakzio gisa; eta orain arte kontzientziarentzat zerizan zen guztia abstrakzio horietara itzuli da. – Kontzientzia, araztasun horretan, bere tankera txi-roena da, eta bere ondasun bakarra den txirotasuna desagertze bat da; *ziurtasun* absolutu hori, non substantzia desegin den, bere barnera hondoratzen den *egia-eza* absolutua da; *autokontzientzia* absolutua da, non *kontzientzia* hondoratzen den.

Bere barnean hondoratze hori ikusita, kontzientziarentzat *bere baitan* den *substantzia jakitea* da, *bere* jakite gisa. Kontzientzia gisa, bere buruaren eta berarentzat zerizana den objektuaren arteko aurkakotzan banatuta dago; baina objektu hori, hain zuzen, erabat garden-dena da, *bere norbera* da, eta bere kontzientzia bere buruaz duen jakitea besterik ez da. Bizitze oro eta gogo-zerizantasun oro norbera horretara itzuli dira, eta Ni-norberarekin zuen ezberdintasuna galdu du. Kontzientziaren uneak, beraz, muturreko abstrakzioak dira, zeinetatik inork ez dion bere buruari eusten, baizik eta bere burua bestean galtzen duen eta hori sortzen duen. Zoritzarreko kontzientziak bere buruarekin egiten duen trukea da, zeina orain, ordea, horren barnean gertatzen den horrentzat eta zeinak zoritzarreko kontzientzia *bere baitan* bakarrik den arrazoimenaren adigaia dela dakien. Bere buruaz duen ziurtasun horri, kontzientzia den aldetik, bitartegabe desagertzen ari den oihartzun, bere berbaitarako izatearen objektibotasun bihurtzen zaio; baina sortutako mundu hori bere *hizketa* da, zeina horrek era berean bitartegabe entzun duen eta zeinaren oihartzuna berari bakarrik itzultzen zaion. Itzulera horrek ez du esan nahi hor norbera *bere baitan* eta *bere baita-rako* dela; izan ere, zerizana ez da horrentzat *verbaitana*, baizik eta bera; are gutxiago dauka *hor-izatea*, zeren objektibo-dena ez baita iristen norbera errealdaren negatiboa izatera, norbera errealtatera iristen ez den bezala. Horretarako, kanporatzeko indarra falta zaio, ni gauza bihurtzeko eta izatea jasotzeko indarra. Kontzientzia bere barneko-denaren dotorezia distira zikintzeko beldurrean bizi da ekintzaren eta hor-izatearen bitartez; eta bere bihotzaren araztasuna mantentzeko, errealtatea ukitzeari ihes egiten dio eta indargabetasun egoskorriari eusten dio, hots, azken abstrakzioraino goratutako norberari uko egiten dio eta bere buruari substantzia ematen dio, edo bere pentsatzea izate bihurtzen du eta bere burua ezberdintasun absolutuaren esku uzten du.

Kontzientziak bere buruarentzat sortzen duen objektu hutsalak hutsu-
nearen kontzientziarekin soilik betetzen du bera; bere egitea, horrega-
tik, mira izatea da, zeinak bere burua zerizangabeko objektu bihurtze-
an bere burua galtzen duen eta, galera horretatik haraindi berriz bere
burura itzuliz, bere burua galdutako gisa baino ez duen aurkitzen; bere
uneen araztasun garden horretan zoritzarrezko *arima eder* deitzen zaio-
na bihurtzen da, bere argia bere barnean iraungitzen da eta formarik
gabeko lurrin batean desagertzen da, airean desagiten den lurrinean.

Baina lurrindutako bizitzaren mamirik gabeko zerizantasunen
elkargune barea oraindik barrunbearen *errealitatearen* beste esanahian
eta bere higiduraren *agerpenean* hartu behar da, eta barrunbea ekile
gisa aztertu behar da. – Kontzientzia horretan une *objektiboa* lehenago
kontzientzia orokorra bezala determinatu da; bere burua dakien jakitea,
norbera *hori* gisa beste edozein norberarengandik ezberdintzen da; hiz-
kuntza, non guztiek elkar berrezagutzen duten ekile zintzo bezala, ber-
dintasun orokor hori, banako berbaitarako izatearen ezberdintasunean
desegiten da, edozein kontzientzia bere orokortasunetik bere baitara
islatzen da oro har; horrela nahitaez banakotasunaren eta beste banako-
direnen eta orokor-denaren arteko aurkakotza agertzen da; eta harre-
man hori eta bere higidura aztertu behar da. – Edo orokortasun horrek
eta betebeharrak guztiz aurkakoa esan nahi du, hau da, orokor-denetik
baztertzen den *banakotasun* determinatua, zeinarentzat betebeharrak hutsa
azalean agertzen den eta kanporantz bihurritutako orokortasuna den;
betebeharra hitzetan baino ez datza eta beste batentzako izate bezala
balio du. Barrunbeak, hasieran jarrera *negatiboa* bakarrik edukiz bete-
beharraren aurrean, eskura dagoen betebeharrak determinatu hori den
aldetik, horretatik aske dela daki; baina betebeharrak hutsala *bere baitatik*
hartzen duen eduki *determinatu* batekin osatzen duen heinean, kon-
tzientzia positiboa dauka honi buruz, hots, norbera *hori* gisa bere
buruarentzat edukia sortzen duela; bere norbera hutsa, jakite hutsal
gisa, edukirik eta determinaziorik gabekoa da; barrunbeak bere burua-
ri ematen dion edukia bere norberarengandik, determinatua den *hori*
den aldetik, bere burutik hartzen du banakotasun berezko bezala; eta
bere ekiteak hartzen duen arduraz hitz egiterakoan bere norbera hutsaz
jabetzen da; baina bere ekitearen *xedean*, eduki erreal gisa bere buruaz
jabetzen da banako berezi hori bezala, eta bere baitarako den horren eta
beste batentzat den horren arteko aurkakotzaz, orokortasunaren edo

betebeharraren eta betebeharretik islatua izatearen arteko aurkakotzaz jabetzen da.

Horrela, barrunbea *ekile* gisa agertzen den aurkakotza bere barneko-denean adierazten baldin bada, hori aldi berean ezberdintasuna da kanporantz hor-izatearen osagaian, bere banakotasun bereziaren ezberdintasuna beste banakoen aurrean. – Bere berezitasuna honetan datza, hots, bere kontzientzia osatzen duten bi uneek, norberak eta berbaitanak, *balio ezberdinak* dauzkatela bere barnean, hain zuzen, bere buruaz duen ziurtasuna zerizana dela; eta *berbaitanak* edo *orokor-denak*, aldiz, une gisa baino ez du balio. Barneko determinazio horri, orduan, hor-izatearen osagaia edo kontzientzia orokorra aurkakotzen zaio, zeinarentzat orokortasuna, betebeharra zerizana den, eta orokor-denaren aurrean bere baitarako den banakotasunak, aldiz, gainditutako une gisa bakarrik balio duen. Betebeharrari euste horri lehenengo kontzientziak *gaitz* gisa balio dio, *bere barnean izatearen* eta orokor-denaren arteko ezberdintasuna delako; eta lehenengo kontzientziak aldi berean bere egitea bere buruarekiko berdintasun bezala adierazten badu, betebeharrari eta kontzientzia arduratsu bezala, orduan *itxurakeria* gisa balio du.

Aurkakotza horren *higidura*, lehenik, gaitza bere barnean den horren eta horrek adierazten duen horren arteko berdintasunaren sortze formal da; ongi nabari izan behar du hori gaitza dela, eta horrela bere hor-izatea eta bere zerizana berdinak direla; *itxurakeriari mozorroa* kendu behar zaio. – Itxurakerian dagoen ezberdintasunetik berdintasunera itzultze hori ez da jadanik gertatu itxurakeriak, esaten den bezala, betebeharrari eta bertuteari dien begirunea honetan frogatzen duelako, hots, beraien *itxura* hartzen duela eta mozorro gisa bere kontzientzia propioarentzat eta beste kontzientzia arrotzarentzat ere erabiltzen duela; bere baitan aurkakotu-denaren horrelako berrezagutzean berdintasuna eta adostasuna barnebilduko lirateke. – Baina itxurakeria hitzezko berrezagutze horretatik kanpo eta bere baitara islatuta dago; eta horrek *berbaitan dena beste batentzako izate* bezala erabiltzen duenean, hor guztientzat barnebiltzen da bere buruari egiten dion erdeinua eta bere zerizangabetasunaren aurkezpena. Izan ere, kanpoko tresna bezala erabil daitekeena bere barnean pisu propiorik ez daukan gauza bat bezala agertzen da.

Berdintasun hori ez da gauzatzen ez kontzientzia gaiztoak bere buruari euste aldebakar horren bitartez ezta orokor-denaren judizioaren

bitartez ere. – Kontzientzia gaiztoak betebeharraren kontzientziaren aurrean bere burua ukatzen badu eta azken horrek okerkeriaz eta orokorrekiko ezberdintasun absolutuaz adierazten duena barneko lege eta barrunbearen arabera ekite gisa baieztatzen badu, orduan berdintasunaren baieztapen aldebakar horretan bestearekin duen ezberdintasuna mantentzen da, horrek baieztapen hori sinesten eta berrezagutzen ez duelako. – Edo mutur *bati* euste aldebakarrak bere burua desegiten duenez, orduan gaitz-denak aitortuko luke gaitz dela, baina horrela *bitartegabe* bere burua gaindituko luke, eta ez litzateke izango itxurakeria, eta ez luke itxurakeriaren mozorroa kenduko. Aitortzen du egitatean gaiztoa dela, baieztatzen duenean, berak berrezagututako orokor-denari aurkakotua izanik, *bere* barneko legearen eta barrunbearen arabera ekiten duela. Lege eta barrunbe hori bere *banakotasunaren* eta *nahimen arbitrarioaren* legea izango ez balira, orduan hori ez litzateke barnekoa, propioa den zerbait, baizik eta orokorki berrezagutua dena. Horregatik, esaten duenak *bere* legeen eta barrunbearen arabera besteen aurka ekiten duela, egitatean esaten du besteak gaizki tratatzen dituela. Baina barrunbe *erreal*a ez da jakiteari eta nahimenari euste hori, orokor-denari aurkakotzen zaiona, baizik eta orokor-dena bere *hor-izatearen* osagaia da, eta bere hizkuntzak bere egitea adierazten du *berrezagututako* betebeharrak gisa.

Kontzientzia orokorrak bere judizioari eusten baldin badio, horrek ere ez dio kentzen mozorroa itxurakeriari, eta ez du hori desegiten. – Kontzientzia orokorrak adierazten duenean itxurakeria maltzurra, doilorra, eta abar, dela, horrelako judizioan *bere* legea baliatzen du, kontzientzia gaiztoak *berea* bezala. Izan ere, hura horren aurka agertzen da eta horrela lege berezi bat bezala. Horrek ez dauka, orduan, inolako lehentasunik bestearen aurrean; aitzitik, bermatu egiten du, eta grina horrek uste duenaren aurkakoa egiten du; hain zuzen, erakusten du egiazko betebeharrak deitzen duen hori eta *orokorki* berrezagutu behar den hori *ez-berrezagutua* dela, eta horren bidez besteari berbaitarako izatearen eskubide berbera onartzen dio.

Baina judizio horrek, aldi berean, beste alde bat dauka, eskura dugun aurkakotza desegiteko abiapuntu dena. – *Orokor*-denaren kontzientziak ez du jokatzeko *erreal* eta *ekile* bezala lehenengo kontzientziaren aurrean (azkena hori baita *erreal*a), baizik eta horri aurkakotuz, ekitean agertzen den banakotasunaren eta orokortasunaren arteko aur-

kakotzan harrapatuta egongo ez balitz bezala jokatzeko du. *Pentsamenduaren* orokortasunean geratzen da, *hartzaille* gisa jokatzeko du, eta bere lehenengo ekintza judizioa besterik ez da. – Judizio horren bidez bere burua, goian esan dugun moduan, lehenengoaren *aldamenean* kokatzen du, eta azken horrek, *berdintasun horren bidez*, bere burua begiesten du beste kontzientzia horretan. Izan ere, betebeharraren kontzientziak *hartzaille* gisa, era *jasailean* jokatzeko du; baina horrela bera buruarekin kontraesanean dago betebeharraren nahimen absolutua den aldetik, oro har bere kabuz determinatzen duen horrekin kontraesanean. Erraz mantentzen du bere burua araztasunean, *ez baitu ekiten*; juzgatzea egintza *errealizat* hartu nahi duen itxurakeria da, eta bere zuzentasuna ez du ekintzaren bidez probatzen, baizik eta jaidura bikaina adieraziz. Betebeharra hitzetan baino ezartzen ez duela egozten zaion hori bezalaxe dago eratuta erabat. Bietan errealitatearen alde berdin ezberdintzen da hitzalditik, batean ekintzaren *xede berekoiaren* bitartez, bestean *ekitearen gabeziaren* bitartez oro har, ekitearen beharrezkotasuna betebeharri buruzko hitz egitean datzanez, horrek egintzarik gabe ez baitauka inolako zentzurik.

Baina juzgatzea pentsamenduaren ekintza positibo bezala ikusi behar da gainera, eta eduki positibo bat dauka; alderdi horren bidez, kontzientzia hartzaillean eskura dagoen kontraesana eta lehenengoarekin daukan berdintasuna are beteagoak gertatzen dira. – Kontzientzia ekileak bere egite determinatu hori betebehar gisa adierazten du, eta juzgatzen duen kontzientziak ezin dio hori ukatu; izan ere, betebeharra bera edozein eduki izan dezakeen forma da, edukirik gabeko forma; edo ekintza konkrituak, bere baitan duen aniztasunean ezberdinak izaki, bere barnean dauka bai betebehartzat hartzen den alde orokorra, baita indibiduoaren ekarpena eta interesa osatzen duen alde berezia ere. Hala ere, juzgatzen duen kontzientzia ez da geratzen betebeharraren alde hartan eta ekileak duen jakite honetan, hau da, hori bere betebeharra, bere errealitatearen erlazioa eta egoera dela; baizik eta beste aldeari eusten dio, ekintza barnerantz erakartzen du, eta argitzen du ekintzaren *asmoa* ekintzatik ezberdintzen dela eta *bultzatzaile* berekoiak dituela. Edozein ekintza betebeharraren arabera izatearen ikuspuntutik azter daiteke, eta, era berean, *berezitasunaren* ikuspuntutik azter daiteke; izan ere, ekintza gisa indibiduoaren errealitatea da. – Juzgatze horrek, orduan, ekintza bere hor-izateetik ateratzen du eta barneko-

denean edo bere berezitasun propioaren forman islatzen du. – Loria erdiesten baldin badu, orduan bere barnekoa loria-irrika gisa daki; indibiduoaren mailari egokitzen bazaio, maila hori gainditu gabe, eta indibidualtasunak maila kanpoko determinazio bat bezala beregan ezarria izanik ez badago eraturta, baizik eta orokortasun hori bere kabuz betetz eta, horrela, bere burua zerbait garaiagoa lortzeko gai ikusten badu, orduan judizioak ekintzaren barnekoa goranahi gisa hartzen du, eta abar. Ekintzan oro har ekileak objektibotasunean *bere burua* begiestea edo bere hor-izatean bere burua sentitzea eta, horrela, gozatzea lortzen duen heinean, orduan judizioak barnekoa zoriontsu izateko irrika gisa daki; nahiz eta zoriontasuna barneko harrokeria morala besterik ez izan, bere bikaintasunaren kontzientziak daukan gozamenen besterik ez izan eta geroko zoriontasunean duen itxaropenaren dastamen aurreratu besterik ez izan. – Ezein ekintzak ezin dio juzgaketara horri ihes egin, zeren betebeharrak betebeharragatik, xede huts hori, errealtate-eza baita; horrek bere errealtatea indibidualtasunaren egitean dauka, eta horrela ekintzak horrengan berezitasunaren aldea dauka. – Zerbitzariak ez du heroirik; baina ez hori heroia ez delako, baizik eta hura zerbitzaria delako; heroiak heroia den aldetik ez dauka zer ikusirik harekin, jaten, edaten, janzten duen bat bezala ez bada, hau da, premiaren eta errepresentazioaren banakotasunean. Ez dago juzgatzearentzat ezein ekintzarik, non berak indibidualtasunaren banakotasunaren aldearen eta ekintzaren alde orokorraren arteko aurkakotza ezarri ezin duen, eta non ekilearen aurrean moralitasunaren zerbitzariaren tokia ezingo lukeen hartu.

Horrela, juzgatzen duen kontzientzia *zitala* da, ekintza zatitzen duelako eta bere buruarekin daukan ezberdintasuna sortzen eta mantentzen duelako. Gainera, *itxurakeria* da, gaiztoa izateko *beste modu* bat bezala ez delako aurkezten halako juzgatzea, baizik eta ekintzaren *kontzientzia zuzen* bezala; bere errealtate-ezan eta ongi eta hobeto jakitearen harrokerian bere burua berak erdeinatutako egintzen gainetik ezartzen duelako, eta bere egintzarik gabeko hizketaldia *errealtate* bikaintzat har dadila nahi duelako. – Horrela, bere burua beraz juzgatzen duen ekilearekin parekatuz, horrek hura berarekin berdina bezala berrezagutzen du. Horrek sentitzen du hark zerbait arrotza eta beretik ezberdina dena bezala hartzen duela, eta, gainera, bere eraketaren araberak bere buruarekin berdina den zerbait bezala hartzen duela. Berdin-

tasun hori begietsiz eta *adieraziz*, hori *aitortzen* dio hari, eta espero du besteak, egitatean bere buruarekin berdindu duenak, *bere hizketaldiari* erantzungo diola eta hor bere berdintasuna adieraziko duela eta, horrela, berrezagutzen duen hor-izatea sortuko dela. Bere aitorpena ez da bestearekin erlazioan duen abaildura, beheratzea, doilorkeria; izan ere, adierazpen hori, zeinaren bidez harekin daukan *ezberdintasuna* ezarri zuen, ez da aldebakarra, baizik eta beraren eta bestearen arteko berdintasuna begietsiz adierazten du, *bere berdintasuna* adierazten du bere aldetik eta hori adierazten du, hizkuntza gogoaren *hor-izatea* delako, norbera bitartegabeko gisa; espero du, orduan, besteak bere ekarpena egitea hor-izate horri.

Baina *honela naiz* gaiztoaren aitorpen horri ez zaio jarraiki aitorpen berdinarekin erantzuna. Juzgatze hark ez zuen hori adierazi nahi; alderantziz! Horrek harremanak edukitzeari uko egiten dio; bihotz gogorra da, berekoa eta bestearekin jarraitasuna izatea baztertzen duena. – Horrela, eszena iraultzen da. Aitorpena egin zuena baztertua sentitzen da, eta bestearen bidegabekeria ikusten du, zeinak bere barnekoa hitzaren hor-izatera ateratzeari uko egiten dion, eta gaitzari bere arimaren edertasuna aurkakotzen dion, baina aitorpenari berdina irauten duen izaeraren jarrera burugogorra eta bere barnean mantentzeko eta beste baten aurrean ez makurtzeko mututasuna. Hemen bere buruaz ziur den gogoaren matxinada handiena ezartzen da. Gogoak bestean den *norberaren jakite simple* hori bezala begiesten du bere burua, eta, hain zuzen, halako moduan non beste horren kanpoko tankera ez baita zerizangabekoa, gauza bat, aberastasunean bezala; baizik eta gogoari begira mantentzen den pentsamendua, jakitea bera baita; hain zuzen, berarekin trukerik edukitzeari uko egiten dion *jakite* hutsaren jarraitasun guztiz jariakor hori da; jadanik bere aitorpenean *banatutako ber - baitarako izateari* uko egin zion, eta gaingidutako berezitasun gisa eta horren bidez bestearekiko jarraitasun gisa, orokor-den gisa, ezarri zuen bere burua. Baina besteak *bere baitan* bere buruarentzat gordetzen du trukerik onartzen ez duen bere berbaitarako izatea; aitortzen duen horretan eusten dio aitortzaileak jadanik uko egin dion horri berari. Horrela, bestea agertzen da gogorik gabeko eta gogoari uko egiten dion kontzientzia bezala, zeren ez baitu berrezagutzen gogoia, bere buruaren ziurtasun absolutuan, edozein egintzaren eta errealitatearen maisua dela, eta horiei uko egin diezaiekeela eta horiek ez gertatzea egin deza-

keela. Aldi berean, besteak ez du kontraesan hau ohartzen, hots, *hizketan* gertatzen den gaitzespena egiazko gaitzespentzat hartu nahi ez izatea, aldi berean bere gogoaren ziurtasuna ez ekintza erreal batean, baizik eta bere barnean eta barneko horren hor-izatea bere judizioaren *hizketan* daukanean. Beraz, bestea da egintzatik hizketaren gogo-maila duen hor-izatera eta gogoaren berdintasunera doan itzulera eragozten duena; eta gogortasun horren bidez oraindik eskura dugun ezberdintasuna sortzen du.

Orain, bere buruaz ziur den gogoak, arima eder gisa, bere buruaz bere baitan mantentzen duen jakitea kanporatzeko nahiko indarrik ez daukan heinean, ezin du lortu baztertutako kontzientziarekin berdintasuna izatea eta, orduan, bestean bere buruaren batasuna begies-tea; ezin du lortu hor-izatea; berdintasuna negatiboki soilik sortzen da, gogorik gabeko izate bat bezala. Errealitaterik gabeko arima ederra, norbera huts horren eta izateraino kanporatzeko eta errealitate bihurtzeko beharrezkotasunaren arteko kontraesanean, aurkakotza irmo horren *bitartegabekotasunean* (bere abstrakzio hutseraino igotako aurkakotzaren erdigunea edo adiskidetzea eta izate hutsa edo ezerez kas-kala den bitartegabekotasunean), arima ederra, beraz, bere adiskidetu gabeko bitartegabekotasunean kontraesan horren kontzientzia bezala erotasuneraino urratzen da, eta ahuleria nostalgikoan iraungitzen da. Horrela, egitatean kontzientziak *berbaitarako izatearen* finkotasun gogorra baztertzen du, baina izatearen gogorik gabeko *batasuna* besterik ez du sortzen.

Egiazko, hau da, *bere buruaz jabetzen den* eta *baden* orekatzea hor aurrean dago barnebilduta jadanik bere beharrezkotasunaren arabera. Bihotz gogorra haustea eta orokortasunera igotzea bere aitortpena egin zuen kontzientzian adierazi zen higidura bera da. Gogoaren zau-riak sendatzen dira orbanik utzi gabe. Egintza ez da iraungitzen ez dena, baizik eta gogoak hartzen du bere barnean, eta asmo gisa edo baden negatibotasun eta horren muga gisa eskura dagoen banakotasu-naren alde bitartegabe desagertzen dena da. *Norbera* egikaritzalea, bere ekintzaren forma, osokiaren *une* bat besterik ez da eta, era berean, judizioaren bitartez determinatzen duen eta ekintzaren banako aldearen eta alde orokorraren arteko ezberdintasuna finkatzen duen jakitea da. Gaitz hark bere kanporatze hori edo bere burua *une* bezala ezartzen du, bestean bere burua begietsiz aitortzen duen hor-izateak liluratuta.

Baina, hari bere berbaitarako izate bereziaren berrezagutua ez zaion hor-izate aldebakarra bezala, beste horri berrezagutua ez den bere judizio aldebakarra hautsi egin behar zaio; eta hark gogoak bere errealitatearen gainean daukan boterea erakusten duen bezala, horrek bere adigai determinatuaren gainean daukan boterea.

Baina azken horrek pentsamendu banatzaileari eta bere baitan irmo mantentzen den berbaitarako izatearen gogortasunari uko egiten die, hain zuzen, egitatean bere burua lehenengoan ikusten duelako. Bere errealitatea baztertzen duen eta bere burua *gainditutako Hori* bihurtzen duen horrek egitatean orokor-den gisa aurkezten du bere burua; bere kanpoko errealitatetik bere baitara itzultzen da zerizan gisa; kontzientzia orokorrak bere burua berrezagutzen du hor. – Lehenengo kontzientziari bigarrenak eskaintzen dion barkamena bere buruari uko egitea da, bere zerizan *ez-errealari*, zeinarekin ekintza *erreal* zen beste hura parekatzen duen, eta on gisa berrezagutzen du pentsamenduak gaitz gisa hartzen duen hori, hau da, ekintza; edo pentsamendu determinatuaren eta berbaitarako den judizio determinatzailearen arteko ezberdintasuna baztertzen du, besteak ekintza berbaitarako den zerbait bezala determinatzea baztertzen duen modu berean. – Adiskidetzearen hitza *baden* gogo da, zeinak bere buruaren jakite hutsa, zerizan *orokor* gisa, bere aurkakoan begiesten duen, hau da, bere buruaren jakite hutsean absolutuki bere barnean den *banakotasun* gisa, hots, gogo *absolutua* den elkar berrezagutzea.

Gogo absolutua gailurrean soilik sartzen da hor-izatean, non bere buruaren jakite hutsa bere buruaren aurkakotza eta bere buruarekiko trukea den. Bere *jakite hutsa* zerizan *abstraktua* dela jakinez, gogo absolutua betebeharrak jakile hori da, bere burua norberaren *banakotasun* absolutu gisa zerizana dela dakien jakiteari absolutuki aurkakotuz. Lehenengo jakitea orokor-denaren jarraipen hutsa da, zeinak bere burua zerizan gisa dakien banakotasuna bere baitan baliogabe gisa, *gaitz* gisa dakien. Bigarren jakitea, aldiz, bere burua bere Bat hutsean absolutu gisa dakien eta orokor-den hura *besteentzat* bakarrik den errealiterik gabeko diskrezio absolutua da. Bi aldeak araztu egin dira, eta araztasun horretan ez dago ezein norberarik gabeko hor-izaterik, ezta kontzientziaren ezein negatiborik ere, baizik eta *betebeharrak* hura bere buruaren jakitearen izaera iraunkorra da, eta gaitz horrek bere xedea *bere barnean izatean* eta bere errealitatea bere hizketan dauka; hizketa

horren edukia gogo horren irautearen substantzia da; hizketak gogoak bere barnean duen ziurtasuna baieztatzen du. – Euren buruez ziur diren bi gogoen xedea euren norbera hutsa besterik ez da, eta euren errealitatea eta hor-izatea norbera huts hori besterik ez da. Baina ezberdinak dira oraindik, eta ezberdintasuna absolutua da, zeren adigai hutsaren osagai horretan ezarrita baitago. Hori ez da guretzat bakarrik, baizik eta aurkakotza horretan dauden adigaiantzat. Izan ere, adigai horiek elkar *determinatuta* daude, baina aldi berean euren baitan orokorrak dira halako moldez non norberaren hedapen osoa betetzen baitute eta norbera horrek bere determinatutasun hori ez den beste edukirik ez baitu, ez horretatik haraindi doana ezta bera baino mugatuagoa dena ere; izan ere, bata, absolutuki orokor-dena, bere burua dakiena da, eta bestea, banakotasunaren diskrezio absolutua, eta biak euren buruaren jakite hutsa besterik ez dira. Beraz, bi determinatutasunak adigai jakile hutsak dira, zeinen determinatutasuna bitartegabe jakitea den edo zeinen *erlazioa* eta aurkakotza Nia den. Horrela, *elkarri* aurkakotutako horiek dira; hori guztiz *barnekoa* da, horrela bere aurrean dagoena eta hor-izatera iritsi dena. Adigai horiek osatzen dute jakite hutsa, aurkakotza horren bidez *kontzientzia* bezala ezartzen dena. Baina oraindik ez da *autokontzientzia*. Egikaritzapen hori aurkakotzaren higiduran lortzen du. Izan ere, aurkakotza hori $Ni = Ni$ -aren *jarraipen ez-diskretua* eta *berdintasuna* da; eta *bere baitarako* bakoitza, hain zuzen, bere orokortasun hutsaren kontraesanaren bitartez, aldi berean, bestearekin berdin izateari oraindik aurka egiten dion eta, horrela, horretatik banatzen den orokortasunaren bitartez, horretan bere burua gainditzen du. Kanporatze horren bitartez bere hor-izatean bikoiztuta dagoen jakitea bere norberaren batasunera itzultzen da; Nia *erreal* da, *bere buruaren* jakite orokorra bere *aurkako absolutuan*, *bere barnean* den jakitean, zeina bere barnean izate bereziaren araztasunari esker orokor-den betegina den. Adiskidetzen duen *Bai* hori, non bi Niek euren aurkakotutako *hor-izatea* baztertzen duten, bitasunera zabaldu den *Niaren hor-izatea* da; hor bere buruaren berdin mantentzen den eta bere erabateko kanporatzean eta aurkakoa bere buruaren ziurtasuna daukan *Niarena*; euren burua jakite gisa dakiten horien artean agertzen den jainkoa da.

VII.

ERLIJIOA

Orain arteko tankeratzetan, orokorrean *kontzientzia*, *autokon - tzentzia*, *arrazoimen* eta *gogoaren* artean bereizten direnetan, *erlijioa* ere agertu da, noski, *zerizan absolutuaren* kontzientzia gisa, baina zerizan absolutuaz jabetzen den *kontzientziaren ikuspuntutik*; hala ere, zerizan absolutua ez da *bere baitan eta bere baitarako* agertu, gogoaren autokontzientzia ez da agertu forma haietan.

Kontzientzia, *adimen* den heinean, dagoeneko bada *sentipenaz haratago-denaren* kontzientzia edo hor-izate objektiboaren *barneko-dena*. Baina sentipenaz haratago denak edo betiko-denak, edo edonola deitzen zaion horrek, *ez du norberarik*; hasiera batean *orokor-dena* da, bere burua gogo gisa ezagutzen duen gogo izatetik urrun dagoena oraindik. – Gainera, *zoritxarreko* kontzientziaren tankeran osaketa lortzen zuen *autokontzientzia* objektibitatea lortzeko borrokatzen duen baina hori lortzen ez duen *gogo-mina* da. *Banako* autokontzientziaren eta horren *zerizan* aldaezinaren batasunak, hark lortzen duenak, beraz, haren *haratagokoa* izaten dirau. – *Arrazoimenaren* bitartegabeko horizateak, guri min hartatik sortu zitzaigunak, eta horren tankera bereziek ez dute erlijiorik, zeren arrazoimenaren autokontzientziak orainaldi bitartegabekoan baitaki edo bilatzen baitu *bere burua*.

Bestalde, mundu etikoan erlijio bat ikusi genuen, eta gainera *behe-munduko erlijioa*; *patuaren* gau ezezagun eta izugarri batean dugun sinesmena da, eta *gogo bananduaren* Eumenidean dugun

sinesmena: hura negatibotasun hutsa da orokortasunaren forman, eta hori negatibotasun berbera banakotasunaren forman. Zerizan absolutua azken forma horretan *norbera* da, noski, eta *hor dago*, norberak hor izan behar baitu; baina *banako* norbera orokortasuna, patua dena, bere baitatik bereizita duen banako itzal *hori* da. Itzala da, noski, *gainditu den Hori*, eta beraz, norbera orokorra; baina esanahi negatibo hura oraindik ez da eraldatu esanahi positibo horretan, eta horregatik norbera gaindituak, aldi berean, bitartegabe norbera berezi eta zerizangabeko hori esan nahi du. – Baina norberarik gabe bere buruaz jabetzen ez den gaua izaten dirau patuak, zeinak ez duen lortzen bereizkuntzarik bere barnean, ezta bere buruaren ezagutzearen argitasunik ere.

Beharrezkotasunaren ezerezean eta behe-munduan dugun sinesmen hori *zeruan dugun sinesmen* bihurtzen da, zeren norbera bananduak bere orokortasunarekin bat egin behar baitu, horrek bere baitan jasotzen duena bereiztu behar du eta, horrela, bere burua argitu behar du. Baina ikusi genuen sinesmenaren *erresuma* horrek pentsatzearen osagaien bere edukia adigairik gabe garatzen zuela, eta horregatik bere patuan hondoratu zen, hau da, *Ilustrazioaren erlijioan*. Hor adimenaren sentipenaz haratagoko dena berriro sortzen da, baina halako moldez non autokontzientzia hemen asebetetzen baita, eta sentipenaz haratagoko-den *hutsala*, ezagutu ezin den eta beldurrik eragiten ez duena, ez du ezagutzen ez norbera gisa ezta botere gisa ere.

Moraltasunaren erlijioan azkenean hau berreraikitzen da: zerizan absolutua eduki positiboa dela, baina Ilustrazioaren negatibotasunari lotuta dagoela. *Izate* bat da, baina era berean norberarengan atzera hartuta eta hor giltzapetuta dagoena, eta *eduki bereiztu* bat da, zeinaren zatiak era berean bitartegabe ukatzen diren, azaltzen diren bezain pronto. Baina patua, non higidura kontraesankor hori hondoratzen den, bere buruaz jabetzen den norbera da, *zerizantasunaren* eta *errealitatearen* patu gisa.

Bere burua ezagutzen duen gogoia erlijioan bitartegabe bere *autokontzientzia* hutsa da. Aztertu diren horren tankerek (egiazko gogoia, bere baitatik arrotzu den gogoia, bere buruaz jabetzen den gogoia) osatzen dute gogoia elkarrekin bere *kontzientzian*, zeinak bere *munduari* aurre eginez ez duen bere burua ezagutzen. Baina kontzientzia moralean hura eta bere mundu objektiboa menpeko bihurtzen dira,

baita haren errepresentazioa eta haren adigai jakinak ere, eta horrela bere baitan den autokontzientzia da. Hor berez du, *objektu gisa erre-presentatuta*, gogo orokorra izateko esanahia, zerizan oro eta erreallitate oro barnebiltzen duen gogo; baina ez da erreallitate askearen forman edo beregainki agertzen den naturaren forman. Badu, noski, *tankera* edo izatearen forma, bere kontzientziaren *objektu* den heinean, baina hori erlijioan *autokontzientzia* izateko zerizanezko determinazioan ezarrita dagoenez, tankera guztiz nabarmena da; eta horrek barnebiltzen duen erreallitatea horren baitan itxita dago edo horren baitan gaindituta dago, *erreallitate oroz* hitz egiten dugunean bezala; erreallitate *pentsatu* orokorra da.

Beraz, erlijioan gogoaren kontzientzia propioaren determinazioak *beste izate* askearen forma ez duen heinean, haren *hor-izatea* haren *autokontzientziatik* bereizten da, eta horren benetako erreallitatea erlijiotik at kokatzen da; bi horien gogo *bat* da, baina horren kontzientziak ez ditu biak jasotzen, eta erlijioa hor-izatearen eta egitearen eta aritzearen zati gisa agertzen da, eta horren beste zatia bizitza da bere mundu errealean. Orain badakigunez gogo bere munduan eta bere buruaz gogo gisa jabetzen den gogo edo erlijioaren gogo berbera direla, orduan erlijioaren osaketa honetan datza, hots, bi hauek gauza berbera bihurtzean, erlijioak gogoaren erreallitatea atzematea, batetik, eta, bestetik, hori bere buruaz jabetzen den gogo gisa erreal bihurtzea eta bere *kontzientziaren objektu* bihurtzea. – Gogoak erlijioan bere burua *erre-presentatzen* duen heinean, hori kontzientzia da, noski, eta horretan itxita dagoen erreallitatea bere errepresentazioaren tankera eta jantzia da. Erreallitateari errepresentazio horretan ez zaio dagokiona ematen guztiz, hau da, jantzia soilik ez izatea, baizik eta hor-izate aske beregaina; eta alderantziz, erreallitate hori, osaketa bere baitan ez duelako lortzen, tankera *jakin* bat da, lortzen ez duena aurkeztu behar duena, hau da, bere buruaz jabetzen den gogo. Horren tankerak gogo bera adierazi behar badu, orduan horrek gogo baino ezin du izan, eta gogoak bere zerizanean den bezala agertu edo erreal izan behar du. Horren bidez baino ezin da lortu itxuraz aurkakoaren eskakizuna izan daitekeena, hau da, kontzientziaren *objektuak* aldi berean erreallitate askearen forma izatea; baina norberarentzat gogo absolutu gisa objektu den gogo soilik da norberarentzat erreallitate askea, halako molde non hor bere buruaz jabetzen baitirau.

Hasiera batean autokontzientzia eta benetako kontzientzia, *erlijioa* eta gogo bere munduan edo gogoaren *hor-izatea* bereizten diren heinean, orduan azken hori gogoaren osokia da, bere uneak bananduta eta bakoitza bere aldetik aurkezten dituen heinean. Baina une horiek *kontzientzia*, *autokontzientzia*, *arrazoimena* eta *gogoa* dira, gogoa bitartegabeko gogo gisa, oraindik gogoaren kontzientzia ez dena. Horien osotasunak, *batera hartuta*, gogoa osatzen du bere hor-izate mundutarrean; gogoak halakoa den aldetik orain arteko tankeratzeak barnebiltzen ditu determinazio orokorretan, oraintsu aipatu diren uneotan. Erlijioak horien ibilbide osoa auresuposatzen du eta horien osotasun *sин-plea* edo horien norbera absolutua da. – Une horien bidea, bestalde, ezin da denboran errepresentatu erlijioarekin erlazioan. Gogo osoa baino ezin da izan denboran, eta tankerak, *gogo* osoaren tankerak direnak, hori osoa den aldetik, ilara batean aurkezten dira; izan ere, osokiak baino ez du benetako errealtatea, eta horregatik askatasun hutsaren forma da bestearen aurrean, denbora gisa adierazten den forma. Baina horren *uneek*, kontzientzia, autokontzientzia, arrazoimena eta gogoa, uneak direlako, ez dute elkar ezberdintzen den hor-izaterik. – Gogoa bere une horietatik ezberdindu zen bezala, hirugarren urrats gisa une horietatik euren determinazio banakotua ezberdindu behar da. Ikusten genuen une horietako bakoitza, hain zuzen, bere baitan bere bidean ezberdintzen zela eta tankera ezberdinak hartzen zituela; adibidez, kontzientzian sentipenezko ziurtasuna eta hautemapena ezberdintzen ziren moduan. Azken alderdi horiek denboran banantzen dira eta *osoki bere-zi* bati dagozkio. – Izan ere, gogoa *orokortasunetik banakotasunera* behehitzen da *determinazioaren* bidez. Determinazioa edo erdigunea *kontzientzia*, *autokontzientzia* eta abar da. *Banakotasuna*, ordea, une horien tankerek osatzen dute. Horiek, beraz, gogoa bere banakotasunean edo *errealitatean* aurkezten dute eta denboran ezberdintzen dira, baina halako moldez non ondorengo uneak aurrekoa bere baitan gordetzen baitu.

Baldin eta, horrenbestez, erlijioa gogoaren betegintzarrea bada, eta banako uneak euren *oinarrira itzultzen* badira (kontzientzia, autokontzientzia, arrazoimena eta gogoa) eta *itzuli* badira, orduan horiek elkarrekin gogo osoaren *hor-den errealtatea* osatzen dute, bere alderdien higidura gisa baino ez *den* gogoa, ezberdintzen den eta bere baitara itzultzen den higidura dena. *Erljioaren* bilakaera *oro har* une oro-

korren higiduran bilduta dago. Baina atributu horietako bakoitza aurkeztu zen heinean, ez orokorrean determinatzen den bezala, baizik eta *bere baitan eta baitarako den* bezala, hau da, bere barnean osoki gisa garatzen den bezala, orduan horrela erlijioaren bilakaera *oro har* sortu ez ezik alderdi *banakoen* bide osatu horiek, aldi berean, *erlijioaren beraren determinatutasunak* barnebiltzen dituzte. Gogo osoa, erlijioaren gogo, bere bitartegabekotasunetik abiatuta *bere baitan* edo bitartegabe denaren *jakitea* lortzen duen higidura da, eta gogoak kontzientziarentzat agertzen denean duen *tankera* bere zerizanarekin berdintzea eta bere burua den bezala begiestea lortzen duen higidura da. – Bilakera horretan gogoak, beraz, tankera *determinatuak* ditu, zeintzuek higidura horren bereizketak osatzen dituzten; aldi berean, horrela erlijio determinatuak era berean gogo *erreal determinatua* du. Beraz, bere burua dakien gogoari oro har kontzientzia, autokontzientzia, arrazoimena eta gogo egokitzen bazaizkio, orduan forma *determinatuak*, hots, kontzientziaren, autokontzientziaren, arrazoimenaren eta gogoaren barnean bakoitzean ezberdin garatzen diren formak bere burua dakien gogoaren tankera *determinatuei* dagozkie. Erlijioaren tankera determinatuak bere gogo errearentzat erlijioari egokitzen zaiona aukeratzen du bere une bakoitzaren tankera horietatik. Erlijioaren determinatutasun *bakarrak* horren hor-izate errearen alderdi guztiak zeharkatzen ditu eta horiei ezaugarri komun hori ezartzen die.

Horrela, orain arte agertu diren tankerak orain arte izan duten agerkera ordenan ez bezala ordenatzen dira, eta horri buruz, laburki, beharrezkoa dena esan behar da aurretik. – Aztertu den ilara ordenatuan une bakoitza, bere baitan sakonduz, osoki bat izateraino garatzen zen bere printzipio propioan; eta ezagutzea zen hondoa, edo gogo, non berez iraupenik ez duten uneek euren substantzia zuten. Baina substantzia hori orain agertu da; bere buruaz jabetzen den gogoaren hondoa da, zeinak printzipio banakoari ez dion baimentzen bakartzea eta bere barnean osoki bihurtzea, baizik eta une horiek guztiak bere barnean bilduz eta gordez aurrera egiten du bere gogo errearen erresuma osoan, eta horren une berezi guztiek batera hartzen eta jasotzen dute osokiaren determinatutasun osoa euren barnean. – Bere buruaz jabetzen den gogo eta horren higidura dira une horien egiazko errealtatea, eta banako une bakoitzari dagokion *berbaitan eta berbaitarako izatea*. – Beraz, baldin eta orain arte bere aurrerapenean atzerapausoak korapi-

loen bidez adierazten dituen ilara *bat* bageneukan, baina horietatik abiatuta luzera *batean* aurrera egiten zuela, orduan ilara korapilo horietan, une orokorretan, hautsita dago eta lerro askotan sakabanatzen da, zeintzuk sorta *batean* bilduta aldi berean simetrikoki elkartzen diren, halako moldez non bereizketa berberak, zeinetan une berezi bakoitzak bere barnean tankera hartzen zuen, elkartzen baitira. – Aurkezpen oso horretatik berez argitzen da nola ulertu behar den hemen aurkezten den noranzko orokorren koordinazioa; eta alferrikakoa da ohartaraztea bereizketa horiek zerizanez bilakaeraren une gisa ulertu behar direla, ez zati gisa; gogo errealean horren substantziaren atributuak dira, baina erlijioan subjektuaren predikatuak dira. – Era berean, forma guztiak oro har *euren baitan* edo *guretzat* gogoan eta gogo bakoitzean barnebiltzen dira; baina horren errealitatearen mamia haxe da, alegia, horrek zein determinatutasun duen bere *kontzientzian*, non horrek bere norbera adierazten duen, edo zein tankeratan dakien horrek bere zerizana.

Gogo *errealaren* eta bere burua gogo gisa ezagutzen duen gogoren arteko bereizketa, edo kontzientzia den aldetik eta autokontzientzia den aldetik egin dena, bere egian ezagutzen den gogoan gaintitzen da; bere kontzientzia eta autokontzientzia orekatzen dira. Baina hemen hasieran erlijioa *bitartegabe* baino ez denez, bereizketa hori ez da gogora itzuli. Erlijioaren *adigaia* baino ez da ezarri; hor zerizana egia oro den eta horretan errealitate oro barnebiltzen duen *autokontzientzia* da. Autokontzientzia horrek, kontzientzia den aldetik, bere burua du objektutzat; *bitartegabe* bere burua baino ez dakien gogo, beraz, gogo da bere buruarentzat *bitartegabekotasunaren forman*, eta horrek agertzen duen tankeraren determinatutasuna *izatearena* da. Izate hori, noski, ez du sentsazioak edo ekai askotarikoak, ezta bestelako une, xede eta determinazio aldebakarrek ere *betetzen*, baizik eta gogoak betetzen du, eta egia oro eta errealitate oro gisa ezagutzen du bere burua. *Beteketa* hori, horrenbestez, ez da bere *tankera*, zerizan gisa ez da bere kontzientzia. Hasteko, gogo absolutu gisa da erreala, horrek *bere buruaz duen ziurtasunean* den bezala bere *egian* ere badenean, edo kontzientzia gisa muturretan banatzen denean mutur horiek elkarrentzat gogotankeran direnean. Gogoak bere kontzientziaren objektu gisa hartzen duen tankeratzea gogoaren ziurtasunak nahiz substantziak betetzen dute; eduki horren bidez objektua objektibotasun hutsera, autokontzientziaren negatibotasunaren formara hondoratzea saihesten da.

Gogoak bere buruarekin duen batasun bitartegabekoa da oinarria edo kontzientzia hutsa, zeinaren *barnean* kontzientzia banatzen den. Horrela, bere autokontzientzia hutsean itxita, erlijioan ez da existitzen *natu-raren* sortzaile gisa; baizik eta gogoak higidura horretan ekoizten duena bere tankerak dira, gogo diren aldetik, zeintzuek elkarrekin haren agerpenaren osotasuna osatzen duten, eta higidura hori bera da haren errealitate beteginaren bilakaera horren alderdi banakoen bitartez, edo horren errealitate osatugabeen bitartez.

Horren *lehen* errealitatea erlijioaren beraren adigaia da, edo erlijioa *bitartegabeko* eta, beraz, *berezko erlijio* bezala; hor gogoak bere burua daki berezko edo bitartegabeko tankera duen bere objektua den aldetik. *Bigarren* errealitatea, berriz, honakoa da halabeharrez: *berez-kotasun gaindituaren* edo *norberaren* tankeran bere burua jakitea. Hori, beraz, *antzearen erlijioa* da; izan ere, tankera *norberaren* formara igotzen da kontzientziaren *ekoizpenaren* bidez, zeinaren eskutik horrek bere objektuan bere egitea edo norbera begiesten duen. *Hirugarren* errealitateak, azkenik, bi lehenen aldebakartasuna gainditzen du; *norbera bitartegabe* da, *bitartegabekotasuna norbera* den bezala. Lehen errealitatean gogoak oro har kontzientziaren forma badu, eta bigarren-
goan autokontzientziarena, orduan hirugarrengoan bien arteko batasunaren forma du; *berbaitan eta berbaitarako izatearen* tankera du; eta, gainera, bere baitan eta bere baitarako den moduan errepresentatzen den heinean, orduan hori *agerkundearen erlijioa* da. Gogoak hor bere egiazko *tankera* lortzen badu, orduan *tankera* bera eta *errepresentazioa* oraindik gainditu ez den aldea dira, hortik gogoak *adigaira* igaro behar baitu, bere barnean objektibotasunaren forma guztiz desagitearren, era berean bere aurkakoa biltzen duen horren barnean. Horrela, gogoak bere buruaren adigaia atzematen du, guk orain azkenik gogoa atzeman dugun moduan, eta bere tankera edo bere hor-izatearen osagaia, hori adigaia den heinean, gogoa bera da.

A. Berezko erlijioa

Gogoa dakien gogoa bere buruaren kontzientzia da, eta berez da objektibitatearen forman; gogoa *da*; eta, aldi berean, *berbaitarako iza-*

tea da. *Hori bere baitarako da, autokontzientziaren alderdia da, eta, gainera, bere kontzientziaren alderdiaren edo bere buruarekin objektu gisa lotzearen alderdiaren aurka. Bere kontzientzian aurkakotza da, eta horren bidez tankeraren determinatutasuna, non gogoia agertzen den eta bere burua dakien. Eta hori baino ez da autua erlijioaren ikuspegi honetan, bere zerizan tankeragabea edo horren adigai hutsa lehen ere aztertu baitugu. Kontzientziaren eta autokontzientziaren arteko bereizketa aldi berean azken horretan kokatzen da; erlijioaren tankerak ez du barnebiltzen gogoaren hor-izatea, pentsamendutik aske den natura gisa, ezta hor-izateatik aske den pentsamendu gisa ere; baizik eta pentsamenduan barnebilduta dagoen hor-izatea da, pentsatu den zerbait gisa, hor dagoena. – Gogoak bere burua dakien tankera horren determinatutasunaren arabera ezberdintzen da erlijio bat bestetatik; baina aldi berean ohartarazi behar da bere buruaren jakite horren aurkezpenak, *determinatutasun banako* horren arabera egiten denak, egitatean ez duela agortzen erlijio erreale baten osokia. Sortzen den erlijio ezberdinen ilarak, era berean, bakar batean hainbat alderdi aurkezten ditu, eta gainera *bakar bakoitzarenak*, eta erlijio erreale bat itxuraz besteetatik bereizten duten errepresentazioak bakoitzean agertzen dira. Baina, aldi berean, ezberdintasuna erlijioen arteko ezberdintasun gisa ere hartu behar da. Izan ere, gogoia bere kontzientziaren eta autokontzientziaren bereizketan kokatzen den heinean, higidurak bereizketa nagusi hori gaintzeko helburua du eta tankerari, kontzientziaren objektua denari, autokontzientziaren forma emateko helburua. Baina bereizketa hori ez da honen bidez gaintzen, hots, hark barnebiltzen dituen tankerak norberaren unea ere euren baitan izatea, eta jainkoa *autokontzientzia gisa errerepresentatzea*. Norbera *errerepresentatua* ez da norbera *erreal*a; tankeraren beste determinazio zehatzago bakoitza bezala egiatan horren zati izan dadin, hori aldeztu autokontzientziaren egitearen bidez hartan ezarri behar da, aldeztu behe determinazioa goi determinazioak gaintu duela eta aditu behar duela argitu behar da. Izan ere, errerepresentatua denak errerepresentatua izateari eta bere jakiteari arrotz izateari soilik uzten dio norberak ekoiztu duenean, eta orduan objektuaren determinazioa *berea* bailitzan hartzen du eta, horrenbestez, horretan bere burua begiesten du. – Egiletasun horren bidez behe determinazioa aldi berean desagertzen da; izan ere, egitea negatiboa da, beste baten bizkarretik garatzen den egitea; determinazio hori oraindik ere agertzen den heinean, zerizangabetasunera itzuli da; bestalde, behe determinazioa*

nagusi denean, baina goi determinazioa agertzen bada, orduan batak norbera gabe bestean hartzen du lekua ondoren. Beraz, erlijio bakan baten barneko errepresentazio ezberdinek horien formen higidura osoa aurkezten badute, orduan horietako bakoitzaren izaera kontzientziaren eta autokontzientziaren batasun bereziak determinatzen du, hau da, azken horrek lehenaren objektuaren determinazioa jasotzen duelako bere barnean, bere egitearen bidez guztiz bereganatzen duelako eta hori zerizanezko gisa dakielako besteen aurrean. – Erlijio-gogoaren determinazioan dugun sinismenaren egia erakusten da gogo *erreal*a eratuta dagoelako hori erlijioan begiesten den tankera bezala, adibidez, jainkoa gizaki bihurtzeak, ekialdeko erlijioetan agertzen denak, ez du egiairik, horren gogo errealak ez baitu adiskidetze hori. – Ez da egokia orain determinazioen osotasunetik banakoetara itzultzea eta erakustea zein tankeratan barnebiltzen den euren barnean eta euren erlijio berezian beste guztien osotasuna. Forma garaiagoa behekoaren azpian ezartzen bada, norberaren buruaren jabe den gogoarentzat esanahia galtzen du, gogoari eta bere errepresentazioari azalean baino ez dagokio. Hori bere esanahi berezian aztertu behar da, erlijio berezi horren printzipio den eta erlijio horren gogo errealaren bermea duen lekuan.

a. ARGIZKO ZERIZANA

Gogoia, *autokontzientzia* den *zerizan* gisa, edo norberaren buruaren jabe den zerizana, egia oro dena eta errealitate oro bere burua bezala dakiena, bere kontzientziaren higiduran bere buruari ematen dion errealitatearen aurrean hasiera batean *bere adigaia* baino ez da, eta adigai hori garapen horren egunaren aurrean bere zerizanaren gaua da, bere uneen hor-izatearen aurrean, tankera beregainak diren aldetik, bere jaiotzaren sekretu sortzailea. Sekretu horrek bere barnean du bere ager-kundea; izan ere, hor-izateak adigai horretan du bere beharrezkotasuna, hori bere burua dakien gogoia baita, eta, beraz, bere zerizanean kontzientzia izateko eta bere burua objektiboki errepresentatzeko uea duelako. – Nia hutsa da, zeinak bere baitatik at irtetea bere barnean *objektu orokor* gisa bere buruaren ziurtasuna duen, edo objektu hori niarentzat pentsatze ororen eta errealitate ororen zeharkatzea da.

Bere burua dakien gogo absolutuaren lehen bikoizketa bitartegabekoan horren tankerak *bitartegabeko kontzientziari* edo *sentipenez* -ko ziurtasunari dagokion determinazioa du. *Izatearen* forman begiesten

du bere burua, baina ez sentsazioaren determinazio ausazkoez betea dagoen *izate* gogogabearen forman, sentipenezko ziurtasunari dagokionean, baizik eta gogoak betetzen duen izatea da. Era berean, bere barnean jasotzen du *autokontzientzia* bitartegabekoan agertu zen forma, *nagusia*ren forma bere objektutik atzera egiten duen gogoaren autokontzientziaren aurrean. – Gogoaren adigaiak betetzen duen *izate* hori, beraz, gogoak bere buruarekin duen harreman *sinplearen tankera* da, edo tankeragabeziaren tankera. Determinazio horri esker egunsentiaren *argizko zerizana* da, dena barnebiltzen duena eta dena betetzen duena, bere substantziatasun formagabea bere burua mantentzen duena. Horren beste-izatea era berean sinplea den negatibo-dena da, *iluntasuna*; horren higidurak bere baitatik at irteteko, bere beste-izatearen osagai erresistentziagabekoan egiten dituen sorkuntzak argi-isurketak dira, euren sinpletasunean aldi berean berbaitarako bihurtzea eta bere horizetatiko itzulera dira, tankeratzea jaten duten su-adarrak. Bere buruari ematen dion bereizketa hor-izatearen substantzian hedatzen da, eta horrek naturaren formen tankera hartzen du; baina horren pentsatzearen zerizanezko sinpletasuna horietan dabil kulunkari eta ulertezin, euren mugak hedatzen dituzte neurrigabekoraino, eta oparoa izateraino iritsi den euren edertasuna horren bikaintasunean desegiten da.

Izate huts horrek garatzen duen edukia, edo horren hautematea, beraz, substantzia horrekin zerizangabe jostatzea da, *goratu* besterik egiten ez den substantzia bere baitara *beheititu* gabe, subjektu bihurtu gabe eta norberaren bidez bere bereizketak finkatu gabe. Horren determinazioak beregaintasuna izatea lortzen ez duten atributuak dira, baizik eta izen asko dituen Bataren izena baino ez dira. Hori hor-izatearen hainbat indarrez eta errealtatearen hainbat tankeraz janzten da norberarik gabeko edergarri batez izango balitz bezala; horiek haren boterearen nahimen propiorik gabeko mezulariak dira, haren nagusitasunaren begiespenak eta haren goraipamenaren ahotsak.

Baina bizitza kulunkari horrek bere burua *berbaitarako izate* gisa determinatu behar du eta bere tankera desagerkorrei iraupena eman behar die. *Izate bitartegabekoa*, non hori bere kontzientziaren aurrean ezartzen den, botere *negatiboa* da, bere bereizketak desegiten dituen. Beraz, egiatan *norbera* da; eta horregatik gogo bere burua norberaren forman jakitera igarotzen da. Argi hutsak bere sinpletasuna formen amaigabetasun gisa sakabanatzen du, eta bere burua eskaintzen

dio opari gisa berbaitarako izateari, halako moldez non banako-denak haren substantziaz jasotzen baitu iraupena.

b. LANDAREA ETA ANIMALIA

Norberaren buruaz jabetzen den gogoak, zerizan tankeragabekotik bere barnera igaro denak edo bere bitartegabekotasuna oro har norbera izatera igo duenak, bere sinpletasuna berbaitarako izatearen aniztasun gisa determinatzen du, gogo-*hautemapenaren* erlijioa da, non gogo gogo ahulago eta indartsuagoen, aberatsago eta txiroagoen askotasun zenbatezinean sakabanatzen den. Panteismo hori, hasiera batean gogo-atomo horien iraupen *lasaia* dena, bere barnean higidura *etsaikor* bihurtzen da. *Lorearen erlijioaren* inozotasuna, norberaren norberarik gabeko errepresentazioa baino ez dena, borrokatzen duen bizitzaren seriotasun izatera igarotzen da, *animaliaren erlijioaren* hobena izatera, begiesten duen indibidualtasunaren lasaitasuna eta ezintasuna berbaitarako izatea deuseztatzaile izatera heltzen da. – Alferrik da hautemapenaren gauzei *abstrakzioaren heriotza* kentzea eta horiek gogo-hautemapenaren zerizan izateraino goratzea; gogo-erresuma horren bizitzeak heriotza du hartan determinatutasunaren eta negatibotasunaren eskutik, haren axolagabetasun inozoan sartzen den heriotza. Horren bidez landare-tankera lasaien aniztasunean sakabanatzea higidura *etsaikor* bihurtzen da, non euren berbaitarako izatearen gorrotoak agortzen dituen. – Gogo sakabanatu horren autokontzientzia *erreal*a herri-gogo banakotu eta lagungabeen multzoa da, euren gorrotoan heriotzaraino elkar borrokatzen dute eta animalia-tankera jakinez jabetzen dira euren zerizan gisa, ez baitira animalia-gogoak baino, orokortasunik ez izateaz jabetzen den animalia-bizitza banatzailea baino.

Gorroto horretan, ordea, negatiboa baino ez den berbaitarako izatea agortzen da, eta adigaiaren higidura horren bidez gogo beste tankera batean agertzen da. *Berbaitarako izate gainditua objektuaren forma* da, norberak ekoiztu duena edo norbera ekoiztua, bere burua agortzen duen norbera, hau da, gauza bihurtzen den norbera dena. Elkar txikitzen duten animalia-gogoen gain gailentzen da, beraz, langilea, zeinaren egitea ez den soilik negatiboa, baizik eta *lasaia* eta positiboa. Gogoaren kontzientzia, beraz, aurrerantzean *berbaitan izate* bitartegabekoaz nahiz *berbaitarako izate* abstraktuaz haraindi dagoen higidura da. Berbaitana aurkakotzaren bidez determinatutasun batera

beheititzen den heinean, hori ez da gehiago gogo absolutuaren forma propioa, baizik eta errealtate bat, zeinak bere kontzientzia bere buruari aurkakotuta aurkitzen duen hor-izate arrunt gisa eta hori gainditzen duen, eta, era berean, ez den berbaitarako izate gaindizaile hori, baizik eta horren errepresentazioa ere sortzen duen, objektu baten formara beheititzen den berbaitarako izatea. Sortze-ekintza hori ez da oraindik, ordea, egiletasun betegina, baizik eta baldintzatua, eta eskura dagoenari forma ematea.

c. ARTISAUA

Gogoia hemen, beraz, *artisaui* gisa agertzen da, eta horren egitea (zeinaren bidez horrek bere burua objektu gisa ekoizten duen, baina bere buruaren pentsamenduan oraindik atzeman gabe) senaren lan bat da, erleek euren gelatxoak eraikitzen dituzten modura.

Lehen forma, bitartegabekoa denez, adimenaren forma abstraktua da, eta emaitza ez dago oraindik bere baitan gogoz betea. Forma zorrotzaren artisau horren lanak piramide eta obeliskoek beirak dira, lerro zuzenen lotura sinpleak, azalera lauak eta zatien arteko proportzio berdinak dituztenak, zeinetan biribilaren neurgaitasuna baliogabetuta dagoen. Formaren adigarritasun soilak dela eta, hori ez da bere esanahia bere baitan, gogozko norbera. Emaitzek, beraz, gogoia euren barnean jasotzen dute, agurra eman zaion gogo arrotz gisa, errealtatearekin duen elkar-hartze biziak utzi duena eta, hilda, bizitarik ez duten beira horietara itzultzen dena; edo kanpotik lotzen zaizkio gogoari, bere alde-tik kanpotik eta ez gogo gisa hor dagoenari, bere esanahia horietara jaurtitzen duen goizeko argia den aldetik.

Gogo langilearen abiapuntua den banaketa, *berbaitan izatearen*, horrek lantzen duen ekai bihurtzen denaren, eta *berbaitarako izatearen*, autokontzientzia langilearen *alderdia* denaren artekoa, bere emaitzan objektibo bihurtu zaio. Bere ahaleginak asmo hau izan behar du, alegia, arimaren eta soinen arteko banaketa gainditzea, hura bere baitan jantzea eta tankeratzea, eta hori, bestalde, biziartzea. Bi alderdiek, gertuagotzen diren heinean, horrela gogo errepresentatuaren eta hori inguratzen duen geruzaren determinatutasuna mantentzen dute; bere buruarekiko batasunak banakotasunaren eta orokortasunaren arteko aurkakotza hori barnebiltzen du. Emaitza bere alderdietan bere baitara hurbil-

tzen den heinean, bestea ere gertatzen da, hau da, autokontzientzia langileari hurbiltzen zaiola, eta horrek bere burua jakitea lortzen du emaitzan, bere baitan eta bere baitarako den moduan. Baina, horrela, gogoaren *egiletasunaren* alderdi abstraktua baino ez du osatzen, zeinak oraindik ez dakien bere edukia bere barnean, baizik eta bere emaitzan, hau da, gauza batean. Artisaua bera, gogo osoa, ez da oraindik agertu, baizik eta oraindik barnean ezkutatuta dagoen zerizana da, zeina osoki gisa hor aurrean zatituta baino ez dagoen, autokontzientzia ekilean eta horrek ekoiztutako objektuan.

Inguruko eraikina, kanpoko errealitatea, adimenaren forma abstraktura baino goratzen ez dena, artisauak forma bizi bihurtzen du. Landareen bizitza, jadanik aurreko panteismo ezindua ez bezala santua ez dena, horrek bere burua berbaitarako den zerizan gisa ulertzen duenak baliagarri gisa hartzen du, eta atzean uzten da kanpoko alderdi eta edergarri gisa. Ez du, ordea, aldatu gabe erabiltzen, baizik eta norberaren buruaren jabe den formaren langileak aldi berean baliogabetu egiten du bizitza horren existentzia bitartegabekoak bere baitan daukan irautasuna, eta horren forma organikoak pentsamenduaren forma zorrotzago eta orokorragoetara hurbiltzen ditu. Forma organikoak, aske uzten denean berezitasunean hedatzen denak, baina bere aldetik pentsamenduaren formak menperatzen duela, altxa egiten ditu, bestalde, tankera zuzen eta lau horiek biribilketa bizietara; nahasketa hori da arkitektura askearen erroa.

Etxebizitza horrek, *osagai orokorraren* edo gogoaren izaera ez-organikoaren alderdiak *banakotasunaren* tankera bat ere jasotzen du bere barnean, zeinak lehen hor-izatek bananduta zegoen gogo, horri barneko edo kanpoko zitzaion gogo, errealitateari hurbiltzen dion eta horren bidez emaitza autokontzientzia ekilearen berdinago bihurtzen duen. Langileak lehenik *verbaitarako izatera* jotzen du oro har, *anima-lia-tankerara*. Bere buruaz bitartegabe animalia-bizitzan gehiago jabetzen ez dela honela frogatzen du, hots, horren aurrean bere burua indar ekoizle gisa eratzen duela eta hor *bere* emaitza bezala bere burua dakielako; eta horren bidez aldi berean hori indar gaingitu bihurtzen du, eta beste esanahia duen hieroglifikoa, pentsamendu batena. Horregatik, ez du langileak soilik eta osorik erabiltzen, baizik eta pentsamenduaren tankerarekin nahasita, giza tankerarekin nahasita. Baina emaitzari oraindik tankera eta hor-izate bat falta zaio, non norbera norbera gisa

existitzen den; falta zaio bere baitan adieraztea bere barnean barne esanahi bat jasotzen duela; hizkuntza falta zaio, zentzu betegarria eskura ematen duen osagaia. Horregatik, emaitza, animalari dagokionaz araztu den arren eta bere baitan autokontzientziaren tankera soilik duen arren, oraindik ere doinurik ez duen tankera da, gorantz doan eguzkiaren izpiak behar dituen, doinua izateko, zeina argiak ekoiztu duenez soinu baino ez den, ez hizkuntza, kanpoko norbera besterik ez duen erakusten, ez barnekoa.

Tankeraren norbera kanpoko horren aurrean bestea dago, zeinak iragartzen duen *barneko-den* bat duela bere baitan. Horren zerizanera atzera egiten duen izaerak haren aniztasun bizia, banakotzen dena eta bere higiduran nahasten dena, zerizangabeko egitura huts batera beheitzen du, *barneko-denaren estalkia* denera; eta barneko-den hori hasiera batean iluntasun sinplea da, higitzen ez dena, harri beltz formagabea¹¹.

Bi aurkezpenek *barnekotasuna* eta *hor-izatea* barnebiltzen dituzte, gogoaren bi uneak; eta bi aurkezpenek horiek aldi berean erlazio aurkakotuetan barnebiltzen dituzte, norbera barneko-den gisa nahiz kanpoko-den gisa. Biak batu behar dira. – Gizaitxurako estatuen arima ez dator barneko-denetik oraindik, ez da hizkuntza oraindik, bere baitan barnekoa den hor-izatea, eta forma asko dituen hor-izatearen barneko-dena doinurik gabekoa da oraindik, bere baitan bere baitatik bereizten ez dena, eta bere kanpoko-denetik, zeinari bereizketa oro dagokion, bananduta dagoena oraindik. – Artisauak biak batzen ditu, beraz, tankera berezkoaren eta norberaren buruaz jabetzen denaren arteko nahasketan, eta bi zerizan zentzubiko horiek, eurentzat ere misterioitsuak direnak, bere buruaz jabetzen dena bere buruaz jabetzen ez denarekin borrokan, barneko-den sinplea tankera asko dituen kanpoko-denarekin, pentsamenduaren iluntasuna adierazpenaren argitasunarekin erkatuz, jakituria sakon eta zailki adigarriaren hizkuntzan sartzen dira indarrez.

Emaitza horretan amaitzen da emaitza kontzientziarik gabekoak autokontzientziaren aurrean ekoiztu zuen senezko lana; izan ere, hor autokontzientzia osatzen duen artisauaren egiletasunari aurre egiten dio era berean bere buruaz jabetzen den eta adierazten den barneko-denak. Hor nekez bere kontzientziaren bikoizketa hori lortu du, non gogoak gogo topatzen duen. Bere buruaz jabetzen den gogoak bere buruare-

kin duen batasun horretan, hori bere kontzientziaren tankera eta objektu den heinean, araztu egiten dira natur tankera bitartegabekoaren modu kontzientzia gabekoarekin dituen nahasketak. Tankera, hizkera eta egitateari dagokienez munstroak diren horiek gogo-tankeran desegiten dira, bere baitara doan kanpoko-den batean eta bere baitatik eta bere baitan adierazten den barneko-den batean; pentsamenduan, bere burua sortzen duen eta bere tankera horren arabera mantentzen duen hor-izate argia den horretan. Gogoia *artista* da.

B. Antzearen erlijioa

Gogoak bere kontzientziarentzat hor egotea dakarren tankera kontzientzia beraren formara igo du, eta halako bat ekoizten du. Artisauak utzi egin dio lan *sintetikoa* egiteari, pentsamenduaren eta berezkoa denaren forma arrotzak *nahasteari*; tankerak norberaren buruaren jabe den egiletasunaren forma lortu duen heinean, gogo-lan bihurtu da.

Galdetzen badugu zein den antzearen erlijioan bere zerizan absolutuaren kontzientzia duen gogo *erreal*a, orduan ondorioztatzen da gogo *etikoa* edo *egiazko* gogoia dela. Ez da soilik banako-den ororen substantzia orokorra, baizik eta horrek kontzientzia errearentzat kontzientziaren tankera duenez horrek esan nahi du substantzia, indibidualizazioa duena, indibiduoek euren zerizan eta emaitza propio gisa dakitela. Beraz, substantzia horientzat ez da argizko zerizana, zeinaren batasunean autokontzientziaren berbaitarako izatea negatiboki, era iraunkorkean soilik barnebiltzen den eta bere errealtatearen nagusia begiesten duen, ezta elkar gorrotatzen duten herrien deuseztapen etengabea ere, ezta horiek kasten moduan menpekotzea ere, batera osoki osatu baten antolaketaren itxura lukeena baina indibiduen askatasun orokorra falta zaiona. Baizik eta herri askea da, non ohiturak guztien substantzia osatzen duen, zeinaren errealtatea eta hor-izatea guztiek eta banako bakoitzak dakizkien euren nahimen eta egitate gisa.

Gogo etikoaren erlijioa, ordea, bere errealtateaz haraindi goratzea da, *bere egiatik* atzera joatea *bere buruaren jakite* hutsera. Herri etikoa bere substantziarekiko batasun bitartegabekoan bizi den heinean eta autokontzientziaren banakotasun hutsaren printzipioa bere baitan ez

duen heinean, orduan bere erlijioa bere osaketan bere *iraupenetik bananduz* agertzen da. Izan ere, substantzia etikoaren *errealitateak*, aldez, autokontzientziaren higidura absolutuaren aurkako *aldaezintasun* lasaian hartzen du oin, eta, beraz, autokontzientzia bere ohitura lasaitik eta bere konfiantza finkotik bere barnera ez joatean; eta, aldez, bere antolaketan hartzen du oin hainbat eskubide eta betebeharretan, eta gainera, horrela sortzen den banaketan hainbat estamentutan eta euren egite berezietan, osokia lortzeko elkartzen denean; eta, beraz, banako-dena bere hor-izatearen mugaketarekin askiestean eta bere norbera askearen pentsamendu mugagabea oraindik ez ulertu izatean. Baina substantzian genuen konfiantza *bitartegabeko* lasai hura *norbe-rarenganako* konfiantza eta *norberaren ziurtasun* bihurtzen da, eta eskubide eta betebeharren askotasuna nahiz egite mugatua etiko-denaren higidura dialektiko bera da gauzen eta euren determinazioaren askotasunaren aldean; lasaitasuna eta finkotasuna bere buruaz ziur dagoen gogoaren sinpletasunean baino aurkitzen ez duen higidura. – Etikotasunaren osaketa, autokontzientzia aske bihurtuz, eta mundu etikoaren patua, beraz, bere barnera joan den indibidualtasuna da, gogo etikoaren arintasun absolutua, zeinak bere iraupenaren bereizketa finko guztiak eta bere antolamendu organikoaren masak bere barnean desegin dituen, eta bere buruaz erabat seguru poztasun mugagabea eta bere buruaren gozamen askeena lortu duen. Gogoak bere barnean duen ziurtasun sinple hori zentzubiko-dena da, iraupen lasaia eta egia finkoa, baita ezinegon absolutua eta etikotasunaren heriotza izatekoa ere. Baina azken hori bihurtzen da, gogo etikoaren egia hasiera batean oraindik zerizan eta konfiantza substantziadun hori besterik ez baita, non norberak bere burua ez dakien banakotasun aske gisa, eta, beraz, hondoratu egiten da barnekotasun horretan edo norberaren askapenean. Beraz, konfiantza hautsi den heinean, herriaren substantzia bere barnean apurtu den heinean, orduan gogo, mutur aldakorren erdigunea zena, orain bere burua zerizan gisa atzematen duen autokontzientziaren muturrean agertzen da. Bere buruaz ziur den gogo da, bere munduaren galera arrenkuratzen duena eta bere zerizana, errealitateaz haraindi duena, norberaren araztasunetik abiatuta ekoizten duena.

Halako garaietan antze absolutua sortzen da; lehenago senezko lan egitea da, hor-izatean hondoratuta horretatik irteten dena eta horretan sartzen dena, eta bere substantzia ez duena etikotasun askean, eta

horregatik gogo-egiletasun askea ez duena norbera langilearentzat. Gerora, gogo antzeaz haraindi doa, bere aurkezpen garaiena lortzeko; hau da, ez soilik norberarengandik jaiotzen den *substantzia*, baizik eta bere aurkezpenean objektu den aldetik *norbera hori* izatea; ez soilik bere adigaitik abiatuta bere burua sortzea, baizik eta bere adigaia tankera gisa izatea, halako moldez non adigaiak eta antze-lan ekoiztuak elkar ezagutzen duten gauza bat eta berbera bezala.

Substantzia etikoa, beraz, bere hor-izatek bere autokontzientzia hutsera itzuli den heinean, hori adigaiaren edo *egiletasunaren* alderdia da, eta horrekin gogoak bere burua objektu gisa sortzen du. Forma hutsa da, zeren banako-denak menekotasun eta zerbitzu etikoa bere buruaz jabetzen ez den hor-izate eta determinazio finko oro kendu baititu, substantzia bera zerizan isurkari hori bihurtu den moduan. Forma hori gaua da, non substantzia saldua izan den eta subjektu bihurtu zen; gogo etikoa bere buruaren ziurtasun huts horren gauetik berpizten da, naturatik eta bere hor-izate bitartegabekotik askatutako tankera gisa.

Adigai hutsaren *existentzia*, non gogoak bere soinetik ihes egin duen, gogoak bere minaren edukiontzi gisa hautatu duen indibiduo bat da. Horretan gogo bere orokor-dena eta bere boterea bezala da, bortsatzen duen boterea; bere jasapena da, eta horri emanik bere autokontzientziak askatasuna galtzen du. Baina orokortasunaren botere positibo hari indibiduoaren norbera hutsa gailentzen zaio, botere negatiboa den aldetik. Egiletasun huts horrek, galdu ezin duen indarraz jabetzen dela, zerizan tankeragabekoarekin egiten du borrokan; horren maisu bihurtuz, jasapena bere ekai bihurtu du eta horren edukia eman dio bere buruari, eta batasun hori agertzen da emaitza gisa, gogo orokorra banakotuta eta errepresentatuta.

a. ANTZE-LAN ABSTRAKTUA

Lehen antze-lana, bitartegabekoa den aldetik, abstraktua eta banakoa da. Bere aldetik, modu bitartegabeko eta objektibotik autokontzientziarantz higitu behar du, eta bestalde, autokontzientziak bere baitarako kultuan bereizkuntza gainditzeko asmoa du, hasieran bere gogoarekiko bereizkuntza dena, eta horren bidez bere baitan bizia duen antze-lana ekoizteko asmoa du.

Lehen modua bitartegabeko modua da, non antze-gogoak bere tankera eta bere kontzientzia ekilea gehien banatzen dituen elkarrengandik, hots, tankera *hor dago gauza* gisa oro har. – Modu horretan tankera banatu egiten da banakotasunaren, norberaren tankera bere baitan daukanaren, eta orokortasunaren, zerizan ez-organikoa tankerari dago-kionez bere inguru eta etxebizitza gisa aurkezten duenaren arteko bereizketan. Tankera horrek gogoari dagokion forma hutsa lortzen du, osokia adigai hutsera goratuz. Ez da beira adigarria, hilda dagoenaren egoitza dena, edo kanpoko arimak argitzen duena, ezta landaretik lehenik sortzen den nahasketa ere, naturaren eta pentsamenduaren formena, zeinaren egiletasuna hemen oraindik ere *imitazioa* den. Baizik eta adigaiak soinetik kentzen ditu oraindik formei erroan, adarretan eta orrietan itsasten zaiena, eta araztu egiten ditu irudi bihurtuz, non beiraren lerro zuzena eta lautasuna erlazioa neurtezinetara goratzen diren, halako moldez non organiko-denaren bizitza adimenaren forma abstraktuan jasotzen baita eta, aldi berean, adimenarentzat bere zerizana, neurtezintasuna, gordetzen baita.

Barnean bizi den jainkoa, ordea, animaliairen zulotik irten den harri beltza da, kontzientziaren argiak zeharkatzen duena. Giza tankerak berearekin nahastuta zuen animalia-tankera soinetik kentzen du; animalia jainkoarentzat ausazko mozorroa baino ez da; bere egiazko tankerarekin batera agertzen da, eta ez du balio berez aurrerantzean, baizik eta beste baten esanahi izatera, zeinu soil izatera behehitzen da. Jainkoaren tankerak horren bidez bere baitan animaliairen hor-izatearen berezko baldintzen premiatasuna kentzen du soinetik, eta bizitza organikoaren barne eraketak iradokitzen ditu bere azalean urtuta daudela eta horri soilik dagozkiola. – Jainkoaren *zerizana*, ordea, naturaren horizate orokorraren eta bere buruaz jabetzen den gogoaren, bere errealtatean hari itxuraz aurkakotzen zaion gogoaren arteko batasuna da. Aldi berean, hasteko, tankera *banako* bat izaki, bere hor-izatea naturaren osagaietako bat da, bere buruaz jabetzen den errealtatea gogo-herri banakoa den bezala. Baina hura batasun horretan gogoan islatzen den osagaia da, pentsamenduaren bidez eraldatutako natura, bere buruaz jabetzen den bizitzarekin batuta dagoen natura. Jainko-tankerak, horregatik, bere natur osagaia osagai gaingitu gisa du, bere barnean duen oroitzapen ilun bat bezala. Osagaien hor-izate askearen zerizan kaotiko eta borroka nahasia, titanen erresuma ez-etikoa, gailendua da, eta baz-

tertu egiten da argi bihurtu den errealitatearen ertzera, gogoan dagoen mundu lasaiaren muga uherretara. Jainko zahar horiek, non argizko zerizana iluntasunarekin erkatuz lehenik bereizten den, alegia, zerua, lurra, itsasoa, eguzkia, lurraren suzko haize itsua, beste tankerek ordezkutzen dituzten, hots, euren baitan ilunki titan horien oroimena baino ez dutenek, eta natur zerizanak ez direnek, baizik eta euren buruez jabetzen diren herrien gogo etiko argiak direnek.

Tankera simple horrek, beraz, banakotze amaigabearen ezinegona (horrena, natur osagaia den aldetik, zerizan orokor gisa baino ez dena beharrezko, baina bere hor-izatean eta higiduran ausazko eran jokutzen duena, eta horrena, herriarena den aldetik, egitearen masa berezian eta autokontzientziaren banako puntuetan sakabanatuta egonik, zentzu eta egite askotariko hor-izate bat duena) balio gabetu du bere baitan eta indibidualtasun lasaian bildu du. Horren aurrean, beraz, ezinegonaren unea dago, *zerizanaren* aurrean *autokontzientzia*, zeinak ezinegon horren jaioleku gisa ez duen ezer gordetzen beretzat, salbu *egiletasun hutsa* izatea. Substantziari dagokiona artistak osoki emaitzari ematen dio, baina bere emaitzan bere buruari, ordean, indibidualtasun determinatu bezala ez dio ezein errealitaterik ematen; emaitzari osaketa eman ziezaiokeen soilik bere berezitasuna bere baitatik erauziz eta, soina utziz, egite hutsaren abstrakziora goratuz. – Bitartegabeko lehen sorkuntza horretan emaitzaren eta bere buruaz jabetzen den egiletasunaren arteko banaketa ez dago berriro batuta; emaitza ez da, beraz, bere baitarako benetan bizitua, baizik eta *osokia* da, baina bere *bilakaerarekin* batera besterik ez. Antze-lanean komun dena, alegia, kontzientzian sortzen dela eta giza eskuek egiten dutela, adigai gisa existitzen den adigaiaren unea da, horri aurkakotzen zaiona. Eta adigai hori, artista edo behatzaile gisa hain eskuzabala bada, non antze-lana bere baitan absolutuki bizi gisa adierazten baitu eta bere burua, ekilea edo begieslea, ahazten baitu, bada, aitzitik, bere buruaz jabetzeko unea baztertu ezin duen gogoaren adigaiari eutsi behar zaio. Baina une hori emaitzari aurkakotzen zaio, zeren gogoak bere lehen bikoizketa horretan bi alderdiei *egitearen* eta *gauza* izatearen euren determinazio abstraktuak ematen baitizkie, eta horiek ez dira itzuli oraindik euren abiapuntu zen batasunera.

Artistak, beraz, bere emaitzan ikusten du *bere antzeko zerizanik ez duela* ekoiztu. Hortik, noski, kontzientzia bat datorkio atzera, halako

moldez non jendetza miretsi batek ohoratzen baitu bere zerizana den gogo gisa. Baina bizitze hori, horri autokontzientzia miresmen gisa soilik itzultzen dion heinean, horrek artistari egiten dion aitorpen bat da gehienbat, hori bezalakoa ez dela dioena. Oro har poztasun gisa itzultzen denez, artistak hor ez du aurkitzen bere garapenaren eta sorreraren mina, ez du bere lanaren nekea aurkitzen. Horiek emaitza juzgatuko dute edo oparia ekarriko diote, edonola dela ere euren kontzientzia hor ezarriko dute, eta horiek euren ezagupenarekin gainean ezartzen badi-ra, horrek badaki zenbat balio duen bere *egitateak* bere ulermenaren eta hizketaren aldean; *azpian* ezartzen badira eta horretan menpekotzen dituen *zerizana* ezagutzen badu, haren maisu bezala ezagutzen du bere burua.

Antze-lanak, beraz, bere hor-izatearen beste osagai bat eskatzen du, eta jainkoak hori ez den beste sorrera, non bere gau sortzailearen sakonetik aurkakoan erortzen den, kanpokotasunean, bere buruaz jabetzen ez den *gauzaren* determinazioan. Osagai garaiago hori *hizkuntza* da, bitartegabe bere buruaz jabetzen den hor-izate bat dena. Hor *bana-ko* autokontzientzia dago eta, era berean, kutsadura *orokor* bat bezala da bitartegabe; berbaitarako izatearen bereizketa osoa, aldi berean, norbera askoren isuria eta orokorki iragarritako batasuna da; arima gisa existitzen den arima da. Beraz, hizkuntza bere tankeraren osagai gisa duen jainkoa bere baitan bizituta dagoen antze-lana da, zeinak bitartegabe bere hor-izatean egiletasun hutsa daukan, gauza gisa existitzen zenean aurkakotzen zitzaiona. Edo autokontzientzia bere baitan gertatzen da bere zerizanaren objektibo bihurtzean. Bere zerizanean bere baitan izanik, *pentsatze hutsa* da edo jarespena, zeinaren *barnekotasunak* aldi berean *hor-izatea* duen ereserkian. Horrek autokontzientziaren banakotasuna gordetzen du bere barnean, eta horri entzunez banakotasun hori aldi berean orokor bezala da hor; jarespena, denongan piztuta, gogo-isurkia da, autokontzientziaren askotarikotasunean bere buruaz jabetzen dena guztien *egite* berbera gisa eta *izate simple* gisa; gogoak guztien autokontzientzia orokorra den aldetik batasun *batean* ditu bai bere barnekotasuna, bai beste batentzat izatea, baita banako-denaren berbaitarako izatea ere.

Hizkuntza hori jainkoaren beste hizkuntza batetik bereizten da, autokontzientzia orokorrarena ez dena. Antze-erlijioaren eta aurreko erlijioen jainkoaren *orakulua* horren lehen hizkuntza beharrezkoa da,

zeren horren *adigaian* jasotzen baita naturaren zerizana eta gogoaren zerizana dela, eta, beraz, hor-izate berezkoa ez ezik gogozkoa ere baduela. Une hori lehenik bere *adigaian* datzan heinean, eta oraindik erlijioan egikaritu ez den heinean, hizkuntza erlijioaren autokontzientziarentzat autokontzientzia *arrotz* baten hizkuntza da. Bere taldeari arrotza zaion autokontzientzia ez *da hor* oraindik bere adigaiak eskatzen duen moduan. Norbera berbaitarako izate sinple eta, beraz, guztiz *orokorra* da; hori, ordea, taldearen autokontzientziatik bananduta dagoena, lehenik *banakoa* baino ez da. – Hizkuntza propio eta banako horren edukia determinatutasun orokorretik ondorioztatzen da, non gogo absolutua oro har bere erlijioan ezartzen den. – Egunsentiaren gogo orokorrak, bere hor-izatea oraindik berezitu ez duenak, zerizana era berean sinpleak eta orokorrak diren esakuneak adierazten ditu, zeinen eduki substantziaduna bikaina den euren egia sinplean, baina orokortasun hori dela eta, areago garatzen ari den autokontzientziari aldi berean arrunta iruditzen zaion.

Gehiago garatu den norbera, bere burua *berbaitarako izatera* goratzen duena, substantziaren jasapen hutsaren maisu da, sortzen ari den argizko zerizanaren objektibotasunaren maisu, eta egiaren sinpletasun hura *berbaitan dena* bezala du, zeinak ez duen hor-izate ausazkoaren forma hizkuntza arrotz baten bidez, baizik eta *jainkoen lege seguru eta ez-idatzi gisa, zeina betikoa den eta inork ez dakien noiz agertu zen*. – Argizko zerizanak agerrarazi zuen egia orokorra hemen barneko denera edo beheko denera itzuli bada eta, beraz, agerpen ausazkoaren formari ihes egin badio, bada, orduan, aitzitik, antze-erlijioan, jainkoaren tankerak kontzientzia eta, beraz, oro har banakotasuna hartu zuenez, jainkoaren hizkuntza propioa, herri etikoaren gogoa dena, orakulua da, herri horren arazo bereziak ezagutzen dituen eta horretan erabilgarria dena iragartzen duena. Baina egia orokorrek, horietaz *berbaitan dena* bezala jabetzen garelako, *pentsatze jakileak* aldarrikatzen dituzte, eta horien hizkuntza ez zaio arrotza, baizik eta norberarena. Eta antzinako modu hark ona eta ederra dena bere pentsatzean bilatzen zuenez eta, bestalde, demonioari uzten zionez jakitearen eduki txar eta ausazkoa jakitea, ea ona zen horrentzat hau edo bestea egitea, ezagun batentzat ona zen bidaia hori egitea eta halako gauza muntagabeak, era berean kontzientzia orokorrak ausazko-denaren jakitea txorietatik jasotzen du, edo zuhaitzetatik edo harrotzen den lurretik,

zeinaren lurruneak autokontzientziari bere zuhurtasuna kentzen dioten; izan ere, ausazko-dena zuhurra ez dena eta arrotza dena da, eta kontzientzia etikoa ere era ez-zuhur eta arrotzean determinatzen uzten da, dadoak jauziko balitu bezala. Banako-denak bere adimenaren bidez bere burua determinatzen badu eta gogoetatsu baliagarri zaiona aukeratzeko badu, orduan autodeterminazio horren oinarrian datza izaera bereziaren determinatutasuna; hori bera ausazko-dena da; eta adimenaren jakite hura, banako-denari baliagarri zaiona orakulu haren edo patuarena bezalako jakitea da; baina orakuluari edo patuari galdetzen dionak ausazko-denaren aurrean axolagabekeriaren jarrera adierazten du, eta beste hark bere baitan ausazko-dena bere pentsatzearen eta jakitearen zerizanezko interes gisa hartzen du. Baina bi horiek baino garaiagoa da, noski, gogoeta ausazko egitearen orakulu bihurtzea, baina ekintza gogoetatsu bera ausazko den zerbait gisa jakinez, berezi-dena-ekin harremana duelako eta baliagarritasuna duelako.

Bere buruaz jabetzen den hor-izate egiazkoa, gogoia hizkuntzan jasotzen duena, autokontzientzia arrotzaren eta, beraz, ausazkoaren, autokontzientzia orokorraren hizkuntza ez dena, oraintsu ikusi dugun antze-lana da. Hori estatuak gauza gisa duen alderdiari aurkakotzen zaio. Hori hor-izate lasaia den bezala, hura desagerkorra da; horretan objektibotasunak aske utzita norbera bitartegabeko propiorik ez duen bezala, hura gehiegi geratzen da norberarengan sartuta, tankeratze gutxiegi du eta, denbora bezala, ez dago bitartegabe hor, hor dagoen heinean.

Bi alderdien higidurak osatzen du *kultua*, non autokontzientziaren sentipenezko osagai hutsean *higitzen* den tankera jainkotiarrak eta gauzatasunaren osagaian *lasai* dagoen tankera jainkotiarrak euren determinazio ezberdina uzten duten eta horren zerizanaren adigaia den batasuna hor-izatera datorren. Kultuan norberak bere buruari zerizan jainkotiarraren jaistearen kontzientzia ematen dio, haratago denetik bere baitara jaistearena, eta zerizan horrek, lehenago ez-erreal eta objektiboa baino ez zenak, horren bidez autokontzientziaren benetako errealitatea lortzen du.

Kultuaren adigai hori bere baitan dagoeneko barnebilduta eta eskura dago ereserkiaren isurian. Jarespen hori norberaren asebate huts bitartegabekoa da norberaren bidez eta norberaren barnean. Arima araztua da, araztasun horretan bitartegabe zerizan baino ez dena eta

zerizanarekin bat egiten duena. Bere abstrakzioa dela eta, ez da bere objektua bere baitatik bereizten duen kontzientzia, eta, beraz, bere horizatearen gaua eta bere tankeraren *egoitza prestatua* da. *Kultu abstrak-tuak*, beraz, norbera goratzen du *osagai jainkotiar* huts hori izateraino. Arimak garbitze hori osatzen du horretaz jabetuz; baina oraindik ez da norbera, bere sakonera beheratu dena, bere burua gaitz gisa dakiena, baizik eta *baden bat* da, arima bat, bere kanpokotasuna ura erabiliz arazten duena, jantzi zuriak jartzen dizkiona, eta bere barnekotasuna lanen, zigorren eta sarien bide errepresentatutik gidatzen du, berezitasuna kanporatzen duen garapenaren bidetik oro har, zeinaren bidez dohatasunaren etxebizitzetara eta elkartera iristen den.

Kultu hori lehenik *sekretua* baino ez da, hau da, errepresentatua baino ez den egikaritze ez-erreal; ekintza *erreal* izan behar du, ekintza ez-errealak bere burua kontraesaten du. *Kontzientzia benetakoa* horren bidez bere autokontzientzia *hutsera* goratzen da. Zerizanak hor objektu aske baten esanahia du, eta kultu erreala bidez hori norberarengana itzultzen da, eta horrek kontzientzia hutsean errealitatearen haratago hutsean bizi den zerizanaren esanahia duen heinean, zerizan hori bere orokortasunetik bitartekotza horren bidez banakotasunera jaisten da eta, horrela, errealitatearekin elkartzen da.

Bi alderdiak ekiten hasteko modua honela determinatzen da, hots, bere buruaz jabetzen den alderdiarentzat, kontzientzia *erreal* denez, zerizana *izaera erreal* gisa aurkezten da; batetik, izaera hori horri dagokio eduki eta jabego gisa, eta *berbaitan* ez den hor-izatatetzat jotzen da; bestetik, *bere* errealitate eta banakotasun bitartegabeko *pro-pioa* da, horrek era berean zerizangabetzat hartzen duena eta gainditzten duena. Aldi berean, ordea, bere kontzientzia *hutsarentzat* kanpoko izaera hark *aurkako* esanahia du, hau da, *berbaitan den* zerizana iza-tekoa, zeinaren aurrean norberak bere zerizangabetasuna oparitzen duen, izaeraren zerizangabeko alderdiak bere burua oparitzen duen bezala. Ekintza horren bidez gogozko higidura da, zeren hori bi alderdi dituen zera baita, *zerizanaren* abstrakzioa (jarespenak objektua determinatzeko modua) gainditzea eta egikaritzea, eta *erreal-dena* (ekileak objektua eta bere burua determinatzeko modua) gainditzea eta orokortasunera goratzea.

Kultuaren beraren ekintza, beraz, jabego baten *oparitze* hutsarekin hasten da, zeina jabeak beretzat baliorik izango ez balu bezala ahaz-

ten duen edo hauts bihurtzen duen. Hemen, bere kontzientzia hutsaren zerizanaren aurrean bere jabegoari eta jabetza-eskubideari eta horren gozamenari uko egiten dio, nortasunari eta egitea norberarengana itzultzeari uko egiten dio, eta ekintza orokor-denean islatzen du, edo zerizanean, bere baitara islatuko balu bezala. – Baina alderantziz hor era berean *baden zerizana* hondoratzen da. Oparitzen den animalia jainko baten *zeinua* da; jaten diren fruituak Zeres eta Bako *biziak* dira; hartan goi zuzenbidearen botereak hiltzen dira, odola eta bizitza erreala duen zuzenbidearenak; beste horretan behe zuzenbideko botereak, odolik gabe botere sekretu maltzurra duen zuzenbidearenak. – Substantzia jainkotiarren oparitzea bere buruaz jabetzen den alderdiari dagokio, substantzia hori *egite* den aldetik; eta egite erreal hori ahalgarri izateko, zerizanak dagoeneko bere burua *bere baitan* oparitu izan behar du. Eta hori egin du bere buruari *hor-izatea* ematean eta animalia *banako* eta fruitu bihurtzean. Ukazio horrek, *bere baitan* beraz dagoeneko zerizana egikaritzen duenak, norbera ekilea hor-izatean eta bere kontzientziarentzat aurkezten du, eta zerizanaren *bitartegabeko* errealitate hura garaiago batez ordezkutzen du, hots, *bere buruarenaz*. Izan ere, sortzen den batasuna, banakotasun gaindituaren eta bi alderdien banaketaren emaitza dena, ez da soilik patu negatiboa, baizik eta esanahi positiboa du. Lurrazpiko zerizan abstraktuari baino ez zaio guztiz ematen oparitutakoa, eta, horrela, jabegoaren eta berbaitarako izatearen isla orokor-denean norberarengandik ezberdin gisa ezaugarritzen da, halakoa den aldetik. Baina, aldi berean, hori *alderdi* txiki bat da, eta beste oparitzea baliagarri ez denaren deuseztapena eta gehienbat oparituaren prestakuntza da jateko, eta horren banketeak ekintza saltzen du bere esanahi negatiboan. Oparitzen duenak lehen opari hartan gehiena gordetzen du, eta horretan bere *gozamenerako* baliagarri dena. Gozamen hori botere negatiboa da, zeinak *zerizana* nahiz *banakotasuna* gainditzen dituen, eta aldi berean hori errealitate positiboa da, non zerizanaren hor-izate *objektiboa bere buruaz jabetzen den* hor-izate bihurtzen den, eta norberak zerizanarekin duen batasunaren kontzientzia duen.

Gainerakoan, kultu hori ekintza erreala da, baina horren esanahia jarespenean dago gehienbat; horri dagokiona ez da objektiboki sortzen, emaitzak *gozamenean* bere buruari bere hor-izatea lapurtzen dion moduan. Kultua, beraz, harantzago doa eta gabezia hori honela osatzen du hasiera batean, hots, bere jarespenari *iraupen objektiboa*

emanez, kultua elkarrekin edo banaka edonork egin dezakeen lana den heinean, zeinak jainkoaren etxebizitza eta edergarria ekoizten dituen horren ohoretan. – Horren bidez, aldez, estatuaren objektibotasuna gainditzen da, bere opari eta lanen eskaintzaren bidez langileak jainkoaren faborea lortzen baitu eta bere norbera hari balegokion bezala begiesten baitu; aldez, egite hori ez da artistaren banako lana, baizik eta berezitasun hori orokortasunean desagiten da. Ez da jainkoaren ohorea soilik sortzen, eta horren faborearen bedeinkapena ez da isurtzen *erre-presentazioan* soilik langilearen gain, baizik eta lanak alderantzizko esanahia ere badu lehenak adierazpen eta ohore arrotz gisa duenaren aurrean. Jainkoaren etxebizitzak eta gelak gizakiek erabiltzeko dira, horietan gordeta dauden altxorrek gizakiarenak dira premiazko kasuan; hark bere dotorezian jasotzen duen ohorea herri artistiko eta eskuzaballaren ohorea da. Festan herriak etxebizitzak eta jantziak edertzen ditu gauza dotoreekin, baita zeremoniak ere. Horrela jasotzen ditu bere eskaintzaren ordainetan jainko esker onekoaren erantzuna eta horren faborearen frogak, zeinari lanaren bidez lotu zitzaion, ez itxaropenean eta geroko errealitate batean, baizik eta eskainitako ohorean eta eskaintzen aurkezpenean lortuz bitartegabe bere aberastasunaren eta dotoreziaren gozamena.

b. ANTZE-LAN BIZIA

Antze-erlijioaren kultuan bere jainkoari hurbiltzen zaion herria herri etikoa da, zeinak bere estatua eta horren ekintzak bere buruaren nahimen eta egikaritzapen gisa dakizkien. Gogo hori, bere buruaz jabetzen den herriari aurre egiten diona, beraz, ez da argizko zerizana, norberarik gabe banako-denaren ziurtasuna bere barnean barnebiltzen duena, baizik eta horren zerizan orokorra eta botere nagusia baino ez da, non haiek desagertu egiten diren. Zerizan tankeragabe simple horren erlijioaren kultuak, beraz, bere kideei hau itzultzen die orokorrean, hots, horiek euren jainkoaren herria direla; horrek euren iraupena eta oro har substantzia simplea eskuratzen die, baina ez euren norbera erreala, gehienbat baztertzen dena. Izan ere, euren jainkoa sakontasun hutsala bezala gurtzen dute, ez gogo bezala. Antze-erlijioaren kultuak, ordea, ez dauka bestalde zerizanaren *sinpletasun* abstraktu hura, eta, beraz, ezta horren *sakonera* ere. Baina norberarekin bitartegabe batuta *dagoen* zerizana gogoia da bere baitan eta egia jakilea, nahiz eta orain-

dik ez izan egia jakina edo bere burua bere sakontasunean dakiena. Zerizanak hor norbera bere baitan duenez, orduan bere agerpena abegikor da kontzientziaren aurrean, eta kultuan horrek ez du bere iraupe-naren legeztapena soilik jasotzen, baizik eta, gainera, bere barnean bere buruaz jabetzen den hor-izatea; era berean, alderantziz, zerizanak ez du norberarik gabeko errealitaterik substantzia soilik onartzen zaion herri baztertu batean, baizik eta *norbera* bere substantzian onartzen zaion herri batean.

Kultutik, beraz, bere zerizanean asebate den autokontzientzia sortzen da, eta jainkoa hor kokatzen da bere egoitza balitz bezala. *Egoi-tza* hori berez da substantziaren gaua edo horren indibidualtasun hutsa, baina ez artistaren indibidualtasun tinkatua, oraindik *objektibo* bihurtzen ari den bere zerizanarekin adiskidetu ez dena, baizik eta gau ase-betea, zeinak bere jasapena bere baitan duen premiarik gabe, zeren begiespenetik, objektibotasun gaingidutik, itzultzen baita. – *Jasapen* hori bere baitarako *egunsentiaren* zerizana da, baina aurrerantzean bere barnean *hondoratu* den egunsentia, eta bere baitan bere gainbehera duena, autokontzientzia, eta horrekin batera hor-izatea eta errealitatea. – Hemen bere egikaritzapenaren higidura osatu du. Bere zerizantasun hutsetik natur indar objektibo bateraino eta horren adierazpenetaraino beheitituz, bestearantzako hor-izatea da norberarentzat, zeinak jan egi-ten duen. Norberarik gabeko naturaren zerizan lasaiak bere fruituan maila bat lortzen du, non natura bere burua prestatuz eta janda norbe-raren bizitzari ematen zaion; edana eta jana izan ahal izatearen baliaga-rritasunean lortzen du bere betegintzarre gorena; izan ere, hor existen-tzia garaiago baten ahalgarritasuna da, eta gogozko hor-izatea ukitzen du; aldez, substantzia indartsu lasairaino iristen delako eta, aldez, gogozko hartziduraraino, lurraren gogoa bere itxura-aldaketan; hor eli-kaduraren emakumezko printzipio izateraino iristen da, hemen bere buruaz jabetzen den hor-izatearen indar bultzatzailearen gizonezko printzipio izateraino.

Gozamen horretan, beraz, goratzen den argizko zerizan hura erakusten da bere horretan; zerizan horren misterioa da. Izan ere, mis-tiko-dena ez da sekretu baten edo ezjakintasun baten ezkutatzea, baizik eta honetan datza, alegia, norberak badakiela zerizanarekin bat dela, eta hori, beraz, agerrarazten dela. Norbera baino ez zaio agertzen bere buruari, edo agertzen dena bere buruaren ziurtasun bitartegabekoan

soilik agertzen da. Baina hor zerizan sinplea ezartzen da kultuaren bitartez; gauza erabilgarri den aldetik, ikusi, sentitu, usaindu, dastatzen den hor-izatea ez ezik, gainera, irrikaren objektu ere bada, eta gozamen errealaren bidez bat da norberarekin, eta horren bidez horretan erakusten da eta horri agertzen zaio. – Zerbaitez esaten bada arrazoimenari, bihotzari agertzen zaiola, egitatean oraindik sekretua da, zeren oraindik hor-izate bitartegabekoaren ziurtasun erreala falta baita, bai objektiboa baita gozatzailea ere, zeina erlijioan ez den soilik ziurtasun pentsamendurik gabekoa, bitartegabekoa, baizik eta aldi berean norberak duen ziurtasuna, jakilea baino ez dena.

Horrela kultuaren bidez bere buruaz jabetzen den gogoari bere baitan nabarmen bihurtzen zaiona zerizan *sinplea* da, higidura den aldetik, aldez gaueko ezkututik kontzientziara irteteko, horren substantzia elikagarri lasaia izateko, eta, aldez, ordea, berriro lurrazpiko gauean norberarengan galtzeko eta goian amaren mira lasaian soilik gertatzeko. – Baina bultzada ozena egunsentiaren argizko zerizana da, izen asko dituen zerizana, eta horren bizitza gorabeheratsuak, bere izate abstraktuak era berean utzi duenak, lehen fruituaren hor-izate objektiboari heltzen dio, eta, gero, autokontzientziari bere burua eskainiz, hor bere errealitate propioa lortzen du, eta orain joan-etorri dabil emakume gogoberoen samalda baten modura, naturaren bizitasun lotezina bere buruaz jabetzen den tankeran.

Baina oraindik kontzientziari gogo absolutua baino ez zaio erakutsi, zerizan sinple hori, eta ez gogo gisa bere baitan dagoena, edo gogo *bitartegabekoa* soilik erakutsi zaio, naturaren gogoa. Bere buruaz jabetzen den bizitza, beraz, ogiaren eta ardoaren misterioa da, Zeres eta Bakorena, eta ez beste jainkoena, benetan gorenak direnena, zeinen indibidualtasuna autokontzientziak bere baitan jasotzen duen zerizanezko une gisa. Oraindik ez zaio gogo *bere buruaz jabetzen den* gogo gisa eskaini, eta ogiaren eta ardoaren misterioa ez da oraindik haragiaren eta odolaren misterioa.

Jainkoaren bizitasun finkaezin horrek *objektu* bihurtuz lasaitu behar du, eta kontzientziara iristen ez den gogoberotzeak emaitza bat ekoiztu behar du, horri era berean osatua den emaitza gisa aurre egiten diona, baina ez bere baitan bizitzarik ez duen norbera gisa, baizik eta norbera *bizi* gisa, estatua aurreko artistaren gogoberotzeari aurkakotzen zaion bezala. – Halako kultua da gizakiak bere ohorerako bere buruari

eskaintzen dion festa, nahiz eta horretan zerizan absolutuaren esanahia ez duen ezartzen oraindik; izan ere, *zerizana* zaio hasieran nabari, ez gogo; ez *zerizanez* giza tankera hartzen duen gogo. Baina kultu horrek agerkunde horren oinarria ezartzen du, eta horren uneak banatuta azaltzen ditu. Beraz, hemen zerizanaren *gorpuztasun* biziaren une *abstraktua* da, lehen bien batasuna zen bezala kontzientziarik gabeko gogoberotzean. Gizakiak estatuaren ordeztatu bere burua ezartzen du, *higi-dura* guztiz askea izateko hezia eta landua izan den tankera gisa, hura *lasaitasun* guztiz askea den bezala. Banako bakoitzak bere burua gutxienez suaren eramaile gisa aurkezten baldin badaki, orduan horietako bat nabarmentzen da, zeina higidura tankeraduna den, kide guztien indar jaria korra eta lantze leuna; antze-lan bizi arimadun bat, indarra bere edertasunarekin erkatzen duena, zeinari estatua ohoratze erabili zen edergarria bere indarraren sari gisa eskuratzen zaion eta bere herrian harritzko jainkoaren ordeztatu aurkeztu soindun garaia izateko ohorea eskuratzen zaion.

Oraintsu sortu diren bi aurkezpenetan eskura dugu autokontzientziaren eta gogozko zerizanaren batasuna, baina euren arteko oreka falta zaie. Bakoar gogoberotzean norbera bere baitatik at dago, baina gorpuztasun ederrean gogozko zerizana dugu. Kontzientziaren sorgortasun hura eta zezeldura basati hura azken horren horizate argian jaso behar dira, eta azkenaren gogo gabeko argitasuna lehenaren barnekotasunean. Osagai betegina, non barnekotasuna era berean kanpokoa den eta kanpokotasuna barnekoa, hizkuntza da, baina ez orakuluarena, edukian guztiz ausazkoa eta banakoa dena, ezta sentitzen duena eta jainko banakoa soilik gorai patzen duen ereserkia ere, ezta eldarnio bakoarraren eduki gabeko zezeldura ere. Baizik eta hizkuntzak bere eduki argi eta orokorra lortu du; bere eduki *argia*, artistak lehen gogoberotze guztiz substantziadunetik irten eta tankera bat eratzen duelako, zeina berez bere higidura guztietan bere buruaz jabetzen den arimak zeharkatzen duen eta horrekin batera ematen den horizatea den; eta eduki *orokorra*, festa horretan, gizakiaren ohorea denean, nazio baten gogo, jainkotasunaren izaera determinatu bat barnebiltzen duten estatuen alderdibakartasuna desagertzen baita. Borrokalari ederra, noski, bere herri bereziaren ohorea da, baina gorputzez banakotasuna da, non esanahiaren osotasuna eta seriotasuna eta bere herriaren bizitza, ardura, premia eta ohitura bereziak sustatzen dituen gogoaren barne

izaera hondoratu diren. Gorpuztasun osora irtete horretan gogoak naturaren inpresio eta hots bereziak baztertzen ditu, zeinak herriaren gogo erreal gisa bere barnean biltzen zituen. Bere herria, beraz, ez da jabetzen horretan duen berezitasunaz, baizik eta horren bazterketaz eta bere hor-izate gizatiarraren orokortasunaz.

c. GOGOAREN ANTZE-LANA

Euren zerizanaren tankera animalia berezi batean ohartzen duten herri-gogoak *bateratu* egiten dira; horrela, herri-gogo eder bereziak panteoi *batean* bateratu ziren, zeinaren osagaia eta etxea hizkuntza den. Bere buruaren begiespen hutsak, *gizatasun orokorra* den aldetik, herri-gogoaren errealitatean forma hau du, hots, horrek besteeekin, zeinekin naturaren bidez nazio *bat* osatzen duen, ekimen komun baterako lotzen dira, eta emaitza horretarako herri oso bat eta, beraz, zero oso bat osatzen ditu. Orokortasun hori, zeina gogoak bere hor-izatean lortzen duen, lehen baina ez da, lehenik etiko-denaren indibidualtasunetik abiatzen dena, bere bitartegabekotasuna oraindik gaintitu ez duena, jende horiek erabiliz oraindik estatu *bat* bildu ez duena. Herri-gogo errearen etikotasunak, aldeztu, banako-denak bere herriaren osokian duen konfiantza bitartegabekoan hartzen du oin eta, aldeztu, guztiek maila bereizketak alde batera utzita gobernuaren erabaki eta ekintzetan duten parte-hartze bitartegabekoan. Bateratze horretan, hasiera batean ez ordena iraunkor batean, baizik eta ekintza komun batean soilik, guztien eta bakoitzaren parte-hartzearen askatasun hura alde batera uzten da *aldi batez*. Lehen elkartasun hori, beraz, indibidualtasunen batuketak da, pentsamendu abstraktuaren nagusigoa baino, banakoei osokiaren nahimenean eta egitateetan duten parte-hartze kontzientea ostuko liekeen pentsamendua.

Herri-gogoen batuketak tankeren zirkulu bat osatzen du, zeinak orain natura osoa eta mundu etiko osoa jasotzen duen. Horiek ere baten *agindupean* daude, horren *nagusigopean* baino. Euren baitarako substantzia orokorrak dira, *bere buruaz jabetzen den* zerizanak *bere baitan* dena eta egiten duenaren substantziak. Baina horrek indarra osatzen du, eta hasiera batean erdigunea ere bai gutxienez, zerizan orokor haiek lortzen ahalegintzen direna, eta hasieran baino ez dirudi horrek haien betekizunak ausazko eran lotzen dituela. Baina zerizan jainkotiarra auto-kontzientziara itzultzea da dagoeneko horrek indar jainkotiar haren

erdigunea eratzeko eta zerizanezko batasuna hasiera batean bi munduen arteko kanpoko harreman laguntasunezkoaren formapean ezkutatzeko oinarria barnebiltzen duena.

Orokortasun berberak, eduki horri dagokionak, halabeharrez kontzientziaren forma du, eta forma horretan agertzen da. Ez da aurretik zean kultuaren egite erreala izango, baizik eta oraindik adigaira goratu ez den, soilik *errepresentaziora* iritsi den egitea, hor-izate kanpokoaren eta bere buruaz jabetzen denaren elkarlotura sintetikora. Errepresentazio horren hor-izatea, *hizkuntza*, lehen hizkuntza da, *epopeia* bere horretan, eduki orokorra barnebiltzen duena, gutxienez munduaren *osotasun* gisa, *pentsamenduaren orokortasun* gisa ez bada ere. *Kantaria* banako-dena eta erreal-dena da, mundu horren subjektu gisa hori ekoiztu eta sustatzen duena. Bere jasapena ez da natur botere zorabiatzailea, baizik eta Mnemosine, barneratzea eta garatzen doan barnekotasuna, lehen bitartegabekoa zen zerizanaren oroitzapena. Bere edukian desagertzen den organoa da, ez du bere norberak balio, baizik eta bere musak, bere kantu orokorrak. Baina egitatean eskura dagoena ondorioa da, non orokortasunaren muturra, jainkoen mundua, banakotasunarekin, kantariarekin elkarlotzen den, berezitasunaren erdigunearen bidez. Erdigunea herria da bere heroietan, zeintzuk gizaki banakotak diren, kantaria bezala, baina *errepresentatuak* soilik, eta, beraz, aldi berean *orokorrak*, orokortasunaren mutur askea bezala, jainkoak.

Epopéia horretan oro har kultuan *bere baitan* sortzen dena *aurkezten* zaio kontzientziari, jainkoek gizakiekin duten harremana. Edukia bere buruaz jabetzen den zerizanaren *ekintza* da. *Ekiteak* substantziaren lasaitasuna aztoratzen du eta zerizana kitzikatzen du, eta, horrela, bere sinpletasuna banatzen da eta indar etiko eta berezkoen mundu anitzean zabaltzen da. Ekintza lur lasaia zauritzea da, odolak biziarazten duen leizea, zeinak gogo desagertuak deitzen dituen, bizitzaren egarri, hori autokontzientziaren egitean jasotzen duten gogoak. Ahalegin orokorrak bilatzen duen betekizunak bi alderdiak ditu, *norberarena*, herri errealean osotasunarena eta gailurrean dauden indibidualtasunena, eta alderdi *orokorra*, bere botere substantziadunek sortua izatea. Bien arteko *harremana* lehenik honela determinatu zen, alegia, orokor-denaren eta banako-denaren arteko lotura *sintetikoa* dela, edo *errepresentatzea*. Determinatutasun horren menpe dago mundu honi buruzko juzgaketaketa. – Bien arteko erlazioa, beraz, nahasketa bat da, egitearen bata-

suna ondoriogabe zatitzen duena, eta ekintza alderdi batetik bestera bidaltzen duena alferrikako eran. Botere orokorrek indibidualtasunaren tankera eta, beraz, ekitearen printzipioa euren baitan dute; euren eragitea, beraz, itxuraz euren baitatik abiatzen den egite askea da, gizakiena bezain askea. Beraz, jainkoek eta gizakiek gauza bat eta berbera egin dute. Botere haien seriotasuna soberakin barregarria da, horiek egitatean indibidualtasun ekilearen indarra baitira; eta horien nekea eta lana era berean ahalegin hutsala da, haiek baitira dena gidatzen dutenak. – Hilkor grinatsuak, ezereza direnak, aldi berean *norbera* boteretsuak dira, zerizan orokorrak menpekotzen dituen, jainkoak zauritzen dituen, eta horiei oro har errealitatea eta egitearen interes bat eskuratzen dien norberak; alderantziz, orokortasun boteregabe horiek, gizakien eskaintzak janean elikatzen direnak eta horien bidez lehenbizikoz eginkizun bat lortzen dutenak, zerizan berezkoa eta gertaera guztien ekaiak dira eta, era berean, materia etikoa eta egitearen jasapena. Euren izaera sinpleak indibidualtasunaren norbera askearen bidez lehenik errealitatea eta erlazio ekilea ematen badie, era berean orokor-dena dira, lotura horri ihes egiten diona, bere determinazioan mugaezin irauten duena, eta bere batasunaren malgutasun gaindiezinaren bidez ekilearen eta bere figurazioen puntualtasuna ezabatzen ditu, bere burua huts-hutsean mantentzen du, eta indibiduala den guztia bere jariakortasunean desegiten du.

Jainkoek aurrean duten norberaren izaerarekin harreman kontrastesankor hori duten bezala, horien orokortasuna gatazkan gertatzen da bere determinazio propioarekin eta besteekin duen erlazioarekin. Indibiduo eder betikoak dira, euren hor-izatean lasai, iraungikortasunari eta bortxa arrotzari ihes egiten diotenak. – Baina, aldi berean, osagai *determinatuak* dira, jainko *bereziak*, besteekin erlazionatzen direnak. Baina besteekiko erlazioa, aurkakotzaren arabera horiekin duten gatazka dena, horiek euren izaera betikoaz ahazte bitxi bat da. – Determinatutasuna iraupen jainkotiarrean errotzen da, eta bere mugapenean indibidualtasun osoaren beregaintasuna du; horren bidez izaerek, aldi berean, berezitasunaren zorrotasuna galtzen dute eta nahastu egiten dira esanahi-aniztasunean. – Egiletasunaren xede bat eta horren egiletasuna bera, hori beste baten aurka eta, beraz, indar jainkotiar garaiezin baten aurka zuzentzen denez, harrotze hutsal eta ausazkoa da, zeina era berean desagertzen den eta ekintzaren itxurazko seriotasuna emaitza eta

arrakastarik ez duen joko batean, bere buruaz seguru dagoen joko arriskugabea eraldatzen duen. Baina bere jainkozkotasunaren izaera negatibo-dena edo horren determinatutasuna bere egiletasunaren ondoriogabetasun gisa eta xedearen eta arrakastaren kontraesan gisa baino ez bada agertzen, eta segurtasun beregain hura nagusi bada determinatu-denaren gain, orduan horrela *negatibo-denaren indar hutsa* aurkakotzen zaio, eta, gainera, bere azken botere gisa, zeinaren aurka ezin duten ezer egin. Jainkoak orokor-dena eta positibo-dena dira hilkorren *norbera banakoaren* aurrean, euren boterearen aurka ezer egin ezin duten hilkorren aurrean; baina *norbera orokorra* horregatik horien gainean kulunkan dabil eta errepresentazioaren mundu osoaren gainean, zeinari eduki osoa dagokion; *beharrezkotasunaren hustasun adigaiga-bea* den aldetik; gertaera horren aurrean jainkoek norberarik gabe eta minduta jokatzeko dute, zeren izaera *determinatu* horiek ez baitute araztasun hori.

Beharrezkotasun hori, ordea, *adigaiaren batasuna* da, zeinari banako uneen substantziatasun kontraesankorra menpekotzen zaion, non bere egitearen ondoriogabetasuna eta ausazkotasuna ordenatzen den eta bere ekintzen jokoak euren seriotasuna eta balioa euren baitan biltzen dituen. Errepresentazioaren munduaren edukiak loturarik gabe erakusten du *erdigunean* bere higidura bere baitarako, heroi baten indibidualtasunaren inguruan bilduta, zeinak bere indarrean eta edertasunean bere bizitza hautsita sentitzen duen eta heriotza goiztiar bat aitzinatuz mintzen den. Izan ere, bere *barnean finkoa eta erreala den banakotasuna* muturretik baztertzen da, eta horren uneak banatzen dira, oraindik aurkitu eta batu ez direnak. Banako-den bat, ez-erreala den *abstraktua* beharrezkotasuna da, erdigunearen bizitzan parte hartzen ez duena, besteak parte hartzen ez duen bezala, banako-den *errealak*, kantariak, horren baitatik at mantentzen den eta bere errepresentazioan hondoratzen denak. Bi muturrak edukiari hurbildu behar zaizkio: bata, beharrezkotasuna, edukiak bete behar du; besteak, kantariaren hizkuntzak, horretan parte hartu behar du; eta lehen bere horretan utzi zen edukiak negatibo-denaren ziurtasuna eta determinazio finkoa jaso behar du bere baitan.

Hizkuntza garai horrek, *tragediak*, hurbilago elkartzen du mundu zerizanezkoaren eta ekilearen uneen sakabanaketa; jainkozkodenaren *substantzia* bere tankeretan banatzen da *adigaiaren izaeraren*

arabera, eta horren *higidura* era berean hari egokitzen zaio. Formari dagokionez hizkuntzak kontalari izateari uzten dio edukian sartzen den heinean, edukiak eduki errepresentatua izateari uzten dion bezala. Heroia bera da hizlaria, eta errepresentazioak entzuleari erakusten dio, aldi berean, ikuslea denari, *euren buruez jabetzen diren* gizakiak, euren eskubideak eta xedea, euren determinatutasunaren boterea eta nahime-na *dakitenak* eta *esaten* dakitenak. Artistak dira, baina ez bizitza errealean egite arruntarekin batera doan hizkuntzak bezala, horretaz jabetu gabe, berez eta inozoki, euren erabakiaren eta hastearen *kanpoko-dena* adierazten dutenak, baizik eta barneko zerizana adierazten dutenak, euren ekitearen eskubidea frogatzen dutenak, euren jasapena bere indibidualtasun orokorrean lasai baieztatzen dutenak eta zehazki adierazten dutenak, inguruabar ausazkoetatik aske, pertsonalitateen berezitasunetik aske. Izaera horien *hor-izatea* azkenean gizaki *errealak* dira, heroien figura jasotzen dutenak eta hitz egite errealean aurkezten dituztenak, ez kontalarian baizik eta hitz egite propioan. Estatuari zerizanezkoa zaion bezala gizakien eskuek egindakoa izatea, zerizanezkoa zaio antzezleari bere mozorroa, ez kanpoko baldintza bezala, ikuspegi artistikoak baztertu behar duena; edo ikuspegi horretan, dena den, hori baztertu behar bada, horren bidez esan nahi da antzeak oraindik ez duela bere barnean barnebiltzen egiazko norbera benetakoa.

Adigaitik abiatuta ekoiztu diren tankera horien higidura erabiltzen duen *zoru orokorra* lehen hizkuntza errepresentatzailearen eta horren norberarik gabeko eduki sakabanatuaren kontzientzia da. Herri arrunta da, zeinaren jakituriak *adinarean koruan* hitz egiten duen; indar gabezia horretan du bere ordezkaria, zeren horrek berak aurkakotzen zaion gobernuaren indibidualtasunaren ekai positiboa eta jasailea baino ez baitu osatzen. Negatibo-denaren boterea ukatzen zaionez gero, ezin du bizitza jainkotiarren aberastasuna eta betetasun nabarra bildu eta lotu, baizik eta sakabanatzen uzten du, eta bere ereserki ohoragarrietan une banako bakoitza goraiatzeko du jainko beregain gisa, orain bat, gero bestea. Baina adigaiaren seriotasuna sumatzen duenean, tankera horietan horiek txikituz sartzen denean bezala, eta ikusten duenean zein egoera txarretan dauden goraiatzeko dituen jainkoak, adigaia nagusi den zoru horretan ibiltzen ausartzen direnak, orduan ez da botere negatibo bera ekinez erasotzen duena, baizik eta horren pentsamendu norberarik gabekoan geratzen da, *patu arrotzaren* kontzientzian, eta lasai-

tzearen desira hutsala eta baretzearen hizketa ahula sortzen ditu. Goi-botereen *beldurrez*, substantziaren bitartegabeko besoak direnen beldurrez, elkarren aurkako borrokaren beldurrez, eta beharrezkotasunaren norbera sinplearen beldurrez, zeinak horiek bezala horiekin lotuta dauden bizidunak txikitzen dituen; horien *errukian*, aldi berean norbera bezalakoak direla dakiela, beretzat higidura horren izu ez-ekilea baino ez da, era berean lanturu ezindua, eta amaiera gisa beharrezkotasunaren aurrean errenditzearen lasaitasun hutsala, zeinaren emaitza ez den ulertzen izaeraren ekintza beharrezko gisa eta zerizan absolutuak bere barnean duen ekintza gisa.

Kontzientzia ikusle horretan, errepresentatzearen zoru axolagabea balitz bezala, gogoia agertzen da, ez sakabanatua izan den aniztasunean, baizik eta adigaiaren bikoizketa sinplean. Bere substantzia, beraz, bi muturreko botereetan hautsita agertzen da. Zerizan *orokor* sinple horiek aldi berean euren buruaz jabetzen diren *indibidualtasunak* dira, heroiak, zeintzuek botere horietako batean ezartzen duten euren kontzientzia, horretan duten euren izaeraren determinatutasuna, eta horiek osatzen dute euren abiaraztea eta errealtatea. – Indibidualtze orokor hori, aipatu den bezala, hor-izate benetakoaren errealtate bitartegabekora behehitzen da, eta ikusle multzo handi bati aurkezten zaio, zeinak koruan bere isla duen edo, hobe, bere burua adierazten duen errepresentazio propioa.

Gogoaren edukia eta higidura, hemen beretzat objektu dena, dagoeneko substantzia etikoaren izaera eta egikaritzapentzat jotzen da. Bere erlijioan bere buruaren kontzientzia lortzen du, edo bere kontzientziari bere forma hutsenean eta tankeratze sinpleenean aurkezten zaio. Horrela, baldin eta substantzia etikoa bere adigaiaren bidez, bere *edukiaren* arabera, bi botereetan banatzen bada, zeinak *jainkotiarra* eta *gizatiarra*, edo lurrazpikoa eta goi-zuzenbide gisa determinatu ziren (*hura familia*, hori *estatuaren boterea*), lehena *emakumezko izaera* eta bigarrena *gizonezko izaera* izaki, orduan lehenik forma asko zituen eta bere determinazioetan aldagarria zen jainkoen zirkulua bi botere horietara murrizten da, zeina determinazio horren bidez benetako indibidualtasunera hurbiltzen den. Izan ere, aurreko sakabanaketa, osokiarena indar asko eta abstraktuetan, substantziadun gisa agertzen direnetan, *subjektuaren desagitea* da, zeinak haiek *une* gisa soilik aditzen dituen bere norberarengan, eta indibidualtasuna, beraz, zerizan haien azaleko

forma besterik ez da. Alderantziz, *izaera*-bereizketa egotzi behar zaio nortasun ausazkoari eta bere baitan kanpoko den nortasunari, aipatu-tako bereizketa baino handiagoa, hain zuzen.

Aldi berean, zerizanak bere burua zatitzen du bere *formaren* edo *jakitearen* arabera. Gogo *ekilea* kontzientzia gisa agertzen da eragiten dion objektuaren aurrean, eta horrela objektu hori jakilearen *negatiboden* gisa determinatzen da; ekilea, horrenbestez, jakitearen eta ez-jakitearen arteko aurkakotzan kokatzen da. Bere izaeratik hartzen du bere xedea eta hori zerizantasun etiko gisa daki; baina izaeraren determinatasunaren bidez substantziaren botere bat baino ez daki, eta bestea ezkutatuta dago harentzat. Orain aurrean dugun errealitatea, beraz, beste bat da *bere baitan* eta beste bat da kontzientziarentzat; goi- eta behe-zuzenbideak harreman horretan botere jakilearen esanahia eta kontzientziari agertzen zaion eta ezkutatzen den eta ezkutuan zelatan dagoen boterearen esanahia jasotzen du. Bata *argiaren alderdia* da, orakuluaren jainkoa, zeinak bere berezko unearen arabera dena argiztatzten duen eguzkitik jalkita dena dakien eta agerrarazten duen, *Febo*, eta bere aita, *Zeus*. Baina egia esaten duen jainko horren aginduak eta *badenari* buruz egiten dituen aldarrikapenak iruzurtiak dira gehienbat. Izan ere, jakite hori bere adigaian bitartegabe ez-jakitea da, zeren *kontzientzia* bere baitan ekitean aurkakotza hori baita. Esfingearen misterioa argitzeko gai dena, haur baten moduan konfiantza zuena bezala, hondamenara erortzen da jainkoak agertzen dionaren eskutik. Emakumezko apaiz hori, zeinaren bidez jainko ederrak hitz egiten duen, ez da patuaren ahizpa zentzubikoa baino, zeinak agintzen duenaren bidez krimenera bultzatzen duen, eta segurutzat jotzen duen ezen, horren zentzubikotasuna dela eta agertu den zentzuan konfiantza izan zuena iruzurtzen duela. Horregatik, kontzientzia, aurrekoa baino aratzagoa dena, sorginetan sinesten duena, eta lehena baino zuhurragoa eta sakonagoa, emakumezko apaizean eta jainko ederrean konfiantza duena, zalantza-ti dago mendekua hartzeari buruz, aitaren gogoak bera hil zuen krimenari buruz egindako agerkundea dela eta, eta beste frogak eskatzen ditu, gogo agertzaile hori deabrua ere izan baitzitekeen.

Konfiantza eza horrek, beraz, oinarria du, zeren kontzientzia jakileak bere burua bere buruaren ziurtasunaren eta zerizan objektiborearen arteko aurkakotzan ezartzen baitu. Eskubide etikoak, hots, errealitatea *bere baitan* ezer ez izateak lege absolutuaren aurrean, bere jakitea

aldebakarra dela esperientziatzen du, bere legea bere izaeraren legea baino ez dela, substantziaren botere bakarra baino ez duela heldu. Ekin-tza bera *jakina-den* horren iraulketa da bere *aurkakooan*, *izatean*, izaeraren eta jakitearen eskubidearen eraldaketa da aurkakotu-denaren zuzenbidean (zeinarekin hura substantziaren zerizanean elkarlotzen den), etsaikorki sortutako beste botere eta izaeraren Erinian eraldatzen da. *Behe-zuzenbidea Zeusekin* esertzen da tronuan eta zuzenbide agerraziaren eta jainko jakilearen onespen berbera jasotzen du.

Indibidualtasun ekileak koruaren jainko-mundua hiru zerizan horietara murrizten du. Bata *substantzia* da, era berean sukaldearen boterea eta senitartetasunaren gogoa nahiz estatuaren eta gobemuaren botere orokorra dena. Substantziari bere horretan bereizketa hori dagokion heinean, ez da indibidualizatzen errepresentazioan bi tankera ezberdinetan, baizik eta errealtatean bere izaeren bi pertsonak ditu. Aitzitik, jakitearen eta ez-jakitearen bereizketa *autokontzientzia erreala bakoitzean* kokatzen da, eta abstrakzioan soilik, orokortasunaren osagaien banatzen da bi tankera indibidualetan. Izan ere, heroiaren norberak hor-izatea kontzientzia oso den aldetik baino ez du, eta, beraz, zerizanez bereizketa *osoa* da, formari dagokiona; baina bere substantzia determinatua da, eta horri edukiaren bereizketaren alderdi bakarra dagokio. Horregatik, kontzientziaren bi alderdiek, errealtatean ezein indibidualtasun banaturik ez dutenek, *errepresentazioan* bakoitzak bere tankera berezia du; bata jainko agertzailearena, besteak ezkutuan geratzen den Eriniarena. Biek, aldez, ohore berberaz gozatzen dute, eta, aldez, *substantziaren tankera*, Zeus, bien arteko *harremanaren* beharrezkotasuna da. Substantzia harreman hau da, alegia, jakitea bere baitarako dela, baina bere egia sinple-denean izanik; kontzientzia erreala izanarazten duen bereizketak bera baliogabetzen duen barneko zerizanean duela oinarria; *ziurtasunaren segurtapenak* bere baieztapena *ahazturan* duela.

Kontzientziak aurkakotza hori ekitearen bidez argitu du; agerrazitako jakitearen arabera ekinez, horren iruzurra esperientziatzen du, eta edukiaren arabera substantziaren atributu *baten* eskutan jartzean, bestea zauritu du eta horri ematen dio eskubidea bere aurrean. Jainko jakileari jarraiki, agerrarazi ez denari lotzen zaio, eta zigorra ordaintzen du jakitean konfiantza izateagatik, zeinaren zentzubikotasunak, bere izaera denez, *kontzientziarentzat* ere eskura izan beharko zukeen eta

horren *abisu* bat izan beharko zukeen. Emakumezko apaizaren eldar-nioa, sorginen tankera ez gizatiarra, zuhaitzaren, txoriaren ahotsa, ametsa, eta abar, ez dira egia agertzeko moduak, baizik eta iruzurraren, zuhurtasun ezaren, jakitearen banakotasunaren eta ausazkotasunaren zeinu ohargarriak dira. Edo gauza berbera dena, botere aurkakotua, horrek zauritzen duena, eskura dago lege adierazia eta indarrean dagoen zuzenbide bezala; dela familiaren dela estatuaren legea; kontzientzia, aldiz, norberaren jakiteari jarraiki zitzaion, eta agerrarazitakoa ezkututzen dio bere buruari. Baina edukiaren eta kontzientziaren elkar-rraren aurka egiten duten botereen egia emaitza hau da, alegia, biek eskubide berbera dutela eta horregatik euren aurkakotzan, ekiteak ekoizten duenean, eskubide-eza berbera dutela. Egitearen higidurak bere batasuna erakusten du bi botereen eta euren buruaz jabetzen diren izaeren elkar hondoratzean. Aurkakotza bere buruarekin adiskidetzea *behe-munduko Letea* da heriotzan, edo *goi-munduko Letea*, absoluzio gisa, ez hobenarena, hori kontzientziak ezin baitu ukatu, ekiten zuenez, baizik eta krimenarena, eta bere baretze ordaintzaile gisa. Biak dira *ahaz-tura*, substantziaren botereen errealitatearen eta egitearen desagertuta izatea, euren indibidualtasunena, eta ongiaren eta gaitzaren pentsamendu abstraktuaren botereena, zeren horietako ezein ez baita zerizana berez, baizik eta hori osokiaren lasaitasuna da bere barnean, patuaren batasun higigaitza, hor-izate lasaia, eta, beraz, familiaren eta gobernua-ren ekimen gabezia eta bizitza gabezia, eta ohore berbera eta, beraz, Apoloren eta Eriniaren errealitate eza axolagabea, eta euren gogo-bizitzearen eta egiletasunaren itzulera Zeus sinplera.

Patu horrek zeruko biztanleen hustuketa osatzen du, indibidualtasunaren eta zerizanaren arteko pentsamendu gabeko nahasketa, zerizanaren egitea ondoriogabe, ausazko, beretzat ezduin gisa agerrarazten duen nahasketa; izan ere, zerizanari azalean soilik itsatsiz, indibidualtasuna zerizangabea da. Errepresentazio zerizangabe horien bazterketa, antzinako filosofoek eskatu zutena, tragedian dagoeneko honen bidez hasten da oro har, hots, substantziaren zatiketa adigaiak kudeatzen duela, eta horrela indibidualtasuna zerizanezko indibidualtasuna dela eta determinazioak izaera absolutuak direla. Horretan errepresentatzen den autokontzientziak, beraz, botere goren *bat* baino ez du ezagutzen eta onesten, eta Zeus hori estatuaren edo sukaldearen botere gisa besterik ez, eta jakiteari aurkakotuz *berezi-denaren* tankera bihurtzen ari den

jakitearen aita gisa, eta zin egitearen eta Eriniaren Zeus gisa, *orokor-denaren* Zeus gisa, ezkutuan bizi den barneko-denarena. Oraindik adi-gaitik errepresentaziora sakabanatzen diren uneak, koruak ilaran balio-esten dituenak, ez dira, aldiz, heroiaren jasapena, baizik eta hori hondoratzen dute jasapenera, une ausazko, zerizangabeetara, norberarik ez duen koruak goraipatzen dituen uneetara, bai, baina heroiaren izaera osatu ezin dutenetara, eta heroei euren zerizan gisa ahotan hartu eta errespetatzea ezinezkoa zaien uneetara.

Baina zerizan jainkotiarren pertsonak berak ere, horren substantziaren izaerak bezala, kontzientzia gabekoaren sinpletasunean elkartzen dira. Beharrezkotasun horrek autokontzientziaren aurrean determinazio hau du, hots, agertzen ari diren tankera guztien botere negatiboa izatea, horretan bere burua ez ezagutzea, baizik eta hor aldiz hondoratzea. Norbera *izaerei* egotzita baino ez da agertzen, ez higiduraren erdigune gisa. Baina autokontzientzia, bere buruaren *ziurtasun* sinplea, egitatean botere negatiboa da, Zeusen batasuna, zerizan *substantziadunarena* eta beharrezkotasun *abstraktuarena*, gogoaren batasuna da, eta guztia horretara itzultzen da. Autokontzientzia erreala oraindik substantziatik eta patutik ezberdintzen denez, hori, *alde*, korua da edo ikusleen jendetza, zeinak bizitza jainkotiarren higidura hori *arrotz* bat bezala izuz betetzen duen, edo hor higidura horrek gertuko zerbait gisa ekilea ez den *errukiaren* zirrara ekoizten duen. Aldez, kontzientziak laguntzen duen heinean eta izaerei dagozkien heinean, bateratze hori, egiazkoa, norberarena, patuarena eta substantziarena, oraindik eskura ez dagoenez, kanpokoa da, *zurikeria* bat; ikusleen aurrean agertzen den heroiaren bere mozorroan eta antzezlearengan desegiten da, pertsonarengan eta norbera errealearengan.

Heroiaren autokontzientziak mozorrotik irten eta bere burua aurkeztu behar du koruko jainkoei nahiz botere absolutuen patua dela jakinez, eta aurrerantzean korutik, kontzientzia orokorretik, bereiztu gabe.

Komediak hasiera batean, beraz, alderdi hau du, autokontzientzia erreala jainkoei patu gisa aurkezten duela. Zerizan sinple horiek ez dira ezein norbera, une *orokor*ak diren aldetik, eta ez dira errealak. Indibidualtasunaren formaz hornituak daude, noski, baina itxurazkoa baino ez da, eta ez dagokie bere baitan eta bere baitarako; norbera errealak ez du halako une abstraktua bere substantzia eta eduki gisa. Hori,

subjektua, halako une batez haraindi dago, baita ezaugarri banako batez haraindi ere, eta moztarro hori jantzita horren ironia adierazten du, bere baitarako zerbait izan nahi duena. Zerizantasun orokorraren harrokeria norberarengan erakusten da; errealitate batean lotuta agertzen da eta moztarroa erortzen uzten du, hain zuzen, zerbait zuzena izan nahi duenean. Norberak, hemen erreal-den aldetik duen esanahian agertuz, moztarroarekin jokatzeko du, behin jantzten duena bere pertsona izateko, baina itxura horretatik berehala irteten da bere biluztasunera eta arruntasunera, benetako norberarengandik, antzezlearengandik, nahiz ikuslearengandik bereizten ez dena, erakusten denez.

Zerizantasun tankeraduna bere indibidualtasunean desegite orokor hori serioago eta, beraz, ausartago eta zakarrago bihurtzen da bere edukian, horrek bere esanahi serioena eta beharrezkoena duen heinean. Substantzia jainkotiarrek bere barnean zerizantasun berezkoaren eta etikoaren esanahia bateratzen ditu. Lehenengoari dago-kionez, autokontzientzia errealak dagoeneko horren erabilera eder-garri gisa, egoitza gisa, eta abar gisa, eta bere opariaren bazkari ederrean patu gisa, erakusten du bere burua, zeinari naturaren norbera-zerizantasunaren sekretua jakinarazi zaion; ogiaren eta ardoaren misterioan biak bereganatzen ditu batera barneko zerizantasunaren esanahia-ekin, eta komedian esanahi horren ironiaz jabetzen da oro har. – Bada, esanahi horrek zerizantasun etikoa barnebiltzen duen heinean, hori, alde, herria da, bere bi alderdietan, estatuarena edo benetako *demos*arena, eta sendi-banakotasunarena; baina, alde, bere buruaz jabetzen den jakite hutsa, edo orokor-denaren pentsatze arrazoiduna. – *Demos* hark, masa orokorrak, bere burua nagusi eta gobernari gisa nahiz errespetatu behar den adimen eta ulermen gisa dakienak, bere burua hertsatzen du eta aztoratzen du bere errealitatearen berezitasunaren bidez, eta alde barregarria aurkezten du bere buruaz duen iri-tziaren eta bere hor-izate bitartegabekoaren artean, bere beharrezko-tasunaren eta ausazkotasunaren artean, bere orokortasunaren eta arruntasunaren artean. Orokor-denetik bananduta dagoen banakotasunaren bere printzipioak, errealitatearen benetako tankeran agertzen bada eta elkargoa, zeinaren kalte sekretua den, nabarmenki bereganatzen badu eta antolatzen badu, orduan are modu bitartegabekoan erakusten da orokor-denaren, teoria bat den aldetik, eta praxiaren benetako gaia denaren arteko aldea, banakotasun bitartegabekoaren

xedeen askapen osoa erakusten da ordena orokorretik eta hark horri egiten dion isekatik.

Pentsatze arrazoidunak zerizan jainkotiarrari bere tankera ausazkoa kentzen dio, eta koruaren jakituria adigaigabeari aurkakotzen zaio, zeinak zenbait esakune etiko sortzen dituen eta hainbat lege eta betebeharraren eta zuzenbidearen adigai determinatu indarrean jartzen dituen, horiek *eder-denaren* eta *on-denaren* ideia sinpleetara altxatzen ditu. – Abstrakzio horren higidura dialektikaren kontzientzia da, maxima eta lege horiek euren baitan dituen dialektikarena, eta horren bidez baliotasun absolutuaren, lehen agertoki izan zuten horren, desagertzearen kontzientzia. Determinazio ausazkoa eta indibidualtasun azalekoa, errepresentazioak zerizantasan jainkotiarrei egozten ziena, desagertzen diren heinean, euren hor-izate bitartegabekoaren biluztasuna baino ez zaie geratzen euren alderdi *berezkoan*, hodeiak dira, desagertzen den lurrina, errepresentazio haiek bezala. Euren zerizantasan *pentsatuaren* arabera *eder-denaren* eta *on-denaren* pentsamendu *sinple* bihurtu dira, edozein edukiz beteak izatea onartuz. Jakite dialektikoaren indarrak ekitearen lege eta maxima determinatuak utzi egiten dizkio gazteria limurtuaren atsegin eta arinkeriarri, eta armak ematen dizkio eskura bizitzaren banakotasunera murriztutako zahartzaroaren txepelkeriarri eta ardurari. Eder-denaren eta on-denaren pentsamendu hutsak, beraz, iritzi honetatik askatuz, hots, euren determinatutasunak eduki gisa eta euren determinatutasun absolutuak kontzientziaren irmotasuna barnebiltzen dutela, bada, antzezlan komikoa hutsal eta, horregatik, indibidualtasun ausazkoaren iritzi eta nahieraren joko bihurtzen erakusten du.

Hemen lehen bere buruaz jabetzen ez zen patua, lasaitasun hutsala eta ahaztea dena eta autokontzientziatik bananduta dagoena, horrekin batzen da. *Norbera banakoa* indar negatiboa da, zeinaren bitartez eta zeinetan jainkoak eta haren uneak, baden natura eta horren determinazioen pentsamenduak desagertzen diren; aldi berean, hori ez da desagertzearen hustasuna, baizik eta bere burua jasotzen du ezereztasun horretan, bere burua aldean du eta errealtate bakarra da. Antzearen erlijioa hor osatzen da eta bere baitara itzuli da guztiz. Banako kontzientzia bere buruaren ziurtasunean botere absolutu hori bezala aurkezten dena izaki, horrek *errerepresentatua denaren* forma du, *kontzientziatik* oro har *bananduta dagoena* eta, horri arrotz, galduta dagoena, estatuak ziren bezala, baita gorpuztasun eder eta bizia edo epo-

peiaren edukia eta tragediaren botereak eta pertsonak ziren bezala ere; batasuna ere ez da kultuaren eta misterioen *kontzientziarik gabekoa*, baizik eta antzezlearen benetako norberak bere pertsonarekin bat egiten du, ikusleak errepresentatzen zaionean guztiz etxean dagoen eta bere burua antzezten ikusten duen bezala. Horretan autokontzientzia horrek begiesten duena da horren aurrean zerizantasunaren forma hartzen duena bere pentsatzean, hor-izatean eta egitean desegiten dela eta amore ematen duela, orokor-den guztiaren itzulera da norberaren ziurtasunera, zeina horren bidez arrotz den guztiaren beldur gabekia eta zerizan gabekia osoa den, eta kontzientziaren ongizate eta ongi izanaraztea, komedia horretatik at ezin aurkitu den bezala.

C. Agerkundearen erlijioa

Antzearen erlijioaren bidez gogo *substantziaren* formatik irten da eta *subjektuaren* forma hartu du, zeren hark horren tankera *sortzen* baitu, eta, beraz, horretan *egitea* edo substantzia beldurgarrian desagertu baino egiten ez den eta konfiantzan bere burua ulertzen ez duen *autokontzientzia* ezartzen du. Zerizan jainkotiarren gizaki-bilakatzeko hori estatuatik abiatzen da, zeinak bere baitan norberaren *kanpoko* tankera baino ez duen, baina *barnekoa*, horren egiletasuna, horretatik at kokatzen den; baina kultuan bi alderdiak bateratzen dira, antzearen erlijioaren emaitzan batasun hori bere osaketan, aldi berean, gainera norberaren muturrera igaro da; gogoan, kontzientziaren banakotasunean bere buruaz osorik ziur dagoenean, zerizantasun oro hondoratuta dago. Arinkeria hori adierazten duen esakuneak honela dio: *norbera zerizan absolutua da*; zerizana, substantzia, non norbera akzidente bat zen, predikatu izateraino hondoratu da, eta gogoak *autokontzientzia horretan*, zeinari zerizanaren forma duen ezer ez zaion aurkakotzen, bere *kontzientzia* galdu du.

Norbera zerizan absolutua dela dioen esakunea berez argitzen denez, gogo ez-erlijiosoari dagokio, gogo errealari, eta gogora ekarri behar da zein den hori adierazten duen tankera. Horrek gogoaren higadura eta iraulketa barnebilduko ditu aldi berean, zeintzuek norbera predikatu izatera behehitzen duten eta substantzia subjektu izatera goratu.

Halako moldez, hain zuzen, non alderantzizko esakuneak ez baitu *bere baitan* edo *guretzat* substantzia subjektu bihurtzen, edo gauza berbera dena, ez baitu substantzia honela birsortzen, hots, gogoaren kontzientzia bere abiapuntura, berezko erlijiora itzularaziz, baizik eta iraulketa autokontzientziarentzat eta *horren bidez* osatuz. Autokontzientziak horretaz jabetuz amore ematen duen heinean, bere kanporatzean mantentzen da eta substantziaren subjektu izaten irauten du, baina, era berean, bere burua kanporatu duen aldetik, aldi berean, substantziaren kontzientzia du; edo autokontzientziak bere sakrifizioaren bidez substantzia subjektu gisa *ekoizten* duen heinean, subjektuak horren norbera propio dirau. Horren bidez lortzen da ezen, lehen esakunean subjektua desagertu baino ez bada egiten substantziatasunean, eta bigarrean substantzia predikatu baino ez bada, eta bi alderdiak esakune bakoitzean eskura badaude balioaren ezberdintasun aurkakotua izanik, bada, bi izaeren bateratzea eta elkar zeharkatzea sortzea, non biak balio berbera izanik zerizanezkoak eta, aldi berean, *uneak* baino ez diren; horren bidez gogoaldi berean bere buruaren *kontzientzia* eta bere substantzia *objektiboarena* da, baita bere barnean geratzen den *autokontzientzia* sinplea ere.

Antzearen erlijioa gogo etikoari dagokio, lehen *zuzenbide-egoe* -*ran* hondoratzen ikusten genuenari, hau da, esakune honetan: *norbera bere horretan, pertsona abstraktua, zerizan absolutua da*. Bizitza etikoan norbera bere herriaren gogoan hondoratuta dago, orokortasun bete da. *Banakotasun sinpleak*, ordea, eduki horretatik gora egiten du, eta horren arinkeriak pertsona izateraino, zuzenbidearen orokortasun abstraktua izateraino arazten du. Hor gogo etikoaren *errealitatea* galtzen da, herri-indibiduen gogo edukigabeak panteoi *batean* biltzen dira, ez errepresentazioaren panteoi batean, zeinaren forma boteregabeak gogo bakoitzak nahi duena egiten uzten duen, baizik eta orokortasun abstraktuaren panteoian, pentsamendu hutsarenean, horiei soina erauzten dienean eta norbera gogogabeari, pertsona banakoari, berbaitan eta berbaitarako izatea esleitzen dienean.

Baina norbera horrek edukia askatu du bere hustasuna dela eta; kontzientzia *bere barnean* baino ez da zerizana; bere *hor-izate* propioan, pertsonaren legezko berrezagupena bete ez den abstrakzioa da; beraz, bere buruaren pentsamenduaren jabe da gehienbat, edo hori *den* eta bere burua objektu gisa dakien moduan, *ez-erreal*a dena da. Beraz,

pentsatzearen beregaintasun estoikoa besterik ez da, eta horrek, kontzientzia eszeptikoaren higidura osatuz, *zoritxarreko autokontzientzia* deitu zitzaion tankeran aurkitzen du bere egia.

Autokontzientzia horrek badaki zein den pertsona abstraktuaren balio erreala eta, era berean, horrek pentsamendu hutsean duen balioa. Badaki halako balioa gehienbat galera erabatekoa dela, hori bera da bere buruaz jabetzen den galera hori, eta bere buruaz duen jakitearen kanporatzea. – Ikusten dugu kontzientzia zoritxarreko horrek bere barnean guztiz zorionekoa den kontzientziaren, kontzientzia komikoaren beste aldea eta burutzea osatzen duela. Azken horretan jainkotiar zeriz an oro itzultzen da, edo *substantziaren kanporatze* betegina da. Hura, berriz, *bere buruaren ziurtasunaren*, bere baitan eta bere baitarako izan behar duen ziurtasunaren patu tragikoa da. *Zerizantasan* ororen galeraren kontzientzia da *ziurtasun horretan*, eta bere buruaz duen jakitearen galeraren kontzientzia ere bai, substantziarena nahiz norberarena; hitz gogor hauetan adierazten den mina da: *jainkoa hil da*.

Zuzenbide-egoeran, beraz, mundu etikoa eta horren erlijioa kontzientzia komikoan hondoratu dira, eta zoritxarreko kontzientzia galera horren *guztiaren* jakitea da. Horrek bere bitartegabeko pertsonalitatearen berezko balioa nahiz bitartekotua, *pentsatua*, galdu ditu. Era berean, isildu egin da jainkoen lege betikoetan zegoen konfiantza, berezidena omen zekiten orakuluetan zegoena ere bai. Estatuak gorpuak baino ez dira, arima bizigarria galdu dutenak, ereserkiak sinesmenik ez zaien hitzak diren bezala; jainkoen mahaiak gogoarentzako jaki eta edaririk gabe daude, eta jainkoen joko eta festek ez diote itzultzen kontzientziari zerizanarekin zuen batasun pozgarria. Musen lanei gogoaren indarra falta zaie, gogoak bere buruaren ziurtasuna jainkoen eta gizakien zapaltzetik lortu baitzuen. Estatuak, bada, guretzat direna baino ez dira, zuhaitzetik eroritako fruitu ederrak, lagun dugun patu batek eskaintzen dizkigunak, neska batek fruitu haiek aurkezten dituen bezala; ez dago horren hor-izatearen bizitza errealik, ezta fruituak zituen zuhaitza ere, ez lurra eta bere substantzia osatzen zuten osagaiak, ezta horien determinatutasun osatzen zuen klima ere, ezta urtaroen aldaketa ere, fruituen bilakaeraren prozesua gidatzen zuena. – Horrela, patuak antze haren emaitzekin ezin digu eman haien mundua, ezta haien loraldia eta heltze prozesua bizi zituzten bizitza etikoaren udaberria eta uda ere, baizik eta errealitate horren oroitzapen ezkutatua. – Gure egitea

horietaz gozatzen dugunean, beraz, ez da jainkoa gurtzen duena, zeinaren bidez gure kontzientziak asebetetzen duen egia osoa jasoko lukeen, baizik eta kanpoko egitea da, zeinak fruitu horietatik euri tanta batzuk edo hauts-izpi batzuk kentzen dizkion, eta etiko-denaren errealitate inguratzailearen, sortzailearen eta gogo-bizitzailearen barneko osagaia-
ren orde bere kanpoko existentziaren osagai hilaren, hizkuntzaren, historiko-denaren armazoi hedatua ezartzen duen, baina ez horietan barnean bizitzeko, baizik eta horiek bere barnean errepresentatzeko besterik ez. Baina bildutako fruituak eskura ematen dizkigun neskaxa fruitua bitartegabe eskaintzen zuen haren natura, haren baldintzetan eta osagaietan, zuhaitzean, airean, argian, eta abarretan, hedatutako natura baino gehiago zen bezala, era garaiago batean hori guztia bere buruaz jabetzen den begiaren izpian eta eskaintzaren keinuan biltzen duen heinean, bada, patuaren gogo, antze-lan haiek eskaintzen dizkiguna, herri haren bizitza etikoa eta errealitatea baino gehiago da, zeren hori haietan oraindik *adierazitako* gogoaren *oroitzapena*¹² baita; patu tragikoa-
ren gogo da, jainko indibidual haiek denak eta substantziaren atributuak panteoi bakar hartan biltzen dituen, bere buruaz gogo den aldetik jabetzen den gogoan.

Horren sortzearen baldintza guztiak eskura daude, eta horren baldintzen osotasun horrek *bilakaera*, *adigaia* edo *berbaitan den* sortzea osatzen ditu. – Antzearen sorkuntzen zirkuluak substantzia absolutuaren kanporatzeen formak biltzen ditu; indibidualtasunaren forman gauza bat bezala da, sentipenezko kontzientziaren *baden* objektu bezala, hizkuntza hutsa bezala edo tankeraren bilakaera bezala, zeinaren hor-izatea ez den norberarengandik irteten eta objektu *desagerkorra* baino ez den; *autokontzientzia* orokorrarekiko *batasun* bitartegabeko gisa bere gogo-bizitzean, eta batasun bitartekotu bezala kultuaren egitean; *norberaren gorpuztasun* eder bezala, eta azkenik *errepresentazio - raino* goratzen den hor-izate bezala eta horren hedapen bezala, azkenean, era berean, *bere buruaren ziurtasun den* orokortasunean biltzen den mundu batean. – Forma horiek, eta beste aldean *pertsonaren* eta zubenbidearen *munduak*, edukiaren osagai askatuen basatikeria deuseztatzaileak, gainera estoizismoaren pertsona *pentsatuak* eta kontzientzia eszeptikoaren ezinegon lasaitezinak osatzen dute tankera hauen periferia, espero larrian autokontzientzia bihurtzen den gogoaren jaiolekuaren inguruan dauden tankerena; horiek denak zeharkatzen dituen auto-

kontzientzia zoritxarrekoaren mina eta mira da horien erdigunea eta horren jaiotzaren erditze-min komuna: adigai hutsaren sinpletasuna, tankera horiek bere une gisa barnebiltzen dituen.

Gogoak bi alderdiak bere baitan ditu, lehenago bi esakune alde-rantzizko gisa aurkeztu direnak; batak dio *substantziak* bere burua kanporatzen duela eta autokontzientzia bihurtzen dela; besteak, berriz, *autokontzientziak* bere burua kanporatzen duela eta gauzatasun edo norbera orokor bihurtzen dela. Horrela bi alderdiek elkar topatu dute, eta horren bidez sortu da euren arteko egiazko bateratzea. Substantzia-ren kanporatzeak, hori autokontzientzia bihurtzeak, aurkakora igarotzea adierazten du, *beharrezkotasunaren* kontzientziarik gabeko igarobidea, edo adierazten du hori *bere baitan* autokontzientzia dela. Alde-rantziz, autokontzientziaren kanporatzeak azaltzen du *bere baitan* zeriz an orokorra dela, edo, norbera *berbaitarako* izate hutsa denez, aurka-koan bere baitan geratzen dena, horrentzat dela, substantzia autokon-tzientzia dela eta horrexegatik gogoia dela. Beraz, gogo horretaz, sub-stantziaren forma utzi duen eta autokontzientziaren tankeran hor-izatean sartzen den gogoaz esan daiteke (berezko ugalketatik hartutako erla-zioak erabili nahi baditugu) ama *errealia* duela baina *berbaitan* den aita; izan ere, *errealitatea* edo autokontzientzia eta *berbaitana* substantzia den aldetik dira horren bi uneak, eta horien kanporatzearen bidez, bata beste bihurtzen dela, gogoak horien batasun gisa hor-izatea lortzen du.

Autokontzientziak modu aldebakarrean *bere* kanporatze *pro - pioa* soilik atzematen duen heinean, bere objektua dagoeneko, beraz, izatea nahiz norbera den arren eta hor-izate oro gogozko zerizan gisa dakien arren, ez zaio horregatik egiazko gogo bihurtu, hain zuzen, iza-teak oro har edo substantziak *euren baitan* era berean eurak kanpora-tzen ez ziren eta autokontzientzia bihurtzen ez ziren heinean. Izan ere, horrenbestez, hor-izate hori *kontzientziaren ikuspuntutik* baino ez da gogozko zerizan, ez bere baitan. Era horretara *irudikatu* baino ez da egiten gogoia hor-izateari egozten zaiola; eta irudikazio hori *gogobero - tzea* da, zeinak naturari eta historiari, munduari eta aurreko erlijioen errepresentazio mitikoei agerpenean kontzientziari bitartegabe eskain-tzen diotena ez beste zentzu barnekoa egozten dien, eta erlijioei dago-kienez horietan autokontzientziak (horren erlijioak ziren horiek) dakie-na ez beste beste zentzua. Baina zentzu hori maileguan hartutakoa da, eta agerpenaren biluztasuna estaltzen ez duen eta sinesmen eta gurtza-

penik jasotzen ez duen jantzia da, baizik eta kontzientziaren gau lausoa eta norberaren lilurapena izaten dirauena.

Objektu-denaren esanahi hori irudikazio soilak izan ez dadin, horrek *bere baitan* izan behar du, hau da, *lehenengoz* kontzientziari *adi-gaitik* sortu behar zaio eta bere beharrezkotasunean sortu behar du. Horrela, *kontzientzia bitartegabekoaren* ezagutzearen bidez, edo *baden* objektuaren kontzientziaren ezagutzearen bidez, horren higadura beharrezkoaren eskutik bere burua dakien *gogo*a sortu zaigu. Adigai horrek, bitartegabeko adigai den aldetik bere kontzientziarentzat ere *bitartega-bekotasunaren* tankera duenak, bere buruari *bigarrenik* *berbaitango* autokontzientziaren tankera eman dio, hau da, adigaiaren beharrezkotasunari jarraiki, *izatea* edo *bitartegabekotasuna*, sentipenezko kontzientziaren objektu edukigabekoa dena, bere baitatik kanporatzen den aldetik, eta kontzientziarentzat nia bihurtzen den aldetik. – Baina *bitartegabeko* *berbaitana* edo *baden* beharrezkotasuna *berbaitan pentsatzailetik* edo *beharrezkotasunaren ezagutzetik* ezberdintzen da; aldi berean, ordea, bereizketa hori ez da kokatzen adigaitik at, adigaiaren *batasun sinplea* izate *bitartegabeko* bera baita; hori era berean bere baitatik kanporatzen duena da edo *begietsi den* beharrezkotasunaren bilakaera, hori horretan bere barnean den eta horrek beharrezkotasun hori dakien eta aditzen duen aldetik. – Gogoaren *bitartegabeko* *berbaitanak*, bere buruari autokontzientziaren tankera ematen dionak, hauxe esan nahi du, alegia, mundu-gogo erreala bere buruaren jakite horretara iritsi dela; orduan soilik sartzen da jakite hori bere kontzientzian egia gisa. Lehenago argitu da hori nola gertatu den.

Gogo absolutuak bere buruari autokontzientziaren tankera ematea *bere baitan* eta, horrenbestez, bere *kontzientziarentzat* ere ematea orain honela agertzen da, hots, hori *munduaren sinesmena* dela, gogoaren autokontzientzia gisa, hau da, gizaki erreal gisa *hor dagoela*, bitartegabeko ziurtasunarentzat dagoela, sinesten duen kontzientziak jainkotasun hori *ikusi* eta *sentitu* eta *entzuten* duela. Horrela, autokontzientzia hori ez da irudikazioa, baizik eta *sinestunean* dago *benetan*. Orduan, kontzientzia ez da *bere* barneko-denetik abiatzen, pentsamendutik, eta ez du lotzen *bere barnean* jainkoaren pentsamendua hor-izatearekin, baizik eta hor aurrean dagoen hor-izate bitartegabekotik abiatzen da, eta horretan ezagutzen du jainkoa. – *Bitartegabeko* *izatearen* unea adigaiaren edukian honela dugu eskura, alegia, gogo erlijiosoa zerizanta-

sun orok kontzientziara egiten duen itzuleran norbera positibo *sinple* bihurtu dela, eta era berean gogo erreala, halakoa den aldetik, kontzientzia zoritxarrekoan bere buruaz jabetzen den negatibotasun *sinple* hori bera dela. Baden gogoaren norberak horren bidez bitartegabekotasun beteginaren forma du; ez da ezartzen ez pentsatutako ez erreprestatutako gisa, ezta ekoiztutako gisa ere, bitartegabeko izateari alde berezko erlijioan, alde antze-erlijioan gertatzen zaion moduan. Baizik eta jainko hori bitartegabe norbera gisa begiesten da sentipenaren bidez, gizaki banako erreala den aldetik; horrela baino ez *da* autokontzientzia.

Zerizan jainkotiarra gizaki bihurtzea edo horrek zerizanez eta bitartegabe autokontzientziaren tankera izatea da erlijio absolutuaren eduki sinplea. Hor zerizanaz jabetzen gara gogo gisa, edo hori gogo izateko duen kontzientzia da. Izan ere, gogoa bere buruaren jakitea da bere kanporatzean; bere beste-izatean bere buruarekiko berdintasuna mantentzen duen higidura den zerizana da. Baina hori substantzia da, hori bere akzidente izaeran era berean bere baitara islatzen den heinean, ez ordea zerizangabeko baten aurrean eta, beraz, arrotza den batean aurkitzen denaren aurrean axolagabe gisa, baizik eta horretan *bere barnean*, hau da, substantzia *subjektu* edo *norbera* den heinean. – Erlijio horretan, beraz, zerizan jainkotiarra *agerrarazi* da. Horren ageri izatea hone tan datza argiki, hots, badakigula zer den. Baina jakitera iristen gara, hain zuzen, gogo gisa dakigulako, zerizanez *autokontzientzia* den zerizan gisa. – *Kontzientziarentzat* bere objektuan zer bait sekretua dago, hori kontzientziarentzat *beste bat* edo *arrotza* denean, eta kontzientziak hori *bere burua* bezala ez dakienean. Sekretu izate horrek izateari uzten dio, zerizan absolutua gogo gisa kontzientziaren objektu den heinean; izan ere, hori horrela *norbera* gisa da horrekin duen erlazioan; hau da, kontzientziak horretan bere burua daki bitartegabe, edo horretan bere buruari agertzen zaio; kontzientzia bere buruaren ziurtasun propioan soilik ageri da; bere objektu hura *norbera* da, baina norbera ez da arrotza, baizik eta bere buruarekiko batasun banaezina, bitartegabe orokordena. Adigai hutsa da, pentsatze hutsa edo bitartegabe izate den eta, beraz, *beste batentzako izate* den *berbaitarako izatea*, eta *beste baten - tzako izate* hori bezala bitartegabe bere baitara itzultzen dena, eta bere barnean dagoena; beraz, egiatan agerrarazi den bakarra da. Ona, zuzena, santua, zeruaren eta luraren sortzailea, eta abar, subjektu baten *pre* -

dikatuak dira, gune horretan euren sostengua duten une orokorrak, kontzientzia pentsatzera itzultzen denean baino ez direnak. – *Une horiek* dakizkigunean horien oinarria eta zerizana, *subjektua* bera, ez da oraindik agerrarazi, eta era berean orokor-denaren *determinazioak* ez dira *orokor-den hori bera*. *Subjektua* bera eta, beraz, *orokor-den huts hori*, ordea, ageri da *norbera* gisa, hori hain zuzen bere baitara islatutako barneko-dena baita, bitartegabe hor dena eta *norbera* honen ziurtasun propioa dena, hots, hor egoteko arrazoia den *norberarena*. Gogoaren egiazko tankera, beraz, bere *adigaiaren* arabera agerrarazi dena izatea da, eta bere tankera hori, adigaia, era berean horren zerizana eta substantzia da soil-soilik. Gogo autokontzientzia gisa dakigu eta horri ageri zaio bitartegabe, hori bera baita; izaera jainkotiarra eta gizatiarra gauza bera dira, eta batasun hori begiesten da.

Hemen, beraz, egitatean kontzientzia edo zerizana horrentzat izateko modua, horren tankera, bere autokontzientziarekin berdintzen da; tankera hori bera autokontzientzia bat da; horrela, aldi berean, *baden* objektua da, eta *izate* horrek, era berean, bitartegabe *pentsatze hutsaren* esanahia du, zerizan absolutuarena. – Zerizan absolutua, autokontzientzia erreal gisa hor dagoena, itxuraz bere betiko sinpletasunetik *beheititu* da, baina egitatean, horrela, bere zerizan *garaiena* lortu du. Izan ere, zerizanaren adigaia, bere araztasun sinplea lortu duenean baino ez da *abstrakzio* absolutua, zeina *pentsatze hutsa* eta, beraz, *norberaren* banakotasun hutsa den, bere sinpletasuna dela eta *bitartegabedena* edo *izatea* den moduan. – Sentipenezko kontzientzia deitzen zaiona da, hain zuzen, *abstrakzio huts hori*, izatea bitartegabe-dena zaion *pentsatze hori* da. Behekoena, beraz, *garaiena* ere bada; guztiz *azalera* irten den nabari-dena, hain zuzen, horrela *sakonen-dena* da. Zerizan *garaiena* *baden* autokontzientzia gisa ikusia, entzuna, eta abar, izatea, beraz, egitatean bere *adigaiaren* osaketa da; eta osaketa horren bidez zerizana bitartegabe *dago* hor zerizan den aldetik.

Hor-izate bitartegabeko hori ez da soilik aldi berean kontzientzia bitartegabekoa, baizik eta kontzientzia erlijiosoa da; modu banaezinean bitartegabekotasunak *baden* autokontzientziaren esanahia ez ezik pentsatua baino ez den zerizanarena edo *zerizan* absolutuarena ere badu. Gure adigaian honetaz jabetzen gara, hots, *izatea zerizana* dela, eta kontzientzia erlijiosoa ere horretaz jabetzen da. Izatearen eta zerizanaren *batasun* hori, bitartegabe *hor-izate* den pentsatzearena, era berean

horren jakite *bitartegabekoa* da, kontzientzia erlijioso horren *pentsa - mendua* edo horren jakite *bitartekotua* den bezala; izan ere, izatearen eta pentsatzearen batasun hori *autokontzientzia da*, eta hor da, edo *pen - tsatutako* batasunak aldi berean hori denaren tankera dauka. Jainkoa, beraz, hemen *agerrarazten* da, *den bezala*; *hor da bere baitan den moduan*; hor da gogo den aldetik. Jakite espekulatibo hutsean baino ezin da iritsi jainkoarengana, eta bere barnean baino ez da eta hori bera baino ez da, gogo baita; eta jakite espekulatibo hori agerkunde-erlijioaren jakitea da. Jakite horrek jainkoa *pentsatze* edo zerizan huts gisa daki, eta pentsatze hori izate eta hor-izate gisa daki, eta hor-izatea bere buruaren negatibotasun gisa, eta, beraz, norbera gisa, norbera *hori* eta orokorra; hori daki, hain zuzen, agerkunde-erlijioak. – Aurreko munduaren itxaropenek eta iguripenek agerkunde hori baino ez zuten nahi zerizan absolutua zer den begiesteko eta norberaren burua horretan aurkitzeko; zerizan absolutuan norberaren burua begiesteko poztasun hori autokontzientziari sortzen zaio eta mundu osoa hartzen du; izan ere, gogo da, hauxe adierazten duten une huts haien higidura sinplea da: zerizana *bitartegabeko* autokontzientzia gisa begiesten denean baino ez dakigula gogo gisa.

Bere burua gogo gisa dakien gogoaren adigai hori bitartegabeko adigaia da, oraindik garatu ez dena. Zerizana gogo da, edo agertu da, agerrarazi da; lehenbizikoz agerkari izate hori ere *bitartegabekoa* da; baina bitartegabekotasuna era berean bitartekotze hutsa edo pentsatzea da; beraz, bere baitan halakoa denez hori aurkeztu behar du. – Hori zehazkiago aztertzen badugu, orduan gogo autokontzientziaren bitartegabekotasunean autokontzientzia *banako hori* da, *orokorrari* aurkakotuta; Bata baztertzaillea da, zeina kontzientziarentzat, *horrentzat* baitago hor, *sentipenezko beste* baten forma erabakigabea duen; horrek gogo oraindik ez daki berea bezala, edo gogo ez dago oraindik hor, norbera *banakoa* den bezala, era berean norbera orokor bezala, norbera oro bezala. Edo tankeran ez du oraindik *adigaiaren* forma; hau da, norbera orokorrarena, bere errealitate bitartegabekoan era berean gainditu-den, pentsatze, orokortasun den norbera, horretan hura galdu gabe. – Baina orokortasun horren forma hurbilena eta, gainera, bitartegabekoa ez da dagoeneko *pentsatzearen* forma bera, *adigaiarena adigaia den aldetik*, baizik eta errealitatearen orokortasuna, norberaren orotasuna, eta hor-izatearen goratzea errepresentazio izateraino; beti bezala,

eta adibide jakin bat aipatzeko, *sentipenezko Hori* gainditua *hautema - penaren* gauza baino ez da, oraindik ez da adimenaren *orokor-dena*.

Gizaki banako horrek, beraz, zerizan absolutua horrela agerrazazi denez, bere baitan banako-den aldetik *sentipenezko izatea* osatzen du. *Bitartegabe* hor aurrean dagoen jainkoa da; horren bidez horren *iza - tea izandako izatera* igarotzen da. Kontzientzia hark, sentipenezko orainaldi hori ezagutzen dionak, utzi egiten dio hura ikusteari, entzuteari; ikusi *du* eta entzun *du*; eta horrexegatik soilik, hura ikusi eta entzun *duelako* bihurtzen da gogo-kontzientzia, edo lehen harentzat *sentipenezko hor-izate* gisa sortzen den moduan orain *gogoan* sortu da. – Izan ere, hura sentipenaren bidez ikusten eta entzuten duen aldetik baino ez da bitartegabeko kontzientzia, zeinak objektibotasunaren ezberdintasuna ez duen gainditu, ez duen atzera jaso pentsatze hutsean, baizik eta banako-den objektibo hori dakien, baina ez norberaren burua gogo gisa. Zerizan absolutu gisa jakin denaren hor-izate bitartegabekoaren desgertzean bitartegabe-denak bere une negatiboa jasotzen du; gogoak errealitatearen bitartegabeko norbera dirau, baina elkarteren *autokontzientzia orokor* gisa, bere substantzia propioan dagoena patxadan, substantzia hori gogoan subjektu orokor den bezala; ez banako-dena berez, baizik eta elkarteren kontzientziarekin batera eta hori elkartearentzat denarekin batera da gogoaren osokia.

Lehenaldia eta *urrunera*, ordea, bitartegabeko modua bitartekotzeko edo orokorki ezartzeko forma osatugabea baino ez da; hori azaleko moduan baino ez da agertu pentsatzearen osagaian, sentipenezko modu *gisa* gordetzen da hor, eta ez da batzen pentsatzearen izaerarekin. *Errepresentatzeraino* goratu besterik ez da egin, hori sentipenezko bitartegabekotasunaren eta haren orokortasunaren edo pentsatzearen arteko lotura sintetikoa baita.

Errepresentatzearen forma horrek osatzen du gogoak elkarte horretan bere buruaz jabetzeko duen determinatutasuna. Forma hori ez da oraindik adigai gisa bere adigaia lortu duen gogoaren autokontzientzia; bitartekotza ez da osatu oraindik. Beraz, izatearen eta pentsatzearen arteko lotura horretan gabezia bat dago, hots, gogo-zerizana oraindik bikoizketa ez-adiskidetu bat izanik, honatago eta haratago batean harrapatuta dagoela. *Edukia* egiazkoa da, baina horren une guztiek, errepresentatzearen osagaian ezarrita, izaera hau dute, alegia, adituak ez izatekoa, baizik eta alderdi beregain oso gisa agertzen dira, *kanpotik*

elkar lotzen diren alderdi gisa. Kontzientziaren garapen garaia goa behar da egiazko edukiak gainera kontzientziarentzat horren egiazko forma barnebiltzeko, substantzia absolutuaz duen begiespena adigaira igotzea eta *horrentzat* bere kontzientzia autokontzientziarekin orekatzea behar da, guretzat edo *bere baitan* gertatu den bezala.

Eduki hori bere kontzientzian dagoen moduan aztertu behar da. – Gogo absolutua *edukia* da, eta horrela bere *egiaren* tankera du. Baina bere egia ez da soilik elkartearen substantzia izatea edo horren *berbai-tana* izatea, ezta barnekotasunetik errepresentatzearen objektibitatera irtetea ere besterik gabe, baizik eta norbera erreale bilakatzea, bere baitara islatzea eta subjektu izatea. Hori da gogoak bere elkartean osatzen duen higidura, edo hori da horren bizitza. Bere burua agerrarazten duen gogo hori *bere baitan eta bere baitarako* zer den ez da honen bidez azalarazten, alegia, bere bizitza aberatsa elkartean, esaterako, desarilkatuz eta lehen harira itzularaziz, adibidez lehen elkarte osagabearen erre-presentazioetara, edo gizaki errealek ahoskatu duen horretara. Itzulketa horren oinarrian adigaira jotzeko sena dago; baina *jatorria* lehen agerpenaren *hor-izate bitartegabekoa* den aldetik, nahastu egiten du *adi-gaiaren sinpletasunarekin*. Gogoaren bizitzaren txirotze horren bidez, elkartearen errepresentazioaren eta elkartek errepresentazioaren aurrean duen egitearen bazterketaren bidez adigaiaren ordezkari kanpoko-tasun eta banakotasun soilak sortzen dira, agerpen bitartegabekoaren modu historikoa eta ustezko tankera banako baten eta horren lehenaldiaren oroitzapen gogogabea.

Gogo bere kontzientziaren edukia da, lehenik *substantzia hutsaren* forman, edo bere kontzientzia hutsaren edukia da. Pentsatzearen osagai hori hor-izatera edo banakotasunera beheititzeko higidura da. Horien arteko erdigunea euren lotura sintetikoa da, beste-bihurtzearen kontzientzia edo errepresentatzea bere horretan. Hirugarren unean errepresentaziotik edo beste izatetik egiten den itzulera da, edo autokontzientzia beraren osagaia. – Hiru unen horiek osatzen dute gogoak; errepresentazioan sakabanatzea honetan datza, alegia, modu *determinatu* batean izatea; determinatutasun hori, ordea, ez da gogoaren unetako bat baino. Horren higidura osatua, beraz, hau da, hots, bere unen bakoitzean osagai batean izango balitz bezala bere izaera hedatzea; zirkulu horietako bakoitza bere barnean osatzen den heinean, bere baitara egiten duen isla hori, aldi berean, beste batera doan igarobidea da. *Erre-*

presentazioak osatzen du pentsatze hutsaren eta autokontzientziaren arteko erdigunea, eta determinatutasunetako *bat* besterik ez da; baina, aldi berean, azaldu denez, horren izaera, lotura sintetikoa izatea, osagai horien guztien gainean hedatzen da eta horien determinatutasun komuna da.

Aztertu behar den edukia, aldeztu, dagoeneko agertu da kontzientzia *zoritarrekoaren* edo *sinestunaren* errepresentazio gisa; lehen horretan, ordea, *kontzientziatik sortutako* eta *mira zaion* edukiaren determinazioan, non gogoak ezin duen bere burua asebate, ezta lasaitu ere, gogoak ez delako oraindik bere edukia *bere baitan* edo bere *substantzia* gisa; beste horretan, aldiz, gogoak munduaren norberarik gabeko *zerizana* bezala edo errepresentatzearen zerizanez *objektiboa* den eduki bezala aztertu da; errealitateari oro har ihes egiten dion errepresentatzea, eta, beraz, *autokontzientziaren ziurtasunik* ez duena, zeina, aldeztu, jakitearen harropuzkeria gisa, aldeztu, ulermen sakon huts gisa hartatik bereizten den. – Elkartearen kontzientziak, aldiz, edukia bere *substantzia* gisa du, eta, era berean, edukia gogo propioaren *ziurtasuna* da.

Hasiera batean *pentsatze hutsaren osagaian* substantzia gisa errepresentatua, gogoak horrenbestez bere buruaren berdina den *zerizan* betikoa da bitartegabe, baina ez zerizanaren *esanahi* abstraktu hori duena, baizik eta gogo absolutuarena. Baina gogoak honelakoa da, esanahia ez dena, barneko-dena ez dena, baizik eta erreal-dena. Zerizan simple betikoa, beraz, hitz kaskalen arabera baino ez litzateke gogoak, baldin eta zerizan simple betikoaren errepresentazioan eta adierazpenean geratuko balitz. Zerizan sinplea, ordea, abstrakzioa denez, egitatean *negatibo-dena da bere baitan*, eta, gainera, pentsatzearen negatibotasuna, edo hori *zerizanean* bere baitan den moduan; hau da, bere baitatik *bereizketa* absolutua da, edo bere beste-bihurtze hutsa. *Zerizan* gisa *bere baitan* edo guretzat besterik ez da; baina araztasun hori, hain zuzen, abstrakzioa edo negatibotasuna den heinean, hori *bere baitara* – *ko* da, edo *norbera, adigaia*. – Beraz, *objektiboa* da; eta errepresentazioak oraintxe aipatu dugun adigaiaren *beharrezkotasuna gertakari* gisa ulertu eta adierazten duen heinean, orduan esan beharko da zerizan betikoak beste bat *ekoizten* duela. Baina beste izate horretan, era berean, bitartegabe bere baitara itzultzen da; izan ere, bereizketa *bere baitan* gertatzen den bereizketa da, hau da, bitartegabe bere burutik baino ez da bereizten, eta, beraz, bere baitara itzuli den batasuna da.

Beraz, hiru une bereizten dira, *zerizanarena*, *berbaitarako izate-arena*, zeina zerizanaren beste-izatea den eta zeinarentzat zerizana den, eta *bestean berbaitarako izatearena* edo norberaren burua jakitearena. Zerizanak bere berbaitarako izatean bere burua baino ez du begiesten; kanporatze horretan bere barnean geratzen da, zerizanetik baztertzen den berbaitarako-izatea *zerizanak bere buruaz duen jakitea* da; ahoskatu ondoren ahoskatzailea arroztuta eta hustuta atzean uzten duen hitza da, baina, era berean, entzun egiten zaio bitartegabe, eta bere buruari entzute hori baino ez da hitzaren hor-izatea. Halako moldez non egin diren bereizketak egin diren bezain pronto desegiten diren eta desegiten diren bezain pronto egiten diren, eta egia-dena eta erreal-dena bere barnean biraka dabilen higidura horixe da.

Bere barneko higidura horrek zerizan absolutua *gogo* gisa adierazten du; *gogo* gisa atzematen ez den zerizan absolutua hutsaltasun abstraktua baino ez da, higidura horren gisara atzematen ez den gogo hitz kaskala den bezalaxe. Bere *uneak* euren araztasunean atzematen diren heinean, horiek adigai urduriak dira, zeintzuk euren aurkakoa euren baitan izatea eta euren lasaitasuna osokian izatea baino ez diren. Baina elkartearen *errepresentatze-ekintza* ez da pentsatze *aditzaile* hori; baizik eta edukia horren beharrezkotasunik gabe du, eta adigaia-formaren ordez aitaren eta semearen arteko berezko erlazioa eramaten du kontzientzia hutsaren erresumara. Pentsatzen duenean bere burua *errepresentatuz* jokatzeko duen heinean, zerizana jakina ageri zaio, baina horren *uneak* horri, aldeztu, elkar banantzen zaizkio errepresentazio sintetiko hori dela eta, halako moldez non ez baitira elkar lotzen euren adigai propioaren bidez, eta, aldeztu, hori bere objektu huts horretatik aldentzen da eta horri kanpotik baino ez zaio lotzen; arrotz batek agerrarazten dio hori eta gogoaren pentsamendu horretan ez du bere burua ezagutzen, ez du autokontzientzia hutsaren izaera ezagutzen. Errepresentatzearen formaz eta berezko denetik hartutako erlazio haietaz haraindi joan behar dugun heinean, eta, beraz, bereziki gogo den higiduraren *uneak* substantzia bakartu ez-kulunkarizat edo subjektutzat, ez une igarokortzat, hartzeaz haraindi joan behar dugun heinean, hori lehenik beste kontu bat zela eta aipatu zen moduan adigaia-forma bul-tzada gisa ikusi behar da; baina sena besterik ez den heinean, bere burua ez du ezagutzen, formarekin batera edukia baztertzen du, eta gauza berbera dena, edukia errepresentazio historiko eta tradizioaren

oinordekotza izatera behehitzen du; horrela, sinesmenaren kanpoko alderdia baino ez da jasotzen, eta, beraz, ezagutzen ez duen hildako gisa, baina horren *barneko alderdia* desagertu da, zeren hori bere burua adigai gisa dakien adigaia izango bailitzateke.

Gogo absolutua, zerizan hutsean errepresentatuta, ez da, noski, zerizan huts *abstraktua*, baizik eta hori, gogoan une bat besterik ez denez, *osagai* izateraino behehitu da. Gogoaren aurkezpenak, ordea, osagai horretan formaren arabera *zerizanak* zerizan den aldetik duen gabezia berbera du. Zerizana abstraktu-dena da, eta, horregatik, bere sinpletasunaren negatibo-dena, beste bat; era berean, *gogoa* zerizanaren osagaian *batasun sinplearen forma* da, horrenbestez era berean zerizanez beste-bihurtzea dena. – Edo gauza berbera dena, zerizan betikoak bere berbaitarako izatearekin duen harremana pentsatze hutsaren bitartegabe *sinplea* da; bere burua beste batean begiesteko ekintza sinple horretan, beraz, *beste izatea* ez da bere horretan ezartzen; bereizketa da, pentsatze hutsean bitartegabe *bereizketa* ez den moduan; *maitasu-naren* berrezagutze-ekintza, non biak ez ziren *aurkakotzen* euren zerizanen arabera. – Pentsatze hutsaren osagaian adierazten den gogoa haxe da zerizanez, hots, bere barnean soilik ez izatea, baizik eta *erre-alagoa* izatea, zeren horren adigaian baitatza dagoeneko *beste izatea*, hau da, pentsatua baino ez den adigai hutsaren gaingitze-ekintza.

Pentsatze hutsaren osagaia, abstraktua delako, bestalde bere sinpletasunaren *beste aldea* da, eta horregatik *errerepresentatzearen* benetako osagaira igarotzen da: osagai horretan adigai hutsaren uneek elkarrenganako hor-izate *substantziaduna* jasotzen dute, eta, era berean, subjektuak dira, hirugarren baten aurrean izatearen axolagabetasuna ez duten *subjektuak*, baizik eta euren baitara islatuta elkar aldentzen eta aurkakotzen direnak.

Beraz, betikoa edo abstraktua baino ez den gogoa bere buruarentzat *beste* bihurtzen da edo hor-izatean sartzen da eta bitartegabe *hor-izate bitartegabekoan*. Horrek, bada, mundu bat *sortzen* du. *Sortze* hori errerepresentazioaren hitza da *adigaiarentzat* berarentzat bere higidura absolutuaren arabera, edo absolutuki adierazten den sinple-dena edo pentsatze hutsa, hori abstraktua delako, edo are negatibo-dena eta horrenbestez bere buruari aurkakotu-dena edo *bestea* delako; edo, gauza berbera beste forma batean esateko, *zerizan* gisa ezarritakoa *bitartegabekotasun* sinplea edo *izatea* delako, baina norberarik ez duen

bitartegabekotasun edo izate gisa, eta, beraz, barnekotasunik gabe *jasaillea* edo *beste batentzako izate* delako. – *Beste batentzako izate* hori aldi berean *mundu bat* da; gogo *beste batentzako izatearen* determinazioan lehen pentsatze hutsean sartuta zeuden uneen iraupen lasaia da, eta, beraz, euren orokortasun sinplearen desagitea eta horren sakabanatzea bere berezitasun propioan.

Mundua, ordea, ez da bananduta osotasunera eta horren kanpo-ko ordenara jaurtia izan den gogo, baizik eta zerizanez barneko sinplea denez, hori hartan ere badago eskura; *baden gogo*, kontzientzia duen eta bere burutik beste bat balitz bezala edo mundu bezala bereizten den norbera banakoa dena. – Norbera banako hori hasiera batean bitartegabe ezarrita dagoen moduan ez da oraindik *gogo bere baitara* -ko; ezin *da* oraindik, beraz, *gogo bezala* izendatu, agian *inozo* gisa, baina ez *on* gisa. Egitatean, norbera eta gogo izateko, era berean, *beste* bat bihurtu behar du hasteko, zerizan betikoak bere burua beste bate-ranzko higiduran bere buruarekin berdin bezala aurkezten duen modura. Gogo hori hasieran bitartegabe *baden* gisa edo bere kontzientziaren aniztasunean sakabanatuta bezala determinatzen den heinean, bada, horren beste bihurtzea jakitearen *bere barnera* joatea da oro har. Horizate bitartegabekoa pentsamendu izatera igarotzen da, edo sentipenezkoa baino ez den kontzientzia pentsamenduaren kontzientzia izatera, eta, gainera, hori, jatorria bitartegabekotasunean duen edo *baldintzatua den* pentsamendua delako, ez da jakite hutsa, baizik eta beste izatea bere baitan duen pentsamendua, eta, beraz, bere buruari aurkakotzen zaion *ongiaren* eta *gaitzaren* pentsamendua. Gizakia errepresentatzen da *gertatu* balitz bezala, beharrezkoa ez balitz bezala, *ongiaren* eta *gaitzaren* ezagutzaren zuhaitzetik fruituak biltzeagatik bere buruarekiko berdintasunaren forma galdu balu bezala eta kontzientzia inozoaren egoeratik, lanik gabe eskaintzen den naturatik eta paradisutik, animalien loretoetik egotzi balute bezala.

Baden kontzientzia bere barnera joate hori bere buruarekiko *desberdin* bihurtze gisa determinatzen den heinean, bada, *gaitza* bere barnera doan kontzientziaren lehen hor-izatea da itxuraz; eta *ongiaren* eta *gaitzaren* pentsamenduak guztiz aurkakotuak direnez eta aurkakotza hori oraindik desegin ez denez, orduan kontzientzia hori zerizanez *gaitza* besterik ez da. Baina, aldi berean, eta aurkakotza horri esker, hain zuzen, horren aurrean kontzientzia *ona* ere badaukagu eskura, eta

horien arteko erlazioa. – Bitartegabeko hor-izatea *pentsamendu* izatera iristen den heinean, eta *bere barnean izatea* zehazkiago determinatzen den heinean, aldeztu, pentsatze gisa eta, aldeztu, zerizanean *beste bihurtzearen* une gisa, orduan gaitz bihurtzea dagoeneko baden mundutik jaurti daiteke atzeraka pentsatzearen lehen erresumara. Esan daiteke, beraz, argiaren lehen semea, bere barnera joatean erori egin dela, baina horren ordez berehala beste bat ekoiztu dela. Soilik errepresentazioari, baina adigaiari ez dagozkion forma horiek, *erortzea*, *semea* eta horrelakoek, era berean adigaiaren uneak errerepresentatzera beheitzen dituzte, edo errerepresentatzea pentsamenduaren erresumara igortzen dute. – Era berean, axolagabea da betiko zerizanean *beste izatearen* pentsamendu sinpleari gainera beste tankeren aniztasun bat elkartzeko, eta *bere barnera joatea* horietara eramatea. Elkartze hori, horregatik, onestu behar da aldi berean, zeren *beste izatearen* une horrek, behar duenez, aldi berean ezberdintasuna adierazten baitu; eta, gainera, ez askotasun gisa oro har, baizik eta aldi berean ezberdintasun determinatu gisa, halako moldez non alderdi bat, semea, bere burua zerizan gisa dakien sinplea den, eta beste aldea, berriz, berbaitarako-izatearen kanporatzea, zeina zerizanean goraipamenean baino ez den bizi; alderdi horretan, beraz, berriro berbaitarako izate kanporatuaren berreskuratzea eta gaitzaren bere barnera joatea ezar daitezke. Beste izatea bitan banatzen den heinean, gogoia bere uneetan era determinatuagoan adieraziko litzateke, edo uneak zenbatuko balira, laubatekotasun gisa, edo jendea bere aldetik bi zatitan banatuta dagoenez, on iraun dutenak eta gaizto bihurtu direnak, bostekobatasun gisa. – Baina uneak *zenbatzea* baliogabetzat har daiteke, aldeztu, ezberdintzen dena era berean *bat* denez, hots, *pentsamendu* baino ez den bereizketaren pentsamendua bera bezala, pentsamendua ezberdintzen duen *hori* den aldetik, lehen haren aurreko bigarrena; baina, aldeztu, asko batean biltzen dituen pentsamenduari bere orokortasuna kendu behar zaiolako eta hiru edo lau ezberdin baino gehiagotan bereizi behar delako; eta orokortasun hori bata abstraktuaren, zenbakiaren printzipioaren determinatutasun absolutuaren aurrean determinatugabetasun gisa agertzen da zenbakiarekin harremanean, halako moldez non oro har *zenbakiez* hitz egin baitaiteke soilik, hau da, ez bereizketen *kopuru* bati buruz, eta, beraz, hemen oro har zenbakian eta zenbatzean pentsatzean alferrikakoa litzateke erabat, handiera eta kopuruaren bereizketa soila adigaigabea eta esanahirik gabekoa den bezala.

Ongia eta *gaitza* pentsamenduaren bereizketa determinatuak zirela ondorioztatu zen. Horien aurkakotza oraindik desegin ez den heinean, eta horiek pentsamenduaren zerizan gisa errepresentatu diren heinean, bakoitza berez beregaina izanik, bada, gizakia norbera zerizangabea eta horren hor-izatearen eta borrokaren zoru sintetikoa da. Baina botere orokor horiek, era berean, norberari dagozkio, edo norbera da horien errealitatea. Une horren arabera gertatzen da ezen, *gaitza* gogoaren hor-izate berezkoaren bere barnera joatea besterik ez denez, *ongia* bere aldetik errealitatean sartzen dela eta baden auto-kontzientzia gisa agertzen dela. – Pentsatu baino egin ez den gogo batean iradoki baino egiten ez dena, zerizan jainkotiarraren *beste bihurtze* gisa oro har, hemen errepresentatzerako egikaritze gisa izate-tik hurbilago dago; horrentzat bere abstrakzioa eta errealitate eza baztertzen dituen zerizan jainkotiarrak egiten duen bere buruaren umilia-tzean datza. – Beste alderdiarentzat, *gaitzarentzat*, errepresentatzea zerizan jainkotiarrari arrotza zaion gertakaria da; *hori horren baitan atzematea bere haserre bizi gisa* bere buruarekin borrokan dabilen errepresentatzearen ahalegin garaian eta gogorrera da, zeinak antzu dirauen, adigairik ez duelako.

Zerizan jainkotiarraren arroztea, beraz, bere modu bikoitzean ezartzen da; gogoaren norbera eta horren pentsamendu sinplea dira bi uneak, zeinen batasun absolutua gogoa bera den; horren arroztea honetan datza, alegia, elkar banantzen direla eta bata balio desberdina duela bestearen aldean. Desberdintasun hori, horregatik, bikoitza da, eta bi lotura sortzen dira, zeinen une komunak aipatutakoak diren. Horietako batean *zerizan jainkotiarrak* zerizanezko gisa balio du, baina hor-izate berezkoa eta norbera zerizangabe gisa eta gaingitu beharreko gisa; bestean, ordez, *berbaitarako-izateak* balio du zerizanezko gisa, eta jainkotiar den sinpleak zerizangabe gisa. Horien erdigunea, oraindik bete ez dena, *hor-izatea* da oro har, horren bi unen komuntasun soila.

Aurkakotza horren desegitea ez da lortzen bien borrokaren bidez, zerizan banandu eta beregain gisa errepresentatzen diren bien borrokaren bidez. Horien *beregaintasunean* datza bakoitzak *bere baitan* hartan bere burua desegin behar izatea; borroka amaitzen da biek uzten diotenean pentsamenduaren eta hor-izate beregainaren nahasketa horiek izateari eta biak pentsamendu gisa soilik aurkakotzen direnean.

Izan ere, orduan adigai determinatu diren aldetik zerizanez harreman aurkakotuan baino ez dira; beregain gisa, ordea, euren zerizantasuna aurkakotzatik at dute; euren higidura, beraz, askea da, eta euren higidura propioa da. Beraz, bien higidura *berbaitango* higidura denez, hori haietan aztertu behar delako, orduan higidura bietatik bestearen aurrean berbaitan den gisa determinatuta dagoenak abiarazten du. Hori egite aske gisa errepresentatzen da; baina horren kanporatzearen beharrezkotasuna adigai honetan datza, hots, berbaitan denak, aurkakotzan baino ez dagoenak horrela determinatuta, horrexegatik ez duela iraupen egiazkoa; beraz, zerizan gisa ez berbaitarako-izatea baizik eta simpledena balio dionak bere burua kanporatzen du, heriotzara doana, eta horren bidez zerizan absolutua bere buruarekin adiskidetzen duena. Izan ere, higidura horretan bere burua *gogo* gisa aurkezten du; zerizan abstraktua arrotzu egin da, hor-izate berezkoa eta errealtate propioa dauka; bere beste izate hori edo horren sentipenezko orainaldia bigarren beste bihurtzeak ezabatzen du eta gaintutua gisa, *orokor* gisa, ezartzen du; horren bidez zerizana orainaldi horretan bere burua bihurtu da; errealtatearen hor-izate bitartegabekoak utzi egin dio arrotza edo kanpokoia izateari, gaintutua, orokorra den heinean; heriotza hori, beraz, *gogo* gisa duen sorrera da.

Bere buruaz jabetzen den zerizanaren bitartegabeko orainaldi gaintutua zerizan hori da autokontzientzia orokor gisa; norbera banako gaintutuaren adigai horrek, zerizan absolutu den norbera horrenak, horregatik adierazten du bitartegabe elkarte baten osaketa, zeina orain arte errepresentatzean zain zegoen eta orain bere barnera itzultzen den, norbera den aldetik; eta gogoia horren bidez bere determinazioaren bigarren osagaitik, errepresentatzetik, *hirugarrenera* igarotzen da, autokontzientziara bere horretan. – Orain errepresentatze hark bere aurrerabidean nola jokutzen duen aztertzen badugu, orduan hasteko ikusten dugu adierazten dela zerizan jainkotiarrek giza izaera hartzen duela. Hor dagoeneko *adierazten* da *berez* biak ez daudela bananduta; era berean, hor ez da adierazten zerizan jainkotiairak bere burua *hasieratik* kanporatzen duela, horren hor-izatea bere barnera doala eta gaizto bihurtzen dela, baina honetan *barnebiltzen* da, hots, *bere baitan* hor-izate gaizto hori ez dela horrentzat arrotza; zerizan absolutuak izen hutsal hori baino ez luke izango, hori ez den *beste*a balego, horren *soberakin* bat balego; *bere barnean izatearen* uneak, hain zuzen, *gogo*-

aren *norberaren* zerizanezko unea osatzen du. – *Bere barnean izatea* eta, horrenbestez, *errealitatea* zerizanari soilik dagokiola, guretzat adigai den hori, eta adigai den heinean, kontzientzia errepresentatzaileari *gertakari* adiezin gisa agertzen zaio; *berbaitanak izate axolagabearen* forma hartzen du kontzientziarentzat. Baina itxuraz elkar ihes egiten dioten une haiek (zerizan absolutua eta berbaitarako den norbera) bananduta ez daudela dioten pentsamendua errepresentatze horri *ere* agertzen zaio, horrek egiazko edukia baitauka, baina beranduago, haragi bihurtzen den zerizan jainkotiarren kanporatzean. Errepresentazio hori, era horretara oraindik *bitartegabe* dena eta horrexegatik oraindik gogoaren maila lortu ez duena, edo zerizanaren giza tankera hasiera batean soilik tankera berezi gisa, oraindik orokor gisa ez dakiena, kontzientzia horrentzat gogoaren mailako bihurtzen da zerizan tankeradunaren higiduran, alegia, bere hor-izate bitartegabekoa berriro eskaintzeko eta zerizanera itzultzeko higiduran; zerizana *bere baitara islatzen* denean da gogo lehenbizikoz. – Beraz, hor errepresentatzen da zerizan jainkotiarren *adiskidetzea bestearekin* oro har eta, zehazkiago, horren *pentsamendurekin, gaitzarekin*. – Adiskidetze hori bere *adigaiaren arabera* honela adierazten bada: *gaitza bere baitan ongia* den gauza berbera delako, edo zerizan *jainkotiarra* natura bere hedapen osoan den gauza berbera delako osatzen dela, era berean natura zerizan jainkotiarretik bananduta *ezereza* delako; bada, orduan hori inolaz ere gogoaren arabera ez den adierazteko modutzat hartu behar da, halabeharrez gaizkiulertzeak sortu behar dituen. – Gaitza ongia den horixe *bera* denez, orduan, hain zuzen, gaitza ez da gaitza, ezta ongia ongi ere, baizik eta biak gainditzen dira, gaitza oro har bere barnean den berbaitarako izatea eta ongia sinple-den norberarik gabea. Horrela, biak euren adigaiaren arabera adierazi diren heinean, euren batasuna argitzen da aldi berean; izan ere, bere barnean den berbaitarako-izatea jakite sinplea da; eta sinple-den norberarik gabea, era berean, bere barnean den berbaitarako-izate hutsa da. – Beraz, adigai horren arabera ongia eta gaitza, hau da, ongia eta gaitza ez diren heinean gauza *berbera* direla esan behar den bezalaxe esan behar da *ez* direla gauza berbera, baizik eta guztiz *ezberdinak* direla, berbaitarako-izate sinplea edo, gainera, jakite hutsa era berean negatibotasun hutsa edo bereizketa absolutua direlako euren baitan. – Bi esakune horiek osatzen dute azkenik osokia, eta lehenaren baieztapenari eta segurtapenari beste esakuneari eustea aurkakotu behar zaio egoskortasun gaindiezinarekin; biek arrazoi ber-

bera duten heinean, biak ez dabilta zuzen era berean, eta horien zuzentasun eza honetan datza, hots, halako forma abstraktuak, adibidez *berbera* eta *berbera ez* dena, *identitatea* eta *ez-identitatea*, egiazko, finko eta erreal den gauzatat hartzea eta horietan oin hartzea. Ez batak ez besteak ez du egia, baizik eta bien higidurak: berbera simplea abstrakzio dela eta, beraz, bereizketa absolutua dela, baina hori bere baitan bereizketa denez, bere burutik bereiztean, beraz, bere buruarekiko berdintasuna dela. Eta horixe gertatzen da zerizan jainkotiarren eta naturaren eta bereziki giza naturaren *berberatasunari* dagokionez; hura natura da zerizan ez den heinean; hori jainkotiarra da bere zerizanaren arabera; baina bi alderdi abstraktuak egiatan diren moduan, hots, *gain-ditu* gisa gogoan ezartzen dira, eta ezartze hori ezin da adierazi judizioaren bidez eta gogorik gabeko *DA*-ren bidez, horren kopularen bidez. – Era berean, natura *ez* da *ezer* bere zerizantetik at; baina ezerez hori *bada*, dena den; abstrakzio absolutua da, beraz, pentsatze hutsa edo bere barnean izatea, eta gogo-batasunarekin duen aurkakotzaren unearekin batera *gaitza* da. Adigai horietan topatzen dugun zailtasuna *DA*-ri eustea besterik ez da, eta pentsatzea ahaztea, non uneak *diren* eta aldi berean *ez diren*, baina gogoia den higidura hori diren. – Gogo-batasun hori edo bereizketak une soil gisa edo gaindituta dituen batasun hori sortu zaio kontzientzia errepresentatzaileari adiskidetze horretan, eta, hori autokontzientziaren orokortasuna den heinean, horrek utzi egiten dio errepresentatzaile izateari; higidura horretara itzuli da.

Gogoia, beraz, hirugarren osagaian ezarrita dago, *autokontzientzia orokorrean*; bere *elkartea* da. Elkartearen higidura autokontzientziarena den aldetik, bere buruaren errepresentaziotik bereizten dena, *bere baitan* izatera iritsi denaren *ekoizpena* da. Jainkotiar gizaki hila edo jainko gizatiarra *bere baitan* da autokontzientzia orokorra; hori bihurtu behar du *autokontzientzia horrentzat*. Edo errepresentazioaren aurkakotzaren alderdi *bat* osatzen duen heinean, hots, gaiztoa, zeinarentzat berezko hor-izatea eta berbaitarako-izate banakoa zerizan diren, orduan alderdi horrek, beregain baina oraindik une gisa errepresentatzen ez denak, beregaintasun horren mesedetan berbaitan eta berbaitarako gogo izateraino igo behar du, edo bere higidura horretan aurkeztu behar du.

Hori *berezko gogoia* da; norberak berezkotasun horretatik alendu behar du eta bere baitara joan behar du, hau da, *gaizto* bihurtu behar

du. Baina dagoeneko bada gaiztoa *bere baitan*; bere barnera joatea honetan datza: *norberaren burua* honetaz *konbentzitzea*, hots, berezko hor-izatea gaitza dela. *Baden* gaizto bihurtzea eta munduaren gaizto izatea, baita zerizan absolutuaren *baden* adiskidetzea ere kontzientzia errepresentatzaileari egokitzen zaizkio; baina errepresentatu den hori *autokontzientziari* egokitzen zaio formaren arabera gainditutako une gisa soilik, zeren *norbera* negatibo-dena baita; beraz, *jakitea* dagokio, kontzientziak bere barnean duen egite hutsa besterik ez den jakite bat. – *Negatibo-denaren* une hori edukian ere adierazi behar da era berean. Hain zuzen, zerizana *bere baitan* bere buruarekin dagoeneko adiskidetzen den eta gogo-batasuna den heinean, non errepresentazioaren zatiak zati *gaindituak* edo *uneak* diren, bada, orduan hau aurkezten da, ezen errepresentazioaren zati bakoitzak hemen *aurkako* esanahia jasotzen duela, lehen zuenarekin alderatuz; esanahi bakoitza bestean osatzen da, eta edukia horren bidez baino ez da gogo-dukia; determinatutasuna era berean aurkakoa den heinean, beste izatean den batasuna, gogozko-dena osatzen da; lehen guretzat edo *bere baitan* esanahi aurkakotuak bateratzen zituen bezala, eta *berberaren* eta *ez-berberaren*, *identitatea* - *ren* eta *ez-identitatearen* forma abstraktuak gainditzin ziren bezala.

Beraz, kontzientzia errepresentatzailean berezko autokontzientziaren *barneko* bihurtzea *baden gaitza* baldin bazen, orduan *barneko bihurtzea* autokontzientziaren osagaian *gaitzaren jakitea* da, *bere baitan* hor-izatean den aldetik. Jakite hori, beraz, gaizto bihurtze bat da, baina *gaitzaren pentsamenduaren* bilakaera besterik ez, eta horregatik adiskidetzearen lehen une gisa berrezagutzen da. Izan ere, gaitz gisa determinatuta dagoen naturaren bitartegabekotasunetik bere baitara itzultzea den aldetik, hori haren uztea da eta bekatuaren heriotza. Kontzientziak ez du berezko hor-izatea bere horretan uzten, baizik eta aldi berean gaitz gisa dakigun hor-izatea. *Barnera joatearen* higidura bitartegabekoa era berean higidura bitartekotua da; bere burua jotzen du aurretik emantzat, edo *norberaren* oinarria da; bere barnera joatearen oinarria da, hain zuzen, zeren natura bere baitan dagoeneko bere barnera joan baita; gizakiak bere barnera joan behar du gaitza dela eta, baina *gaitza* bera da bere barnera joatea. – Lehen higidura hori, beraz, horregatik bitartegabekoa da, edo horren *adigai sinplea*, zeren bere oinarriaren gauza berbera baita. Higidura edo beste bihurtzea, beraz, oraindik agertzeke dago bere forma bereizgarrian.

Bitartegabekotasun horretaz gain errepresentazioaren *bitarteko* -
tza ere beharrezkoa da. *Bere baitan* naturaren *jakite*, gogoaren hor-izate
 ez-egiazkoa bezala, eta bere barnean bilakatu den norberaren orokortasuna
 dira gogoaren adiskidetzea bere buruarekin. *Berbaitan* horrek aditzen
 ez duen autokontzientziarentzat *baden* baten forma eta horri *erre* -
presentatua izan zaionaren forma jasotzen du. Aditzea, beraz, ez da
 harentzat adigaiaren atzematea, zeinak gaingiditutako berezkotasuna
 horrenbestez orokor gisa, bere buruarekin adiskidetu den gisara dakien,
 baizik eta *errerepresentazio* haren atzematea da, hain zuzen, zerizan jain-
 kotiarrak bere buruaren kanporatzearen *gertakariaren* bidez, gizaki
 bilakatze gertatutakoaren bidez eta bere heriotzaren bidez zerizan jain-
 kotiarrak bere hor-izatearekin adiskidetu duen errepresentazio harena. –
 Errepresentazio horren atzemateak zehazkiago zera adierazten du, hots,
 lehen horretan gogozko berpizte deitu zena, edo bere autokontzientzia
 banakoa orokor edo elkarte bihurtzea. – Gizaki jainkotiarraren *herio* -
tza, heriotza den aldetik, negatibotasun *abstraktua* da, *berezko* orokor-
 tasunean baino gelditzen ez den higiduraren bitartegabeko emaitza.
 Berezko esanahi hori gogoaren autokontzientzian galtzen du heriotzak,
 edo horretaz oraintsu aipatutako adigai bilakatzen da heriotza; bitarte-
 gabe duen esanahitik, *banako-den horren ez-izate*tik gogoaren *orokor* -
tasunera goratzen da heriotza, bere elkartean bizi den eta horretan egu-
 nero hiltzen den eta berpizten den gogoaren orokortasunera.

Errepresentazioaren osagaiari dagokiona, hain zuzen, gogo
 absolutuak *banako bat* edo, are, *berezi bat* den aldetik bere hor-izatean
 gogoaren izaera errerepresentatzen duela, hemen autokontzientziara
 ekartzen da, *beste izatean* bere burua mantentzen duen jakitera; hori,
 beraz, ez da benetan *hiltzen, berezi-dena benetan* hiltzen dela *errepre* -
sentatzen den moduan, baizik eta bere berezitasuna bere orokortasune-
 an hiltzen da, hau da, bere *jakitean*, zeina bere buruarekin adiskidetu
 den zerizana den. Hasiera batean aurretik doan *errerepresentatzearen*
osagaia hemen, beraz, gaingiditu gisa ezartzen da, edo norberarengana
 itzuli da, bere adigaira; hartan *baden* soila subjektu bihurtu da. – Eta
 horren bidez, hain zuzen, *lehen osagaia* ere, *pentsatze hutsa* eta horre-
 tan betiko den gogoa, ez dago kontzientzia errerepresentatzaileaz harata-
 go ezta norberaz haratago ere, baizik eta osokia bere baitara itzultzea
 haxe da, hots, une guztiak bere barnean barnebiltzea. – Norberak atze-
 maten duen bitartekariaren heriotza bere *objektutasunaren* edo bere

berbaitarako izate bereziaren gainditze-ekintza da; *berbaitarako-izate berezi* hori autokontzientzia orokor bihurtu da. – Bestalde, *orokor-dena*, hain zuzen, horrexegatik autokontzientzia da, eta pentsatze soilaren gogo huts edo ez-erreal *erreal* bihurtu da. – Bitartekariaren heriotza ez da horren *berezko alderdiaren* edo horren *berbaitarako-izate bereziaren* heriotza soilik; ez da hiltzen zerizanetik erauzi den bilduki hila soilik, baizik eta zerizan jainkotiarren *abstrakzioa* ere bai. Izan ere, bitartekaria, bere heriotzak oraindik adiskidetzea osatu ez duen heinean, aldebakar-dena da, zeinak pentsatzearen sinple-dena *zerizan* gisa dakien errealitateari aurkakotuta; norberaren mutur horrek ez du oraindik zerizanaren balio berbera; hori norberak gogoan lortzen du lehen-lehenik. Errepresentazio horren heriotzak, aldi berean, beraz, norbera gisa ezarrita ez dagoen *zerizan jainkotiarren abstrakzioaren* heriotza barnebiltzen du. Heriotza kontzientzia zoritxarrekoak duen sentimendua da, hots, *jainkoa bera hil dela*. Adierazpen gogor hori norberaren burua sinpleki jakite barnekoenaren adierazpena da, kontzientziaren itzulera da nia = nia-ren gauaren iluntasunera, zeinak bere baitatik at ezer ez duen bereizten eta ezer ez dakien. Sentimendu hori, beraz, egitatean *substantziaren* eta hori kontzientziari aurkakotzearen galera da; baina, aldi berean, substantziaren *subjektibitate* hutsa da, edo norberaren ziurtasun hutsa, zeina hari falta zitzaion, objektu edo bitartegabeden edo zerizan huts gisa. Jakite hori, beraz, *gogo-bizitzea* da, zeinaren bidez substantzia subjektu bihurtu den, horren abstrakzioa eta bizigabetasuna hil diren, eta, beraz, substantzia *benetan* autokontzientzia sinple eta orokor bihurtu den.

Beraz, gogo *bere burua* dakien gogo da; bere burua daki; beretzat objektu den hori da, edo bere errepresentazioa egiazko *eduki* absolutua da; horrek, ikusi genuen bezala, gogo bera adierazten du. Ez da, aldi berean, autokontzientziaren *edukia*, ezta *horrentzat* objektu ere, baizik eta gainera *gogo erreal* da. Hori da bere izaeraren hiru osagaiak zeharkatzen dituen heinean; bere burua zeharkatzen duen higidura horrek bere errealitatea osatzen du; higitzen dena da, hori da higiduraren subjektua, eta hori da *higitzea* bera, edo subjektuak zeharkatzen duen substantzia. Gogoaren adigaia guri bihurtu zitzaigun erlijioan sartu ginenean, hain zuzen, bere buruaren ziur den gogoaren higidura gisa, gaitza barkatzen duena eta, horrela, aldi berean, bere sinpletasun propioa eta aldaezintasun gogorra baztertzen dituen, edo absolutuki

aurkakotu dena berbera gisa ezagutzen duen eta ezagutze hori mutur horien arteko *Bai* gisa azaltzen duen higidura gisa; kontzientzia erlijio-soak, zerizan absolutua ageri zaionak, adigai hori *begiesten* du, eta *nor-beraren* eta *begietsi duenaren* arteko *bereizkuntza* gainditzen du; subjektu den moduan substantzia ere bada, eta, beraz, gogoia *da*, hain zuzen, higidura hori delako eta higidura hori den heinean.

Baina elkarte hori ez dago osatua bere autokontzientzia horretan; bere edukia oro har *errerepresentatzearen* forman dago horrentzat, eta bikoizketa horrek elkartearen *gogozkotasun erreala* du oraindik bere baitan, haren errerepresentatzeetiko itzulera, pentsatze hutsaren osagaiari eragiten diona era berean. Elkartea oraindik ez da honetaz jabetzen, alegia, ea zer den; gogoaren autokontzientzia da, objektu hori bezala ez dena edo bere buruaren kontzientzia izatera iristen ez dena; baizik eta kontzientzia den heinean, aztertu ziren errerepresentazioak ditu. – Ikusten dugu autokontzientzia bere azken biratokian *barneko* bihurtzen dela, eta *bere barnean izatearen jakitea* lortzen duela; ikusten dugu bere hor-izate berezkoa adierazten, eta negatibotasun hutsa lortzen duela. Baina esanahi *positiboa*, hau da, negatibotasun hori edo *jakitearen barnekotasun* hutsa era berean *bere buruarekiko berdin den zerizana* dela, edo substantziak hor lortzen duela autokontzientzia absolutu izatea, hori guztia kontzientzia jareslearentzat *beste* gauza bat da. Alderdi hau atzematen du, hots, jakitearen barneko bihurtze hutsa *bere baitan* sinpletasun absolutua dela edo substantzia dela, horrela *adigaiaren* arabera ez baizik eta asebate *arrotz* baten ekintzaren arabera den zerbaiten errerepresentazio gisa. Edo ez du hau horrentzat, hots, norbera hutsaren sakonera hori *zerizan abstraktua* bere abstrakzioetik erauzten duen eta jarespen huts horren indarraren bidez norbera izate-raino goratzen duen boterea dela. – Norberaren egiteak horren bidez esanahi negatibo hau jasotzen du horren aurrean, zeren substantziaren kanporatzea bere aldetik haren aurrean *berbaitan* bat delako, zeinak ez duen ulertzen eta aditzen era berean, edo ez duen aurkitzen *bere* egitean halakoa den aldetik. – *Bere baitan* zerizanaren eta norberaren batasun hori sortu denez, kontzientziak adiskidetzearen *errerepresentazio* hori oraindik ere errerepresentazio gisa dauka. Asebatea lortzen du bere negatibotasun hutsari horrek berak zerizanarekin *kanpotik* duen batasunaren esanahi positiboa gaineratzen diolako; beraz, horren asebateari haratago-den baten aurkakotza batek eragiten dio. Bere adiskidetze

propioa, beraz, bere kontzientzian *urrunekoa* balitz bezala sartzen da, *etorkizunean* urrun dagoena, beste *norberak* lortu zuen adiskidetzea *lehenaldiaren* urrunera gisa agertzen den bezala. Gizaki jainkotiar *banakoak* *berbaitan* den aita bat eta ama *erreal* bakarra dituen moduan, gizaki jainkotiar orokorrak, elkarteak, bere *egitea* eta *jakitea* du aitatzat eta *betiko maitasuna* bere amatzat, horrek *sentitzen* duen maitasuna baina bere kontzientzian *objektu* bitartegabeko erreal gisa begiesten ez duena. Horren adiskidetzea, beraz, bere bihotzean dago, baina horren kontzientziatik banatuta oraindik, eta horren errealitatea oraindik hautsita dago. *Berbaitana* bezala edo *bitartekotza hutsaren* alderdi bezala horren kontzientzian sartzen dena haratago datzan adiskidetzea da; baina *bitartegabekotasunaren* eta *hor-izatearen* alderdia bezala, *orain*, mundua da, oraindik ere bere goratzarrearen zain geratu behar duena. Mundua dagoeneko zerizanarekin adiskidetuta dago *bere baitan*; eta *zerinanak* badaki, noski, horrek objektua ez duela dagoeneko ezagutzen arrotzu gisa, baizik eta bere buruaren berdin gisa bere maitasunean. Baina autokontzientziarentzat orainaldi bitartegabeko horrek oraindik ez du gogo-tankerarik. Elkaratearen gogoa, horrela, bere kontzientzia bitartegabekoan bere kontzientzia erlijiosotik bananduta dago, zeinak adierazten duen, bai, biak *euren baitan* ez daudela bananduta, baina *berbaitan* hori ez dago egikarituta, edo ez da oraindik era berean *berbaitarako* izate absolutu bihurtu.

VIII.

JAKITE ABSOLUTUA

Agerkundearen erlijioaren gogoak ez du oraindik bere kontzientzia gainditu, bere horretan hartuta; edo, berdina dena, bere autokontzientzia erreala ez da bere kontzientziaren objektua; gogo hori oro har eta bere barnean ezberdintzen diren uneak errepresentatzean eta objektutasunaren forman erortzen dira. Errepresentatzearen *edukia* gogo absolutua da; eta bere egitekoa forma soil hori gainditzea da; edo, hobeto, forma *kontzientziari halakoa den aldetik* dagokiolako, bere egia kontzientzia horren tankeratzetan azaldu behar izan da jadanik. – Kontzientziaren objektuaren gaindipen hori ez da hartu behar eragiketa aldebakarra bezala, non objektuak bere burua norberarengana itzuliz erakusten zuen; baizik eta modu determinatuago batean, halako moldez non batetik objektuak halako gisa norbera desagertuz aurkezten baitu, eta bestetik, are gehiago, autokontzientziaren kanporatzea baita gauzatasuna ezartzen duena, eta kanporatze horrek esanahi negatiboa ez ezik, gainera, positiboa baitauka, ez guretzat edo bere baitan soilik, baizik eta bere buruarentzat ere bai. *Bere buruarentzat* objektuaren negatibodenak edo objektuak bere burua gainditze horrek esanahi positiboa dauka; edo autokontzientziak *badaki* objektuaren ezereztasuna, alde batetik honegatik, hots, berak bere burua kanporatzen duelako, kanporatze horretan autokontzientziak *bere burua* objektu gisa ezartzen duelako, edo objektua bere burua gisa, *berbaitarako izatearen* batasun zatiezina dela eta. Beste aldetik, hemen beste una dago aldi berean, hau da, autokontzientziak kanporatze hori eta objektutasuna era berean

gainditu duela eta bere barnean hartu duela berriro; hots, *bere* beste izatean, halako gisa, bere baitan dagoela. – Hori da *kontzientziaren* higidura, eta, higidura horretan, kontzientzia bere uneen osotasuna da. – Kontzientziak objektuarekin bere determinazioen osotasunaren arabera jokatu behar du, eta objektua determinazio bakoitzaren arabera hartu behar izan du horrela. Bere determinazioen osotasun horrek *objektua*, *bere baitan*, gogo-zerizan bihurtzen du, eta objektua egiatan hori bihurtzen da kontzientziarentzat banako determinazioetako bakoitza norberarena bezala hartuz edo horiekin lehenago aipatu den gogo-jokaera izanez.

Objektua, orduan, hein batean, bitartegabeko izatea da, edo gauza bat oro har, bitartegabeko kontzientziari dagokiona; beste hein batean, bere beste izatea da, bere harremana edo *bestearentzako izatea* eta *berbaitarako izatea*, determinatutasuna, *hautemapenari* dagokiona; beste hein batean, zerizana da edo orokor-dena bezala, adimenari dagokiona. Osoki gisa, objektua arrazoiketa da, edo orokor-denaren higidura banakotasunera daraman determinazioaren bitartez, baita alderantzizko higidura ere, banakotasunetik determinazioaren bitartez gaindituta bezala edo orokor-denera daraman determinazioa bezala. – Hiru determinazio horien arabera jakin behar du kontzientziak, beraz, objektua bere burua bezala. Hala ere, hemen kontua ez da jakitea objektuaren aditze ekintza huts bezala; baizik eta jakite hori bere bilakaeran soilik erakutsi behar da, edo bere uneetan kontzientziari, halako gisa, dagokion aldetik, eta adigai benetakoaren edo jakite hutsaren uneak kontzientziaren tankeratzeen forman erakutsi behar dira. Horregatik, objektua oraindik ez da agertzen kontzientzian, halako gisa, gogo-zerizantasa bezala, oraintsu adierazi dugun moduan, eta kontzientziak objektuarekin duen jokaera ez da hori bere osotasunean aztertzea, halako gisa, ezta bere adigai-forma hutsean ere, baizik eta objektua, hein batean, kontzientziaren tankera da, eta beste hein batean, *guk* biltzen ditugun halako tankeren kopuru bat, non kontzientziaren objektuaren eta jokaeraren uneen osotasuna bere uneetan deseginda baino ezin daitekeen erakutsi.

Horrela, objektua atzematearen alderdi horretarako, kontzientziaren tankeran den moduan, jadanik agertu diren kontzientzia horren aurreko tankerak ekarri behar dira gogora. – Objektuari dagokionez, orduan, bitartegabeko eta *axolagabeko izatea* den heinean, ikusi

genuen nola arrazoimen behatzailea axolagabeko gauza horietan bere buruaren *bila ibili* zen eta nola bere burua *aurkitu* zuen, hau da, nola bere egiteaz jabetzen zen kanpoko egite baten gisara, eta nola objektuaz jabetzen zen baina bitartegabeko objektu baten gisara besterik ez. – Ikusi genuen, gainera, nola bere gailurrean bere determinazioa amaigabeko judizio honetan adierazten den, *Niaren izatea gauza bat dela*. Eta, hain zuzen, sentipenezko, bitartegabeko gauza; Niari *arima* deitzen zaionean, orduan Nia gauza bezala errepresentatzen da, noski, baina ikusi ezin den, sentitu ezin den, eta abar, gauza bezala, eta, orduan, egitatean, ez bitartegabeko gauza bezala eta ez gauza esaten denean esan nahi den hori bezala. – Judizio hark, zuzen-zuzenean hartuta, ez dauka gogorik, edo, hobeto, gogo-gabezia bera da. Baina bere *adigaiaren* arabera, egitatean, gogo betea da, eta horretan oraindik *eskura* ez dagoen *barneko alderdi* hori da aztertu behar diren beste bi unek adierazten dutena.

Gauza Nia da; egitatean amaigabeko judizio horretan gauza gaindituta dago; ez da ezer bere baitan; gauzak harremanean bakarrik dauka esanahia, *Niaren bidez* eta Niari lotuz besterik ez. – Une hori kontzientziarentzat ulermen hutsean eta Ilustrazioan gauzatu da. Gauzak *erabilgarriak* dira oro har, eta duten erabilgarritasunaren arabera baino ez dira hartu behar aintzat. – Bere burua arrotzu duen gogoaren mundua zeharkatu egin duen *garatutako* autokontzientziak bere kanporatzearen bidez sortu du gauza bere burua bezala, eta oraindik bere burua gauzan mantentzen du eta gauzaren menpekotasuna daki, edo gauza *zerizanez bestearantzako izate* besterik ez da; edo *harremana* guztiz adieraziz gero, hau da, objektuaren izaera hemen osatzen duen gauza bakar hori, harentzat gauza *berbaitarako den* gauza da; sentipenezko ziurtasuna egia absolutu gisa adierazten du, baina *berbaitarako izate* hori bera desagertu besterik egiten ez den une bezala, eta bere aurkakora, baztertu den bestearantzako izatera igarotzen den une bezala.

Baina horrela gauzaren jakitea ez da oraindik osatu; gauza ez da izatearen bitartegabekotasunaren eta determinatutasunaren arabera soilik jakin behar, baizik eta, gainera, *zerizana* edo *barnekoa* bezala, norbera bezala jakin behar da. Hori *autokontzientzia moralean* dugu eskura. Horrek bere zerizana *zerizantasun absolutu* gisa daki, edo izatea nahimen edo jakite huts gisa; ez da ezer, nahimen eta jakite hori besterik ez; beste bati zerizangabeko izatea baino ez dagokio, hau da, bere

baitan ez dena, izatearen oskol huts-hutsa besterik ez. Kontzientzia moralak bere mundu-errepresentazioan *hor-izatea* norberaz aske uzten duen heinean, hori berriz bere barnean hartzen du berrir. Jaidura beza-la ez da, azkenik, hor-izatearen eta norberaren arteko txandakako kokatze eta lerratze hori; baizik eta badaki, bere *hor-izatea*, halako gisa, bere buruaren ziurtasun huts hori dela; norberak bere buruaz duen jakite hutsa besterik ez da osagai objektibo hori, non berak bere burua ekile gisa ezartzen duen.

Une horietaz osatzen da gogoaren adiskidetzea bere benetako kontzientziarekin; horiek euren baitarako banakoak dira, eta adiskidetzeko horren indarra osatzen duena horien gogo-batasuna da. Baina une horietako azkena, nahitaez, batasun hori bera da, eta horrek egitatean une guztiak bere barnean batzen ditu, argi denez. Bere buruaz bere hor-izatean ziur den gogoak *hor-izatearen* osagaitzat bere buruari buruzko jakite hori besterik ez dauka; egiten duena betebeharrari buruzko uste osoz egiten duela adieraztea, bere hizkera hori bere ekitearen *balioa* da. – Ekitea da adigaiaren sinpletasunaren *bere baitan* den lehen banatzea eta banaketa horretatik itzultzea. Lehen higidura hori bigarren higidura bilakatzen da, berrezagutzearen osagaiak bere burua betebeharrari buruzko jakite *sinple* bezala ezartzen duen heinean, ekitean datzan eta modu horretan ekitearen aurka errealitate hertsia osatzen duen bikoizketaren aurrean eta bereizketaren aurrean. Baina ikusi dugu barkame-nean gogortasun hori berez baretzen dela eta kanporatzen dela. Errealitateak, orduan, hemen autokontzientziarentzat, *bitartegabeko hor-izate* gisa, jakite hutsa izatea beste esanahirik ez dauka; era berean, *determinatutako hor-izate* edo harreman gisa, horren aurrean dagoena jakitea da, hein batean, banako norbera huts horri buruzkoa, beste hein batean, jakiteari buruzkoa, orokorra den aldetik. Hemen, aldi berean, hau finkatzen da, hots, *hirugarren* uneak, hau da, *orokortasunak* edo *zerizanak*, aurrean dituen beste bietako bakoitzarentzat jakite gisa soilik *balio* duela; eta horiek huts-hutsik oraindik geratzen den aurkakotza azkenean gainditzen dute eta Ni = Ni-aren jakitea dira, banako *norbe-ra* hori, bitartegabe jakite hutsa edo orokorra dena.

Kontzientziaren eta autokontzientziaren arteko adiskidetze hori, horrenbestez, modu bikoitz batean gauzatuta erakusten da: lehenik, gogo erlijiosoan, eta bigarren, kontzientzian bertan, halakoa den alde-tik. Biak honela ezberdintzen dira: hura adiskidetze hori da *berbaitan*

izatearen forman, eta hori *berbaitarako* izatearen forman. Aztertu izan diren moduan, bata bestetik at kokatzen da hasiera batean; kontzientziaren tankerak agertu zitzaizkigun segidan, kontzientzia, hein batean, segida horren banako uneetara, beste hein batean, horien batasunera ailegatu da, erlijioak bere objektuari autokontzientzia errealaaren tankera eman baino askoz lehenago ailegatu ere. Oraindik ez da erakutsi bi alderdien batasuna; hori da tankeren ilara horri amaiera ematen diona; izan ere, batasun horretan gogoia heltzen da bere burua jakitera, ez *bere baitan* edo bere eduki absolutuaren arabera soilik, ezta *bere baitarako* edukirik gabeko formaren arabera edo autokontzientziaren alderdiaren arabera soilik ere, baizik eta *bere baitan eta bere baitarako* den bezala.

Baina bateratze hori jadanik gertatu da *bere baitan*, baita gainera erlijioan ere, errepresentazioa autokontzientziara itzultzean, baina ez benetako formaren arabera, zeren erlijioaren alderdia *berbai - tanaren* aldea baita, zeina autokontzientziaren higidurari aurkakotzen zaion. Bateratzea, horregatik, beste alderdi horri dagokio, zeinak, aitzitik, bere barnean erreflexioaren alderdia biltzen duen, hau da, bere burua eta bere aurkakoa, eta ez *bere baitan* edo modu orokor batean, baizik eta *euren baitarako* edo garatuta eta bereizita. Edukia, bere buruaz jabetzen den gogoaren beste alderdia bezala, *beste* aldea den heinean, hor aurrean dugu bere osotasunean, eta erakutsi da; oraindik falta den bateratzea adigaiaren batasun sinplea da. Adigaia ere hor aurrean dago jadanik autokontzientziaren beraren aldamenean; baina aurreko mailetan agertu zen modu berean, adigaiak, beste edozein unek bezala, *kontzientziaren tankera berezi* bat izateko forma dauka. – Orduan, bere buruaz ziur den gogoaren tankeraren atal bat da, bere adigaian geratzen den eta *arima eder* deitu diogun atala. Arima ederra, hain zuzen, gogoak bere batasun garden hutsean bere buruari buruz daukan jakitea da; *bere barnean izate hutsari* buruzko jakite huts hori gogoia dela dakien autokontzientzia da, ez soilik jainkotiar den horren begiespena, baizik eta jainkotiar den horrek duen bere buruaren begiespena. – Adigai hori bere gauzatzearen aurka irmo mantentzen den heinean, tankera aldebakarra da, eta ikusi genuen lurrun huts-hutsean desagertzen zela, baita bere kanporatze eta aurre-rapen positiboa ere. Gauzatze horren bidez objekturik gabeko autokontzientzia horrek bere buruari eustea gainditzen du, adigaiaren *determinatutasunaren* beteketaren aurka; bere autokontzientziak oro-

kortasunaren forma lortzen du; eta autokontzientziari geratzen zaiona bere egiazko adigaia da, edo bere gauzatzea erdietsi duen adigaia; adigaia bere egian da, hau da, bere kanporatzearekin batasunean, jakite hutsaren jakitea, ez bakarrik betebeharra den *zerizan* abstraktuaren jakitea, baizik eta aldi berean egiazko *objektua* den (objektua berbitarako den norbera baita) autokontzientzia huts *hori* den zerizanaren jakitea.

Adigai horrek bere burua bete zuen, alde batetik, bere buruaz ziur den gogo *ekilean*, eta beste aldetik, *erlijioan*; azken horretan, *eduki* absolutua *eduki gisa* erdietsi zuen, edo *errepresentazioaren* forman, kontzientziarentzat beste izatearen forman; gogoaren tankera horretan, aldiz, forma norbera bera da, zeren horrek bere buruaz ziur den gogo *ekilea* barnebiltzen baitu; norberak egikaritzen du gogo absolutuaren bizitza. Tankera hori, ikusten dugunez, adigai sinple hori da, zeinak, hala ere, bere betiko *zerizanari* uko egiten dion, *hor dagoen* edo ekiten duen zerizanari. *Bikoiztea* edo sortzea adigaiaren *araztasunean* dauka, zeren hori abstrakzio absolutua edo negatibotasuna baita. Era berean, adigaiak bere errealitatearen edo bere barnean dagoen izatearen osagaia jakite hutsean bertan dauka, zeren jakite huts hori *bitartegabekotasun* sinplea baita, zeina bai *izate* eta *hor-izate* baita *zerizana* ere baden, lehen pentsamendu negatiboa, bigarrena, pentsamendu positiboa bera izaki. Azkenean, hor-izate hori era berean jakite hutsetik abiatuta (horizatetik nahiz betebeharetik bezala) bere baitara islatuta izatea edo *gaitza* izatea da. Bere barnera joate horrek *adigaiaren aurkakotza* osatzen du, eta, horrela, zerizanaren jakite huts *ez-ekilearen* eta *ez-errealaren* sortzea da. Baina aurkakotza horretan sortzea hor parte hartzea da; zerizanaren jakite hutsak *bere baitan* bere sinpletasuna kanporatu du, zeren hori adigaia den *bikoiztea* edo negatibotasuna baita; bikoizte hori *ber-baitarako bilakatzea* den heinean, gaitza da; *berbaitana* den heinean, ona izaten irauten duena da. – Orain, lehenik *bere baitan* gertatzen den hori aldi berean *kontzientziarentzat* eta, era berean, berez bikoiztuta dago; *kontzientziarentzat* da, eta era berean bere *berbaitarako izatea* edo bere egite propioa. *Bere baitan* jadanik ezarrita dagoena orain errepikatu egiten da kontzientziak horri buruz duen jakite eta bere buruaz jabetzen den egite gisa. Une bakoitzak bere burua askatzen du bestearentzat determinazioaren beregaintasunaz, beste unearen aurka duen determinazioarenaz. Askatze hori adigaiaren aldebakartasunari uko

egite berbera da, zeinak *bere baitan* hasiera osatu zuen; baina orain *bere* uko egitea da, uko egiten dion adigaia berea den modu berdinean. – Hasieraren *berbaitan* hura, negatibotasun gisa, egiatan era berean *berbaitan bitartekotua* da; egiatan den forman ezartzen du bere burua orain; eta *negatibo-dena*, bakoitzaren *determinazio* gisa, bestearentzat da; eta *bere baitan* bere burua gainditzen duena. Aurkakotzaren bi zatietako bata bere *banakotasunean* bere barnean izatearen ezberdintasuna da orokortasunaren aurrean; bestea bere orokortasun abstraktuari ezberdintasuna da norberaren aurrean; hari bere *berbaitarako* izatea hiltzen zaio, eta kanporatzen da, aitortzen du; horrek uko egiten dio bere orokortasun abstraktuaren gogortasunari, eta bizitzarik gabeko norbera eta higidurarik gabeko orokortasuna hiltzen zaizkio; halako moldez non, hark zerizana den orokortasunaren unearen bitartez, eta horrek norbera den orokortasunaren bitartez euren buruak osatu baitituzte. Ekitearen higidura horren bidez sortu da gogoa (zeina gogoa den *hor dagoelako*, bere hor-izatea *pentsamendura* eta, horrela, *aurkakotza* absolutura goratzen duelako eta aurkakotza horretatik aurkakotza beraren bidez eta aurkakotza horretan bere baitara itzultzen delako) auto-kontzientzia den jakitearen orokortasun hutsa bezala, jakitearen batasun sinplea den autokontzientzia bezala.

Erlijioan beste *baten* errepresentatzearen *edukia* edo forma zena hemen norberaren *egite* propioa da; adigaiak *norberaren egite* propioaren *edukia* den hori lotzen du; izan ere, ikusi dugunez, adigaia norberak bere barnean duen egitearen jakitea da, zerizantasan guztiari eta hor-izatea guztiari buruzkoa bezala; *subjektu horri* buruzko jakitea, *substantziari* buruzkoa bezala, eta substantziari buruzkoa, subjektuaren egitearen jakite horri buruzkoa bezala. – Hemen gehitzen dugun baka-rra, hein batean, banako uneak *biltzea* da, euren printzipioan gogo osorearen bizitza aurkezten dutenak, eta beste hein batean, adigaia adigaia-
ren forman finkatzea, zeinaren edukia une horietan erakutsi zen, eta zeinak *kontzientziaren tankera* baten forman jadanik bere burua erakutsi zuen.

Gogoaren azken tankera hori jakite absolutua da, bere egiazko eduki osoari aldi berean norberaren forma ematen dion eta, horrela, bere adigaia gauzatzen duen gogoa, gauzatzerakoan bere adigaian irauten duela; bere burua gogo-tankeran dakien gogoa edo *jakite aditzailea* da. *Egia* ez da *bere baitan ziurtasunaren* guztiz berdina soilik, baizik

eta gainera bere buruaz duen ziurtasunaren *tankera* dauka, edo bere hor-izatean, hau da, dakien gogoarentzat norberari buruzko jakitearen *forman* da. Erlijioan oraindik bere ziurtasunetik ezberdina den *edukia* da egia. Baina berdintasun hori edukiak norberaren tankera lortzean datza. Horren bidez, zerizana bera den hori, hau da, *adigaia* hor-izatearen osagai edo *objektutasunaren forma* bihurtu da kontzientziarentzat. Osagai horretan kontzientziari *agertzen zaion* edo, hemen gauza bera dena, halako osagaian kontzientziak ekoizten duen gogo *jakintza* da.

Jakite horren izaera, uneak eta higidura, orduan, horrelakoak dira, non jakite hori autokontzientziaren *berbaitarako izate* hutsa baita; *Ni hori* den eta inolako beste *Ni* ez den *Nia* da, eta era berean bitartegabe *Nia bitartekotu* edo gainditutako *Nia orokorra* da. – Niak bere baitatik *bereizten* duen *edukia* dauka; izan ere, negatibotasun hutsa edo bere burua bikoiztea da; *kontzientzia* da. Eduki hori bere bereizketan bertan *Nia* da, zeren bere burua gainditzearen higidura baita, edo *Nia* den negatibotasun huts hori bera. Hor, bereizia den aldetik, *Nia* bere baitara islatzen da; edukia honen bidez baino ez da *aditzen*, hots, *Nia* beste izatean bere barnean mantentzen delako. Eduki hori, zehazkiago adierazita, oraintxe bertan aipatutako higidura bera besterik ez da; izan ere, higidura hori bere burua eta, hain zuzen, *berez* gogo gisa zeharkatzen duen gogo da, alegia, adigaiaren tankera bere objektutasunean daukalako.

Baina adigai horren *hor-izateari* dagokionez, *jakintza* ez da agertzen denboran eta errealitatean gogo bere buruari buruzko kontzientzia horretara ailegatu ez den bitartean. Ez da existitzen lehenago zer den dakien gogo bezala, eta inon ez da existitzen harik eta bere lana bukatu arte, hots, bere tankeratze osatugabea azpiratzea, bere kontzientziari bere zerizanaren tankera ematea eta, horrela, bere *autokontzientzia* bere *kontzientziarekin* berdintzea. – Bere baitan eta bere baitarako den gogo, bere uneetan bereiztuta, *berbaitarako* den jakitea da, *aditza* oro har, aditzea den aldetik *substantzia* oraindik lortu ez duen aditzea, edo bere baitan jakite absolutua ez den aditzea.

Errealitatean substantzia jakilea hor dago bere forma edo bere adigai-tankera baino lehenago. Izan ere, substantzia *berbaitan* garatugabea da, edo oinarria eta adigaia da oraindik higitu ez den sinpletasunean, eta beraz, oraindik *hor ez dagoen barnekotasuna* edo gogoaren norbera. *Hor dagoena* oraindik garatugabeko sinple-dena eta bitartega-

be-dena bezala da, edo kontzientzia *errepresentatzailearen* objektua bezala oro har. Ezagutzeak, gogo-kontzientzia izanik (zeinarentzat *bere baitan* den hori *norberarentzako izate* eta *norberaren izate* edo adigaia den heinean soilik den), arrazoi horregatik hasieran objektu urri bat besterik ez dauka, zeinaren aurrean substantzia eta horren kontzientzia aberatsagoak diren. Substantzia horrek kontzientzia horretan daukan ageritasuna egiatan ezkututasuna da, zeren substantzia oraindik *norbe-rarik ez duen izatea* baita, eta nabari dena bere buruaren ziurtasuna besterik ez da. Horregatik, substantziatik lehenik *une abstraktuak* soilik dagozkio *autokontzientziari*; baina une horiek, higidura hutsak diren aldetik, aurrera egiten duten heinean, autokontzientzia aberastu egiten da, harik eta horrek kontzientziari substantzia osoa kentzen dion arte, harik eta substantziaren zerizantasanen eraikin osoa bere barnera xurgatu egin duen arte, eta (objektutasunarekin duen jokaera negatibo hori era berean positiboki ezartze-ekintza den heinean) harik eta une horiek bere baitatik sortu dituen eta, horrela, kontzientziarentzat aldi berean berriro ekoiztu dituen arte. Bere burua adigaia dela dakien *adigaian* uneak *betetako osokian* baino lehenago agertzen dira, zeinaren bilakara une horien higidura den. *Kontzientzian*, aldiz, osokia, oraindik aditua izan ez dena, uneak baino lehenago agertzen da. – *Denbora hor dagoen* eta begiespen hutsa bezala kontzientziari aurkezten zaion *adigaia* bera da; horregatik, gogoia nahitaez denboran agertzen da, eta denboran agertzen da, harik eta bere adigai hutsa *atzematen* duen arte, hau da, denbora ezabatzen duen arte. Denbora *kanpoko* norbera begietsia da, norberak *atzeman ez* duen norbera hutsa, begietsia baino ez den adigaia da; adigaiak bere burua atzematen duenean, bere denbora-forma gainditzen du, begiestea aditzen du, eta aditua den eta aditzen duen begiestea da. – Denbora, beraz, bere barnean osatu ez den gogoaren patua eta beharrezkotasuna da; hots, autokontzientziak kontzientzian daukan zatia aberasteko beharrezkotasuna, *berbaitanaren bitartegabe-kotasuna* (substantziak kontzientzian egoteko duen forma) higiarazteko beharrezkotasuna, edo, alderantziz, berbaitana, *barneko-dena* bezala hartuta, *barnekoa* baino ez den hori gauzatzeko eta agerrarazteko beharrezkotasuna, hau da, bere buruaz duen ziurtasuna aldarrikatzekoa.

Arrazoi horregatik esan behar da *esperientzian* ez dagoen ezer ezin dela *jakin*; edo, gauza bera dena, adierazten den moduan esanda, *sentitutako egia* bezala, *barnean agertutako* betiko-dena bezala, *sine* -

tsitako santu-dena bezala, edo erabili nahi den beste edozein adierazpen erabiltzen dela ere, eskura ez dagoen hori ezin da jakin. Izan ere, esperimentzia, hain zuzen, hau da: edukia *bere baitan* (eta edukia gogoa da) substantzia dela, eta, beraz, *kontzientziaren objektua* dela. Baina gogoa den substantzia gogoaren *bilakatzea* da, *bere baitan* den hori izatera iristeko; eta bere baitara islatzen den bilakaera bezala baino ez da hori bere baitan egiatan *gogoa*. Gogoa bere baitan ezagutzea den higiduran datza: *berbaitan* haren eraldaketa *berbaitarakoan*, *substantzia subjektuan*, *kontzientziaren objektua autokontzientziaren objektuan*, hau da, era berean gainditutako objektu denean, edo *adigaian*. Higidura hori bere baitara itzultzen den zirkulua da, bere hasiera auresuposatzen duena eta hasiera hori amaieran baino lortzen ez duena. – Beraz, gogoa nahitaez bere barnean ezberdintze hori den heinean, bere osoki begietsiak bere autokontzientzia sinpleari aurre egiten dio; eta osoki hori ezberdindutakoa denez, orduan ezberdina da bere adigai huts begietsian, *denboran*, eta edukian edo *berbaitanean*; *substantziak*, subjektu gisa, bere baitan *lehenik barneko beharrezkotasuna* dauka bere baitan aurkezteko *bere baitan* den bezala, *gogoa* bezala. Aurkezpen objektibo osatua aldi berean substantziaren erreflexioa da, edo substantzia norbera bihurtzea. – *Bere baitan* osatua ez den bitartean, mundu-gogoa bezala osatua ez den bitartean, gogoak ezin du bere osotasuna lortu *bere buruaz jabetzen den* gogo bezala. Erlijioaren edukiak, beraz, jakintzak baino lehenago adierazten du denboran *gogoa* zer den; baina jakintza soilik da gogoak bere buruaz duen egiazko jakitea.

Bere buruaz duen jakitearen forma lantzeko higidura da gogoa *historia erreala* bezalaosatzen duen lana. Erlijio-elkartea, lehenik gogo absolutuaren substantzia den heinean, kontzientzia gordina da, zeinak are hor-izate basatiagoa eta gogorragoa daukan, bere barneko gogoa sakonagoa den neurrian, eta bere norbera isilak are lan gogorragoa daukan bere zerizanarekin, bere kontzientziaren arrotza zaion edukiarekin. Kanpokoa, hau da, arrotza den modu batean arrotz-izatea gainditzeko itxaropena galdu duenean soilik itzultzen da bere baitara, bere mundu eta orainaldi propiora, zeren gainditutako modu arrotza autokontzientziarantzko itzulera baita; hori bere ondasuna dela topatzen du, eta horrela lehenengo urratsa egin du bere *adimenduzko mundutik* behehitzeko edo, hobeto, horren osagai abstraktua norbera erreala bidez gogo-bizitzeko. Behatzearen bidez, alde batetik, kon-

tzientziak hor-izatea pentsamendu gisa aurkitzen du, eta hori aditzen du, eta, alderantziz, bere pentsamenduan hor-izatea aurkitzen du¹³. Kontzientziak, pentsamenduaren *eta izatearen*, zerizan abstraktuaren eta norberaren arteko bitartegabeko *batasuna* lehenik modu abstraktu batean adierazi duen heinean, eta lehen argizko zerizana *modu hutsa - go batean* berriro iratzarri duen heinean, hau da, hedaduraren eta izatearen arteko batasuna¹⁴ bezala (izan ere, hedadura da pentsamendu hutsari berdina goa zaion sinpletasuna, argia baino berdina goa), eta, horrela, pentsamenduan berriro *egunsentiaren* substantzia berriro iratzarri duen heinean, gogoak aldi berean *norberarik gabeko* substantziasun horretatik aldentzen da, ikaratuta, eta indibidualtasuna baieztatzen du horren aurka¹⁵. Baina garapenean banakotasuna kanporatu, horrela banakotasuna hor-izate bihurtu eta hor-izate guztietan banakotasuna ezarri duen arte, erabilgarritasunaren pentsamendura¹⁶ iritsi ez den arte eta askatasun absolutuan hor-izatea bere nahimen¹⁷ bezala ulertu ez duen arte, gogoak ez du erakusten bere sakonera barnekoenaren pentsamendua, eta zerizana $Ni = Ni$ dela adierazten du¹⁸. Hala ere, $Ni = Ni$ hori bere baitara islatzen den higidura da; izan ere, berdintasun hori, negatibotasun absolutu gisa, bereizketa absolutua den heinean, orduan Niak bere buruarekin duen berdintasuna bereizketa huts horri aurkakotzen zaio, zeina bereizketa huts eta aldi berean bere burua dakien norberarentzat objektiboa den bereizketatzat jo behar den, *denboratzat* jo behar den; halako moldez non, lehenago zerizana pentsamenduaren eta hedaduraren arteko batasuna dela adierazi zen modu berean orain pentsamenduaren eta denboraren arteko batasuna dela ulertu beharko bailitzateke; baina bere buruaren eskutan geratu den bereizketa, lasaitasunik eta geldiunerik ez duen denbora bere baitan hondoratzen da; *hedaduraren* lasaitasun objektiboa da, eta hori bere buruarekiko berdintasun hutsa da, *Nia*. – Edo Ni ez da norbera bakarrik, baizik eta *norberak bere buruarekin duen berdintasuna*. Hala ere, berdintasun hori bere buruarekin duen batasun osatua eta bitartegabekoa da, edo *subjektu hori* era berean *substantzia* da¹⁹. Substantzia bere baitarako soilik edukirik gabeko begiestea da, edo eduki baten begiestea izango zena, zeinak, determinatu gisa, akzidente-izaera baino ez lukeen edukiko eta beharrezkotasunik ez lukeen izango; substantziak *batasun absolututzat* pentsatu edo begietsiko litzatekeen neurrian baino ez luke balioko absolututzat, eta eduki oro bere ezberdintasunaren arabera batasunetik at kokatu beharko litzate-

ke erreflexioan, zeina substantziari ez dagokion, substantzia subjektua izango ez litzatekeelako, bere buruari buruz eta bere burua bere baitan erreflexionatzen duena izango ez litzatekeelako, edo gogo gisa aditu izango ez litzatekeelako. Inoiz eduki bati buruz hitz egitekotan, hein batean, hori absolutuaren amildegi huts-hutsera jaurtitzeko izango litzateke, eta, hala ere, beste hein batean, sentipenezko hautemape-netik aterako litzateke kanpotik; itxuraz jakitea gauzetara, bere burua-rekiko bereizketara, eta gauza anitzen bereizketara iritsi da, nola eta nondik iritsi den aditu gabe.

Baina gogoak erakutsi digu ez dela autokontzientziak bere barnekotasun hutsera egiten duen itzulera soila²⁰, ezta autokontzientzia substantzian eta bere bereizketaren ez-izatean hondoratze soila ere²¹; baizik eta gogoan norberaren *higidura hau* da, bere burua bere baitatik kanporatzen duen eta bere burua bere substantzian hondoratzen duen norberarena, eta, era berean, subjektu gisa, substantziazatik bere baitara joan den eta substantzia objektu eta eduki bihurtzen duen norberarena, objektutasunaren eta edukiaren arteko bereizketa hori gaintitzen duen heinean. Bitartegabekotasunetik kanpora egiten den lehen erreflexio hura subjektuak bere burua bere substantziazatik ezberdintzeko ekintza da, edo bere burua bikoizten duen adigaia, Ni hutsaren barnera joatea eta hori bilakatzea. Bereizketa hori $Ni = Ni$ -aren egite hutsa den heinean, adigaia substantzia bere zerizantzat daukan eta berez irauten duen *hor-izatearen* beharrezkotasuna eta goratzea da. Baina hor-izateak berez irautea bere determinazioan ezarritako adigaia da eta, horrenbestez, *bere baitan* duen higidura, hau da, substantzia sinplera behehitze-koa, zeina negatibotasun eta higidura hori bezala baino ez den subjektu. – Niak ezin du iraut *autokontzientziaren forman* substantziatasunaren eta objektutasunaren formaren aurka, bere kanporatzearen aurrean beldurra edukiko balu bezala (gogoaren indarra bere kanporatzean bere buruarekiko berdin mantentzea da eta, berbaitan eta berbaitarako den hori den aldetik *berbaitarako izatea* une bezala bakarrik ezartzea, berbaitan izatea ezarria den modu berean); Nia ez da *hirugarren* bat ere, bereizketak absolutu-denaren amildegira jaurtitzen dituen eta hor haien berdintasuna adierazten duena; baizik eta jakitea batez ere itxurazko ekimen gabezia honetan datza, alegia, bereizia den hori bere baitan nola higitzen den eta bere batasunera itzultzen den aztertu besterik egiten ez duena.

Jakitean, bada, gogoak bere tankeratzearen higidura amaitu du, hori kontzientziaren gainditu gabeko bereizketei lotuta dagoen heinean. Bere hor-izatearen osagai hutsa erdietsi du, adigaia. Edukia bere *izate-aren askatasunaren* arabera bere burua kanporatzen duen norbera da, edo bere burua jakitearen batasun *bitartegabekoa*. Kanporatze horren higidura hutsak osatzen du, edukiari dagokionez, edukiaren beraren *beharrezkotasuna*. Eduki ezberdina, *determinatu* gisa, harremanean dago, ez da bere baitan, eta bere urduritasuna bere burua gainditzean datza, edo *negatibotasunean*; hau da, beharrezkotasuna edo ezberdintasuna da, izate askea eta era berean norbera; eta norberaren *forma* horretan, non hor-izatea bitartegabe pentsamendu den, edukia *adigai* da. Orduan, gogoak adigaia lortu duen heinean, hor-izatea eta higidura bere bizitzaren eter horretan zabaltzen ditu, eta *jakintza* da. Bere higiduraren uneak ez dira agertzen aurrerantzean horretan *kontzientziaren tankera* jakin batzuk bezala; baizik eta kontzientziaren bereizketa norberarengana itzuli denez, *adigai determinatuak* bezala agertzen dira, eta bere barnean oinarrituta dagoen horien higidura organikoa bezala. Gogoaren fenomenologian une bakoitza jakitearen eta egiaren arteko bereizketa eta hori gainditzen duen higidura bada, orduan jakintzak, aitzitik, ez du bereizketa hori eta horren gainditzea barnebiltzen, baizik eta uneak, adigaiaren forma duen heinean, egiaren eta norbera jakilearen forma objektiboa batzen ditu bitartegabeko batasunean. Unea ez da agertzen hona eta hara joateko higidura hori bezala, kontzientziatik edo errepresentazioetik autokontzientziara eta alderantziz; baizik eta bere tankera hutsa, kontzientzian bere agerpenetik askatuta, adigai hutsa eta horren aurrerapena bere *determinatutasun* hutsaren esku baino ez dago. Alderantziz, jakintzaren une abstraktu bakoitzari agertzen ari den gogoaren tankera bat dagokio. Baden gogo hori baino aberatsagoa ez den modu berean ez da txiroagoa ere edukian. Jakintzaren adigai hutsak kontzientziaren tankeren forma horretan berrezagutzeak osatzen du bere errealitatearen alderdia, zeinaren arabera bere zerizanak, horretan bere bitartekotasun *sinplean pentsatze* gisa ezarrita dagoen adigaiak, bitartekotasun horren uneak apartatzen dituen eta barneko aurkakotzaren arabera aurkezten dizkion bere buruari.

Jakintzak bere barnean du bere burua adigai hutsaren formari kanporatzeko beharrezkotasun hori, eta adigaitik kontzientziara igarotzekoa. Izan ere, bere burua dakien gogo, hain zuzen, bere adigaia

atzeman duelako, bere buruarekiko bitartegabeko berdintasuna da, zeina bere bereizketan *bitartegabe-denaren* ziurtasuna den, edo *senti-penezko kontzientzia*, gure abiapuntua izan zena; bere norberaren forma uzteko ekintza hori da bere buruaz duen jakitearen askatasun eta segurtasun gorena.

Baina kanporatze hori oraindik osatugabea da; bere buruaren ziurtasunak objektuarekin duen *harremana* adierazten du, zeinak, hain zuzen, harremanean dagoelako, ez duen lortu bere askatasun osoa. Jakiteak bere burua ez ezik, gainera, bere buruaren negatibo-dena eza-gutzen du, edo bere muga. Bere muga ezagutzeak esan nahi du bere burua eskaintzen jakitea. Eskaintza hori kanporaketa da, non gogoak gogo bilakatzea *ausazko gertaera askearen* forman aurkezten duen, bere *norbera* hutsa horretatik at dagoen *denbora* gisa eta, era berean, bere *izatea* espazio gisa begietsiz. Bere azken bilakatze hori, *natura*, bere bitartegabeko bilakatze bizia da; natura, kanporatutako gogoia, bere hor-izatean bere *iraupenaren* eta *subjektua* osatzen duen higiduraren betiko kanporatze hori besterik ez da.

Baina bere bilakaeran beste alderdia, *historia*, bere burua *bitar-tekotzen* duen bilakatze *jakilea* da, denboran kanporatutako gogoia; baina kanporatze hori, era berean, bere burua kanporatzea da; negatibo-dena bere buruaren negatibo-dena da. Bilakatze horrek gogoen higidura eta ilara geldo bat aurkezten du, irudien erakusketa bat, bakoitza gogoaren aberastasun osoaz hornituta, hain zuzen, hain gutxi higitzen dena, norberak bere substantziaren aberastasun oso hori zeharkatu eta digeritu behar duelako. Bere osaketa *bera den* hori, bere substantzia, erabat *jakitean* datzanez, orduan jakite hori *bere barnera joatea* da, non berak bere hor-izatea uzten duen eta bere tankera oroitzapenaren esku uzten duen. Bere barnera joatean gogoia bere autokontzientziaren gauean hondoratzen da, baina desagertu zen bere hor-izatea hor mantentzen da; eta gainditu den hor-izate hori (aurrekoa, baina jakitetik berriz jaio dena) hor-izate berria da, mundu eta gogo-tankera berri bat. Hor gogopak hasiera-hasieratik, bere bitartegabekotasunean, hasi behar du arduratu gabe eta hortik aurrera berriz hazi behar du, aurreko guztia galdu izan balitz bezala eta aurreko gogoen esperientziatik ezer ikasi ez balu bezala. Baina *oroitzapenak*²² gorde ditu aurreko gogoak; eta oroitzapena da barneko-dena eta egitatean substantziaren forma garaiena. Gogo horrek, orduan, bere garapena berriz hasiera-hasieratik hasten baldin

badu, itxuraz bere baitatik baino abiatzen ez denez, aldi berean maila garaiago batetik hasten da. Hor-izatean eratzen den gogo-erresumak ilara bat halako moduan osatzen zuen, non batak bestea ordezkatzeko baitzuen eta bakoitzak munduaren erresuma jasotzen baitzuen aurrekoaren eskutik. Bere helburua sakonera agerraraztea da, eta hori *adigai absolutua* da; agerkunde hori bere sakoneraren gainditzea da, edo bere *hedapena*, bere barnean den Ni horren negatibotasuna, zeina bere kanporaketa edo substantzia den; eta agerkunde hori bere *denbora* da, non kanporatze horrek bere burua kanporatzen duen, eta, horrela, bere hedapenean nahiz bere sakoneran den, norberean. *Helburua*, jakite absolutua, edo bere burua gogo gisa dakien gogoaren bidea gogoen oroitzapena da, horiek nola diren euren baitan eta nola osatzen duten euren erresumaren antolamendua. Horiek ausazkotasunaren forman agertzen den hor-izate askearen arabera gordetzea historia da; aditzen den horien antolamenduaren arabera, aldiz, *agertzen den jakitearen jakintza* da; biek elkarrekin, aditutako historiak, osatzen du gogo absolutuaren oroitzapena eta hiltokia, bere tronuaren errealitatea, egia eta ziurtasuna; hori gabe bizitzarik ez duen bakartia izango litzateke; baina

Gogoen erresuma horren kalizatik

Apartsu dario bere amaigabetasuna²³.

ITZULTZAILEEN OHARRA

Itzulpen hau publikoari aurkeztea izugarritzko ausardia eta, agian, lotsagabekeria ere bada. Zergatik? Hegel alemana ez den beste hizkuntza batean ulertzea ia ezinezkoa delako. Eta alemanez ere, eta alemanentzat ere, Hegelen gogoeta-prozesua jarraitzea oso lan neke-tsua delako. Horregatik, Hegelen pentsamendua, eta lan hau, hainbat erataria interpretatu dira. Adornok zioen, adibidez, testua ezin dela ulertu aurretik Hegelen pentsamenduaren ideia orokorra ulertu gabe. Eta, bestetik, Hegel letreiatu egin behar dela esan zuen Gadamerrek. Beraz, osotasunari eta atomo bakoitzari begiratu behar aldi berean, hor dago koska.

Hegelek testua argitaratu zuenean hizkera filosofiko alemana oraindik ere garatzen ari zen (Hegeli Kanten hizkera «barbaroa» iruditzen zitzaion). Gainera, liburu hau ez dago aleman arruntean idatzita, baizik eta Hegelen hizkuntza propio edo idiolekto batean. Eta, gainera, askotan alemanaren gramatika-mugak gainditzen ditu. Hori batzuek negatiboki ulertu dute: Schopenhauerren ustez idazkera berezi horrek hutsaltasuna baino ez du ezkututzen; eta beste batzuek positiboki: Bloch-en ustez Hegelek gramatikaren arauak apurtu behar ditu ordura arteko gramatikek adierazi ezin zutena adierazi nahi duelako, pentsamenduaren garapenak hizkuntzaren mugak zabaltzen dituelako. Eta hori da gure lanean ere izan dugun sentipen nagusia, oraindik osatua ez dagoen hizkuntza baten mugak, gure kasuan euskararenak, gainditu behar izan ditugula, onerako edo txarrerako.

Puntu konkretu batzuk aipatzekotan: elipsiak barra-barra egiten ditu Hegelek, askotan aditz laguntzailerik ez da agertzen; izenordeak erabiltzen ditu sarri, eta horiei lotutako izenak zein diren asmatzea ez da erraza gertatzen beti; nominalizazioak pilatzen dira eta asko erabat bitxiak dira (Horia, Haua, Gainera, eta abar). Hitz konkretuei dagokienez: asko pentsatu ondoren, *Geist* itzultzeko «gogo» erabili dugu, «espiritu» baztertuz; *aufheben* eta *Aufhebung* adigai nagusi eta errepikakorra itzultzea oso zaila da, Hegelen dialektikari oso lotua dagoelako (ezeztatu, mantendu eta goratu esan nahi du aldi berean), eta azkenean «gainditu» eta «gaindipen» erabili ditugu; *Ding* eta *Sache* arteko bereizketa «gauza» eta «gaia» erabiliz egin dugu, baina *Wirklichkeit* eta *Realität* azkenean ez ditugu bereizi; hainbat hitz-jokok arazoak sortzen dituzte: *Meinung* eta *mein* (iritzia, iritzi) eta *Mein* (Nire); *stellen* (kokatu), *vorstellen* (hor aurrean kokatu, hau da, errepresentatu) eta *verstellen* (tokiz aldatu, ezkutatu, desitxuratu); askotan ez da batere erraza izan lotuta dauden hitz-multzoen arteko harremana mantentzea: *Wesen*, *Wesenheit*, *wesentlich*, *Wesentlichkeit*, *Wesenlose*, eta abar; edo *Ansich*, *an sich*, *Ansichsein*, *Fürsich*, *für sich*, *Fürsichsein*, *Anundfürsichsein*, eta abar.

Hizkeraren berezitasun horrek, neurri batean, pentsamendu dialektikoarekin du zer ikusia. Hegelen pentsamoldeak kiribil forma du, negazioaren indarrak higitzen duen prozesu bat da: bitartegabe hor dena ezeztatzen da (*Dasein*), beste zerbait bihurtzen da, lehen zuen tankera hori barnean mantentzen duen izatea (*Sein*), eta, azkenik, zerbait berria sortzen da, izaera (*Wesen*). Edo, bere baitan dena bere baitatik irteten da beste batentzat izateko eta, azkenik, bere baitara itzultzen da bere baitarako izatearen tankera hartuz. Eta prozesua berriz abiatzen da emaitza hori oinarri gisa hartuz.

Laburbilduz, ulermen eta interpretazio lan handia eskatu du itzulpenak lehenik (jatorrizko testua elkarrekin irakurri dugu itzultzaileok eta hainbat punturi buruzko eztabaidak izan ditugu, interpretazio «zuzena» zehaztearren), eta gero fideltasunaren eta egokitasunaren arteko oreka bilatzerakoan ere neke handiak izan ditugu. Gauzak horrela, gu Hegelen hizkera eta pentsamendua islatzen ahalegindu gara, eta gure asmoa ez da izan hizkera bitxi hori normalizatzea. Eta uste dugu sortu den euskarazko testua jatorrizkoa bezain bitxia izan daitekeela, baina ez bitxiagoa; hor ezarri genuen muga.

Hegelen hitz eta adigai berezienak azaltzeko eta gure itzulpenen hartu ditugun erabakiak justifikatzeko, liburuxka bat idatzi beharko genuke. Eta hori erabaki dugu. Hemen Hegelen testua eskaintzen dugu besterik gabe. Eta egunen batean, arazo horiek guztiak zehazki aztertzen dituen liburutxo bat argitaratuko dugu. Eta hori agian euskal hizkera filosofikoaren azterketa orokorrako baten testuinguruan egin beharko da.

Gure aurretik Hegelen testu hau itzuli duten guztiek izan dituzte antzeko arazoak. Begira Wenceslao Roces-ek, 1966an gaztelaniara lehenengoz itzuli zuenak (1935ean Xabier Zubirik zatitxo batzuk itzuli zituen), esaten duena: «Estoy absolutamente seguro de que una labor de esta naturaleza, por mucho que se aquilate, no puede alcanzar resultados satisfactorios en un primer y personal empeño. De que sólo la crítica de muchos brindará los elementos necesarios para ir superando sobre la marcha, en un proceso de corrección y perfeccionamiento, el texto español que aquí se establece como punto de partida». Hala ere, hor adierazten dituen asmo horiek ez dira inoiz bete, eta gaurdaino itzulpen berbera berrargitaratu da zuzenketarik egin gabe. Itxuraz, orain ari dira prestatzen, 40 urte geroago, itzulpen berri bat. Bada, gureak ere abiapuntu izan nahi du, lehen ahalegina (itzela izan bada ere), baina ondoren etorriko diren beste batzuei hutsetik ez hasteko aukera eman-go diena.

Gure itzulpenerako «Suhrkamp» eta «Meiner» edizioak erabili ditugu. Hegel bera edizio berri bat prestatzeko lanetan hasi zen, baina orri gutxi batzuk besterik ez zituen berridatzi, heriotzak harrapatu baitzuen. Egin zituen zuzenketak kontuan hartu ditugu, baina ez ditugu bi aldakiak, berria eta zaharra, jaso; asmoa ez da izan edizio kritikoa prestatzea. Tarteka Hyppolite-k frantsesera egindako itzulpena eta A. V. Millerrek ingelesera egindakoa erabili ditugu (noizean behin Joan Leitatak katalanera egindakoa ere bai; Rocesek gaztelaniara egindakoa ez zaigu oso lagungarria irudituko) gure interpretazioa eta gure erabakiak beste proposamen batzuekin alderatu ahal izateko.

Xabier Insausti
Ibon Uribarri

Oharrak

¹ Ediporen aipamena (itzultzaileen oharra).

² Sofokles, *Antigona*, 926 lerroa.

³ Diderot, *Rameuas Neffe*, Goethek itzulita, 1805. [*Neveu de Rameau*, *Rameau-aren iloba*].

⁴ «Art» eta «in seiner Art gut» (itzultzaileen oharra).

⁵ Diderot, *Rameau-ren hiloba*. Ondoren datorren aipamena ere bai (itzultzaileen oharra).

⁶ Diderot, *Rameau-ren hiloba*.

⁷ Berlingo Zientzien Akademiak antolatutako norgehiagoka, d'Alambert-ek bultzatutakoa, Federiko II.ak antolatutakoa (1779).

⁸ Ikusi Kant, *Arrazoimen hutsaren kritika*, B 637; argudiaketa kosmologikoan «ustekeria dialektikoen kabi osoa» ezkutatzen da (Euskaraz, Klasikoak, 472 or.).

⁹ Hitz-jokoa egiten du *Vorstellung* (errepresentazio) eta *Verstellung* (lerradura) hitzak erabiliz (itzultzaileen oharra).

¹⁰ Hitz-jokoa egiten du *Stellung* (kokapen) eta *Verstellung* (lerradura) hitzak erabiliz (itzultzaileen oharra).

¹¹ Mekan dagoen harria (itzultzaileen oharra).

¹² *Er-Innerung* idazten du, eta, beraz, oroitzapena esan nahi duen arren, barnera sartze bat dela azpimarratzen du hitzaren etimologia nabarmenduz (itzultzaileen oharra).

¹³ Descartes (Itzultzaileen oharra: I.o.)

¹⁴ Spinoza (I.o.)

¹⁵ Leibniz (I.o.)

¹⁶ Ilustrazioa (I.o.)

¹⁷ Rousseau eta Kant (I.o.)

¹⁸ Fichte (I.o.)

¹⁹ Schelling (I.o.)

²⁰ Fichte (I.o.)

²¹ Schelling (I.o.)

²² *Er-Innerung* (ikusi lehen egindako oharra, I.o.).

²³ Schiller, «Die Freundschaft», 59-60 lerroak (I.o.).

Aurkibidea

VI. GOGOA	7
VII. ERLIJIOA	147
VIII. JAKITE ABSOLUTUA	213
ITZULTZAILEEN OHARRAK	229
OHARRAK	233

